

X. KURČIŲJŲ IR NEPRIGIRDINČIŲJŲ UGDYMAS: MOKINIŲ PASIEKIMAI, TURINIO APIMTIS, VERTINIMAS

29. LIETUVIŲ GESTŲ KALBA

29.1. Bendrosios nuostatos

Lietuvių gestų kalba yra gimtoji kurčiųjų kalba, suteikianti galimybę dalyvauti savo bendruomenės ir savo šalies kultūriniame bei visuomeniniame gyvenime. Ji turi didelę reikšmę kurčių mokinių asmenybės raidai kaip bendravimo, ugdymo(si) ir saviraiškos priemonė.

Gestų kalba yra regimoji kalba, nes ji yra suvokiama rega, nepriklauso nuo garsinės aplinkos ir yra perteikiama mimika ir kūno judesiais. Lietuvių gestų kalba savo struktūra skiriasi nuo lietuvių (tiek rašytinės, tiek sakytinės) kalbos. Dėl esminių šių kalbų skirtumų neįmanoma tuo pačiu metu vartoti ir lietuvių gestų kalbą, ir lietuvių kalbą. Gestų kalba yra vienintelė kalba, kurią natūralioje aplinkoje išmoka asmenys, negalintys suvokti garso ir kalbos klausa.

1991 m. Pasaulio kurčiųjų federacijos kongresas priėmė dokumentą, kuriuo rekomenduojama suteikti teisę kurtiems vaikams ugdytis dviem kalbomis: gimtąja gestų kalba ir valstybine kalba. Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymu 1996 m. (2 str. 11 punktą) lietuvių gestų kalba yra pripažinta gimtąja kurčiųjų kalba.

Programoje vartojamos specifinės dalyko sąvokos:

Kalbos vartojimas – gebėjimas suprasti ir perteikti informaciją lietuvių gestų kalba.

Kalbėjimas – minčių ir jausmų reiškimas gestų kalba.

Klausymas – gebėjimas matyti rodomų gestų visumą ir suprasti jais reiškiamą prasmę.

Literatūrinis ugdymas – mokymasis suprasti gestų kalba sukurtus grožinius tekstus bei perteikti gestų kalba (versti, atpasakoti, suvaidinti) verbalinius grožinės literatūros kūrinius ar jų ištraukas.

Integracinius lietuvių gestų kalbos ryšius lemia keletas esminių bruožų, kuriais šis dalykas išsiskiria iš kitų. Kurčiųjų bendruomenė suvokiama kaip specifinė kalbinė kultūrinė mažuma. Todėl siekiama padėti ir puoselėti dvejopą kultūrinį tapatumą savo tautos ir kurčiųjų bendruomenės. Lietuvių gestų kalbos mokymo(si) turinys siejamas su lietuvių tautos istorija, kultūros paveldu bei tradicijomis ir Lietuvos bei pasaulio kurčiųjų bendruomenės istorija, kultūra ir tradicijomis. Svarbus ugdymo turinio aspektas – lietuvių gestų kalbos kultūra ir sąveika su lietuvių kalba bei kitų šalių gestų kalbomis. Lietuvių gestų kalba dažniausiai nėra kurčių vaikų tėvų kalba. Vieniems mokiniams ši kalba yra gimtoji, kitiems – antroji. Todėl mokinių lietuvių gestų kalbos žinios, patirtis ir gebėjimai yra labai skirtingi. Tad individualizuojant programos turinį reikėtų atsižvelgti į konkrečią komunikacinę mokinių patirtį.

Lietuvių gestų kalbai svarbūs keli integravimo aspektai:

Kalbos ugdymosi ir asmenybės brandimo integralumas. Humanistinėmis vertybėmis grįstas kalbos ugdymo turinys, tinkamai organizuotas ugdymo procesas brandina mokinio asmenybę, kita vertus, ir mokinyss, kaip visateisis ugdymo proceso dalyvis, daro įtaką ir kalbos ugdymo turiniui, ir pačiam ugdymo ir ugdymosi procesui.

Gimtosios kalbos ir kitų kalbų ryšys. Gimtosios kalbos mokėjimu ir pažinimu remiamasi mokantis lietuvių ir užsienio kalbų. Lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi sudaryti pagrindą funkciniai mokinių dvikalbystei, kad jie bendraudami galėtų vartoti abi kalbas kaip mokymosi priemonę. Gimtoji lietuvių gestų kalba kurtiems mokiniams yra pagrindas mokantis lietuvių kalbos. Gretinant gimtosios lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos vartoseną, atkreipiamas dėmesys į fonologines, leksines, morfologines, sintaksines, stilistines gimtosios kalbos ypatybes, atskleidžiamas gimtosios kalbos savitumas, aptariami komunikacinių susitarimų panašumai ir skirtumai. Gestų kalba turi lemiamą reikšmę mokiniams, kurie daugiau ar mažiau vartoja lietuvių kalbą, bendrai kalbinei kompetencijai. Todėl gestų kalbos ir lietuvių kalbos mokymas turi būti glaudžiai susijęs.

Ryšiai su kitais dalykais. Lietuvių gestų kalbos ugdymo sąsajas su kitais mokomaisiais dalykais lemia bendroji kultūrinė lietuvių gestų ir lietuvių rašytinės kalbos kompetencija: šiomis kalbomis kuriamas ir perteikiamas visų dalykų turinys. Siektina, kad ir per kitų dalykų pamokas (ir gyvenime) būtų vartojama taisyklinga lietuvių gestų kalba ir plečiamas jos žodynas.

29.2. Tikslas

Gestų kalbos kaip mokomojo dalyko tikslas – atsižvelgiant į mokinio kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės (apimančios ir kurčiųjų kultūrinio tapatumo aspektą) kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai ir asmeninei veiklai pradinio ugdymo pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdymuisi dalykinėje sistemoje.

29.3. Uždaviniai. Siekiama, kad mokiniai:

- ugdytųsi gebėjimą suprasti ir perteikti informaciją lietuvių gestų kalba;
- ugdytųsi gebėjimą reikšti mintis ir jausmus gestų kalba;
- ugdytųsi gebėjimą matyti rodomų gestų visumą ir suprasti jais reiškiamą prasmę;
- mokytųsi suprasti gestų kalba sukurtus grožinius tekstus bei perteikti gestų kalba (versti, atpasakoti, suvaidinti) verbalinius grožinės literatūros kūrinius ar jų ištraukas.

29.4. Struktūra

Programoje ugdymo turinys pateiktas koncentrais: 1–2; 3–4 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

- kalbos vartojimas;
- kalbos pažinimas;
- kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas.

Toks skirstymas yra sąlyginis, nes ugdymo procese visos šios trys dalys glaudžiai susijusios. Mokinys ugdosi kalbinius gebėjimus vartodamas kalbą, pažindamas kalbos sistemą ir suvokdamas įvairius grožinius ir negrožinius tekstus. Kalbos vartojimas suprantamas kaip procesas, apimantis monologinį ir dialoginį kalbos vartojimą, kalbėjimo tikslus, paskirtį, adresatą, situaciją. Kalbos pažinimas apima kalbos elementų, jų ryšių bei funkcijų, kalbos kaip socialinio ir kultūrinio reiškinių suvokimą ir nagrinėjimą. Kalbos sistemos pažinimas plečia mokinių raiškos galimybes, sudaro prielaidas siekti sąmoningai suvokiamo kalbos aiškumo, tikslumo, raiškumo, taisyklingumo. Kalbos sistemos dalykai turėtų būti pateikiami mokiniams kuo aiškiau, suprantamiau, vengiant jiems nesuprantamų terminų bei sąvokų.

Literatūrinio ugdymo sąvoka šioje programoje vartojama šiek tiek kitokia prasme nei įprasta, nes grožinių tekstų lietuvių gestų kalba kol kas beveik nėra. Tad literatūrinis ugdymas suprantamas kaip įvairi veikla, susijusi su grožiniais ir negrožiniais tekstaais gestų bei lietuvių kalbomis, pasakojimais, kūrybiniais bandymais, vertimais, inscenizavimais ir pan.

29.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame programos skyriuje pateikiama esminių kiekvienos veiklos srities – kalbos vartojimo, kalbos pažinimo, kultūros ir literatūros pažinimo – gebėjimų raida. Gebėjimų aprašu nurodoma, ką turi gebėti dauguma mokinių, baigiančių tam tikrą koncentrą.

1–2 klasės	3–4 klasės
1.1. Bendraujant su bendraamžiais, juos suprasti, atsakyti vartojant paprastus gestus ir gestikuliaciją.	1.1. Bendrauti atsižvelgiant į adresatą, kalbos vartojimo situaciją.
1.2. Atsakyti į suaugusiojo klausimus, ko nors nesupratus paprašyti klausimą pakartoti, pradėti, tęsti ir užbaigti pokalbį.	1.2. Užmegzti pokalbį su suaugusiu asmeniu, jį palaikyti ir užbaigti. Reaguoti į pašnekovo kalbos nuotaiką.
1.3. Noriai dalyvauti kūrybiniuose žaidimuose: prasimanyti įvairias situacijas (parduotuvėje, gydytojo kabinete, mokykloje, namuose).	1.3. Pagal savo galimybes prasimanyti įvairių komunikacinių žaidimų, kurti pasakas, fantastines istorijas.
1.4. Glaustai atpasakoti gestų kalba papasakotą tekstą.	1.4. Nuosekliai atpasakoti gestų kalba papasakotą tekstą.
1.5. Trumpai papasakoti apie save: pasakyti vardą ir pavardę, amžių, kur gyvena, kurioje mokykloje mokosi, apie savo šeimą, pomėgius.	1.5. Nuotaikingai papasakoti apie save, apie tai, ką matė, patyrė, jautė.
1.6. Gestų kalba perduoti lietuvių kalbos teksto (atitinkančio lietuvių kalbos mokymo programą) esmę.	1.6. Nuosekliai atpasakoti gestų kalba lietuvių kalbos tekstą (atitinkantį lietuvių kalbos mokymo programą) ir mokytojui padedant naudotis gestų kalbos žodynais.
1.7. Pasakojant apie tikrus įvykius, neįterpti į juos išgalvotų dalykų.	1.7. Trumpai papasakoti paties patirtą nutikimą.
1.8. Pagal pavyzdį kurti trumpus informacinio pobūdžio tekstus.	1.8. Savarankiškai kurti trumpus informacinio pobūdžio tekstus ir skaityti juos klasės draugams.
2. Kalbos pažinimas	
2.1. Vartoti tinkamus gestus apibūdinant daiktus, reiškinius ir emocijas.	2.1. Taisyklingai sudaryti frazes pagal lietuvių gestų kalbos normas.
2.2. Skirti gestus, reiškiančius daiktų, veiksmų ir požymių pavadinimus.	2.2. Daugeliu atvejų taisyklingai ir tiksliai vartoti daiktavardinės, veiksmažodinės, būdvardinės, prieveiksminės reikšmės gestus.
2.3. Mokėti pirštų abėcėlę ir tinkamai ją vartoti.	2.3. Tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.
2.4. Taisyklingai parodyti gestus, jungti gestus į frazes.	2.4. Taisyklingai parodyti gestus, jungti juos į frazes, sakinius, tekstą.
2.5. Aktyviai eksperimentuoti su plaštakos formomis, kurti gestus.	2.5. Vartoti taisyklingos formos gestus su atitinkama mimika, tinkamai naudotis erdve, reiškiant mintis lietuvių gestų kalba.
2.6. Domėtis kalba: suvokti, kuri kalba yra jo gimtoji, žaisti kalbinius žaidimus.	2.6. Domėtis kalba, pritaikyti žinias ir patyrimą kalbant su kurčiaisiais ir girdinčiaisiais.
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas	
3.1. Suvokti save kaip asmenį, priklausančią kurčiųjų bendruomenei.	3.1. Aiškiai suvokti save kaip kurčią asmenį, priklausančią kultūrinei mažumai, kurios gimtoji kalba yra lietuvių gestų kalba.
3.2. -	3.2. Pagal savo galimybes ir poreikius aktyviai dalyvauti kurčiųjų bendruomenės organizuojamoje veikloje (meninėje, sportinėje, klubų ir kt.).
3.3. Aktyviai domėtis ir mokytis žaisti kurčiųjų žaidimus.	3.3. Žaisti ir vadovauti kurčiųjų žaidimams.
3.4. Padedant mokytojui suprasti nesudėtingo kūrinio turinį: įvykius, veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	3.4. Intuityviai suvokti meninio kūrinio grožį ir išreikšti savo įspūdžius gestų kalba.
3.5. Noriai dalyvauti pasakų inscenizacijose, dramos kūrinių vaidinimuose.	3.5. Raiškiai perteikti personažų kalbą ir charakterius sekant pasaką, vaidinant ar improvizuojant.

3.6. Pagal išgales kurti pasakojimus pagal paveikslėlius, patirtį ir kitokio pobūdžio tekstus, pristatyti juos klasei.	3.6. Pagal išgales kurti pasakojimus, pasakas ar pan.
--	---

29.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Šiame skyriuje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis. Paskutinėje skyriaus dalyje pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

29.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Lentelėje aprašomi 1–2 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remiantis lentelėje pateiktais aprašais planuojama ugdomoji veikla, nustatomi vertinimo kriterijai.

1. Kalbos vartojimas		
Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos Išsakyti kitiems savo mintis ir jausmus, stengtis suprasti kitus. Bendraujant su kitais nevartoti netinkamų žodžių, neįžeisti, neįskaudinti kitų Noriai klausytis sekamos pasakos, sakmės. Stengtis (pagal situaciją) parinkti tinkamus gestus, reiškiančius veiksmų, daiktų ir požymių pavadinimus.		Komunikavimo veikla padeda ugdytis bendravimo ir bendradarbiavimo nuostatas ir gebėjimus. Mokytojas organizuoja, o mokiniai jam padeda sukurti psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Skatinant mokinių motyvaciją ir asmeninę atsakomybę būtina sugalvoti tokias užduotis, kurios padėtų mokiniams suvokti ryšį tarp jų pastangų ir sėkmės, ieškoti mokymosi būdų, kurie leistų patirti mokiniui sėkmę. Mokomasi atlikti kalbines užduotis, kuriose reikia apmąstyti tam tikras nuotaikas, elgesį.
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Mokantis komunikuoti labai svarbu su mokiniais išsiaiškinti bendravimo svarbą (pvz., žinoti, kad bet kurio darbo imantis svarbu suprasti instrukciją; kad norint ką nors išmokti, reikia suprasti aiškinimą; kad norint sėkmingai bendrauti reikia pažinti žmogų). Kalbamasi mokiniui artimomis temomis; mokomasi išgirsti, išklausti, suprasti. Mokyti galima dalyvaujant pokalbiuose; stebint įvairių tekstų įrašus; žaidžiant kalbinius žaidimus; sekant pasakas, inscenizuojant; pasidalijant įspūdžiais su draugais, mokytoju ir kt. Su mokiniais turėtų būti nuolat kalbama apie nesupratimo priežastis ir pasekmes. Mokiniams reikėtų sudaryti galimybę pasvarstyti, kodėl jie kartais
1.1. Bendraujant su bendraamžiais, juos suprasti, atsakyti vartojant paprastus gestus ir gestikuliaciją.	1.1.1. Pasakyti elementarias pokalbio taisykles (išklausti kitą, jo nepertraukti) ir, mokytojui padedant, paaiškinti, kam jos reikalingos.	
1.2. Atsakyti į suaugusiojo klausimus, ko nors nesupratus, paprašyti klausimą pakartoti, pradėti, tęsti ir užbaigti pokalbį.	1.2.1. Mokėti formuluoti klausimus. 1.2.2. Žinoti elementariausias kalbos etiketo taisykles: suprasti, kaip pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, kaip kreiptis į bendraamžius ir artimuosius, mokytoją.	

1.3. Noriai dalyvauti kūrybiniuose žaidimuose: prasimanyti įvairias situacijas (parduotuvėje, gydytojo kabinete, mokykloje, namuose.	1.3.1. -	vieni kitų nesupranta, panagrinėti nesusikalbėjimo pavyzdžių, paskatinti prisiminti tokių atvejų iš jų pačių patirties. Pamokų metu aptariamos elementarios pokalbio taisyklės, stengiamasi jų laikytis tiek pamokų, tiek pertraukų metu.
1.4. Glaustai atpasakoti gestų kalba papasakotą tekstą.	1.4.1. Reikšti emocijas lietuvių gestų kalba.	Mokantis komunikuoti svarbu parinkti užduočių, ugdančių mokinių atidumą (pvz., pasakojimai poromis, perpasakojant draugo mintis, to paties kalbėtojo klausymas sėdint skirtingose klasės vietose, įsidėmėjimas gestų, kurie įspėja apie svarbią informaciją).
1.5. Trumpai papasakoti apie save: pasakyti vardą ir pavardę, amžių, kur gyvena, kurioje mokykloje mokosi, apie savo šeimą, pomėgius.	1.5.1. Žinoti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių, tėvų vardus.	Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patyrimu.
1.6. Gestų kalba perduoti lietuvių kalbos teksto (atitinkančio lietuvių kalbos mokymo programą) esmę.	1.6.1. Suprasti, kad lietuvių kalba ir lietuvių gestų kalba yra dvi skirtingos kalbos. 1.6.2. Suprasti, kodėl reikia mokytis lietuvių kalbos ir lietuvių gestų kalbos.	Atsakant į klausimus, pagal paveikslėlių seriją, perskaityto kūrinio pavyzdį, sugalvojant panašią situaciją, mokomasi kurti elementarų kelių sakinių pasakojimą. Mokiniais nuolat suteikiama grįžtamoji informacija apie tai, kaip jie ugdosi gebėjimus: kaip jiems sekasi logiškai suformuluoti mintį.
1.7. Pasakojant apie tikrus įvykius, neįterpti į juos išgalvotų dalykų.	1.7. Skirti, kas yra tikra, o kas išgalvota.	Mokytojas turėtų ieškoti galimybių kaip galima dažniau naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis.
1.8. Pagal pavyzdį kurti trumpus informacinio pobūdžio tekstus.	1.8.1. Atpasakoti matytus dalykus.	

2. Kalbos pažinimas

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos		Daugiausia dėmesio skirtina mokinių mokymosi motyvacijai ugdyti. Mokytojas nuolat turėtų skatinti mokinių domėjimąsi gestų kalba, siekti, kad mokiniai suprastų, kad tai gimtoji jų kalba, žinotų, kad ji reikalinga bendrauti su kurčiaisiais, reikšti savo mintis ir jausmus, gauti ir suprasti reikiamą informaciją.
Norėti išmokti gestų kalbos, siekti ją tobulinti. Norėti kurti įvairius pasakojimus. Valingai mokytis naujų gestų, jų darybos ir vartojimo taisyklių.		
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.1. Vartoti tinkamus gestus apibūdinant daiktus, reiškinius ir emocijas.	2.1.1. Skirti gestikuliaciją ir gestą, mimiką ir veido išraišką, pantomimą ir lietuvių gestų kalbą. 2.1.2. Suprasti gesto rodymo tempo reikšmę. 2.1.3. Suprasti gesto rodymo vietą ir erdvę. 2.1.3. Plėsti gestų kalbos žodyną.	Mokydamas kalbos pažinimo dalykų mokytojas turėtų vengti tiesiogiai perteikiamos teorijos. Gramatikos supratimo siekiama per pavyzdžius, žaidimus, daromos išvados iš konkrečių kalbos vartojimo užduočių (pvz., pokalbio, trumpo mokytojo kalbos ar įrašo stebėjimo, atskirų gestų ir frazių demonstravimo). Atliekant įvairias užduotis aiškinamasi veiksmų, daiktų, požymių pavadinimų reikšmė, mokomasi šiuos pavadinimus vartoti savo sakytinėje ir rašytinėje kalboje (atliekant kryptingas užduotis). Kalbos pažinimo medžiaga nuolat siejama su lietuvių kalbos žiniomis, mokomasi lyginant gestų ir lietuvių kalbą kalbos dalis, gestą ir žodį, sakinių gestų ir lietuvių kalbose. Mokymuisi parenkamos individualizuotos atitinkančios mokinių patirtį ir išgales užduotis. Jų turinys turėtų būti artimas
2.2. Skirti gestus, reiškiančius daiktų, veiksmų ir požymių pavadinimus.	2.2.1. Žinoti daiktavardžio, veiksmažodžio, būdvardžio funkcijas.	
2.3. Mokėti pirštų abėcėlę ir tinkamai ją vartoti.	2.3. Suprasti pirštų abėcėlės ryšį su rašytine lietuvių kalbos forma.	
2.4. Taisyklingai parodyti gestus,	2.4.1. Rodyti paprastus teiginius, klausimus,	

jungti gestus į frazes.	neiginius. 2.4.1. Vartoti nerankinius gestų kalbos elementus.	ir pažįstamas mokiniams. Svarbu atsižvelgti į skirtingą mokinių patirtį. Geriausiai išmokstama tada, kai mokiniai turi tam tikro patyrimo, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kiek mokiniai jau moka. Individualizuojant mokymą parenkamos skirtingos užduotys mokantiems gestų kalbą, kalbantiems savo susikurta gestų kalba bei silpnai gestų kalbą mokantiems mokiniams. Atrinkdamas mokymosi medžiagą, mokytojas turėtų atsižvelgti į tai, kaip ir kur mokiniai pritaikys tai, ką išmoks.
2.5. Aktyviai eksperimentuoti su plaštakos formomis, kurti gestus.	2.6.1. Susipažinti su įvairiomis plaštakų formomis, naujais gestais.	
2.6. Domėtis kalba: suvokti, kuri kalba yra jo gimtoji, žaisti kalbinius žaidimus.	2.6.1. Turėti elementarių žinių apie aplinkos garsus, garso ir judesio ryšį.	
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos		Siekama sudaryti tokias kalbines situacijas, kad mokiniai galėtų kurti nors elementarų tekstą. Šio amžiaus vaikai labai kūrybingi, todėl reikėtų jų vaizduotę, išmonę skatinti.
Siekti pažinti savo – kurčiųjų – bendruomenę ir aktyviai dalyvauti jos veikloje. Domėtis kitais kurčiųjų bendruomenės nariais, noriai su jais bendrauti. Norėti pasidalyti įspūdžiais apie perskaitytą prozos kūrinį ar jo ištrauką.		
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	Mokinių kūrybiniams gebėjimams ugdyti vartojama literatūra, mokiniai skatinami kurti įvairius išgalvotus pasakojimus, pasakas, dialogus, mokydamiesi vaizdžiai, įtikinamai naudotis gestų kalbos raiškos priemonėmis. Kadangi lietuvių gestų kalba sukurta literatūros beveik nėra, mokiniai pratinami įvairius grožinius kūrinius perpasakoti, perkurti gestų kalba. Taip ugdoma estetinė nuovoka, abstraktusis mąstymas, mokomasi reikšti nuomonę ir jausmus. Klausomasi mokytojo ir draugų sekamų pasakų, sakmių. Aptariamas klausytų kūrinių turinys. Sudaromos įvairios situacijos, kuriose mokiniai gali atlikti įvairius vaidmenis, juos aptarti, patys kurti.
3.1. Suvokti save kaip asmenį, priklausančią kurčiųjų bendruomenei.	3.1.1. Suvokti esminius kurčiojo ir girdinčiojo asmens skirtumus.	
3.2. –	3.1.1. –	
3.3. Aktyviai domėtis ir mokytis žaisti kurčiųjų žaidimus.	3.3.1. –	
3.4. Padedant mokytojų supraciti nesudėtingo kūrinio turinį: įvykius, veiksmo vietą, laiką, veikėjus.	3.4.1. Savarankiškai atsakyti į informacinius klausimus. 3.4.2. Apibūdinti pagrindinius veikėjus.	
3.5. Noriai dalyvauti pasakų inscenizacijose, dramos kūrinių vaidinimuose.	3.5.1. Supraciti, kada ir kodėl (koku tikslu) sekamos pasakos, vaidinama.	
3.6. Pagal išgales kurti pasakojimus pagal paveikslėlius, patirtį ir kitokio pobūdžio tekstus, pristatyti juos klasei.	3.6.1. Skirti pasakojimą, žinutę, trumpą informacinį pranešimą.	

29.6.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

29.6.2.1. Kalbos vartojimas

Mokymas(is) atpasakoti matytus dalykus, juos paaiškinti bei apibūdinti.

Supažindinimas su pokalbio lietuvių gestų kalba taisyklėmis (kaip reikia pradėti, tęsti ir užbaigti pokalbį).

Dalyvavimas pokalbyje ir diskusijoje, gebėjimas reikšti savo nuomonę, mintis, priimti ir perteikti informaciją, skirti, kas yra tikra, o kas išgalvota.

Mokymas(is) paklausti apie nesuprantamus dalykus.

Mokymas(is) reikšti emocijas lietuvių gestų kalba.

Kūrybiniai žaidimai, įvairių situacijų kūrimas ir vaidinimas.

Mokymasis pasakoti auditorijai ir prieš vaizdo kamerą.

Mokymasis perteikti rašytinį tekstą lietuvių gestų kalba ir užrašyti lietuvių gestų kalba papasakotą įvykį.

Trumpų informacinio pobūdžio tekstų kūrimas.

29.6.2.2. Kalbos pažinimas

Aiškinimas, kad lietuvių kalba ir lietuvių gestų kalba yra dvi skirtingos kalbos.

Pokalbiai apie lietuvių gestų kalbą ir apie tai, kodėl reikia mokytis lietuvių kalbos ir lietuvių gestų kalbos.

Lietuvių gestų kalbos žodyno plėtimas.

Gestikuliacijos ir gesto, mimikos ir veido išraiškos skirtumų aiškinimas(is).

Bandymai su įvairiomis plaštakų formomis, supažindinimas su naujais gestais.

Daiktavardis, veiksmažodis, būdvardis lietuvių gestų kalboje. Jų funkcijų suvokimas.

Pirštų abėcėlės vartojimas ir supratimas, ryšys su rašytine lietuvių kalbos forma.

Paprasti teiginiai, klausimai, neiginiai; jų rodymas.

Gesto rodymo tempo reikšmė gestų kalboje.

Gesto rodymo vieta ir erdvė.

Gestų kalbos kultūra ir elgesys įvairioje aplinkoje.

Susipažinimas su kitais kurčiųjų bendruomenės nariais ir savo mokyklos istorija.

Kurčiųjų žaidimai.

Elementarios žinios apie aplinkos garsus. Garso ir judesio ryšys.

29.6.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Pasakų žiūrėjimas, sekimas, inscenizavimas.

Savų trumpų pasakojimų pagal paveikslėlius, patirtį kūrimas ir pristatymas klasei.

Tekstų (žinučių, instrukcijų, pasakojimų) lietuvių gestų kalba kūrimas; skirtumų tarp šių žanrų aiškinimas.

Temų, padedančių ugdyti kultūrinį, lingvistinį ir asmeninį tapatumą, nagrinėjimas.

29.6.3. Vertinimas. 1–2 klasės

29.6.3.1. Lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, praktinių ir mokymosi mokytis gebėjimų bei nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamosi priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

29.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Pasiekimų sritys Žinios ir supratimas	Pasakyti, kuriais gestais vaikas turėtų mandagiai kreiptis į bendraamžius ir suaugusiuosius, kuriais pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti. Pasakyti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių. Mokytojui padedant pasakyti, kur gyvena, kurioje gatvėje, kuriame name, koks buto numeris (jei gyvena mieste), kur yra gyvenamasis namas, kokie pastatai greta jo ir kt. (jei gyvena kaime).	Išvardyti žodžius, pasakymus, kuriais kreipiamasi, sveikinamasi, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems. Pasakyti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių, tėvų vardus. Tiksliai pasakyti mokytojui, klasės draugams, kur gyvena, žodžiais nurodyti kelią iš mokyklos į namus ir atvirkščiai – iš namų į mokyklą.	Išvardyti žodžius, pasakymus, kuriais kreipiamasi, sveikinamasi, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems. Pasakyti duomenis apie save ir savo šeimą: tėvus, brolius, seseris (jeigu jų turi), senelius ar kitus artimuosius. Nusakyti kelią iš mokyklos į namus ir iš namų į mokyklą, plačiau papasakoti, ką galima pamatyti kelyje, kokie yra įsimintini statiniai, medžiai ir kt.
Praktiniai gebėjimai	Mokytojui padedant atsakyti į pateiktus (mokytojo, draugų) klausimus, susijusius su asmenine patirtimi, kita mokiniui suprantama informacija. Glaustai pasakyti, ką matė, patyrė. Papasakoti, kas pavaizduota 1–2 paveikslėliuose (pasakyti veikėjus, ką jie veikia). Mokytojui padedant arba pagal paveikslėlius pasekti girdėtą neilgą pasaką, saktmę. Mokytojui padedant (klaseje pakartojus, išryškinus svarbiausius dalykus: <i>kas</i>,	Savarankiškai atsakyti į mokytojo klausimus iš aptartos informacijos, literatūrinės medžiagos. Papasakoti, ką matė, patyrė. Žiūrint į pateiktus paveikslėlius, nuosekliai papasakoti, kas juose pavaizduota, kokie įvykiai seka vienas po kito. Pasekti girdėtą neilgą pasaką, saktmę. Savarankiškai perduoti dalykinę žinią, kai yra du informacijos vienetai (<i>kas</i> ir <i>kada</i> vyks). Atsakant į klausimus, pasakojant pasitaisyti mokytojo nurodytas klaidas.	Pačiam suformuluoti klausimus iš išgirsto ar perskaityto teksto. Savarankiškai, nuosekliai papasakoti, ką matė, patyrė. Sukurti pasakojimą žodžiu pagal paveikslėlių seriją, sugalvoti ir pasakyti pavadinimą. Išraiškingai pasekti gerai žinomą pasaką, saktmę. Aiškiai, intonacija pabrėžiant <i>kas</i>, <i>kur</i> ir <i>kada</i> vyks, perduoti dalykinę informaciją adresatui. Atsakant į klausimus, pasakojant pasitaisyti mokytojo nurodytas klaidas.

	<i>kada vyks</i>), perduoti dalykinę informaciją tėvams ar globėjams. Atsakant į klausimus, pasakojant, pasakius netaisyklingai, pakartoti mokytojo taisyklingai parodytą gestą.		
--	--	--	--

29.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Šiame skyriuje aprašomi mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Toliau nurodoma dalyko veiklos sričių turinio apimtis. Paskutinėje skyriaus dalyje pateikiami mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašai.

29.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Lentelėje aprašomi 3–4 klasių mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Mokinių pasiekimai orientuoti į kompetenciją. Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose.

Kitoje lentelės skiltyje nusakomos ugdymo gairės, t. y. mokytojo ir mokinių veikla, sudaranti prielaidas mokiniams pasiekti numatytus rezultatus. Gairės yra rekomendacinio pobūdžio.

Remiantis lentelėje pateiktais aprašais planuojama ugdomoji veikla, nustatomi vertinimo kriterijai.

1. Kalbos vartojimas		
Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos		Komunikavimo veikla susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokius mokymo būdus, kurie padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik įgyti žinių, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus. Sudaroma galimybė mokiniams suprasti, kaip bendravimas padeda mokytis. Parenkama tokia veikla, kuri skatina apmąstyti tam tikras savo bei kitų nuotaikas, elgesį. Mokytojas kartu su mokiniais sukuria psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybingai veikti, jausti pasitikėjimą savo jėgomis. Skatinant mokinių motyvaciją ir asmeninę atsakomybę būtina sugalvoti tokias užduotis, kurios padėtų mokiniams suvokti ryšį tarp jų pastangų ir sėkmės, ieškoti mokymosi būdų, kurie leistų patirti mokiniui sėkmę.
Norėti aiškintis, klausti mokytojo ar klasės draugų. Neįžeisti pašnekovo išsakant savo mintis ir jausmus. Būti tolerantiškam kitaip manančiam. Nusiteikti kontroliuoti savo emocijas.		
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1.1. Bendrauti atsižvelgiant į	1.1.1. Suprasti, kad pokalbių turinys bei raiška priklauso nuo bendravimo adresato,	Komunikavimo veikla siejama su kuo realesnėmis bendravimo ir bendradarbiavimo situacijomis. Mokytojas kartu su mokiniais sukuria

adresatą, kalbos vartojimo situaciją.	situacijos. 1.1.2. Suprasti kam, kada ir kaip galima perteikti asmeninę patirtį, savo įspūdžius apie perskaitytą knygą, matytą spektaklį ir kt.	aktualias juos dominančias komunikacines situacijas, naudoja įvairią medžiagą bei komunikavimo priemones ir taiko įvairius mokymosi būdus (mokymąsi bendradarbiaujant, problemines diskusijas ir kt.). Mokomasi kalbėtis atsižvelgiant į adresatą; apmąstomas savo ir kitų klasės draugų dalyvavimas kalbinėse situacijose. Kalbamasi mokiniui artimomis temomis; mokomasi išgirsti, išklaudyti, suprasti. Mokytojai vadovaujant kalbamasi pasirinkta tema poromis ir grupėje; pasakoma savo nuomonė; stebimi įrašai, kuriuose svarstomi įvairūs bendravimo aspektai. Aiškinamasi, kaip derėtų kalbėtis su pašnekovu vienais ar kitais atvejais, kokios raiškos priemonės būtų tinkamiausios. Mokyti galima dalyvaujant pokalbiuose, stebint įvairių tekstų įrašus; žaidžiant kalbinius žaidimus; sekant pasakas, inscenizuojant; pasidalijant įspūdžiais su draugais, mokytoju ir kt. Žaidžiant žaidimus, vaidinant įvairias situacijas mokomasi išreikšti patiriamus jausmus ir būsenas (laimę, džiaugsmą, pyktį, nerimą, baimę ir pan.). Pamokų metu kartu su mokiniais kuriamos pokalbio taisyklės, stengiamasi jų laikytis tiek pamokų, tiek pertraukų metu. Mokantis komunikuoti svarbu parinkti užduočių, ugdančių mokinių atidumą (pvz., pasakojimai poromis, perpasakojant draugo mintis, to paties kalbėtojo klausymas sėdint skirtingose klasės vietose, įsidėmėjimas gestų, kurie įspėja apie svarbią informaciją). Mokymosi veikla planuojama remiantis mokinių patyrimu. Mokiniais nuolat suteikiama grįžtamoji informacija apie tai, kaip jie ugdomi gebėjimus: kaip jiems sekasi logiškai suformuluoti mintį. Mokytojas turėtų ieškoti galimybių kaip galima dažniau naudotis moderniomis komunikavimo technologijomis.
1.2. Užmegzti pokalbį su suaugusiu asmeniu, jį palaikyti ir užbaigti. Reaguoti į pašnekovo kalbos nuotaiką.	1.2.1. Susipažinti su pokalbio lietuvių gestų kalba taisyklėmis (kaip reikia pradėti, tęsti ir užbaigti pokalbį). 1.2.2. Kalbant nenukrypti nuo pagrindinės temos.	
1.3. Pagal savo galimybes prasimanyti įvairių komunikacinių žaidimų, kurti pasakas, fantastines istorijas.	1.3.1. Naudoti įvairias plaštakos formas (kumštis, smilius ir pan.).	
1.4. Nuosekliai atpasakoti gestų kalba papasakotą tekstą.	1.4.1. Skirti, kas tikra, kas išgalvota.	
1.5. Nuotaikingai papasakoti apie save, apie tai, ką matė, patyrė, jautė.	1.5.1. Suprasti, kas svarbu bendraujant (kalbėti išraiškingai, sudominti pašnekovą ir kt.). 1.5.2. Įžvelgti, ko trūksta bendraujant (drąsos, gebėjimo išklaudyti ir suprasti kitą, žodžiais išreikšti mintį ir kt.).	
1.6. Nuosekliai atpasakoti gestų kalba lietuvių kalbos tekstą (atitinkantį lietuvių kalbos mokymo programą) ir mokytojai padedant naudotis gestų kalbos žodynais.	1.6.1. Pasakyti, kada naudojamos žodynai, enciklopedijos.	
1.7. Glaustai papasakoti paties patirtą nutikimą.	1.7.1. Mokytojai padedant pasakyti, pagal ką vertina savo ir draugų pasakojimus (pvz., turinio įdomumas, kalbos taisyklumas, tikslumas ir kt.).	
1.8. Savarankiškai kurti trumpus informacinio pobūdžio tekstus ir skaityti juos klasės draugams.	1.8.1. Pasakyti, kokios savybės būdingos geram pasakotojui.	
2. Kalbos pažinimas		
		Ugdymo gairės
Nuostatos	Mokymosi procese mokytojas nuolat turėtų palaikyti mokinių domėjimąsi	

Domėtis gestų kalbos raiškos galimybėmis. Siekti tobulinti savo gestų kalbos gebėjimus. Valingai mokytis naujų gestų, jų darybos ir vartojimo taisyklių.		gestų kalba, siekti, kad mokiniai noriai bendrautų, reikštų savo mintis ir taip įgytų pasitikėjimo savo jėgomis ir noro veikti.
Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
2.1. Taisyklingai sudaryti frazes pagal lietuvių gestų kalbos normas.	2.1.1. Atpažinti gestų kalbos sinonimus ir antonimus. 2.1.2. Suprasti aktyviosios ir pasyviosios rankos funkcijas. 2.1.3. Elementariai suprasti gesto darybos principus.	
2.2. Daugeliu atvejų taisyklingai ir tikslingai vartoti daiktavardinės, veiksmažodinės, būdvardinės,rieveiksminės reikšmės gestus.	2.2.1. Atpažinti daiktavardinės, veiksmažodinės, būdvardinės,rieveiksminės reikšmės gestus.	
2.3. Tiksliai rodyti ir suprasti pirštų abėcėlę.	2.3.1. Parodyti nurodytą gestą.	
2.4. Taisyklingai parodyti gestus, jungti juos į frazes, sakinius, tekstą.	2.4.1. Elementariai suprasti nurodytusTurinio apimtyje gimtosios kalbos dėsningumus, taisykles. 2.4.2. Naudotis žodynėliais.	
2.5. Vartoti taisyklingos formos gestus su atitinkama veido išraiška, tinkamai naudotis erdve, reiškiant mintis lietuvių gestų kalba.	2.5.1. Žinoti esminius dalykus apie gestų kalbos erdvę (lokalizacija, vaidmenų kaita, rodymas, inscenizavimas).	
2.6. Domėtis kalba, pritaikyti žinias ir patyrimą kalbant su kurčiaisiais ir girdinčiaisiais.	2.1.1. Suprasti, kad lietuvių gestų kalba ir lietuvių kalba yra dvi atskiros kalbos.	
3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas		
Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės
Nuostatos		Per lietuvių gestų kalbos pamokas sudaromos prielaidos vartoti lietuvių gestų kalbą taip, kad būtų lavinama ir skatinama mokinių fantazija, gebėjimas reikšti savo mintis ir jausmus.
Aktyviai domėtis kurčiųjų kultūra ir jos istorija. Noriai atlikti įvairias kūrybines užduotis, suvokti teksto kūrimo prasmę bei svarbą žmogaus gyvenime. Pasitikėti savo kūrybinėmis galiomis. Norėti išmokti įdomiai, vaizdžiai pasakoti.		

Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
3.1. Aiškiai suvokti save kaip kurčią asmenį, priklausančią kultūrinei mažumai, kurios gimtoji kalba yra lietuvių gestų kalba.	3.1.1. Klausos sutrikimą priimti kaip negalią kitų negalių kontekste. 3.1.2. Žinoti apie klausos kompensavimo priemones. 3.1.3. Suprasti esminius skirtumus tarp kurčio, girdinčio, neprigirdinčio ir apkurtusio asmens.	Mokomasi pažinti ir puoselėti savo bendruomenės ir krašto tradicijas. Užduotys siejamos su įvairiais grožiniais teksta ir pagal galimybes atrandama, kas juose gražu, netikėta; ugdomasi vaizduotė – mokiniai pasakoja, kaip įsivaizduoja skaitytus vaizdus. Aptariami veikėjai, jų poelgiai, mokomasi juos vertinti. Apie tai kalbama, dalijamasi savo išgyvenimais su kitais. Sudaromos sąlygos eksperimentuoti persakant gestų kalba: papildant tekstą, pratęsiant pasakojimą. Mokytojo vadovaujami mokiniai skaito ir aptaria savo ir draugų kūrybinius bandymus, vertina pagal numatytus kriterijus, ką pavyko pasiekti, ką reikėtų tobulinti. Sudaroma galimybė mokiniams semtis išpūdžių, kūrybinių sumanymų iš kitų kūrybos, literatūros, aplinkos.
3.2. Pagal savo galimybes ir poreikius aktyviai dalyvauti kurčiųjų bendruomenės organizuojamoje veikloje (meninėje, sportinėje, klubų ir kt.).	3.2.1. Žinoti, kaip gauti informacijos apie artimiausioje aplinkoje (mokykloje) vykstančius renginius.	
3.3. Žaisti kurčiųjų žaidimus ir vadovauti žaidimams.	3.3.1. -	
3.4. Intuityviai suvokti meninio kūrinio grožį ir išreikšti savo įspūdžius gestų kalba.	3.4.1. Suprasti nesudėtingo kūrinio turinį: temą, pagrindinę mintį, įvykius, veiksmo vietą, laiką, veikėjus. 3.4.2. Savarankiškai suskirstyti kūrinį dalimis ir jį atpasakoti. 3.4.1. Atsakyti į klausimus iš kūrinio ir paklausti.	
3.5. Raiškiai perteikti personažų kalbą ir charakterius sekant pasaką, vaidinant, improvizuojant.	3.5.1. Suprasti, į ką reikia atkreipti dėmesį klausantis sekamos pasakos, sakmės, padavimo.	
3.6. Pagal išgales kurti pasakojimus, pasakas ar pan.	3.6.1. Atpažinti pasakos žanrą.	

29.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

29.7.2.1. Kalbos vartojimas

Mokymasis dalyvauti pokalbyje (dialoge ir grupės diskusijose): pradėti pokalbį, jį tęsti, paklausti, atsakyti į klausimą, atsižvelgiant į adresatą ir situaciją, skiriant kas yra tikra ir kas išgalvota.

Mokymasis perteikti informaciją lietuvių gestų kalba (pranešimas apie įvykį, nurodymas, instrukcija).

Žaidimai, kurių metu vartojama gestų kalba.

Mokymasis pasakoti apie save ir savo patirtį, perteikiant nuotaiką ir emocijas.

Rašytinio teksto perteikimas lietuvių gestų kalba, užrašyti lietuvių gestų kalba papasakotą įvykį.
Mokymas(is) atpasakoti lietuvių gestų kalba papasakotus tekstus.

29.7.2.2. Kalbos pažinimas

Susipažinti su gestų kalbos erdve (lokalizacija, vaidmenų kaita, rodymas, inscenizavimas).

Susipažinti su vyresnio amžiaus kurčių asmenų pasakojimais lietuvių gestų kalba.

Lietuvių gestų kalbos žodyno plėtimas.

Kūno kalba, pasyvioji ir aktyvioji ranka.

Pirštų abėcėlės supratimas ir tikslus vartojimas.

Mokymasis naudotis žodynėliais.

Žaidimai, naudojant įvairias plaštakos formas (kumštis, smilius ir pan.).

Temų, padedančių ugdyti kultūrinį kalbinį tapatumą, nagrinėjimas.

Pažintis su gestų kalbos vertėjo veikla ir kompensacine technika.

29.7.2.3. Kurčiųjų kultūros pažinimas ir literatūrinis ugdymas

Susipažinimas su kurčiųjų bendruomene ir jos veikla.

Vaikų literatūros kūrinėliai ir jų aptarimas (meninio kūrinio turinys, forma, meninės išraiškos priemonės ir kt.).

Mokymasis analizuoti ir atpasakoti literatūrinį kūrinį.

Savo pasakojimų lietuvių gestų kalba kūrimas ir pasakojimas klasei.

Skirtingos tematikos kūrinių pasakojimas lietuvių gestų kalba.

Mokymasis raiškiai perteikti literatūrinių kūrinių personažų kalbą ir charakterius spektakliuose.

29.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

29.7.3.1. Lentelėje pateikiami apibendrinti orientaciniai trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – mokinių dalyko žinių ir supratimo, praktinių ir mokymosi mokyti gebėjimų bei nuostatų ugdymosi kokybiniai aprašai. Jais vadovaujamas priimant sprendimus apie mokinių pasiekimus ir daromą pažangą.

29.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Pasakyti, kaip turi kalbėti mokinys su bendraamžiais ir suaugusiais.	Nusakyti pokalbio taisyklės, kurios buvo aptartos ir priimtos klasėje, ir paaiškinti, nuo ko priklauso pokalbio turinys (nuo pokalbio adresato, situacijos).	Pasakyti itin svarbias pokalbio taisyklės, paaiškinti, kodėl svarbu jų laikytis.
	Žinoti, kaip prisistatyti pašnekovui:	Žinoti, kaip papasakoti apie save: kas esąs, koks esąs paties ir kitų nuomone (jeigu ją	Žinoti, kaip papasakoti apie save

	pasakyti savo vardą, pavardę, mokyklą, namų adresą, kuo domisi.	žino). Žinoti, kaip paklausti pašnekovą, siekiant išsiaiškinti, kuo jis domisi, ką įdomaus yra matęs, patyręs ir pan.	skirtingiems adresatams, pvz., vienaip – mokyklos direktoriui, kitaip – pirmą kartą sutiktiems bendraamžiams susipažinimo renginyje ir kt.
Praktiniai gebėjimai	Mokėti trumpai papasakoti apie save, prisistatyti. Trumpai atsakyti į mokytojo klausimus. Išklausyti neilgą (kelių sakinių) mokytojo pasakojimą ir jį suprasti. Remiantis pagalbiniais klausimais papasakoti matytą ar patirtą įvykį. Mokytojui padedant (keliant klausimus <i>kas? kada? kur?</i>) perduoti tikslią informaciją. Kalbant, pasakojant stengtis taisyklingai naudoti gestus, suklydus pasitaisyti kitiems padedant.	Mokėti papasakoti apie save ir pašnekovo paklausti apie jį. Atsakyti į klausimus, kurie prasideda žodžiu <i>kodėl?</i> Prašyti pašnekovo arba pačiam patikslinti pasakytą informaciją ir kt. Išklausyti mokytojo ar klasės draugų kokio nors įvykio pasakojimą ir jį suprasti. Pasakoti patirtus ar matytus įvykius. Savarankiškai, tiksliai perduoti žodžiu informaciją nurodytam adresatui. Kalbant, pasakojant stengtis taisyklingai naudoti gestus, pasitaisyti mokytojo ar draugų nurodytas klaidas.	Mokėti papasakoti apie save skirtingiems adresatams ir jų paklausti. Atsakyti į klausimus, kai atsakymą reikia pačiam sugalvoti, sukurti. Išklausyti klasės draugų, kitų žmonių pasakojimą apie kokį nors įvykį. Įvertinti išklausytus pasakojimus (kaip nuosekliai, įdomiai rutuliojamas įvykis ir kt.). Įdomiai, gyvai papasakoti patirtą ar matytą įvykį. Pačiam sukurti žodžiu pranešimą apie kokį nors renginį, įvykį ir pan. ir jį perduoti adresatui. Taisyklingai vartoti lietuvių gestų kalbos raiškos priemonės, pastebėti savo ir draugų tarties klaidas ir jas taisyti.

30. LIETUVIŲ KALBA

30.1. Bendrosios nuostatos

Lietuvių kalbos pradinio ugdymo programos kurčiųjų mokyklai (toliau vadinama – Programa) paskirtis – apibrėžti sutrikusios klausos mokinių komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos lygius ir ugdymo turinio apimtį, nustatyti pasiekimų vertinimo aprašus ir nusakyti orientacines ugdymo gaires. Lietuvių kalbos paskirtis ugdymo(si) procese yra ypatinga – ji ne tik dalykas, kurio mokoma(si), bet ir priemonė kitiems dalykams mokytis. Kalbiniai gebėjimai ir įgūdžiai itin reikšmingi mokinio komunikacinės kultūros ugdymui(si), asmenybės brandai.

Į pradinio ugdymo programą įtraukiamas parengiamasis ugdymas. Tai – pirmoji pradinio ugdymo pakopa, todėl tikslinga ugdyti kompetenciją bei vertinti. Skirtingai nuo girdinčių mokinių priešmokyklinio ugdymo programos, sutrikusios klausos mokinių parengiamojo ugdymo programa yra sudėtingesnė. Ši nuostata grindžiama tuo, kad sutrikusios klausos mokiniai turi mokytis lietuvių kalbos kaip antrosios bendravimo bei mokymosi kalbos.

Programoje vartojamos sąvokos:

Lietuvių gestų kalba (toliau – LGK) – gestais rodoma kalbos forma, kurią vartoja Lietuvos kurtieji bendraudami tarpusavyje (kurčiųjų gimtoji kalba).

Pirštų abėcėlė – ženklų visuma raidėms išreikšti pirštais.

Skaitymas iš lūpų – optinis sakytinio kalbėjimo suvokimas pagal matomus kalbos organų judesius.

30.2. Tikslas

Lietuvių kalbos kaip mokomojo dalyko pradinėje kurčiųjų mokyklos pakopoje tikslas – sudaryti mokiniams sąlygas įgyti komunikavimo bei kultūrinės kompetencijos pagrindus. Atsižvelgiant į mokinio klausos sutrikimą bei individualius gebėjimus, kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį, padėti jam įgyti komunikavimo ir kultūrinės kompetencijos pradmenis, kurie sudarytų sąlygas mokomajai ir asmeninei veiklai pradinio ugdymosi pakopoje ir prielaidas tolesniam ugdymuisi dalykinėje sistemoje.

30.3. Uždaviniai

Siekdami dalyko tikslo, mokiniai:

- *mokosi* lietuvių kalbos leksikos;
- *ugdosi* rašytinę kalbą: formuojasi sklandaus ir sąmoningo skaitymo, aiškaus, taisyklingo ir estetiško rašymo įgūdžius, mokosi reikšti mintis ir jausmus rašytine kalba;
- *ugdosi gebėjimą* elementariai bendrauti su girdinčiaisiais rašytine ir sakytine (pagal individualius gebėjimus jiems įprastose kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose) kalbos forma;
- *ugdosi* poreikį nuolat tobulinti savo kalbinius gebėjimus;
- *plėtoja* atvirumą kitoms kalboms ir kultūroms: pagal galimybes ir išgales domisi lietuvių kalba, literatūra kaip Lietuvos kultūros dalimi;
- *ugdosi* pilietinės savimonės pagrindus;
- *mokosi* suprasti grožinės literatūros savitumą, pasirinkti literatūros kūrinius, suvokti mokslo populiariosios literatūros, periodinės spaudos ir kitų informacijos šaltinių svarbą, savarankiškai rasti reikiamą informaciją bei mokytis tikslingai ja naudotis;

Mokydamiesi vartoti lietuvių kalbą, nuosekliai aiškinasi fonetinę ir gramatinę jos sandarą, lietuvių kalbos reikšmę asmens ir tautos gyvenime, lietuvių kalbos santykį su vaiko gestų kalba, kalbine aplinka;

Ugdosi poreikį nuolat tobulinti gebėjimą suprasti (skaitydami), rašyti lietuvių kalba, pažinti lietuvių tautos kultūrą.

30.4. Struktūra

Ugdymo tikslas ir uždaviniai pirmiausia orientuoja mokytojus į komunikavimo gebėjimų ugdymą bei jiems formuoti reikalingas lietuvių kalbos ir sociokultūrinės žinias. Programoje ugdymosi turinys pateiktas koncentrais: parengiamoji, 1–2 ir 3–4 klasės. Kiekvieno koncentro turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos veiklos sritys:

Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega. Atsižvelgiant į vaiko klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus, šeimos kalbą, mokomasi kalbėti lietuvių kalba, bendrauti su girdinčiais bendraamžiais ir mokytoju. Kalbėjimo ir kalbos suvokimo klausia ir rega kompetencijų ugdymas taikomas labai individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio klausos sutrikimo laipsnį bei individualius gebėjimus ir naudojimąsi klausą kompensuojančia aparatūra (individualia ar stacionaria).

Kalbėjimo ir kalbos suvokimo klausia ir rega gebėjimai kurčiųjų mokykloje ugdomi pamokų, individualių taries, kalbos mokymo ir klausos lavinimo pratybų bei nepamokinės veiklos metu. Individualių pratybų metu lavinama mokinių klausia, koreguojama tartis, mokomasi leksikos, gramatikos, sintaksės dalykų.

Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys.

Pradinėse klasėse skaitymo sąvoka apima dvi sritis: skaitymo techniką ir teksto suvokimą (sąmoningą skaitymą), literatūros kūrinio supratimą ir kultūros pažinimą.

Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas).

Rašymas pradinėse klasėse – tai rašymo technika ir tekstų kūrimas, remiantis įgytomis elementariomis kalbos sandaros ir rašybos, skyrybos žiniomis bei jų supratimu.

Skaitymo ir rašymo technika išskiriama todėl, kad ji būdinga tik pradinei mokyklai ir būtina visų kitų dalykų mokymosi procese bei sėkmingam ugdymuisi aukštesnėje mokyklos pakopoje.

Dalyko struktūroje neišskirta *kalbos sandara*, nes ji integruota į kiekvieną kalbinės veiklos rūšį.

30.5. Mokinių gebėjimų raida

Šiame skyriuje pateikiama kiekvienos kalbinės veiklos – kalbėjimo ir kalbos suvokimo klausia ir rega; skaitymo (skaitymo technikos, teksto suvokimo) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenų; rašymo (rašymo technikos, teksto kūrimo) – esminių gebėjimų raida. Gebėjimų aprašas nurodo, ką dauguma mokinių turi gebėti baigdami parengiamojo ugdymo, pirmąjį pradinio ugdymo(si) koncentrą (parengiamoji klasė), antrąjį koncentrą (1–2 klasės) ir ką turi gebėti baigdami trečiąjį (3–4 klasės). Aprašant mokymo(si) koncentro kiekvienos kalbinės veiklos gebėjimus, remiamasi kalbinio ir literatūrinio ugdymo proceso komponentais: mokinio *motyvacija* mokytis ir gerinti savo kompetenciją, susijusią su viena ar kita kalbine veikla; nuosekliu kokybiniu ir kiekybiniu *gebėjimų augimu*; kiekvienos kalbinės veiklos individualiu vertinimu ir įsivertinimu.

Parengiamoji klasė	1–2 klasės	3–4 klasės
1. Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausa ir rega		
Mokytis bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais atliekant įvairias kalbines užduotis. Žiūrėti į lūpas žmogaus, su kuriuo kalbamasi. Stengtis suvokti, apie ką kalbama. Sekti akimis pašnekovo kalbą iki galo. Elementariai papasakoti pagal klausimus (Kas? Ką veikia?), ką pats mato. Pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus tarti garsus, žodžius, jungti juos į frazes ir sakinius. Suvokti paprasčiausius klausimus, prašymus, paliepiamus, juos vykdyti. Atsakyti į paprasčiausius klausimus, pranešti apie prašymų, paliepiamų įvykdymą. Gebėti pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti.	Suprasti pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus mokytojo ir draugų nurodymus, paliepiamus ir prašymus, susijusius su bendra veikla mokykloje. Suprasti (tiesiogiai iš pažįstamų ir nepažįstamų asmenų) elementarias etiketo frazes, trumpus pasakymus, nesudėtingus pokalbius, pranešimus gerai žinomomis temomis. Mokytis bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais atliekant įvairias kalbines užduotis. Žiūrėti į kalbančio žmogaus lūpas. Stengtis suvokti, apie ką kalbama. Sekti akimis pašnekovo kalbą iki galo, stengtis mandagiai pagal individualius gebėjimus išsakyti savo nuomonę. Mokytis mandagiai atsakyti į bendraamžio ar vyresnio žmogaus klausimus. Keliais sakiniais papasakoti, ką pats matė, patyrė. Žaisti kalbinius žaidimus. Gebėti paprasčiausiose buitinėse, kasdienės veiklos situacijose programoje numatytais temomis atlikti paprasčiausius kalbos veiksmus: pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti, paklausti nesudėtingos informacijos, ją patvirtinti ar paneigti, išsakyti savo elementarius norus, pageidavimus, valią ir pan. Pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus tarti išmokus garsus, žodžius, jungti juos į frazes ir rišlų tekstą.	Sekti kalbančiųjų lūpas akimis ir stengtis pagal individualius gebėjimus prasmingai ir taisyklingai kalbėti programoje numatytais temomis. Kalbėti atsižvelgiant į pašnekovą. Pagal individualius gebėjimus papasakoti, kas kartą nutiko pačiam pasakotojui ar kitiems asmenims. Dalyvauti įvairių gyvenimiškų situacijų vaidinimuose, mokantis persikūnyti į kitą veikėją. Suprasti pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus mokytojo ir draugų kalbą pamokoje. Suprasti perteikiamų tiesiogiai pažįstamų ir nepažįstamų asmenų trumpų pokalbių, pasakojimų, pranešimų buitinėmis temomis esmę ir svarbias detales. Gebėti įprastose kasdienėse buitinėse, mokymosi ir bendravimo su bendraamžiais situacijose programoje nurodytais temomis dalyvauti pokalbyje pritaikant žinomus žodžius, frazes. Kurti trumpus pasakojimus, aprašymus remiantis tuo, kas žinoma ar matyta; nesudėtingomis išmoktomis kalbos raiškos priemonėmis reikšti nuomonę, jausmus, norus ir pan. Pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus tarti garsus, žodžius, stengtis intonuoti tiesioginius, klausiamuosius bei skatinamuosius sakinius, modulinę raišką papildant nerankiniais gestų kalbos elementais (mimika, kūno judesiais).
2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys		
Įvaldyti skaitymo procesą: skaityti skiemenimis, žodžiais arba vientisiniais neišplėstiniais (Kas? Ką veikia?) sakiniais. Mokytojui padedant suprasti tai, ką perskaitė. Pagal savo galimybes skaityti ir suprasti	Įgyti skaitymo technikos (skirti žodžių ir sakinių ribas, pagal individualius gebėjimus stengtis intonuoti sakinius) ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus (suvokti teksto antraštę, grafinį suskaidymą, iliustracijas ir pan.), suvokti labai trumpų nesudėtingų informacinių	Suprasti trumpų autentiškų informacinių tekstų, turinčių nedaug nežinomų žodžių, pasakojimų esmę ir svarbias detales. Savarankiškai skaityti trumpus nesudėtingus tautosakas, vaikų literatūros kūrinius ar jų fragmentus; padedamam

mokytojo ranka parašytus žodžius. Mokytis orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį, žinoti standartinių ženklų reikšmes. Sieti pirštų abėcėlę su raidėmis. Skaityti ir suprasti žodžius, sakomus pirštų abėcėle ar užrašytus spausdintinėmis raidėmis.	ir grožinių tekstų esmę: temą, veikėjus, veiksmo vietą, laiką ir pan. Mokytis skirti pagrindinius ir antraeilinius dalykus. Orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį, žinoti standartinių ženklų reikšmes. Suprasti vadovėlio ir pratybų sąsiuvinio paskirtį. Intuityviai pajauti skaitomo meninio kūrinio bei jo kalbinės raiškos grožį ir išpūdžius išreikšti nekalbinėmis (<i>juokiasi, piktinasi ir pan.</i>) ir kalbinėmis (<i>gražu, negražu, patiko, nepatiko ir kt.</i>) priemonėmis. Dalyvauti pasakų inscenizacijose.	aptarti jų turinį, etines vertybes. Skaityti ugdytis kalbinę nuovoką, turtinti receptyvųjį ir produktyvųjį (suprantamą iš konteksto ir praktiškai vartojamą žodžių) žodyną, turtinti estetinę patirtį.
3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)		
Įvaldyti rašymo techniką: gebėti rašyti standartines raides ir jungti jas į žodį, žodžius – į sakinį, rašyti įskaitomai, estetiškai. Taisyklingai rašyti išmokus žodžius, skirti vieną sakinį nuo kito atitinkamais skyrybos ženklais. Mokytojų padedant pasitikrinti, kaip geba sudaryti sakinius pagal pavyzdį ar schemą, kaip praktiškai pritaiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles, kokia yra jo rašysena.	Mokėti rašyti didžiąsias ir mažąsias raides, skirti žodžių ir sakinių ribas. Nurašyti, pagal LGK ar iš atminties rašyti žinomus žodžius, frazes. Įrašyti žinomuose žodžiuose praleistas galūnes (naudojantis papildomomis demonstracinėmis priemonėmis). Įrašyti į tekstą reikiamus žodžius, frazes ar sakinius. Pagal pavyzdį ir padedamam kurti trumpus (kelių sakinių) informacinius tekstus: raštelių, skelbimų, kvietimų, sveikinimų ir pan. Kurti nuoseklų pasakojamąjį tekstą: pagal paveikslėlių seriją; pagal mokytojo pateiktą planą; pagal gairinius žodžius. Mokytojų padedant parinkti rašiniui tinkamų žodžių ir juos tiksliai vartoti tekste. Rašant vartoti išmokus žodžius, frazes, sakinius.	Pagal pavyzdį ir padedamam kurti nurodyto žanro informacinius tekstus gerai žinomomis temomis: raštelių, skelbimų, kvietimų, sveikinimų, asmeninio pobūdžio laiškus ir pan. Pagal planą pasakoti apie skaitytus ar patirtus dalykus; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus ir reiškinius. Elementariomis kalbos priemonėmis mokytis reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę. Įterpti aprašymo detalę į pasakojimą. Rašant vartoti išmokus žodžius, frazes, taikyti elementarias gramatikos, rašybos ir skyrybos taisykles.

30.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. Parengiamoji klasė

30.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Parengiamoji klasė

Parengiamojoje klasėje svarbu ugdyti mokinių, turinčių sutrikusią klausą, pirmuosius kalbėjimo savytine lietuvių kalba įgūdžius, padrašinti savimi nepasitikinčius, atsižvelgti į jų kalbinę individualybę (ar kalba tik gestų kalba, ar kalkine gestų kalbos forma (pažodinis vertimas iš lietuvių į gestų kalbą), ar kalba nerišliais sakiniais, ar pavieniais žodžiais, ar nevartoja jokios kalbos formos). Skatinti kalbėti prasmingai, konkrečiai, aiškiai, kad kiti suprastų. Mokytis „išklausti“ (sekti akimis pašnekovo kalbą iki galo) draugus ir mokytoją (dažnai vaikai neišlaiko dėmesio ties kalbančiuoju, nususuka).

Išmokstama skaityti, suformuojami ir tobulinami skaitymo įgūdžiai. Skaitymo technika neatsiejama nuo teksto suvokimo (sąmoningo skaitymo), todėl siekiama, kad mokiniams skaityti būtų pateikiami pirmiausia atskiri žodžiai, žodžių junginiai ir tik vėliau sakiniai, tekstai. Parengiamojoje klasėje daugiausia kaupiama lietuvių kalbos leksika, palengva ją jungiant į žodžių junginius, paprasčiausius sakinius (pagrindines sakinio dalis), vėliau jie jungiami į rišlų tekstą.

Išmokstama rašyti, formuojami aiškaus ir estetiško rašymo įgūdžiai. Siekiama sudaryti tokias kalbines situacijas, kad mokiniai galėtų rašyti žodžius, paprasčiausius sakinius ir elementarų tekstą (pvz., derinti piešinį ir žodžius). Rašymas siejamas su skaitymu ir leksikos mokymusi – juo daugiau mokinys skaito, tuo labiau plečiasi lietuvių kalbos žodynas, lavėja savarankiško rašymo įgūdžiai. Rašymas, kaip sąmoninga kalbinė veikla (išmokyti žodžių užrašymas, teksto kūrimas), atliekamas naudojant didžiąsias spausdintines raides. Rašytinių raidžių mokymasis vyksta per visus mokslo metus. Teksto kūrimas rašytinėmis raidėmis turi būti minimalus – reikia duoti laiko geriems rašymo technikos įgūdžiams susidaryti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega			
Norėti išmokti kalbėti. Norėti bendrauti su girdinčiais lietuviškai, žodžiu ir raštu dalytis savo mintimis, jausmais. Norėti išmokti veiksmingai skaityti iš lūpų ir suprasti regimus žodžius, frazes, vientisinius neišplėstinius sakinius. Norėti išmokti lietuviškai skaityti ir suprasti skaitomus tekstus. Drįsti, nors ir ne visai sklandžiai ir taisyklingai, atsakyti į klausimus, išsakyti kitiems savo norą ar nenorą, stengtis suprasti kitus. Sekti skaitančiojo lūpas.	Bendraujant su kitais gebėti sukaupiti dėmesį į kalbantįjį, stengtis suprasti ir atitinkamai reaguoti (atsakyti vienu žodžiu, atlikti paliepiamą ir kt.). Stengtis (pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus) (pasirengusiam pašnekovui) tarti garsus, žodžius, frazes ir sakinius. Gebėti pasakyti (sakytine kalba ar vartojant pirštų abėcėlę) savo vardą ir pavardę. Mokytis mandagiai kalbėtis (laikantis elementarių pokalbio taisyklių). Gestų kalba pasitikrinti, pasitikslinti, ar teisingai suprato, ką norėjo pasakyti kitas. Sekti kalbančiojo ar skaitančiojo lūpas, atsakyti į klausimus apie vardą, pavardę, amžių.	Suvokti elementariausias kalbos etiketo taisykles: pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, mandagiai kreiptis į bendraamžius ir artimuosius, mokytoją. Žinoti pokalbio taisykles (žiūrėti į kitą, jo nepertraukti). Suprasti girdimų garsų (matomo teksto) svarbą kaip komunikacijos ir informacijos gavimo prielaidą.	Mokytojas turi taip organizuoti ugdomąją veiklą, kad palaikytų ir skatintų mokinio norą bendrauti lietuvių kalba su bendraamžiais ir kitais girdinčiais žmonėmis, turtinti ir plėtoti socialinę kultūrinę kiekvieno mokinio patirtį. Mokiniam turi būti sudarytos sąlygos pratintis vartoti lietuvių kalbą kaip bendravimo su girdinčiais, saviraiškos ir kitų dalykų mokymosi priemonę reikšti mintims, jausmams, nuotaikoms, pasakoti patirtus įspūdžius, reikšti savo nuomonę, valią ir pan. Mokiniam sudaromos galimybės skaityti iš lūpų žodžius, frazes, paliepiamus, klausimus, labai trumpus sakinius. Mokiniai pratinami rega suprasti draugo, pedagogo kalbą. Mokytojas turi kryptingai padėti vaikui ugdytis sakytinę (pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus) ir rašytinę kalbą: skatinti kalbėti, taisyklingai tarti žodžius ir taisyklingai rašyti (rašytinei kalbai skirti daugiausia dėmesio); skatinti vaiką pasakoti, klausinėti, atsakinėti. Mokytojas taip pat turi žadinti ir palaikyti vaiko domėjimąsi knyga, poreikį skaityti, padėti įgyti pasitikėjimą savimi kaip kalbėtoju ir skaitytoju, pamėgti knygą, norą mokytis ir dalytis skaitymo patirtimi su kitais. Kalbamasi mokiniui artimomis temomis; mokomasi suprasti.

			Mokytis galima žaidžiant kalbinius žaidimus (šiai veiklai skiriant ypatingą dėmesį); skaitant pasakas, skaitant vaidmenimis, iliustruojant. Pamokų metu aptariamos elementarios pokalbio taisyklės, stengiamasi jų laikytis tiek pamokų, tiek pertraukų metu. Kilusius konfliktus mėginama spręsti parenkant tinkamas kalbinės raiškos priemonės. Pratinamasi klausytis (skaityti iš lūpų) mokytojo ir draugų sakomus ar skaitomus tekstus. Aptariamas tekstų turinys. Sudaromos įvairios situacijos, kuriose mokiniai gali atlikti įvairius vaidmenis, juos aptarti.
--	--	--	--

Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
Stengtis suvokti skaitymo svarbą žmogaus gyvenimui. Noriai skaityti spausdintinius kūrinius, stengtis perskaityti aiškiai ranka parašytą tekstą. Saugoti knygą, t. y. neplėšyti, nelankstyti, nerašyti joje. Susidomėjus ieškoti reikiamos informacijos mokytojo nurodytuose mokymosi šaltiniuose. Išreikšti savo įspūdžius žodžiais: <i>gražu, negražu, patiko, nepatiko ir pan.</i>, LGK ir nekalbinėmis priemonėmis – juokiantis, piktinantis ir pan. Skaityti eilėraščius.	Skaityti skiemenimis, žodžiais arba vientisiniais neišplėstiniais sakiniais ir suprasti tai, ką perskaitė. Gebėti skaityti ir suprasti kelių sakinių spausdintinį bei rašytinį tekstą. Kartu su mokytoju nueiti į mokyklos biblioteką, joje pasirinkti knygą. Mokytojui padedant pratintis kelti klausimus skaitomam sakiniui. Mokytojui padedant analizuoti teksto informaciją. Skirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto. Skaityti eilėraščius.	Skirti pavienius žodžius, sakinius ir tekstą. Parodyti, kur spausdintinis tekstas, o kur rašytinis tekstas. LGK paaiškinti, kokios knygos, žurnalai jam įdomūs. Pasakyti lankymosi bibliotekoje tikslą. Suprasti vadovėlio paskirtį. Žinoti, kad tekstą reikia skaityti nuosekliai. Skaityti tekstą nuosekliai. Elementariai LGK paaiškinti, kaip atskirti eiliuotą tekstą nuo neeiliuoto.	Mokomasi skaityti, perskaičius tekstą aptarti tai, kas jame rašoma (veikėjai, veiksmai). Išsiaiškinti nežinomus žodžius. Mėginti išsakyti savo nuomonę, ar kūrinys patiko, ar nepatiko. Mokiniai mokosi LGK glaustai nusakyti, apie ką kūrinyje pasakojama. Paskui, mokytojui padedant, suformuluojama mintis lietuvių kalba. Visa žodinė veikla turi būti užrašoma lentoje, kad mokiniai galėtų nusirašyti. Svarbiausią informaciją užrašyti ir pakabinti gerai matomoje klasės vietoje. Teksto suvokimui skirtos užduotys pirmiausia atliekamos gestų kalba, paskui užrašomos, skaitomos, vartojant pirštų abėcėlę, suformuluojami atsakymai lietuvių kalba, jie užrašomi. Mokiniai mokomi atskirti spausdintinį tekstą nuo rašytinio. Mokiniai skatinami reguliariai, noriai lankytis bibliotekoje, mokytojo, bibliotekos darbuotojo padedami mokosi pasirinkti knygas. Knygas rinktis skatina matyti animaciniai filmukai pagal kūrinius, patrauklios iliustracijos, mokytojo pavyzdys. Mokomasi orientuotis vadovėlyje ir pratybų sąsiuvinyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį.
Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			

Norėti išmokti rašyti aiškiai, estetiškai. Norėti užrašyti išmokus žodžius, patirtus įspūdžius, išgyvenimus, nutikimus. Stengtis noriai mokytis žodžių rašybos ir sakinių skyrybos.	Taisyklingai rašyti standartines raides, jas jungti žodžiuose. Rašyti apie labai pažįstamą aplinką, įvykius pagal mokytojo pateiktus klausimus (remiantis savo patirtimi). Sukurti rišlų pasakojimą iš kelių sakinių pagal klausimus, paveikslėlius, schemą ar pavyzdį. Mokinys turi gebėti: užrašyti žinomus ir naujus žodžius, parašyti savo vardą, pavardę, savo miesto, miestelio ar kaimo pavadinimą; sakinio gale dėti tašką ar klaustuką; rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis rašytinių raidžių standartų, palikti paraštes.	Skirti rašytines ir spausdintines raides, LGK paaiškinti, kaip taisyklingai parašyti raidę. Kartu su mokytoju aptarus rašytinio teksto turinį, jo kūrimo strategijas ir nuoseklumą, supranta, kaip tai atlikti savarankiškai. Suvokti, kad tekstą gali sudaryti keli tarpusavyje susiję sakiniai.	Atliekamos įvairios rašymo užduotys, analizuojami taisyklingo rašto pavyzdžiai, stebimas mokytojo aiškinimas, aptariamas mokinių rašymas. Mokiniai užrašo išmokus naujus žodžius, kuria sakinius bei trumpus tekstus pagal paveikslėlius, raštu atsako į pateiktus klausimus, susijusius su artimiausia aplinka. Mokytojas stengiasi įvairiais būdais mokinius sudominti, motyvuoti, kad ugdytiniai noriai mokytųsi rašyti. Atsakant į klausimus, pagal paveikslėlių seriją ar bet kuria tema, artima mokinio aplinkai ir socialinei patirčiai, mokomasi kurti elementarų kelių sakinių pasakojimą. Mokiniais nuolat suteikiama grįžtamoji informacija apie tai, kaip jie ugdomi rašymo gebėjimus: kaip jiems sekasi rašyti, logiškai suformuluoti sakinį, žymėti jo ribas. Mokiniai mokosi sakinio gale dėti tašką ar klaustuką. Su mokiniais aptariamos jų daromos klaidos, nusakomi būdai, kaip klaidų išvengti. Mokiniai stengiasi mokytis taisyti klaidas, lyginti savo darbus, matyti daromą pažangą. Mokytojas organizuoja, o mokiniai jam padeda sukurti psichologiškai saugią, mokymuisi malonią aplinką, kurioje būtų galima kūrybiškai veikti, stengtis pajusti rašymo malonumą, pasitikėjimą savo jėgomis.
--	---	--	---

30.6.2. Turinio apimtis. Parengiamoji klasė

Šioje programos dalyje pateikiamos bendriausios kiekvienos kalbinės veiklos rūšies temos ir jų atskleidimo gairės, apimtis. Turinio apimtį sudaro: kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega, skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys, rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas). Be to, pateikiama dar viena turinio apimties dalis – kalbos sandaros pažinimas. Šios dalies įtraukimo į turinio apimtį tikslas – padėti mokytojui susidaryti išsamų kalbos sandaros mokymo vaizdą, sujungti į visumą išskaidytas kalbos sandaros temas, integruotas į visas kalbinės veiklos rūšis.

Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tarties korekcija.

30.6.2.1. Kalbinės veiklos sritys

30.6.2.1.1. Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausa ir rega

Aktyvaus ir pasyvaus žodyno kaupimas.

Sakinių sudarymo įgūdžių formavimas.

Išminktų žodžių, jų formų, žodžių junginių ir programoje numatyto tipo sakinių vartojimas kalboje.

Atsakymas į klausimus apie save ir savo šeimą vartojant išmoktas frazes.

Pokalbiai su bendraamžiais ir mokytoju. Bendraudami įvairiose kalbinėse situacijose (natūraliose ir nenatūraliose – dirbtinėse, sukurtose), pratinasi tinkamai vartoti žodžius ir jų junginius, kuriais kreipiamasi į pašnekovą, pasisveikinama, atsisveikinama, dėkojama bendraamžiams ir suaugusiesiems. Sakydami mandagumo žodžius, mokosi juos tinkamai „intonuoti“ taikydami kompensavimo strategijas (LGK elementai). Mokosi suprasti kalbantįjį, stebėdami jo mimiką (kompensuojant klausos trūkumą teisingam sakinio teksto suvokimui); atsakyti į trumpus ir konkrečius pašnekovo klausimus žinoma tema.

Pasakojimas iš patirties, pagal paveikslėlius. Žiūrėdami į paveikslėlius, mokiniai mokosi pasakoti, kas juose pavaizduota, ypač atkreipdami dėmesį į pavaizduotus veikėjus ir veiksmus, kuriuos jie atlieka, aplinkos daiktus. Mokosi sudaryti sakinį apie gerai pažįstamus dalykus (tai, ką mato, patiria).

Kalbos suvokimas klausa ir rega lavinamas nuolat, kaskart bendraujant su mokiniu. Kalbos suvokimas klausa ir rega:

kalbančiojo lietuvių kalba aiški, taisyklinga, lėtas kalbėjimo tempas;

suvokiami kalbos vienetai: žinomi žodžiai; paliepipimai, klausimai, susiję su mokymo(si) veikla; 2–3 žodžių sakiniai kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto;

suvokiama kalbos medžiaga perteikiama tiesiogiai;

taikomos kompensavimo strategijos.

Minimalusis turinys: atsakymai į klausimus, pasakojimas pagal paveikslėlius, kalbos suvokimas klausa ir rega.

Mokiniams, galintiems pasiekti tik patenkinamą lygį, pateikiami klausimai konkretūs, individualūs. Pvz., *Kaip pasisveikinti ryte? Dieną? Vakare? Pasakodami, kas pavaizduota 1–2 paveikslėliuose, naudojasi mokytojo pagalba: klausimais, patarimais (kaip galima žiūrėti į paveikslėlį, kuriais žodžiais galima nusakyti veikėjus, jų atliekamus veiksmus ir kita). Rega suvokia pagrindines sąvokas, paliepipimus, klausimus, numatytus programoje.*

30.6.2.1.2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys

Pažintis su raidėmis. Raidės ir pirštų abėcėlės santykis. Skaitydami tikslingai parinktus tekstus praktiškai susipažįsta su lietuvių kalbos ženklais – raidėmis. Raidė siejama su pirštų abėcėlės ženklu. Supranta raidės ir pirštų abėcėlės ryšį.

Skaitymo procesas ir teksto suvokimas. Skaitydami specialiai sudarytus elementarius tekstus išmoksta ir atpažįsta visas lietuvių kalbos abėcėlės raides ir lavina skaitymo techniką, kiekvienas mokinytis pagal savo galimybes išmoksta skaityti ir suprasti teksto turinį.

Pradinio skaitymo būdai. Skaitymo garsiojo skaitymo būdu. Skaitymas palydimas pirštų abėcėle. Skaitymo įvairius adaptuotus grožinės literatūros kūrinius, dalykinius tekstus. Mokosi skirti pasaką, eiliuotą ir neeiliuotą kūrinių. Perskaitę tekstą, atsako į mokytojo klausimus remdamiesi teksto medžiaga. Perskaitę pasaką apie gyvūnus, mokosi ją pasekti gestų kalba, kurti jai iliustracijas, su draugais suvaidinti. Perskaitę tekstą, pasako veikėjus ir jų atliekamus veiksmus.

Pažintis su knyga. Kartu su mokytoju vartydami, žiūrėdami, skaitydami vaikams skirtas knygas, vadovėlio tekstus, susipažįsta su knygos autoriumi ir pavadinimu. Mokosi pasirinkti patikusią knygą, vienu dviem žodžiais atsakyti į mokytojo pateiktus klausimus apie knygą. Išvardija veikėjus, pasako, ką jie veikia.

Minimalusis turinys: pažintis su raidėmis, elementarių tekstų skaitymas; atsakymai į teksto klausimus; pažintis su knyga.

Besimokantieji patenkinamu lygiu dirbdami su jiems pritaikyta mokomąja medžiaga (adaptuotais vadovėliais, teksta, specialiai parengtomis užduotimis) susipažįsta su visomis lietuvių kalbos abėcėlės raidėmis ir išmoksta skaityti bent skiemenimis elementarius tekstus ir supranta, ką skaitė, t. y. atsako į turinio klausimus. Daugiau skaitoma garsiai ir visuomet palydint pirštų abėcėle, lavinama tartis. Siekiama, kad silpnai skaitantys mokiniai domėtusi knygomis, jas vartytų, aptarinėtų jų iliustracijas, mėgintų perskaityti nors dalį knygos. Šiems mokiniams galima pasiūlyti paveikslėlių, paveikslėlių istorijų knygas.

30.6.2.1.3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)

Rašymo technika. Analizuodami mokytojo pateiktus, vadovėlyje, pratybų sąsiuvinyje esančius raidžių ir jų junginių pavyzdžius, mokosi orientuotis rašymo sąsiuvinyje, taisyklingai rašyti visas rašytines lietuvių kalbos abėcėlės raides ir jas jungti žodžiuose. Rašydami prasmingus žodžius, sakinius, mokiniai nuolat tobulina rašymo įgūdžius: tobulina raidės formą, raidžių jungimą žodžiuose. Išmokus rašyti standartinę raidę, ji rašoma žodyje, sakinyje.

Vardų, pavadinimų rašyba. Mokomasi parašyti savo vardą, pavardę, miesto, kaimo pavadinimą.

Elementarus sakinio skyrybos atvejai. Skaitydami ir aptardami tekstus, susipažįsta su elementariausiais sakinio skyrybos atvejais, teksto rašymo reikalavimais ir mokosi parašyti sakinį bei nurašyti neilgą tekstą: pradėti sakinį didžiąja raide, gale dėti tašką arba klausuką, rašyti teksto pavadinimą, pirmą teksto sakinį pradėti toliau nuo krašto.

Teksto (pasakojimo) kūrimas. Sudaromos tokios kalbinės situacijos, kad mokiniai galėtų rašyti prasmingus sakinius, žodžius derindami su paveikslėliais. Mokomasi rašyti neilgą 2–3 sakinių tekstą, kad būtų nuolat ugdomas mokinių gebėjimas reikšti mintis raštu.

Minimalusis turinys: pažintis su rašytinėmis raidėmis, raidžių rašymas ir jungimas žodžiuose, žodžio, sakinio, teksto rašymas.

Mokytojo padedami, vaikai mokosi:

parašyti raidę, kad ji būtų atpažįstama, parašyti visas žodžio raides reikiamoje eilutėje (gali prireikti daugiau pratimų atskiroms raidėms, žodžiams rašyti.

Kad būtų išvengta nuobodžių mechaninių pratybų, reikėtų rašymą derinti su žaidybiniais elementais, pvz., raidėmis puošti piešinį, iš rašomo žodžio sudaryti ornamentą ir pan.);

rašyti 1–2 skiemenų žodžius (pasižiūrėdami į pavyzdį), nurodytus žodžius;

parašyti savo vardą, savo miesto ar kaimo pavadinimą; parašyti sakinį, gale dėti tašką;

parašyti 2–3 sakinių tekstą, kad būtų suprantama mintis (nors ir su klaidomis);

nurašyti 2–3 pasakojimo sakinius, parašyti sakinį pagal paveikslėlį, pagal mokytojo klausimą.

30.6.2.1.4. Kalbos sandaros pažinimas

Tekstas: tekstas ir pavieniai sakiniai, pasakojimo sandara. Skaitydami ir analizuodami vadovėlio, pratybų sąsiuvinio tekstus, supranta teksto, sakinio ir žodžio santykį: tekstas sudarytas iš sakinių, sakinyje iš žodžių. Susipažįsta su teksto pavadinimu. Aiškindamiesi 6–7 metų vaikams suprantamų tekstų turinį, mokosi išvardyti veikėjus, jų atliekamus veiksmus, gestų kalba pasakyti, apie ką tekste kalbama.

Sakinys: sakinių įvairovė; žodžių ryšiai sakinyje. Skaitydami tekstus, mokosi suprasti, kuriuo sakiniu teigiama, kuriuo klausiama. Analizuodami neilgus (2–3 žodžių) teksto sakinius, mokosi kelti sakinio žodžiams klausimus ir suprasti, kad sakinio žodžiai vieni su kitais susiję ir yra derinami tarpusavyje. Naudodamiesi pagalbinėmis priemonėmis (galūnių lentelėmis, kita vaizdine medžiaga) mokosi derinti žodžius sakinyje. Sudarinėjami ir analizuojami vientisiniai neišplėstiniai sakiniai, sakiniai su vienu ar keliais veiksniais ir tariniais.

Žodis: žodžiai, reiškiantys veiksmus, daiktų pavadinimus. Skaitydami ir analizuodami tekstus, mokosi skirti žodžius, reiškiančius veiksmą, daiktų pavadinimus, mokosi tuos žodžius mintinai, kad galėtų juos vartoti savo kalboje, rašymo pratybose bei kitų dalykų pamokose. Susipažįsta su asmenvardžiais (žmonių vardai, pavardės), vietovardžiais (miesto, kaimo, kuriame gyvena, pavadinimas, miesto, kuriame mokosi, pavadinimas). Analizuodami tekstus, jų sakinius, žaisdami žodžiais, praktiškai susipažįsta su žodžių junginiais, reiškiančiais daiktą ir veiksmą. Supranta, kad žodis gali keisti pabaigą, geba naudotis mokytojo parengtomis daiktavardžio linksnių galūnių lentelėmis. Naujų žodžių mokomasi pagal paveikslėlius ar gestus; mokomasi kelti klausimą atskiram žodžiui (mokomasi skirti kalbos dalis pagal gramatinę žodžio morfemų reikšmę). Žodžiai, kurių mokomasi yra vns. ir dgs. vard. l. (daiktavardžiai), es. l. vns. l. a. ir 3 a. (veiksmažodžiai).

Minimalusis turinys: praktinis pasakojimo suvokimas; sakinio išskyrimas tekste; veiksmo žodžiai, daiktų vardai, pavadinimai.

Mokytojo padedami mokosi skirti tekstą nuo pavienių sakinių, atsakyti į teksto turinio klausimus. Mokytojo padedami praktiškai susipažįsta su sakiniu, kuriuo kas nors pranešama, teigiama, ir su sakiniu, kuriuo klausiama. Mokosi kelti paprasčiausius klausimus: Kas veikia? Ką veikia? Mokytojo padedami mokosi atpažinti ir vartoti žodžius, reiškiančius veiksmus, daiktų pavadinimus. Kalbėdami ir rašydami mokosi sudaryti vientisinius sakinius, derinti žodžius sakinyje.

30.6.2.2. Sociokultūrinės temos

Svarbiausios žinios apie save (aš, šeima).

Mano klasė.

Žmogus.

Namai (namų apyvokos daiktai: maistas, apranga ir t. t.).

Vaiko veikla (namuose ir mokykloje).

Gamta (metų laikai, augalai, gyvūnai).

30.6.2.3. Žodynas

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą. Parengiamojoje klasėje turėtų būti mokoma(si) žodžių, labiausiai reikalingų bendraujant – žodžiu ir raštu – įprasčiausiose kasdienio gyvenimo situacijose: šeimoje, klasėje, mokykloje, parduotuvėje ir pan. Mokiniai turėtų išmolti identifikuoti save ir kitus, artimiausios aplinkos asmenis, pasakyti savo vardą, pavardę, amžių. Atsakyti į klausimus apie save ir savo šeimą vartodami išmoltas frazes.

Rekomenduojama išmolti 100–150 žodžių.

30.6.2.4. Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti, kaip atsiprašyti, kaip padėkoti.

Pažintis: kaip susipažinti, pasakyti savo vardą, pavardę, amžių.

Pokalbis: kaip pradėti ir užbaigti pokalbį, mokyti paklausti.

Bendra veikla: dalyvauti žaidimuose, mokyklinėje veikloje. Mokytojui padedant, realizuoti poreikį kalbėti. Vaidinti siužetus, dialogus su pasikartojančia kalbine medžiaga (pvz., pasaką „Ropė“).

Nuotaikos, jausmai: kaip išsakyti savo norus, kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį.

30.6.2.5. Leksika, jos gramatinis kaitymas, raiška

Konkrečios reikšmės žodžiai.

Tipinės frazės, susijusios su pamokos vyksmu.

Veiksmas dabartyje, reiškiamas veiksmažodžių esamojo laiko vns. 1 a. ir 3 a.

Neigimas, reiškiamas veiksmažodžiais su priešdėliu *ne*.

Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku.

Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku.

Asmeninių įvardžių *aš*, *mano* vartojimas.

Kiekybė, reiškiamą kiekiniais skaitvardžiais: *vienas*, *du*.

Klausimas, reiškiamas klausiamaisiais žodeliais *kas*, *ką* *veikia*, *kieno*, *mimika*.

Gramatikos formų ir konstrukcijų, leksikos raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių *sąvokų* nevartojant. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių autoriams.

30.6.2.6. Tarties korekcija

Mokiniai pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus turi stengtis tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti lietuvių kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kurie yra pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį. Pamokų metu koreguoti mokinių tartį.

30.6.3. Vertinimas. Parengiamoji klasė

30.6.3.1. Mokinių pasiekimų vertinimas aprašytas atsižvelgiant į dalyko struktūrą. Todėl išskirta:

kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega;
skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys;
rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas).

Aprašant kiekvienos srities vertinimą ypač detalizuoti praktiniai gebėjimai, t. y. mokinio gebėjimas kalbėti, skaityti iš lūpų, skaityti ir rašyti; nes šiame ugdymo koncentre vyrauja praktinis kalbos pažinimas ir kalbos gramatinės sandaros formavimasis. Be to, ši patirtis labai reikalinga ne tik mokantis lietuvių kalbos, bet ir kitų dalykų, todėl ugdymo procese mokytojui svarbu tiksliai, objektyviai vertinti kiekvieno mokinio daromą pažangą ir matyti atsiradusias spragas. Žinių ir supratimo vertinimo dalis yra glaustesnė, nes parengiamojoje klasėje žinių reikalinga tik tiek, kiek jų būtina praktiniams kalbiniams gebėjimams susidaryti. Vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus, atsižvelgiama ir į ugdytinio vertybinių nuostatų formavimąsi, jo norą mokytis, individualias pastangas, o svarbiausia – į daromą pažangą.

Pasiekimų lygiai suskirstyti į patenkinamą, pagrindinį ir aukštesnįjį vadovaujantis mokinio savarankiškumo, kūrybingumo, gebėjimo analizuoti, apibendrinti ir vertinti, įgytų žinių kiekio, noro mokytis, tobulėti kriterijais.

Patenkinamo lygio pasiekimai pirmiausia orientuoti į praktinius gebėjimus, kurie, mokinį vertinant, gali atsiskleisti ir mokytojui padedant, ir savarankiškai dirbant. Šiame lygyje žinių, kalbos ir literatūros reiškinių supratimo reikalaujama minimaliai.

Pagrindinio lygio pasiekimai atspindi nuosekliai augančius praktinius mokinio gebėjimus, paremtus žiniomis ir supratimu. Šiame lygyje jau reikalaujama analizuoti ir lyginti kartu su mokytoju aptariamus kalbos ir literatūros faktus, reiškinius, o sudarius atitinkamas sąlygas – kurti.

Pasiekę aukštesnįjį lygį mokiniai geba savarankiškai, tiksliai atlikti jiems skirtas užduotis, apibendrinti, vertinti, kurti. Lentelėse pateikta informacija mokytojui turėtų padėti stebėti individualią mokinio pažangą, diferencijuoti ir individualizuoti užduotis.

30.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. Parengiamoji klasė

30.6.3.2.1. Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega

Mokiniams, kurie turi specifinių kalbos sutrikimų, dėl kurių fiziškai neįmanomas kai kurių garsų tarimas, kalbėjimo vertinimo kriterijai individualizuojami.

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Naudojantis pagalbine medžiaga ar mokytojui patariant mokėti pasisveikinti, atsisveikinti, atsiprašyti, padėkoti. Pasakyti (sakytine kalba arba pirštų abėcėle) svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių. Mokytojui padedant pasakyti, kuriame mieste (kaime) gyvena. Stengtis žiūrėti į mokytojo lūpas. Stengtis skaityti iš lūpų.	Mokėti pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti bendraamžiams ir suaugusiems. Pasakyti svarbiausius duomenis apie save: vardą, pavardę, savo amžių, brolių ar seserų vardus. Pasakyti mokytojui, klasės draugams, kur gyvena. Žiūrėti į mokytojo ir kitų kalbančiųjų lūpas. Stengtis skaityti iš lūpų.	Mokėti pasisveikinti, atsisveikinti, prisistatyti, pasakyti duomenis apie save ir savo šeimą: tėvus, brolius, seseris (jeigu jų turi), senelius. Mokėti paklausti kito analogiškos informacijos. Tiksliai pasakyti, kur gyvena. Visada žiūrėti į kalbančiųjų lūpas. Stengtis skaityti iš lūpų.
Praktiniai gebėjimai	Mokytojui padedant atsakyti į pateiktus (mokytojo, draugų) klausimus, susijusius su asmenine patirtimi, kita mokiniui suprantama informacija. Nors 1–2 sakiniiais pasakyti, ką mato, ką veikia. Vienu sakiniu pasakyti, kas pavaizduota 1–2 paveikslėliuose (pasakyti veikėjus, ką jie veikia). Rega (skaitant iš lūpų) suvokti kelis pagrindinius paliepimus, prašymus, susijusius su pamokos vyksmu.	Mokytojui padedant rasti pagalbinę medžiagą ir ja pasinaudojant atsakyti į mokytojo klausimus iš aptartos informacijos, literatūrinės medžiagos. Atsakant į pateiktus klausimus, pasakyti, ką mato, ką veikia. Žiūrint į pateiktus paveikslėlius, papasakoti, kas juose pavaizduota, kas ką veikia (kiekvienam paveikslėliui sugalvoti po 1–2 sakinius). Rega (skaitant iš lūpų) suvokti pagrindinius paliepimus, prašymus, klausimus, susijusius su pamokos vyksmu.	Savarankiškai atsakyti į mokytojo klausimus iš aptartos informacijos, literatūrinės medžiagos. Savarankiškai atlikti skirtas užduotis. Sukurti pasakojimą raštu pagal paveikslėlių seriją naudojantis klausimų planu, sakinių schemomis, gairiniais žodžiais. Rega (skaitant iš lūpų) suvokti pagrindinius paliepimus, prašymus, klausimus, susijusius su pamokos vyksmu ir veikla klasėje.

30.6.3.2.2. Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Parodyti viršelyje knygos autorių, pavadinimą. Perskaityti.	Atskirti tekstą nuo pavienių sakinių. Pasakyti knygos autorių, pavadinimą.	Pasakyti esminius teksto požymius: pavadinimą, autorių, ar spausdintas, ar rašytas ranka. Pasakyti teksto, knygos autorių, pavadinimą. Bandyti gestų kalba pasamprotauti, apie ką knyga gali būti.
Praktiniai gebėjimai	Skaityti skiemenimis ar žodžiais. Mokytojai padedant atsakyti į atgaminamuosius (teksto turinio) klausimus. Pagal formą atskirti eiliuotą ir neeiliuotą kūrinį.	Stengtis skaityti žodžiais ir, mokytojai padedant, atsakyti į teksto turinio klausimus. Atskirti pasaką, eilėraštį. Mokytojai padedant pasakyti prozos kūrinio veikėjus.	Skaityti žodžiais ir atsakyti į klausimus. Pasirinkti knygėlę ir perskaityti, gestų kalba pasakyti savo nuomonę. Skirti eiliuotą kūrinį nuo neeiliuoto. Išvardyti prozos kūrinio veikėjus, pasakyti įvykius.

30.6.3.2.3. Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Parodyti, kaip rašoma sąsiuvinyje. Žinoti, kad sakinyje pradedamas didžiąja raide, gale dedamas taškas.	Gestų kalba pasakyti rašymo higienos reikalavimus. Žinoti, kad rašant žodį reikia sakyti pirštų abėcėle. Žinoti, kada rašomas taškas ar klaustukas sakinyje gale.	Gestų kalba pasakyti rašymo higienos reikalavimus. Žinoti, kodėl rašant žodį reikia sakyti pirštų abėcėle, žinoti, kaip galima patikrinti žodžio rašybą (vadovėlyje, paklausti mokytojo). Gestų kalba paaiškinti, kada rašomas taškas, klaustukas sakinyje gale.
Praktiniai gebėjimai	Pasižiūrint į pavyzdį rašyti standartinėmis raidėmis. Mokytojai padedant stengtis tarti ir rašyti 2–3 skiemenų, be priebalsių samplaikų žodžius. Parašyti 2–3 sakinių tekstą pagal klausimus ar paveikslėlį.	Taisyklingai rašyti standartinėmis lietuvių abėcėlės raidėmis, jas jungti žodžiuose. Stengtis tarti ir taisyklingai rašyti 2–3 skiemenų, be priebalsių samplaikų žodžius. Gavus tam tikrą pagalbą (pvz., planą, paveikslėlių seriją, klausimus) parašyti 3–4 sakinių tekstą. Daro rašybos klaidų, bet jas nurodžius geba išsitaisyti.	Taisyklingai rašyti standartinėmis lietuvių abėcėlės raidėmis, jas jungti žodžiuose, įvertinti savo ir draugų raštą. Stengtis tarti ir taisyklingai rašyti 2–3 skiemenų, be priebalsių samplaikų žodžius, gebėti ištaisyti klaidas. Gebėti pagal planą, paveikslėlių seriją, klausimus sukurti išlų 4 ir daugiau sakinių tekstą.

30.6.3.2.4. Vertybinės nuostatos

Lygiai Vertybinės nuostatos	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
	Kalbos mokomasi tik reikalaujant mokytojui, tėvams, įvairios užduotys atliekamos be didelio susidomėjimo.	Domimasi lietuvių kalba, stengiamasi užduotis atlikti teisingai ir tiksliai, aktyviai dalyvaujama įvairiose veiklose.	Noriai mokomasi lietuvių kalbos. Jaučiamas poreikis nuolat siekti geresnių rezultatų. Suprantama ir vertinama lietuvių kalbos mokėjimo reikšmė. Noriai, draugiškai padedama kitiems.

30.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

30.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

1–2 klasėse toliau ugdomi sutrikusios klausos mokinių kalbėjimo sakybine lietuvių kalba ir suvokimo klausia ir rega gebėjimai bei kompetencija. Kalbėjimas, kaip sąmoninga kalbinė veikla, daugiau naudojamas grupinėje klasės veikloje. Kalbėjimo mokymas individualių kalbos pratybių metu yra labiau logopedinis – lavinama kuo taisyklingesnė tartis, kalbinis kvėpavimas, frazės sintagmatika. Kalbėjimui grupinėje klasės veikloje būdingas kalbos suvokimas ir sąmoningas vartojimas. Mokiniai savo kalbą palydi pirštų abėcėle – tai padeda kontroliuoti kalbėjimo procesą ir taisyklingą žodžių vartojimą. Mokomi „išklausti“ (sekti akimis pašnekovo kalbą iki galo) draugus ir mokytoją (dažnai vaikai neišlaiko dėmesio, nosisuka nuo kalbančiojo).

Toliau ugdomas sąmoningas skaitytojas, plėtojamas žodynas, tobulinama skaitymo technika, teksto suvokimas, grindžiami literatūros kūrinio suvokimo ir analizės pradmenys, skatinama domėtis knygomis ir skaityti jas. Daugiau dėmesio skiriama savarankiškam teksto skaitymui ir suvokimui, ugdomas meninis suvokimas – supažindinama su paprasčiausiomis literatūros meninėmis priemonėmis, kurios padeda skirti grožinės literatūros tekstą nuo dalykinio. Mokoma savarankiškai naudotis žodynais, žinynais ir kt. pagalbinėmis priemonėmis nežinomiems žodžiams išsiaiškinti.

Toliau tobulinami rašymo technikos bei teksto kūrimo gebėjimai. Po truputį spartinamas rašymo tempas, mokoma teksto formatavimo taisyklių. Turtinamas žodynas, kuris tiesiogiai veikia savarankiško teksto kūrimo įgūdžius. Skatinama savarankiškai mokytis leksikos, naudojantis vadovėliais, paveikslėlių ir gestų kalbos žodynais, vaikų enciklopedijomis. Mokoma planuoti teksto kūrimą konkrečia, gerai pažįstama tema.

Susipažįstama su skyrybos pagrindais, įtvirtinami sakinių ribų žymėjimo gebėjimai. Skatinama kurti asmeninio pobūdžio tekstus naudojant visas šiuolaikines komunikacines galimybes (mobiliuosius telefonus ir kompiuterį). Rengiami projektai, kurių metu mokiniai renka informaciją apie kokį nors įvykį, reiškinį, asmenį, informacija apdorojama ir pateikiama plakatuose, stenduose su iliustracijomis, kurios papildo ir padeda lengviau suvokti tekstą.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega			
Norėti išmokti kalbėti. Norėti bendrauti su girdinčiais lietuviškai, žodžiu ir raštu dalytis savo mintimis, jausmais.	Suprasti paprasčiausiose kasdienėse situacijose regimus tekstus. Taikyti mokytojo pasiūlytą skaitomo iš lūpų teksto suvokimo	Mokėti elementarias bendravimo formules ir etiketo frazes. Žinoti, kad tekstai turi paskirtį ir adresatus, kurie gali būti skirtingi. Žodinėmis ir nežodinėmis	Mokytojas kuria mokiniams tinkamas sąlygas ugdytis gebėjimą suprasti girdimą (regimą) informaciją: pats kalba lėtai, stengdamasis taisyklingai tarti, kalba nesudėtingų konstrukcijų sakiniais; prirėkus informacija pakartojama keletą kartų.

Norėti išmokyti veiksmingai skaityti iš lūpų ir suprasti nesudėtingą sakytinę kalbą rega, regimus tekstus. Norėti išmokyti lietuviškai skaityti ir suprasti skaitomus tekstus. Bendraujant su kitais stengtis tinkamai pasakyti tai, kas pozityvu, nevartoti netinkamų žodžių, neįžeisti, neišskaudinti kitų. Drįsti, nors ir ne visai sklandžiai, atsakyti į klausimus, išsakyti kitiems savo mintis, stengtis suprasti kitus. Sekti kalbančiojo lūpas.	strategiją. Mokyti gauti elementarią informacijos iš pažįstamų ir nepažįstamų asmenų ir ja naudotis. Sekti kalbančiojo ar skaitančiojo lūpas, stengtis suprasti kitų žmonių reiškiamas mintis ir atitinkamai reaguoti žodine ir gestų kalba. Gebėti prisistatyti ir paklausti kito asmens vardo, pavardės. Padedamam mokytojo ar draugų keliais vientisiniais sakiniais pasakoti apie save, savo šeimą, artimiausią aplinką. Apibūdinti gerai pažįstamus asmenis, daiktus, reiškinius. Elementariai reikšti norą, pageidavimą, prašymą, nuomonę. Pagal nuorodas dalyvauti pokalbyje: klausti ir atsakyti į klausimus; išmokyti frazėmis reikšti pagrindines bendravimo intencijas. Suprantamai (pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus) pasirengusiam pašnekovui tarti garsus, žodžius, frazes ir sakinius. Naudotis mokytojo pasiūlytomis kalbėjimo strategijomis.	priemonėmis adekvačiai reaguoti į iš kito asmens girdimą (regimą) pranešimą. Žinoti kelis būdus, padedančius suprasti sakytinę informaciją ir ją įsidėmėti (leksika, gramatikos žinios, intonacija, nežodiniai elementai: mimika, kūno kalba). Vadovautis mokytojo per pamoką teikiamais nurodymais. Naudotis gauta informacija nurodytais tikslais. Gautą informaciją gebėti panaudoti nurodytiems tikslams. Skirti bendravimo tikslus ir pašnekovus. Vartoti minimalų žodyną, reikiamą susikalbėti paprasčiausiose kasdienėse buitinėse ir mokymosi situacijose. Mokėti elementariausias kalbos etiketo formules, paprasčiausius komunikavimo intencijų raiškos modelius, nurodytus programos turinio apimtyje.	Naudoja vaizdines priemones, organizuoja įvairius žaidimus, lavinančius klausymosi (skaitymo iš lūpų) įgūdžius. Pagal situaciją ir mokinių išgales mokytojas integruoja į skaitymo iš lūpų veiklą kalbėjimą, skaitymą ir rašymą. Mokytojas naudoja įvairius būdus, kuriais mokiniai gali pademonstruoti regimo teksto supratimą – ne tik lietuvių kalba, bet ir gestų kalba (būtinai glaudus lietuvių ir LGK ryšys, kuris sąlygoja visišką ir teisingą lietuvių kalbos suvokimą). Vengti kalbų maišymo ir kalkingės gestų kalbos formos vartojimo. Mokiniai mokosi naudotis kalbos supratimo iš pašnekovo lūpų ir kompensavimo strategijomis: padedami mokytojo, įvertinti kontekstą, t. y. peržvelgti „į akis krintančią“ informaciją (užrašus, sutartinius ženklus, paveikslėlius, nuotraukas, peržiūrėti vaizdo medžiagą ir pan.), įvertinti nesudėtingos sandaros ir sakytinio pranešimo situaciją (Kas kalba? Apie ką kalba?). Mokytojas daug dėmesio skiria mokinių gebėjimui išmokyti pasitikrinti, ar suprato kalbantįjį pašnekovą ir lavinti teksto suvokimo rega gebėjimus: mokiniai mokomi stebėti kitų veiksmus, įsisiūžinti į pašnekovo lūpas, į pasakytus žodžius, klausti kitų, jei ko nežino; paprašydami pakartoti ir (arba) paaiškinti nesuprastus, nežinomus žodžius ar posakius, mokiniai mokosi svarbių sakytinio teksto supratimo strategijų. Jeigu mokiniai negeba to daryti savarankiškai, mokytojas siūlo jiems minėtas strategijas. Mokiniai skaito iš lūpų mokytojo parinktus ar parengtus įvairius sakytinius tekstus, įdomius šio amžiaus tarpsnio vaikams. Mokiniai, padedami mokytojo, kuria tekstus, juos užrašo ir mokosi pagal galimybes pasakyti atsižvelgdami į tikslą, pašnekovą, situaciją. Jie mokosi susipažinti, supažindinti kitus, pasakyti, kas patinka ar nepatinka ir pan., papasakoti apie save, kalbėti su girdinčiais ar neprigirdinčiais bendraamžiais ir suaugusiais, pažįstamais asmenimis.
---	--	--	--

			Padedami mokytojo, mokiniai mokosi elementariai susikalbėti realiose bendravimo situacijose (oficialiose ir neoficialiose): parduotuvėje, gatvėje, transporte, bibliotekoje ir pan. ar įsivaizduojamose, panašiose į autentiškas. Šiame ugdymo(si) etape mokytis vartoti tik labai paprastos sintaksinės konstrukcijos frazes. Vengti sudėtingos morfologinės konstrukcijos leksikos. Atliekant įvairias užduotis, leisti naudotis mokytojo parengtomis demonstracinėmis priemonėmis.
Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
Norėti skaityti mokyklinius tekstus bei amžių atitinkančią vaikų literatūrą. Domėtis knyga, vaikų žurnalais, noriai lankytis bibliotekoje. Mokytis ieškoti informacijos žodynuose, enciklopedijose. Gavus informacijos smalsauti, domėtis, norėti sužinoti daugiau (klausti mokytojo, tėvų ir kt.). Norėti skaityti ir savarankiškai ar padedamam mokytojo suvokti skaitomo teksto turinį, išskirti pagrindinius veikėjus, suprasti teksto temą. Norėti taikyti lietuvių kalbos žinias rašytiniam tekstui suvokti. Stengtis naudoti visas įmanomas kompensacijas	Įgyti elementarius skaitymo gebėjimus. Mokėti orientuotis vadovėlyje – susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį. Suprasti nesudėtingos raiškos, trumpus, žinomų temų tekstus. Įvardyti teksto temą (<i>Apie ką šis tekstas?</i>). Pagal individualius gebėjimus rasti pagrindinę informaciją ir svarbias detales. Atsakant į klausimus, atkurti svarbiausią informaciją, padedant mokytojui padaryti elementarias išvadas. Sieti žodinę ir nežodinę (paveikslėlius, nuotraukas, lenteles) bei gestų kalbą pasakytą informaciją. LGK išsakyti savo nuomonę apie perskaitytą tekstą, remiantis konkrečia asmenine patirtimi. Remiantis LGK išsakyta nuomone, mokytojui padedant, kurti paprasčiausią lietuvių kalbos	Pažinti spausdintines ir rašytines lietuvių abėcėlės raides. Skaityti tyliai, sakiniiais, žodžiais arba skiemenimis, mokytojui padedant išsiaiškinti nesuprantamų žodžių reikšmę, stengtis juos įsiminti ir suprasti, ką perskaitė. Skirti elementariausius skyrybos ženklus (taškas, kablelis, klaustukas), žinoti jų paskirtį. Skirti sakinio ribas. Atsižvelgiant į sakinio prasmę ir intenciją bei skyrybos ženklus, skirti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Mokytojui padedant, mokėti 1–3 paprasčiausiais sakiniais parašyti apie vykstančius įvykius perskaitytame tekste. Suprasti vadovėlio sutartinius ženklus, pagal paskirtį jais naudotis. Vadovėlyje susirasti nurodytą tekstą, pratimą, užduotį. Remiantis knygos, laikraščio ar žurnalo antraštėmis, vaizdiniu	Mokytojas su mokiniais kuria mokymosi aplinką, skatinančią išmokti skaityti lietuvių kalbą. Mokiniai mokosi skaityti ne tik iš vadovėlio, bet ir iš autentiškos bei ją imituojančios aplinkos: iškabų, užrašų, etikečių ir pan. Stengiamasi, kad mokiniai pažintų lietuvių abėcėlės raides, skaitydami lietuvių kalbą atkartotų pirštų abėcėlę. Mokytojas parengia daug pavyzdžių pratyboms, kad mokiniai suvoktų skyrybos ženklų paskirtį bei skirtų tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius. Mokiniais sudaromos sąlygos kurti rašytinį tekstą nuosekliai – nuo paprasto sudėtingo link (žodžių junginys, sakiny, tekstas). Teksto analizei vartoti kuo daugiau iliustracijų, schemų. Sudaryti sąlygas, kad jas kurtų patys mokiniai. Nuolat remtis gestų kalba, ypač suvokimui patikrinti. Mokiniai skaito elementarios raiškos įvairių žanrų informacinius, adaptuotus mokslo populiariusius ir tautosakos bei vaikų literatūros tekstus, atitinkančius jų amžių ir lietuvių kalbos mokėjimo lygį. Remiantis per lietuvių kalbos pamokas įgytais skaitymo gebėjimais, mokomasi tekste rasti svarbiausią informaciją, skirti svarbias ir antraeiles detales. Mokiniai, mokytojo padedami, dirbdami grupėmis, poromis ir atskirai, mokosi suprasti tekstą ir parodyti savo supratimą atpasakodami LGK, kurdami iliustracijas,

savarankiškai suvokti tekstą.	tekstą. Taikyti mokytojo pasiūlytą skaitomo teksto suvokimo ir kompensavimo strategiją. Vadovaujant mokytojui orientuotis knygoje, vadovėlyje, periodinėje spaudoje.	apipavidalinimu, abėcėle, rasti nurodytą informaciją.	pažymėti, kaip suprato tekstą, atrinkdami, sudėliodami nurodyta tvarka paveikslėlius, pažymėdami svarbiausius žodžius, sakinius ir pan. Mokiniam sudaromos sąlygos LGK dalytis savo nuomone, išpūdžiais apie perskaitytą tekstą ir skaitymo gebėjimus su draugais, mokytoju bei gauti tinkamą grįžtamąjį ryšį. Įvairiomis pratybomis mokomasi taikyti elementariausias teksto supratimo ir kompensavimo strategijas: ko nors nesupratę mokiniai skatinami skaityti dar kartą; klausti, ko nesupratę. Mokytojas stebi, fiksuoja, kuri strategija kuriam mokiniui labiausiai tinka; pasiūlo ją tobulinti ar pasinaudoti kita. Mokomasi orientuotis knygoje, vadovėlyje: susirasti reikiamą tekstą, pratimą, užduotį. Mokiniai supažindinami su pradinių klasių mokiniams skirtais kalbų žodynais, mokomasi suprasti jų paskirtį, informacijos pateikimo būdus, lavinami įgūdžiai naudotis pradinukams skirtais žodynais bei LGK žodynu. Mokiniai skatinami reguliariai lankytis bibliotekoje, mokomi pasirinkti knygas, rasti informaciją vaikų enciklopedijose ir žinyuose. Skatinamas domėjimasis vaikams skirtais periodiniais leidiniais (kartu juos vartyti, pagal išgales – skaityti). Rekomenduojama vaikų periodinius leidinius skaityti namuose su tėvais ar kitais šeimos nariais.
Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
Norėti išmokti tvarkingai ir taisyklingai rašyti lietuvių abėcėlės raides, jungti jas į žodį. Norėti gilinti savo gramatines žinias ir taikyti rašymo veikloje. Pasitikėti savo jėgomis ir nebijoti savarankiškai kurti tekstus įvairiems adresatams.	Mokėti rašyti. Rašyti atsižvelgiant į tikslą. Padedamam rašyti trumpus informacinius pranešimus (raštelį, skelbimą, žinutę, sveikinimą), kai nurodyta komunikavimo situacija ir adresatas. Pagal pavyzdį užrašyti vardą, pavardę, adresą, klasę, nurodyti mokyklą ir pan.	Žinoti, kad tekstas sudarytas iš susijusių sakinių ir kuriamas laikantis tam tikrų susitarimų. Žinoti, kada rašomos didžiosios raidės, kada – mažosios. Mokėti rašyti didžiąsias ir mažąsias rašytines raides, jungti jas į žodį, žodžius į sakinį, sakinius į tekstą. Taisyklingai rašyti žinomus žodžius.	Mokiniai remiasi žiniomis apie tekstą, įgytomis per lietuvių kalbos pamokas. Mokytojas skiria dėmesio rašybos ir skyrybos taisyklingumui, klaidų prevencijai (didžiųjų ir mažųjų raidžių, ilgųjų ir nosinių balsių rašybai, pavardžių, vardų rašybai). Taisyklingai rašybai ir skyrybai įtvirtinti atliekamos dažnos, bet trumpos pratybos. Mokiniai skatinami reguliariai rašyti prasmingus tekstus: iš kelių pateiktų sakinių sudėlioti tekstą ir jį užrašyti,

Domėtis lietuvių kalba, jos žodžių sandara, mokytis sieti gimtosios (gestų kalbos) raišką su lietuvių kalba.	Elementariai keliais išmoktais sakiniais reikšti savo mintis, jausmus, norus, nuomonę: patinka, nepatinka (kas? ką veikti?); mėgsta (ką? ką veikti?); myli (ką?); nemyli (ko?); skanu, neskanu (kas? kur?) ir pan. Taikyti mokytojo pasiūlytas rašymo strategijas.	Sakinį pradėti rašyti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką, klaustuką ar šauktuką. Rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis raidžių standartų, teksto pirmąją eilutę atitraukti nuo krašto, palikti paraštes, viduryje eilutės užrašyti pavadinimą. Remiantis LGK ir morfemų semantine reikšme, skirti žodžius, reiškiančius veiksmų, daiktų, požymių pavadinimus. Mokėti pakankamai žodžių elementarioms komunikavimo intencijoms, nurodytoms programos turinio apimtyje, reikšti. Skirti tikrinius ir bendrinius daiktavardžius. Žinoti, kad vardai, pavardės, vietovardžiai rašomi didžiąja raide. Rašyti pagal pavyzdį ir (ar) pateiktas nuorodas. Rašyti juodrašti. Ištaisyti nurodytas klaidas ir trūkumus. Perrašyti darbą į švarraštį.	pabaigti sakinius, parašyti tinkamą pavadinimą naudojantis sąrašu, užrašyti adresą, pagal pavyzdį – sąsiuvinio viršelį ir pan. Mokymasis rašyti siejamas su skaitymu ir LGK. Skaitydami tekstus, juos analizuodami, mokiniai mokosi rašyti pagal pavyzdį. Drauge su mokytoju ir klasės draugais aptardami parašytus tekstus, mokiniai gauna grįžtamąją informaciją ir mokosi tobulinti savo darbus. Mokiniams sudaromos galimybės susipažinti su rašymo darbų pavyzdžiais ir juos aptarti. Mokymasis rašyti turi būti prasmingas ir patrauklus, turtinti kalbinę raišką. Todėl mokytojas parenka ar pats parengia tikslingų ir įdomių vaikams užduočių, pvz., iliustracijų, žodžių žaidimų sąvokoms, sakiniams ir tekstams, kryžiažodžių. Mokiniai skatinami domėtis savo ir draugų sukurtais rašytiniais tekstais, įvertinti savo ir draugų kūrybines pastangas; rašymo darbai iškabinami stenduose, sudedami į aplankus, rengiamos jų parodos.
--	--	--	--

30.7.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Lietuvių kalbos ugdymo turinys 1–2 klasėse teikia galimybių ugdyti sutrikusios klausos mokinių elementarius lietuvių kaip negimtosios kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi bei viešojo gyvenimo kontekstuose, ugdo elementarų kalbinį raštingumą. Ugdymo turinys taip pat sudaro prielaidas turtinti ir plėtoti literatūrinius gebėjimus ir kultūros pažinimą, formuojamus ir per kitų dalykų pamokas, paspartinti socializaciją girdinčiųjų visuomenės aplinkoje bei ugdytis pilietiškumą.

Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;

tarties korekcija.

30.7.2.1. Kalbinės veiklos sritys

30.7.2.1.1. Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą ir pašnekovą.

Kalbėjimas monologu gerai žinoma tema.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga iš anksto suplanuota; mokiniui nurodyta, ką ir kaip kalbėti.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Kalbėjimo kompensavimo strategijų taikymas.

Kalbos suvokimas klausia ir rega:

atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui);

kalbančiojo lietuvių kalba aiški, taisyklinga, lėtas kalbėjimo tempas;

suvokiamų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei;

suvokiamų tekstų pobūdis: buitiniai pokalbiai; adaptuoti informaciniai, nurodomieji pranešimai; publicistiniai, dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai;

suvokiami tekstai perteikiami tiesiogiai;

taikomos kompensavimo strategijos.

30.7.2.1.2. Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Skaitymas tyliai, balsu (pagal poreikius ir gebėjimus), skaitymą palydint pirštų abėcėle.

Skaitymų tekstų pobūdis: informaciniai pranešimai; dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo kompensavimo strategijų taikymas (supratimas, remiantis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, gestų kalba).

30.7.2.1.3. Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą.

Rašymas atsižvelgiant į pašnekovą: bendraamžiai ir suaugusieji; pažįstami ir nepažįstami asmenys.

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, aktualios amžiaus grupei.

Rašymo eiga mokiniui žinoma, iš anksto suplanuota; mokiniui nurodyta, ką ir kaip rašyti.

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, dialogas.

Tekstų žanrai: raštelis, žinutė, sveikinimas, kvietimas, skelbimas.

Rašymo kompensavimo strategijų taikymas.

30.7.2.2. Sociokultūrinės temos

Mokykla.

Mokinys ir jo aplinka. Mokinio veikla.

Namai.

Šeima.

Mano gyvūnai.

Mano draugas (-ė).

Šventės.

Oras.
Metų laikai.
Gamta.
Laisvalaikis.
Atostogos.
Sveikata ir higiena.

30.7.2.3. Žodynas

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą. 1–2 klasėse turėtų būti mokoma(si) žodžių, labiausiai reikalingų bendraujant – žodžiu ir raštu – įprastiausiose kasdienio gyvenimo situacijose: mokykloje, viešajame transporte, parduotuvėje, kavinėje, poliklinikoje, bibliotekoje ir pan. Mokiniai turėtų išmokti identifikuoti save ir kitus, pasakyti savo vardą, pavardę, amžių, namų adresą, telefoną; trumpai apibūdinti šeimą, draugus, namus, kuriuose gyvena, mokyklą, kurioje mokosi; pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta (veikla, maisto produktai ir pan.), padedant mokytojui apibūdinti savo pomėgius, t. y. įgyti elementariausių bendros veiklos vartojant lietuvių kalbą įgūdžių.

Rekomenduojama išmokti 250–300 žodžių.

30.7.2.4. Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti; kaip padėkoti, kaip atsisakyti; kaip palinkėti.

Pažintis: kaip susipažinti; kaip supažindinti.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį; kaip pradėti ir užbaigti pokalbį.

Informacija: kaip paklausti informacijos apie vietą, laiką, požymius; kaip suteikti informaciją apie vietą, laiką, požymius; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją.

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ką nors padaryti; kaip atsisakyti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip atsisakyti padėti; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip leisti ką nors veikti; kaip liepti ką nors veikti; kaip pakviesti; kaip atsisakyti kvietimo; kaip pasveikinti.

Nuomonė: kaip paklausti, kas kam patinka ar nepatinka; kaip pasakyti, kas kam patinka ar nepatinka.

Nuotaikos, jausmai: kaip išsakyti savo norus, pageidavimus; kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip nustepti; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis ko nors.

30.7.2.5. Leksika, jos gramatinis kaitymas, raiška

Veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas veiksmažodžių esamojo, būtojo kartinio ir būsimojo laiko formomis.

Skatinimas, reiškiamas liepiamąja forma (vns. ir dgs. antras asmuo).

Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku ir kilmininku, priemonės įnagininku, adresatiniu naudininku.

Požymis, reiškiamas būdvardžiais (vns. linksniai).

Asmeninių įvardžių vartojimas.

Kiekybė, reiškiamą kiekiniais pagrindiniais skaitvardžiais ir kiekiorieveiksmiais.

Vieta, reiškiamą vardažodžių vietininku,rieveiksmiais ir prielinksninėmis konstrukcijomis.

Laikas, reiškiamasrieveiksmiais, vardažodžių galininku, prielinksninėmis konstrukcijomis.

Būdas, reiškiamasrieveiksmiais.

Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

Klausimas, reiškiamas klausiamaisiais žodeliais ir intonacija.

Kreipinys, reiškiamas šauksmininku.

Sakinys. Vientisinis, neišplėstinis ir išplėstinis. Klausiamasis.

Gramatikos formų ir konstrukcijų, leksikos raiškos turi būti mokomasi praktiškai, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojant. Programoje jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių autoriams.

30.7.2.6. Tarties korekcija

Mokiniai pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus turi stengtis tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti lietuvių kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kurie yra pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį. Pamokų metu koreguojamas žodžių tarimas.

30.7.3. Vertinimas. 1–2 klasės

30.7.3.1. Šiame programos skyriuje pateikiami 1–2 klasių mokinių pasiekimų vertinimo aprašai. Mokinių pasiekimų lygių požymiai – tai mokinių dalyko žinių ir supratimo, komunikavimo veiklos sričių (kalbos suvokimas klausia ir rega, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų rezultatų kokybinė ir kiekybinė išraiška. Lentelėje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – vertinimo aprašai.

Tikimasi, kad vertinimo lygiai padės mokytojui stebėti ir fiksuoti mokinių pasiekimų pažangą, išskirti sritį (sritis), kurioje mokiniui sekasi geriau, o kurioje – prasčiau, ir diferencijuoti, individualizuoti ugdymą.

Mokiniams, kurie turi specifinių kalbos sutrikimų, dėl kurių fiziškai neįmanomas kai kurių garsų tarimas, kalbėjimo vertinimo kriterijai individualizuojami.

30.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygiai Pasiiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos žinios: žodynas, kalbos ir sociokultūrinės žinios tik iš dalies atitinka antros klasės programą, yra fragmentiškos, tačiau pakankamos, kad elementari komunikacija vyktų, nors ir sunkiai. Mintis lietuvių kalba reiškia padedamas mokytojo.	Kalbos žinios: žodynas, žinios apie raides, sakinį, tekstą iš esmės atitinka antros klasės programą ir yra pakankamos, kad elementari komunikacija iš esmės vyktų sklandžiai, konsultuojasi su mokytoju.	Kalbos žinios: žodynas, žinios apie raides, sakinį, tekstą atitinka antros klasės programą, yra pakankamos, kad elementari komunikacija vyktų sklandžiai. Pedagogo pagalba reikalinga labai retai.
Kalbos suvokimas klausia ir rega	Įsidėmi dalį būtiniausių, labai aiškiai, lėtai sakomos, kelis kartus pakartojamos informacijos, girdimos (regimos) tiesiogiai iš mokytojo paprasčiausiose kasdienėse ir mokymosi situacijose. Stengiasi žiūrėti į mokytojo lūpas. Stengiasi skaityti iš lūpų.	Supranta, atkartoja, įsidėmi būtiniausių, aiškiai, lėtai sakomą, prireikus pakartojamą informaciją, girdimą (regimą) tiesiogiai iš kito asmens paprasčiausiose kasdienėse ir mokymosi situacijose. Žiūri į mokytojo ir kitų kalbančiųjų lūpas. Stengiasi skaityti iš lūpų.	Supranta ir įsidėmi aiškiai, lėtai sakomą informaciją, girdimą (regimą) tiesiogiai iš kito asmens kasdienėse ir mokymosi situacijose. Visada žiūri į kalbančiųjų lūpas. Stengiasi skaityti iš lūpų.
Kalbėjimo gebėjimai	Padedamas (lėtai, aiškiai, keletą kartų pakartojus klausimą) stengiasi susikalbėti pačiose paprasčiausiose kasdienėse mokymosi situacijose: suprantamai pasirengusiam pašnekovui reiškia svarbiausias bendravimo intencijas; vartoja išmokus atskirus žodžius ar frazes; kalbą sieja su pirštų abėcėle. Stengiasi, nors ir netaisyklingai, tarti lietuvių kalbos garsus. Daro ilgas, nemotyvuotas pauzes, bet kalbos turinį, intencijas galima suprasti.	Stengiasi susikalbėti paprasčiausiose mokymosi situacijose: suprantamai pasirengusiam pašnekovui reiškia svarbiausias bendravimo intencijas; vartoja išmokus frazes, elementarias gramatikos konstrukcijas; kalbą sieja su pirštų abėcėle. Suprantamai, nors ir netaisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, žodžius; tiesioginių, klausiamųjų ir skatinamųjų sakinių intonaciją kompensuoja nežodinėmis raiškos priemonėmis (mimika, kūno judesiais) arba patikslina gestų kalba. Kalbėdamas daro ilgesnes pauzes, norėdamas prisiminti žodžius, frazes, pakartoja jas kelis kartus, bet kalbos	Susikalba paprasčiausiose kasdienėse situacijose: stengiasi tinkamai reikšti svarbiausias bendravimo intencijas; išmokus frazes ir išmokus paprastas gramatikos konstrukcijas. Stengiasi kalbėti riškiai, atsižvelgdamas į adresatą. Suprantamai, nors ir netaisyklingai taria lietuvių kalbos garsus, žodžius; tiesioginių, klausiamųjų ir skatinamųjų sakinių intonaciją kompensuoja nežodinėmis raiškos priemonėmis (mimika, kūno judesiais) arba patikslina gestų kalba. Kalbėdamas kartais daro ilgesnes pauzes, ieškodamas tinkamo žodžio ar frazės, bet tai netrukdo suprasti teksto.

		turinys pakankamai suprantamas.	
Skaitymo gebėjimai	Yra įgijęs kai kuriuos skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja raides su pirštų abėcėle. Mokytojui padedant, suvokia labai trumpų, labai paprastų informacinių ir grožinių tekstų esmę: padedamas išvardija veikėjus. Iš dalies įsidėmi mokytojo nurodytą užduočiai atlikti reikalingą informaciją.	Yra įgijęs pakankamus skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja raides su pirštų abėcėle. Mokytojui išaiškinus suvokia labai trumpų, paprastų informacinių ir grožinių tekstų esmę: padedamas įvardija temą, paskirtį, pagal mokytojo pateiktą teksto analizės schemą elementariai apibūdina veikėjus, veiksmo vietą, laiką ir pan. Mokytojui konsultuojant, stengiasi įsidėmėti beveik visą užduočiai atlikti reikalingą informaciją.	Yra įgijęsgerus skaitymo technikos ir gebėjimo suprasti rašytinį tekstą pagrindus: sieja raides su pirštų abėcėle, tinkamai suvokia sakinio ribas, teksto antraštę, grafinį suskaidymą, iliustracijas ir pan.; išaiškinus nežinomą leksiką, stengiasi ją įsiminti ir supranta labai trumpų, paprastų informacinių ir grožinių tekstų turinį: savarankiškai įvardija temą, apibūdina veikėjus, veiksmo vietą, laiką, pasako įvykius. Mokosi inscenizuoti perskaitytą kūrinėlį. Įsidėmi reikiamą užduočiai atlikti informaciją.
Rašymo gebėjimai	Painioja kai kurias panašaus grafinio vaizdo lietuvių kalbos raides, rašo netvarkingai, daro daug klaidų nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius, ne visada skiria sakinio ribas. Dažnai tikrinius daiktavardžius rašo mažąja raide.	Daro klaidas nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius. Kartais neskiria sakinio ribų, tikrinius daiktavardžius rašo mažąja raide.	Daro klaidas, bet, mokytojui parodžius, geba savarankiškai jas ištaisyti. Skiria sakinio ribas, taisyklingai rašo tikrinius daiktavardžius.
Mokėjimo mokytis gebėjimai	Bando taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas, tačiau ne visada sėkmingai. Kontroliuojamas planuoja savo veiklą. Vadovaujant mokytojui naudojasi pagalbinėmis priemonėmis ir atlieka įvairias užduotis.	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Padedamas gali planuoti savo veiklą. Atlikdamas įvairias užduotis naudojami pagalbinėmis priemonėmis.	Sėkmingai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Savarankiškai planuoja savo veiklą, tik kartais konsultuojasi su mokytoju. Klausiamas gali apmąstyti savo veiklą ir LGK paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip. Savarankiškai atlieka įvairias užduotis.
Nuostatos	Suvokia mokymosi būtinybę, tačiau mokosi, tik jeigu yra sudominamas, skatinamas. Nori mokytis individualiai ir dirbdamas su grupe. Ne visada tiki savo mokymosi sėkme.	Suvokia, kodėl jam svarbu mokytis. Nori mokytis individualiai ir su grupe. Stengiasi siekti gerų rezultatų. Dažniausiai pasitiki savimi ir savo gebėjimais ir tiki mokymosi sėkme.	Įsitikinęs, kad mokymasis jam labai svarbus. Patinka mokytis individualiai ir su grupe. Stengiasi pasiekti gerų rezultatų. Pasitiki savimi ir tiki savo sėkme.

30.8. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

30.8.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

3–4 klasėse pagal mokinio individualius gebėjimus toliau lavinamas kiekvieno mokinio, turinčio sutrikusią klausą, siekis kalbėti sakytine lietuvių kalba bei suvokimo klausa ir rega gebėjimai. Toliau mokomasi garsų tarimo, kirčiuoto skiemens žodyje išskyrimo, koreguojama tartis. Svarbu, kad mokiniai noriai klausinėtų, kalbėtų, komunikuotų sutrikusios klausos mokiniams priimtinais būdais (LGK, mimika, kūno kalba), mokytųsi taktiškai reikšti savo nuomonę. Todėl skatinama draugui, draugų grupei ar visai klasei pasakoti patirtus ar matytus įvykius, skaityti ir analizuoti pasakas, kūrinius, tekstus, išsakyti savo nuomonę apie matytas televizijos laidas. Mokomi „išklausti“ (sekti akimis pašnekovo kalbą iki galo) draugus ir mokytoją.

Toliau siekiama, kad kiekvienas mokinytų savo skaitymo gebėjimus: skaitymo techniką, išraiškingumą, teksto suvokimą ir literatūros kūrinio supratimą. Mokiniais sudaromos sąlygos skaityti įvairius leidinius ir tekstus: tautosaką, grožinę vaikų literatūrą, informacinius leidinius ir vaikams skirtą periodiką. Jie skatinami geriau pažinti knygos sandarą, mokomi susirasti reikiamą informaciją. Mokiniai lanko mokyklos biblioteką, pasirenka patinkančią ar reikalingą knygą. Analizuojant įvairius meninius tekstus susipažįstama su *temos, pagrindinės minties* sąvokomis, mokomasi aptarti įvykius, jų vietą, laiką, apibūdinti veikėjus. Mokomasi pamatyti eilėraščių vaizdus, pajauti jo nuotaiką. Mokiniai skatinami išsakyti savo nuomonę apie kūrinį. Susipažįstama su geriausiais lietuvių ir užsienio vaikų rašytojais, plačiau aptariama savo krašto rašytojų kūryba.

Toliau siekiama, kad kiekvienas sutrikusios klausos mokinytų pagal savo galimybes tobulėtų šioje srityje: ugdytųsi norą kurti, t. y. savo mintis išreikšti rašytine kalba, mokytųsi taisyklingai rašyti taikydamos svarbiausias sakinio skyrybos, žodžių rašybos taisykles (morfologinės rašybos principą), formuotųsi aiškią, estetišką rašyseną. Mokiniai, skaitydami ir analizuodami grožinius ir dalykinius tekstus, susipažįsta su pasakojimu ir aprašymu, jų sandara, kalbos ypatybėmis ir patys mokosi kurti šiuos tekstus. Plečiasi mokinių žodynas, daugėja išraiškos galimybių, todėl kuriama vis daugiau įvairių tekstų: rašomi pasakojimai iš asmeninės patirties. Leidžiami klasės sienlaikraščiai, „laikraščiai“, kuriami plakatai ir kt. kūrybiniai rašto darbai. Siekiama, kad mokiniai nuolat bendrautų ir bendradarbiautų tarpusavyje jiems priimtinais komunikavimo būdais (žodine kalba ir LGK), aptartų savo ir draugų kūrybą, tobulintų darbus – įgytų elementarius redagavimo įgūdžius. Taisomos kūrybiniuose darbuose mokinių padarytos rašybos ir skyrybos klaidos, visa tai daroma taktiškai, kad mokiniai neprarastų noro kurti.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausa ir rega			
Siekti išmokti kalbėti. Stengtis išmokti suprasti lietuvių kalbą, išmokti bendrauti lietuviškai žodžiu ir raštu. Tobulinti savo kalbinius gebėjimus. Norėti išmokti veiksmingai skaityti iš lūpų ir suprasti nesudėtingą sakytinę kalbą rega, regimus tekstus. Drįsti, nors ir ne visai sklandžiai, atsakyti į klausimus, išsakyti kitiems	Suprasti tekstus, regimus įprastose kasdienio gyvenimo situacijose. Taikyti mokytojo pasiūlytas skaitymo iš lūpų strategijas. Gauti informacijos iš įvairių mokytojo nurodytų, pasiūlytų šaltinių ir ja naudotis. Komunikuoti atsižvelgiant į tikslą, situaciją, adresatą. Pasirinkti kalbinę raišką	Nurodyti teksto paskirtį ir temą. Suprasti (įsidėmėti, užsirašyti, pasižymėti) labai aiškiai pranešamą pagrindinę faktinę informaciją ir svarbias detales. Adekvačiai reaguoti į pranešimą žodinėmis ir nežodinėmis priemonėmis (LGK, mimika, kūno kalba). Prieš skaitant tekstą ar skaitymo iš lūpų metu įvertinti (natūralią ar mokomąją) girdimo (regimo) teksto situaciją, kontekstą, žodinę ir nežodinę informaciją: užrašus,	Mokytojas planuoja, rengia, sudaro pokalbius ir kalbos ugdymo tekstus apie mokinių mokymosi – kalbėjimo, skaitymo, rašymo interesus ir įpročius, atkreipia dėmesį į menkai motyvuotus mokinius, pokalbių su mokiniu ir tėvais metu stengiasi išsiaiškinti priežastis ir suteikti paramą, visą mokymosi medžiagą išaiškina gestų kalba, iliustracijomis, schemomis ir pan. (pasiūlo mokinio interesus ir gebėjimus atitinkančių užduočių, pergalvoja savo darbo būdus, ugdymo metodus (gal siūlomos užduotys pernelyg sudėtingos ar nepatrauklios mokiniui? Gal mokiniai neturi pakankamų strategijų? Ar skurdus lietuvių kalbos žodynas? Gal pernelyg didelė dalis mokomosios veiklos būdų neatitinka mokinių interesų?). Po itin pavykusios diskusijos ar pokalbio, įvykusio perskaičius kurį nors tekstą ar pačių mokinių parašytą rašinėlį, mokytojas

savo mintis, stengtis suprasti kitus. Sukti kalbančiojo lūpas.	atsižvelgiant į adresatą (bendraamžiai, mokytojai, kiti suaugusieji) ir nurodytą komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Kurti trumpus pranešimus. Pasakoti apie save, savo šeimą, artimiausią aplinką; apibūdinti gerai pažįstamus asmenis ir daiktus. Padedamam dalyvauti pokalbyje: pradėti, tęsti ir užbaigti nesudėtingą dialogą. Reikšti savo mintis, norus, jausmus, nuomonę, remiantis konkrečia asmenine patirtimi. Naudotis pasiūlytomis kalbėjimo strategijomis.	piktogramas, emblemas, paveikslėlius; nuspėti, kur vyksta pokalbis (veiksmas). Siekiant suprasti girdimą (matomą) informaciją, ją sieti su tuo, kas jau žinoma, pažįstama. Nesupratus ko, nesutrikti, klausti, paprašyti pakartoti, paaiškinti nežinomą žodį ar posakį. Ar tekstas suprastas tinkamai, patikrinama verčiant jį į gestų kalbą. Vadovautis mokytojo, klasės draugų per pamoką teikiamais nurodymais. Žiūrėti spektaklius, televizijos ir kino filmus vaikams ir dalytis įspūdžiais, pasakoti, kas matyta. Skirti oficialią ir neoficialią bendravimo situaciją. Žinoti elementarias kalbos etiketo formules, oficialaus ir neoficialaus pokalbio reikalavimus. Elementariai reikšti pagrindines komunikavimo intencijas. Vartoti žodyną, gramatikos formas ir konstrukcijas, reiškiamas norint susikalbėti įprastose kasdienėse buitinėse, asmeninio bendravimo ir mokymosi situacijose. Iš anksto pasirengti (pagal planą, nuorodas, gairinius žodžius, klausimus) kalbėti žinoma tema. Kalbėti pagal individualius gebėjimus aiškiai. Kalbant žodžius papildyti gestais, intonacija – mimika ir kt. Vertinti savo ir kitų komunikavimo žodžiu sėkmę.	skiria laiko apmąstyti, nuo ko priklauso paties darbo ir jo pristatymo, aptarimo, diskusijos sėkmė, kad mokiniai suprastų, jog skaityti, rašyti ir kalbėtis apie tekstus gali būti įdomu ir prasminga, kad jo ir kitų pateikiamos įžvalgos gali padėti plėtoti suvokimą. Nuomonę apie tekstus išsako gestų kalba. Komunikavimo veikla yra susijusi su bendravimu ir bendradarbiavimu. Todėl mokytojas kartu su mokiniais turėtų pasirinkti tokias veiklas, kurios padėtų kiekvienam mokiniui suprasti, kad svarbu yra ne tik gerai išmokti, bet ir ugdytis tinkamus bendravimo gebėjimus. Mokiniai naudojasi sudarytomis galimybėmis ugdytis gebėjimą suprasti sakininę kalbą: skaito iš lūpų gyvos šnekamosios ir vaizdo priemonėmis perteikiamos bendrinės kalbos. Mokiniai yra mokomi suprasti pažįstamų ir nepažįstamų asmenų trumpų pokalbių, pranešimų esmę ir svarbias detales. Siekdami suprasti nurodymus, jie vykdo mokytojo ir klasės draugų iš anksto suplanuotus ir spontaniškus nurodymus, paliepiamus, prašymus, susijusius su bendrais veiksmiais klasės, mokyklos aplinkoje. Mokiniai reguliariai įvairiais būdais, vadovaujami mokytojo, ugdomi skaitymo iš lūpų gebėjimus: mokosi suprasti kalbos turinį, peržvelgti ir įvertinti kontekstą, situaciją, iš jų spėti apie galimą pranešimo turinį, tikslus. Mokomasi pasinaudoti turimomis žiniomis (žinomi žodžiai, sutartiniai ženklai ir pan.). Mokiniai skatinami naudotis kitų pagalba: prašyti kalbėti lėčiau, pakartoti dar kartą, paprašyti ko nesupratus pasakyti kitais žodžiais, pasakyti LGK. Mokytojas padeda mokiniams pažinti gebėjimą suprasti sakininę tekstą ir jį patikrinti: mokiniai skatinami aptarti, kas jiems sekėsi, kas kliudė suprasti tekstą, ką reikėtų daryti kitaip. Mokiniai įvairiais būdais mokosi parodyti teksto supratimą, pvz., perteikia jo turinį gestų kalba, atlieka mokytojo pateiktas teksto suvokimo užduotis. Mokiniai suvokia rega trumpus ir nesudėtingus sakininius tekstus, perteikiamus tiesiogiai (mokytojo, klasės, grupės draugų, į pamoką specialiai pakviestų žmonių, pvz., mokyklos direktoriaus, pavaduotojo, bibliotekininkės, medicinos sesers,
---	---	---	---

			policininko, mokinių tarybos pirmininko ir pan.) ir vaizdo priemonėmis (pokalbių vaikams suprantamomis temomis, informacinių pranešimų, kvietimų ir pan.). Mokiniamis sudaroma kuo daugiau galimybių suvokti regą šnekamąją kalbą, aptarti jos turinį bei raišką. Mokiniai, padedami mokytojo, reguliariai kuria prasmingus sakinčius tekstus, atsižvelgdami į kalbėjimo tikslą, adresatą, situaciją. Mokosi kalbėti įsivaizduojamose ar autentiškose bendravimo situacijose (mokykloje, bibliotekoje, parduotuvėje, stotyje ir pan.). Mokosi pasakyti savo nuomonę. Aktyviai mokosi komunikavimo intencijų: pagal pavyzdį, duotą pradžią, žodžių sąrašus, paveikslėlius ir kt. kuria tekstus, reikšdami nurodytas ar norimas išreikšti komunikavimo intencijas. Mokosi nuosekliai ir taisyklingai dėstyti mintis žodžiu (pagal planą, paveikslėlių seriją, svarbiausių žodžių sąrašą, atsakydami į klausimus, inscenizuodami situacijas ir pan.). Siekdami kiek galima taisyklingos tarties, žodyno turinimo, žaidžia kalbinius žaidimus, deklamuoja, atpasakoja įvykius. Mokiniai, vadovaujami mokytojo, kryptingai mokosi vertinti savo ir kitų sukurtus sakinčius tekstus. Atlikdami įvairius mokytojo pateiktus pratimus, mokiniai mokosi kurti dialogus ir monologus, tinkamai pasirinkti kalbinę raišką. Skaitoma tyliai ir balsu, poromis, grupėmis (vaidmenimis). Mokiniamis sudaromos galimybės mokytis iš pavyzdžio, išbandyti įvairias teksto kūrimo ir kalbėjimo strategijas žaidžiant įvairius žaidimus (pvz., pantomimą „Supainiotos istorijos“ ir kt.) bei juos aptariant. Mokiniai skatinami turtinti savo naudojimosi teksto kūrimo strategijomis patirtį, naudotis kalbėjimo strategijomis, įgytomis per gimtosios (LGK) bei kitų dalykų pamokas.
Skaitymas (skaitymo technika, teksto suvokimas) ir literatūros bei kultūros pažinimo pradmenys			
Siekti išmokyti skaityti ir suprasti, apie ką skaito. Jausti poreikį perskaityti	Gebėti skaityti. Suprasti artimus vaiko patirčiai tekstus.	Pažinti spausdintines ir rašytines lietuvių abėcėlės raides. Pažinti pagrindinius skyrybos	Mokytojas kartu su mokiniais kuria aplinką, skatinančią tobulinti gebėjimą sąmoningai ir sklandžiai skaityti: mokomasi ir iš vadovėlio, ir iš mokymosi bei viešojoje aplinkoje matomų

įvairios rašysenos tekstus (tiek bendraamžio, tiek suaugusiojo). Noriai skaityti grožinius ir negrožinius tekstus. Noriai analizuoti tekstus. Stengtis perskaitytus lietuvių ir užsienio rašytojų kūrinius vertinti, išsakant (lietuvių kalba ar LGK) ir išklausančią nuomonę apie juos. Stengtis savarankiškai susirasti reikiamą, mokiniui įdomią informaciją. Stengtis skaityti periodinę spaudą, prašyti pagalbos, jei nesupranta teksto. Ugdysis poreikį nuolat skaityti vaikų literatūros kūrinius, lankytis bibliotekoje, būti jos skaitytoju, laikytis bibliotekos taisyklių, saugoti ir tausoti knygas.	Pasakyti savo nuomonę (LGK ar kitais mokiniui priimtinais komunikavimo būdais) apie perskaitytus dalykus ir pasidalyti ja su kitais žmonėmis. Taikyti nurodytas skaitymo kompensavimo strategijas. Rasti ir tvarkyti informaciją, atsižvelgiant į nurodytą tikslą.	ženklus. Žinoti, kad sklandus skaitymas padeda suprasti tekstą, jo mintis. Skaityti tyliai ir balsu, pakankamai sklandžiai; stengtis taisyklingai tarti (pagal individualius mokinio gebėjimus), vadovautis skyrybos ženklais. Skirti nesudėtingus informacinius tekstus (žinutė, skelbimas, kvietimas, sveikinimas, reklama ir kt.). Žinoti, kad teksto prasmė gali būti kuriama ne vien žodžiais, bet ir vaizdu, gestų kalba. Nurodyti teksto tikslą (paskirti). Padedamam įvardyti temą. Atsakant į teksto klausimus, išskirti teksto pagrindinę mintį ir svarbias detales. Žinoti, kaip reikšti nuomonę, paklausti kito nuomonės. Prieš skaitant tekstą, peržvelgti į akis krintančią informaciją (antraštes, schemas, paveikslėlius ir pan.). Skaitant taikyti nurodytą skaitymo būdą. Siekiant suprasti tekstą, sieti naują informaciją su tuo, kas jau žinoma, pažįstama. Naudotis nurodytu (-ais) informacijos žymėjimo būdu (-ais). Nesutrikę susidūrus su nežinomais žodžiais, gramatinėmis konstrukcijomis, ieškoti būdų suprasti informaciją iš konteksto, skaityti dar kartą, klausti kitų. Mokėti orientuotis vadovėlyje, kitose mokomosiose priemonėse.	užrašų (iškabos, antraštės, užrašai, etiketės, televizijos programa, mokyklos pamokų tvarkaraštis ir kt.), grafinis užrašų vaizdas siejamas su perteikiamos informacijos svarba. Skaityti tyliai ir balsu, poromis, grupėmis (vaidmenimis). Mokytojo padedami mokiniai skaito įvairių žanrų informacinius, mokslo populiariusius, nesudėtingus publicistinius tekstus, atitinkančius amžiaus poreikius, suvokimo galimybes bei lietuvių kalbos mokėjimą. Specialiomis pratybomis bei remiantis per gimtosios kalbos pamokas išlavintais skaitymo gebėjimais mokomasi rasti ir atpažinti svarbiausią informaciją, skirti esmines ir antraeiles detales, pastebėti, kaip komponuojamas tekstas, kaip jo grafinis vaizdas priklauso nuo žanro (pvz., raštelis, žinutė, laiškas, anketa) ir situacijos (oficiali ar neoficiali). Mokomasi suprasti teksto turinį, pagrindinę mintį ir detales; atsakyti į klausimus, atpasakoti svarbiausią informaciją; išvardyti svarbiausius įvykius. Pagal išgales mokomasi LGK reikšti savo nuomonę apie perskaitytą tekstą, vertinti: susieti tekstą su savo patirtimi, pasakyti savo nuomonę, ją pagrįsti. Mokytojas padeda išsakyti LGK nuomonę suformuluoti į nesudėtingą lietuvių kalbos tekstą, kad mokiniai ugdytųsi gebėjimus ateityje tai daryti savarankiškai. Atliekant įvairias užduotis, leisti naudotis mokytojo parengtomis demonstracinėmis priemonėmis. Ugdymosi procese mokiniai aktyviai mokosi suprasti įvairių žanrų tekstus, sieti juos su kontekstu – žodiniu ir nežodiniu; mokosi suvokti teksto paskirtį, perduodamos informacijos prasmę – esmę ir svarbias detales. Pagal pateiktą skaitymo užduotį ir teksto pobūdį mokiniai mokosi pasirinkti ir taikyti tinkamiausią skaitymo būdą. Mokiniai mokosi kompensuoti dėl lingvistinės kompetencijos stokos kylančius teksto supratimo sunkumus: kad žodžius, jų prasmę galima nuspėti iš gretimų žodžių, sakinių, vizualių ženklų ir pan. Tekstui suvokti visada tikslinga vartoti LGK. Padedami mokytojo mokiniai mokosi įvairių informacijos atrankos, sisteminimo būdų: žymėti sutartiniais ženklais kas svarbu, aišku, neaišku, žinoma, nauja ir pan. Mokiniai lavinasi įgūdžius orientuotis vadovėlyje, knygoje: susirasti reikiamą tekstą, užduotį, suprasti sutartinius ženklus ir
---	---	---	--

		Ieškant informacijos, naudotis mokyklos biblioteka, vaikams skirtais žinynais, žodynais, periodiniais leidiniais, teirautis žmonių. Žinoti kelis informacijos paieškos būdus: nurodant autorių, knygos ar leidinio pavadinimą, temą. Padedamam rasti (atrinkti) nurodytą informaciją iš 1–2 šaltinių ir ją aptarti (apibūdinti) gestų kalba.	jais naudotis ieškodami reikiamos informacijos. Mokiniai susipažįsta su mokyklos biblioteka, naudojimosi jos fondais taisyklėmis; mokosi susirasti ar užsisakyti nurodytą ar norimą knygą, žurnalą, laikraštį. Pagal galimybes susipažįsta su elektronine informacijos paieškos sistema, bando ja naudotis ieškodami reikiamos ar mokytojo nurodytos informacijos. Mokiniai, vadovaudamiesi mokytojo parengta atmintine, bando atrinkti, palyginti ir įvertinti nurodytą informaciją, gautą iš 2 šaltinių.
Rašymas (rašymo technika, teksto kūrimas)			
Noriai atlikti įvairias kūrybines užduotis, suvokti teksto kūrimo prasmę bei svarbą žmogaus gyvenime. Pasitikėti savo kūrybinėmis galiomis. Pripažinti kūrybą kaip įdomią, vertingą, teikiančią prasmingų išgyvenimų veiklą. Jausti asmeninę atsakomybę už atliktą kūrybinį darbą. Stengtis savo ir kitų kūrybiniame darbe rasti teigiamų aspektų. Nusiteikti rašyti taisyklingai, aiškiai, laikytis tam tikrų rašybos taisyklių. Stengtis rašyti tvarkingai, įskaitomai. Domėtis lietuvių kalbos žodžių kilme, daryba. Stengtis kalbos dalis vartoti taisyklingai ir	Mokėti rašyti. Rašyti atsižvelgiant į tikslą. Mokytojui padedant rašyti nurodyto žanro informacinį pranešimą (skelbimą, žinutę, kvietimą, sveikinimą), atsižvelgiant į adresatą ir komunikavimo situaciją (oficiali ar neoficiali). Pildyti elementarias anketas, sudaryti nesudėtingus sąrašus. Siekiant informuoti ir sudominti, pagal nuorodas trumpai pasakoti apie save, savo šeimą, draugus, patirtus ar skaitytus įvykius; apibūdinti gerai pažįstamus žmones, daiktus, gyvūnus. Siekiant paaiškinti, pagal pavyzdį mokytojui padedant rašyti	Žinoti, kad rašytinis tekstas sudarytas iš sakinių. Pakankamai taisyklingai rašyti raides, jungti jas į žodžius, žodžius į sakinius, sakinius į tekstą. Sakinį pradėti didžiąja raide, sakinio gale dėti tašką, šauktuką ar klaustuką. Rašyti aiškiai, įskaitomai, tvarkingai: laikytis raidžių standartų, pastraipos pirmąją eilutę atitraukti nuo krašto, palikti paraštes, pavadinimą užrašyti viduryje eilutės; po pavadinimo praleisti vieną eilutę. Nusakyti nurodytų informacinių pranešimų žanrus (žinutė, skelbimas, kvietimas, sveikinimas, reklama). Žinoti, kad žanro reikalavimų, rašybos ir gramatikos taisyklių laikymasis padeda skaitytojui suprasti parašytą tekstą. Atsižvelgiant į rašymo tikslą ir adresatą, tinkamai reikšti komunikavimo intencijas, taikyti sociokultūrinės ir kalbos žinias. Mokėti lietuviškai užrašyti savo vardą, pavardę, namų ir mokyklos	Mokytojas skiria dėmesio klaidų prevencijai: mokiniai mokosi rašyti pagal pavyzdį, analogiją, taikydami elementarias rašybos ir skyrybos taisykles; nurodytas klaidas bando ištaisyti ir paaiškinti. Ugdymo procese mokiniai tikslingomis pratybomis lavinasi taisyklingos rašybos, skyrybos bei rašytinio teksto komponavimo įgūdžius. Mokytojui padedant, pagal pateiktus pavyzdžius, šablonus mokiniai mokosi rašyti įvairaus pobūdžio tekstus (pvz., laišką draugui, žinutę vaikų žurnalui; skelbimą, kvietimą į mokyklos šventę, pildyti konkurso dalyvio anketą ir pan.) atsižvelgdami į adresatą bei rašymo tikslus. Šio gebėjimo ugdymasis siejamas su kitomis veiklomis: skaitymu, kalbėjimu lietuvių kalba ir gestų kalba. Mokiniam suteikiama pakankamai galimybių skaityti ir aptarti įvairiausio pobūdžio tekstus, skirtus įvairiems adresatams (pvz., laišką draugui, žinutę į vaikų žurnalą, skelbimą, kvietimą į mokyklos šventę, pildyti konkurso dalyvio anketą ir pan.). Mokiniai mokosi tiksliai ir tikslingai perduoti informaciją, nurodydami adresatą, vietą, laiką, kitus duomenis (užrašyti adresą, nurodyti mokyklą, klasę ir pan.). Mokytojas skatina mokinius kurti prasmingus tekstus ir padeda tai daryti: reguliariai teikia pagalbą, užtikrina konstruktyvų grįžtamąjį ryšį, pateikia įvairių parengiamųjų pratybų (rašymo pavyzdžių, schemų, žodžių sąrašų, nebaigtų sakinių, teksto dalių ir kt.). Atlikdami užduotis, naudojasi mokytojo parengtomis demonstracinėmis priemonėmis.

tikslingai. Siekti tinkamai kelti klausimus sakinio žodžiams. Atliekant įvairias užduotis, naudotis mokytojo parengtomis demonstracinėmis priemonėmis. Stengtis atpažinti ir tinkamai pažymėti sutartiniais ženklais pagrindines sakinio dalis.	nesudėtingus nurodymus, numatyti ir parašyti darbo planą (pvz., kaip pasidaryti popierinį laivelį). Pagal planą ar kitokias nuorodas (pvz., atsakant į klausimus) reikšti savo mintis, jausmus, norus, nuomonę. Taikyti nurodytas rašymo strategijas.	adresą. Rašant laikytis bendravimo etikos reikalavimų. Rašyti pagal pavyzdį, planą, nuorodas, gairinius žodžius, klausimus. Remtis žodine, grafine ar vaizdine parama. Remtis žiniomis apie teksto komponavimą, pateikimo formą. Rašyti juodrašti ir, gavus grįžtamąją informaciją, jį pataisyti, perrašyti. Kuriant tekstą taikyti išmoktas elementarias rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles, naudotis vadovėliu, žodynu bei kitomis mokytojo parengtomis demonstracinėmis mokomosiomis priemonėmis. Pasiūlyti skaityti savo rašinį kitiems, pačiam skaityti kitų rašinius, juos aptarti, mokytis vieniems iš kitų.	Rašydami laiškus, straipsnelius į mokyklos, klasės sienlaikraštį ar vaikų žurnalą, mokiniai įgyja ir komunikavimo, ir socialinės patirties: mokosi viešai reikšti savo nuomonę, mintis, jausmus, įspūdžius ir dalytis jais su kitais. Mokytojas sudaro mokiniams galimybę susipažinti su įvairiomis rašymo strategijomis. Mokytojo vadovaujami ir padedami, mokiniai bando jas taikyti mokydami rašyti dalykinius tekstus: pildyti paprasčiausius blankus, anketas, naudodamiesi pateiktu pavyzdžiu. Rašydami kiek sudėtingesnius tekstus (laišką, sveikinimą, kvietimą, nuomonę, straipsnelį į vaikų žurnalą ir pan.), mokiniai turi turėti pakankamai laiko ir galimybių išmokyti planuoti kuriamą tekstą, aiškiai, nuosekliai, tiksliai ir pagal išgales išsamiai perteikti reikiamą informaciją. Mokiniai bando planuoti tekstą mokytojo pasiūlytais būdais: klausimai – atsakymai, nebaigtų sakinių planas ir pan. Mokiniai iš pradžių rašo tekstų juodraščius ir su jais dirba: skaito, mėgina formuluoti išskylančias rašymo problemas, taiso klaidas, tobulina juodraščius atsižvelgdami į suteiktą grįžtamąją informaciją. Leksikos, gramatikos, sintaksės žinios ir taisyklingos rašybos įgūdžiai ugdomi nuosekliai, pritaikant pagal rašomo teksto pobūdį ir žanrą (asmeninis laiškas – kreipinys, mažybiniai maloniniai žodžiai, tikriniai daiktavardžiai ir pan.; raštelis – kreipinys, liepiamoji nuosaka ir pan.).
--	--	---	--

30.8.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Lietuvių kalbos ugdymo turinys 3–4 klasėse teikia galimybę ugdyti sutrikusios klausos mokinių elementarius lietuvių kalbos gebėjimus, būtinus mokymosi bei viešojo gyvenimo kontekstuose, formuoja elementarų kalbinį raštingumą. Ugdymo turinys taip pat sudaro prielaidas turtinti ir plėtoti literatūrinius gebėjimus ir kultūros pažinimą, formuojamą per kitų dalykų pamokas, paspartinti socializaciją girdinčiųjų aplinkoje bei ugdyti pilietiškumą.

Turinį sudaro santykinai atskirtos, tačiau ugdymo procese susijusios dalys:

- kalbinės veiklos sritys;
- sociokultūrinės temos;
- žodynas;
- komunikavimo intencijos;
- abstrakčiosios sąvokos ir jų raiška;
- tarties korekcija.

30.8.2.1. Kalbinės veiklos sritys

30.8.2.1.1. Kalbėjimas ir kalbos suvokimas klausia ir rega

Kalbėjimas atsižvelgiant į tikslą ir pašnekovą.

Kalbėjimas monologu gerai žinoma tema.

Kalbėjimas dialogu įprastose situacijose, kai nurodyti kalbos veiksmai.

Kalbėjimo eiga suplanuota, mokiniui žinoma arba aiškiai nuspėjama.

Kalbėjimo temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Tekstų pobūdis: pokalbis, informacinis pranešimas, pasakojimas, apibūdinimas.

Kalbėjimo ir kompensavimo strategijų taikymas.

Kalbos suvokimas klausia ir rega:

atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui);

kalbančiojo lietuvių kalba aiški, taisyklinga, lėtas kalbėjimo tempas;

suvokiamų tekstų temos kasdienio buitinio, asmeninio ir mokymosi konteksto, svarbios amžiaus grupei;

suvokiamų tekstų pobūdis: buitiniai pokalbiai; adaptuoti informaciniai, nurodomieji pranešimai; publicistiniai, dalykiniai, tautosakos ir grožiniai tekstai;

suvokiami tekstai perteikiami tiesiogiai;

taikomos kompensavimo strategijos.

30.8.2.1.2. Skaitymas

Skaitymas atsižvelgiant į tikslą (mokymuisi, informacijai rasti, savo malonumui).

Skaitymas tyliai, balsu (pagal poreikius ir gebėjimus) garsus palydint pirštų abėcėle.

Skaitymų tekstų struktūra. Pavadinimas, pastraipa; teksto pradžia, dėstymas, pabaiga. Skaitymų tekstų pobūdis: adaptuoti informaciniai, nurodomieji; publicistiniai; dalykiniai; tautosakos ir grožiniai tekstai.

Skaitymo kompensavimo strategijų taikymas (supratimas remiantis situaciniu kontekstu, iliustracijomis, vaizdinėmis priemonėmis, LGK).

30.8.2.1.3. Rašymas

Rašymas atsižvelgiant į tikslą ir adresatą.

Rašymo temos kasdienio buitinio, mokymosi ir asmeninio konteksto, svarbios amžiaus grupei.

Rašymo eiga suplanuota, mokiniui gerai žinoma.

Tekstų tipai: pasakojimas, aprašymas, šių tipų derinys; dialogas.

Tekstų žanrai: žinutė, sveikinimas, kvietimas, skelbimas, anketa, laiškas.

Teksto komponavimo pradmenys.

Rašymo ir kompensavimo strategijų taikymas.

30.8.2.2. Sociokultūrinės temos

Aš ir mano šeima.

Mano diena.

Mano šeimos narių darbas ir poilsis.

Laisvalaikis, pomėgiai.

Sveikata ir higiena.

Maistas, maitinimasis.

Gatvė prie mokyklos.
Parduotuvė, pirkimas.
Mano namai.
Mano butas.
Šventės.
Metų laikai.
Gyvūnai.
Žmonių darbai (įvairiais metų laikais).
Mano Tėvynė – Lietuva.

30.8.2.3. Žodynas

Leksikos minimumas atrenkamas atsižvelgiant į žodžių vartojimo situaciniame kontekste (kasdienės buities, mokymosi, klasės gyvenimo ir pan.) būtinumą, dažnumą, į žodžių junglumą. 3–4 klasėse turėtų būti mokoma(si) žodžių, labiausiai reikalingų bendraujant – žodžiu ir raštu – kasdienio gyvenimo ir mokymosi situacijose, pvz., mokykloje, viešajame transporte, parduotuvėje, kavinėje, poliklinikoje, bibliotekoje, skaitykloje, sporto klube ir kt. kalbinėje aplinkoje. Mokiniai turėtų išmokyti identifikuoti save ir kitus, pasakyti vardą, pavardę, amžių, namų adresą, telefoną; trumpai apibūdinti šeimą, draugus, namus, kuriuose gyvena, mokyklą, kurioje mokosi; pasakyti, ką mėgsta ir ko nemėgsta (veikla, maisto produktai ir pan.), apibūdinti savo pomėgius, t. y. įgyti elementarių bendros veiklos vartojant lietuvių kalbą įgūdžių.

Rekomenduojama išmokyti 250–300 žodžių.

30.8.2.4. Komunikavimo intencijos (kalbos veiksmai)

Svarbiausios bendravimo formulės: kaip pasisveikinti, atsisveikinti; kaip pasiteirauti apie naujienas, kaip atsakyti; kaip atsiprašyti, kaip atsakyti į atsiprašymą; kaip padėkoti, kaip atsakyti į padėką; kaip pagirti; kaip palinkėti apetito, gero kelio, geros sveikatos.

Pažintis: kaip susipažinti, kaip supažindinti kitus.

Pokalbis: kaip užkalbinti draugą, nepažįstamąjį: bendraamžį ir vyresnį žmogų; kaip pradėti kalbą; kaip įsiterpti į pokalbį; kaip perklausti nesupratus; kaip bendrauti telefonu (SMS žinutėmis) ir pokalbių svetainėje; kaip baigti pokalbį.

Informacija: kaip paklausti informacijos; kaip suteikti informaciją; kaip patvirtinti informaciją; kaip paneigti informaciją; kaip įspėti (apie pavojų ir pan.).

Bendra veikla: kaip paprašyti padėti ką nors padaryti; kaip sutikti ar nesutikti ką nors padaryti; kaip pasiūlyti savo pagalbą; kaip priimti kito pagalbą; kaip atsisakyti kito siūlomos pagalbos; kaip paprašyti leidimo veikti; kaip leisti ką nors veikti; kaip uždrausti ką nors veikti; kaip pakviesti; kaip padėkoti už kvietimą; kaip pasveikinti, kaip palinkėti, kaip įteikti dovaną.

Nuomonė: kaip paklausti kito nuomonės; kaip nepatikėti; kaip pasakyti savo nuomonę.

Nuotaikos, jausmai: kaip išreikšti savo pasitenkinimą ar nepasitenkinimą; kaip pasakyti savo norus; kaip paguosti; kaip išreikšti džiaugsmą, liūdesį; kaip gailėtis (ko nors, dėl ko nors).

30.8.2.5. Leksika, jos gramatinis kaitymas, raiška

Veiksmas, jo pradžia, tąsa. Veiksmažodžių laikai: esamasis, būtasis kartinis, būsimasis (veiksmas dabartyje, praeityje, ateityje, reiškiamas asmenuojamomis veiksmažodžio formomis). Skatinimas, reiškiamas liepiamąja nuosaka (vns. ir dgs. antras asmuo).

Subjektas, reiškiamas vardažodžių vardininku ir elementariais žodžių junginiais.

Objektas, reiškiamas vardažodžių galininku, kilmininku, adresato naudininku.

Požymis, reiškiamas būdvardžiais.

Asmeninių įvardžių vartojimas.

Priklausomybė, reiškiamą kilmininko linksniu ir įvardžiais.

Kiekybė, reiškiamą kiekiniais pagrindiniais ir dauginiais skaitvardžiais ir kiekiorieveiksmiais.

Vieta, reiškiamą vardažodžių vietininku,rieveiksmiais, prielinksninėmis konstrukcijomis.

Laikas, reiškiamasrieveiksmiais, vardažodžių galininku ir įnagininku, prielinksninėmis konstrukcijomis.

Būdas, reiškiamasrieveiksmiais.

Tikslas, reiškiamas bendratimi ir vardažodžių kilmininku.

Neigimas, reiškiamas neigiamosiomis dalelytėmis ir priešdėliais.

Kreipinys. Kreipinio raiška šauksmininku.

Leksikos raiškos pradinėje ugdymo pakopoje turi būti mokomasi tik supažindinant, kaip praktiškai vartoti reikiamas žodžių formas ir gramatikos konstrukcijas, dažniausiai pagal pateiktus modelius ir klausimus, pačių sąvokų nevartojant. Jos pateikiamos mokytojams, vadovėlių autoriams.

30.8.2.6. Tarties korekcija

Mokiniai pagal klausos sutrikimo laipsnį ir individualius gebėjimus turi stengtis suprantamai tarti lietuvių kalbos garsus; kalbėti lietuvių kalba taip, kad juos suprastų asmenys, kurie yra pasirengę suprasti ir palaikyti kalbantįjį. Pamokų metu koreguojama mokinių tartis.

30.8.3. Vertinimas. 3–4 klasės

30.8.3.1. Šiame programos skyriuje pateikiami 3–4 klasių mokinių pasiekimų vertinimo aprašai. Mokinių pasiekimų lygių požymiai – tai mokinių dalyko žinių ir supratimo, komunikavimo veiklos sričių (kalbos suvokimas klausia ir rega, kalbėjimo, skaitymo, rašymo), mokymosi mokytis gebėjimų ir nuostatų rezultatų kokybinė ir kiekybinė išraiška. Lentelėje pateikiami bendriausi trijų lygių – patenkinamo, pagrindinio ir aukštesniojo – vertinimo aprašai.

Mokiniam, kurie turi specifinių kalbos sutrikimų, dėl kurių fiziškai neįmanomas kai kurių garsų tarimas, kalbėjimo vertinimo kriterijai individualizuojami.

30.8.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Sritys Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Kalbos vartojimo, sociokultūrinės ir kalbos žinios silpnos, iš dalies atitinka ketvirtos klasės programą, kad komunikacija iš esmės vyktų, nors ir labai sunkiai.	Kalbos vartojimo sociokultūrinės ir kalbos žinios yra patenkinamos, iš esmės atitinka ketvirtos klasės programą, kad komunikacija vyktų.	Kalbos vartojimo sociokultūrinės ir kalbos žinios yra geros, atitinka ketvirtos klasės programą. Komunikacija vyksta pakankamai sklandžiai.
Kalbos suvokimas klausia ir rega	Siekia suprasti, įsidėmi kai kurią informaciją, girdimą (regimą) įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens. Stengiasi žiūrėti į mokytojo lūpas.	Supranta, įsidėmi pagrindinę informaciją, girdimą (regimą) įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens. Žiūri į mokytojo ir kitų kalbančiųjų lūpas. Stengiasi skaityti iš lūpų.	Supranta, pasižymi, įsidėmi reikiamą informaciją, girdimą (regimą) įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose tiesiogiai iš kito asmens. Skaityti iš lūpų nesudėtingą informaciją.

	Stengiasi skaityti iš lūpų.		
Kalbėjimo gebėjimai	Pagal išmoktą modelį mokiniui priimtinais būdais komunikuoja įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiais ir bendraamžiais: mokytojo padedamas, sunkiai, bet iš dalies suprantamai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Bando laikytis pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Vartoja skurdų žodyną, vienodas, dažnai netaisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas. Stengiasi tarti lietuvių kalbos garsus, modulinę raišką papildydamas nerankiniais gestų kalbos elementais (mimika, kūno judesiais). Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos daro ilgas pauzes.	Pagal išmoktą modelį stengiasi susikalbėti įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiais ir bendraamžiais. Sunkiai, bet iš dalies suprantamai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Žino ir stengiasi laikytis pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Vartoja nedaug, bet tinkamų kalbėjimo situacijai žodžių, pakankamai taisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas. Stengiasi tarti lietuvių kalbos garsus, kirčiuoti reikiamą skiemenį, intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius, modulinę raišką papildydamas nerankiniais gestų kalbos elementais (mimika, kūno judesiais). Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos, neretai daro pauzes.	Pagal išmoktą modelį susikalba įprastose numanomose kasdienėse situacijose su suaugusiais ir bendraamžiais: pakankamai laisvai reiškia pagrindines bendravimo intencijas. Žino ir laikosi pagrindinių kalbos etiketo reikalavimų. Stengiasi vartoti tinkamus kalbėjimo situacijai žodžius, naudoja pakankamai taisyklingas elementarias gramatikos konstrukcijas. Stengiasi taisyklingai ir suprantamai tarti lietuvių kalbos garsus, kirčiuoti reikiamą skiemenį, intonuoti tiesioginius, klausiamuosius ir skatinamuosius sakinius, modulinę raišką papildydamas nerankiniais gestų kalbos elementais (mimika, kūno judesiais). Ieškodamas reikiamo žodžio ar tinkamos gramatinės konstrukcijos, kartais daro neilgas pauzes.
Skaitymo gebėjimai	Skaito lėtai, skaitymą palydėdamas pirštų abėcėle. Tik skatinamas ir tik mokymosi tikslais naudojasi žodynu. Stengiasi įsidėmėti būtiniausią informaciją įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose, kurią nurodo mokytojas. Mokytojai padedant siekia suprasti trumpų informacinių tekstų bei nesudėtingų pasakojimų, kuriuose nėra nežinomų žodžių, esmę ir kai kurias detales.	Skaito iš dalies gerai (tyliai ir (ar) balsu), skaitymą palydėdamas pirštų abėcėle. Stengiasi ir moka naudotis žodynu ir mokymosi tikslais, ir savo malonumui. Siekia įsidėmėti visą reikiamą informaciją įprastose kasdienėse ir mokymosi situacijose, kurią nurodo mokytojas. Geba savarankiškai skaityti ir mokytojui padedant iš dalies supranta trumpų informacinių tekstų, kuriuose yra nedaug nežinomų žodžių, bei nesudėtingų pasakojimų, tautosakos, vaikų literatūros kūrinių (ar jų ištraukų), eilėraščių esmę ir svarbias detales. Padedamas mokytojo stengiasi aptarti jų turinį, atsakyti į pateiktus klausimus, suvokia pagrindinę mintį.	Skaito pakankamai gerai (tyliai ir (ar) balsu) skaitymą palydėdamas pirštų abėcėle. Mokymosi tikslais ir savo malonumui moka naudotis žodynu. Įsidėmi reikiamą informaciją įprastose ir kai kuriose netikėtose situacijose. Savarankiškai skaito ir supranta trumpų informacinių tekstų, kuriuose yra nedaug nežinomų žodžių, bei nesudėtingų pasakojimų, tautosakos, vaikų literatūros kūrinių (ar jų ištraukų), eilėraščių esmę ir svarbias detales. Padedamas mokytojo aptaria ir analizuoja jų turinį, skiria pagrindinius ir antraeilius dalykus.
Rašymo	Mokytojui padedant rašo atsižvelgdamas į	Rašo iš dalies atsižvelgdamas į nurodytą rašymo	Rašo atsižvelgdamas į nurodytą rašymo tikslą,

gebėjimai	nurodytą rašymo tikslą ir situaciją. Daro nemažai rašybos klaidų nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius. Beveik nesilaiko elementarių skyrybos taisyklių.	tikslą ir situaciją. Kartais suklysta nurašydamas tekstą, taip pat rašydamas gerai žinomus žodžius. Mokytojui padedant stengiasi taikyti elementarias skyrybos taisykles, tačiau daro nemažai klaidų.	laikosi esminių teksto struktūros ir komponavimo reikalavimų. Beveik nedaro klaidų nurašydamas tekstą bei rašydamas gerai žinomus žodžius. Elementarias skyrybos taisykles taiko rašydamas tekstą, beveik nedaro klaidų.
Mokėjimo mokytis gebėjimai	Bando taikyti mokytojo pasiūlytas strategijas, tačiau ne visada sėkmingai. Mokytojo kontroliuojamas stengiasi planuoti savo veiklą. Vadovaujant mokytojui naudojasi pagalbine medžiaga ir atlieka įvairias užduotis.	Taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Mokytojo padedamas gali planuoti savo veiklą. Atlikdamas įvairias užduotis naudojasi pagalbine medžiaga.	Sėkmingai taiko mokytojo pasiūlytas strategijas. Savarankiškai planuoja savo veiklą. Klausiamas gali apmąstyti ir analizuoti savo veiklą: lietuvių ir LGK paaiškinti, kas sekėsi, kas ne; ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip. Savarankiškai atlieka įvairias užduotis.
Nuostatos	Suvokia mokymosi būtinybę, bet mokosi tik jeigu yra sudominamas, skatinamas, stengiasi mokytis ir individualiai, ir dirbdamas su grupe. Ne visada tiki mokymosi sėkme.	Suvokia, kodėl jam pačiam svarbu mokytis. Stengiasi mokytis individualiai ir su grupe. Stengiasi siekti gerų rezultatų. Dažniausiai pasitiki savimi ir savo gebėjimais.	Įsitikinęs, kad mokymasis jam labai svarbus. Patinka mokytis individualiai ir su grupe. Geba padėti mokytis kitiems. Stengiasi pasiekti gerų rezultatų. Pasitiki savimi ir tiki savo sėkme.

31. MATEMATIKA

31.1. Bendrosios nuostatos

31.1.1. Sutrikusios klausos vaikų ugdymas orientuotas į vaiko prigimtinių, kultūros, taip pat etninių, socialinių, pažintinių ir specialiųjų poreikių tenkinimą. Specialiuosius sutrikusios klausos vaikų poreikius sudaro lietuvių gestų kalbos mokymasis, komunikacinė aplinka, klausos lavinimas, žodyno kaupimas, įvairių kompetencijų ugdymas, šiuo atveju – matematinių gebėjimų ugdymas pradinėse klasėse. Klausos sutrikimų turintys vaikai ugdomi remiantis bendrosiomis programomis, tačiau teikiant jiems specialiąją pedagoginę pagalbą, sudarant specialiąją mokymosi aplinką. Nuolatinę pagalbą teikia surdopedagogas.

Matematika yra reikšminga pasaulio kultūros ir veiksminga jo pažinimo dalis.

Žinomų matematikos sąvokų, matematinių modelių, metodų, ryšių įvairioms situacijoms analizuoti supratimas bei taikymas sudaro prielaidas ne tik pažinti pasaulį, perimti šimtmečiais susiformavusią žmogaus mąstymo bei veiklos kultūrą, bet ir padeda žmogui jo praktinėje veikloje.

Sutrikusios klausos vaikams prisitaikyti prie nuolatinės kaitos gali padėti gebėjimas taikyti įgytas žinias įprastose ir nestandartinėse situacijose, išlavinti problemų sprendimo įgūdžiai, išlavintos pozityvios nuostatos mokymuisi ir norui tobulėti.

Matematikos dalykui tenka išskirtinė reikšmė ugdant mokinių gebėjimus skaičiuoti, logiškai mąstyti ir formalizuoti, lavinant jų vaizdinį ir erdvinį mąstymą. Mokant matematikos siekiama ne tik matematikos mokomojo dalyko tikslų, bet ir bendrųjų ugdymo tikslų, ypač ugdyti metakognityvinį mąstymą, bendravimo bei bendradarbiavimo gebėjimus. Svarbu, kad visi mokiniai, neatsižvelgiant į jų gabumus, polinkius ar mokymosi ypatumus, pajustų matematikos grožį bei praktinę naudą.

Pirmuosius matematinius vaizdinius apie skaičius, geometrinius objektus bei dydžius vaikai susiformuoja dar prieš pradėdami lankyti pradinę mokyklą. Su matematiniais artimiausios aplinkos aspektais jiems tenka susidurti įvairioje kasdienėje veikloje, žaidžiant mėgstamus žaidimus. Spręsdami susijusias su matematika problemas, vaikai dažnai kreipiasi į vyresnius draugus, tėvus (globėjus) ir šitaip įgyja vis daugiau matematikos žinių ir gebėjimų.

Gera organizuotas matematikos mokymas(is) pradinėje mokykloje padeda sutrikusios klausos vaikams suvokti ir susisteminti dar priešmokykliniame amžiuje įgytas matematikos žinias ir gebėjimus ir remiantis turima patirtimi sėkmingai mokytis matematikos toliau.

31.1.2. Integravimo galimybės

Spręsdami konkrečius mokinių gyvenimišką patirtį ir interesus atitinkančius matematikos uždavinius, sutrikusios klausos pradinų klasių mokiniai geriau suvokia aplinką, daiktų ir reiškinių funkcijas, kultūrinę ir darbinę žmonių veiklą. Pradinių klasių mokytojas surdopedagogas, ugdantis sutrikusios klausos vaikus, turėtų apgalvoti, kaip kitų dalykų pamokose bus tikslinamos ir toliau plėtojamos matematikos sąvokos, siejamos naujos žinios su turimomis, atskleidžiami, taikomi ir interpretuojami galimi dalykiniai ryšiai, parodomas įgytų žinių praktinis pritaikomumas.

- Mokant matematikos yra daug integravimo galimybių su kitomis ugdymo turinio sritimis, pavyzdžiui: su kalbomis – kreipiamas dėmesys į kalbos ir rašto kultūrą, mokoma taisyklingai vartoti sąvokas, diskutuoti ir pagrįsti savo nuomonę, pasirinkimą;
- su lietuvių gestų kalba (LGK) – nauji matematikos terminai ir posakiai;
- su pasaulio pažinimu – įgyti skaičiavimo, skaičių apvalinimo, diagramų ir lentelių skaitymo ir kt. gebėjimai plačiai taikomi mokantis gamtos ir socialinių mokslų;
- su daile ir technologijomis – toliau plėtojami skaičiavimų ir matavimų gebėjimai, tikslinamos žinios apie geometrinius objektus;
- su doriniu ugdymu – ugdoma tolerancija ir pagarba įvairovei, atsakomybė už veiklos pasekmes sau ir aplinkai;
- su dalykine praktine veikla – plėtojami skaičiavimų ir matavimų gebėjimai, aktyvi veikla: karpymas, braižymas, konstravimas, dėliojimas, manipuliavimas ir pan.

31.1.3. Didaktinės nuostatos

Ugdymo procese svarbu deramą dėmesį skirti visiems ugdymo proceso etapams: planavimui, organizavimui ir vertinimui.

Planavimas – neatsiejama matematikos mokytojo ir surdopedagogo darbo dalis. Planuojant ugdymo procesą turi būti aiškiai formuluojami tikslai, sėkmės kriterijai ir laukiami rezultatai, atsižvelgiant į mokinių įvairovę: jų turimą patirtį, galimybes, mokymo(si) stilių, pasiekimus, poreikius ir kt. Nors planą rengia mokytojas, jis yra svarbus tiek mokytojui, tiek mokiniui. Remdamasis planu pedagogas gali kryptingai, tiksliai ir veiksmingai organizuoti matematikos mokymą(si), maksimaliai padėti kiekvienam vaikui pagal jo individualias galimybes siekti optimalaus mokymosi rezultato. Mokinys gali laiku, sistemingai gauti jo sėkmingam mokymuisi reikalingą ir tinkamą pagalbą, numatyti individualius artimiausius matematikos mokymosi uždavinius.

Planuodamas matematikos ugdymo turinį, mokytojas turėtų jį konkretinti, diferencijuoti ir individualizuoti, atsižvelgdamas į visos klasės ir atskirų mokinių mokymosi pasiekimus, turimą mokymosi patirtį ir motyvaciją, intelektualinio ir socialinio brandumo ypatumus, mokymosi stilių. Mokytojas turėtų padėti mokiniams suvokti kiekvienos mokomosios temos ir kiekvieno mokomojo elemento mokymosi tikslus kaip jų kasdieniui ir mokymosi veiklai svarbius rezultatus, numatyti pasiekimų į(si)vertinimo kriterijus.

Parenkant mokymosi kontekstą, privalu sutrikusios klausos mokinius orientuoti ir į platesnį aplinkos (su kuria jie gali susidurti šeimoje, bendruomenėje arba jau susiduria bendraudami su draugais, keliaudami, skaitydami knygas, žiūrėdami televiziją, kino filmus ir t. t.) pažinimą siekiant paskatinti greičiau pažinti supantį pasaulį, įvesti juos į dabartinę visuomenę.

Organizavimas. Pradinėse klasėse matematikos turinys dirbant su sutrikusios klausos mokiniams gali būti perteiktas faktiniu, pavaizduotu ar įsivaizduotu eksperimentu. Gali būti naudojami tiek mokinio tyrinėjimo ir diskusijų gerai organizuotoje mokymosi aplinkoje, tiek mokytojo aiškinimo ir iliustravimo metodai. Visais atvejais labai svarbu sudaryti pakankamai galimybių savarankiškai pažintinei veiklai.

Matematinių užduočių sistema turi būti sudaryta taip, kad padėtų mokiniams suvokti matematikos reikšmę ir praktinę naudą kasdieniame žmonių gyvenime, plėtotų mokinio patirtį, ugdytų mokinių kokybinių, erdvinių ir loginių santykių suvokimo gebėjimus, todėl pradiniam ugdyme siūloma daugiausia dėmesio telkti praktinėms, gyvenimiško konteksto problemoms spręsti, pirmenybė teikiama neformalioms problemų sprendimo strategijoms. Matematinis mąstymas turėtų reikštis kaip neformalus svarstymas, numatymas, pagrindimas.

Mokant turi būti einama nuo vaizdžių, konkrečių dalykų prie abstrakčių. Kad mokinys geriau suvoktų mokomąją medžiagą, pamokose vartojama lietuvių kalba ir LGK, nuolat mokomasi naujų žodžių ir įvairių matematikos terminų. Sąvokos turi būti nuosekliai formuojamos, fiksuojamos ir įtvirtinamos suteikiant sutrikusios klausos mokiniui gausybę konkretaus patyrimo, įgūdžiai įtvirtinami kiek galima prasmingesne praktika (pavyzdžiui, integruojant matematikos mokymąsi į kitų dalykų pamokas).

Matematikos suvokimas tampa gilesnis, jei į pažinimo procesą įtraukiama sensorinė motorinė, aktyvi fizinė veikla: manipuliavimas, dėliojimas, karpymas, lankstymas, konstravimas, modeliavimas. Įvairių užduočių atlikimas turi būti organizuotas taikant aktyvaus mokymosi metodus, sudarant žaidybines situacijas, kad žadintų mokinių prigimtinių smalsumą, skatintų išradingumą ir kūrybingumą.

Reikėtų daugiau dėmesio skirti mokinių tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiams lavinti. Tai galėtų būti siekiama skiriant kompleksines užduotis mokinių grupėms ar poroms. Šalia tradicinių mokymo būdų ir metodų reikėtų dažniau taikyti naujus, kur įmanoma – naudoti informacines komunikacines technologijas.

Vertinimas. Šiuolaikinėje edukologijoje vertinimas suprantamas kaip pagalba mokiniui augti ir tobulėti. Vertinimas turi padėti mokiniui suprasti, kas jam pasisekė, kokiais užduoties dar papildomai atlikti, kad jam geriau sektųsi mokytis. Mokytojui – kaupti ir panaudoti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus, daromą pažangą, numatyti mokymosi perspektyvą, priimti pagrįstus sprendimus.

Sutrikusios klausos mokinių pasiekimai mokant matematikos pradinėse klasėse vertinami siekiant:

- skleisti individualybę ir ugdyti asmenybę, įtvirtinti vertybines nuostatas, plėtoti bendruosius ir matematinius gebėjimus, ugdyti mokymosi įgūdžius;
- ugdyti matematikos mokymosi motyvaciją, skatinti nuolat tobulėti;
- garantuoti grįžtamąjį ryšį, sugretinti ankstesnius pasiekimus su dabartiniais, įvertinti pažangą;

- rinkti diagnostinę informaciją, reikalingą darant sprendimus, koreguojančius matematikos mokymą ir visą ugdymo procesą;
- nuspręsti, ar mokiniys (mokinių grupė) yra pasirengęs (pasirengę) pradėti atitinkamą temą, tęsti mokymąsi pagrindinėje pakopoje.

Vertinimas kaip sudėtinė ugdymo proceso dalis taip pat turi būti individualizuotas, pritaikytas kiekvienam mokiniui. Mokytojas turi būti geras savo dalyko žinovas, privalo turėti pakankamai surdopedagoginių, psichologinių žinių, be abejo, – pažinti mokinius ir rasti kiekvienam priimtinus vertinimo kriterijų ir pasiekimų perteikimo būdus. Mokiniui reikia nuolat suteikti informacijos apie tai, kaip jam sekasi mokytis. Leisti įsivertinti pačiam. Mokytojo atliekamas vertinimas teikia mokiniui labai svarbią grįžtamąją informaciją, tačiau ne mažiau svarbus mokytojo uždavinys jau pradinėje mokykloje mokyti patį mokinį rinkti grįžtamąją informaciją, ją analizuoti, daryti išvadas.

31.1. 4. Mokymosi aplinka

Šiuolaikinėje didaktikoje mokymosi aplinka apibūdinama kaip erdvė, kurioje mokiniai sąveikaudami su informacijos šaltiniais, mokytoju ir tarpusavyje, sąmoningai, tikslingai ir apmąstydami įgyja žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų.

Mokymosi aplinka ypač svarbi dirbant su klausos sutrikimų turinčiais mokiniams. Atsižvelgiant į tai, kad sutrikusios klausos mokiniai didžiąją dalį informacijos gauna vizualiniu būdu, mokytojui reikia sukurti tokią mokymosi aplinką, kuri būtų palanki mokinių saviraiškai: skatinanti vaikus mąstyti, leidžianti jiems eksperimentuoti, išgyventi kūrybos ir atradimo džiaugsmą, žadinanti jų vaizduotę, smalsumą, atvirumą sau ir kitiems.

Mokymosi aplinka turi būti fiziškai saugi ir higieniška, estetiška (saikinga, konkreiti, neblaškyti mokinio dėmesio), funkcionali, t. y. pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiai pamokos veiklai. Visa vaizdinė medžiaga ir kitos pagalbinės priemonės turi padėti vaiko ugdymui(si).

31.2. Tikslas

Siekama, kad jau pradinėje mokykloje sutrikusios klausos mokiniai įgytų tokią matematikos žinių, gebėjimų ir nuostatų visumą, kuri įgalintų juos spręsti savo kasdienio gyvenimo problemas, sėkmingai mokytis toliau, skatintų domėtis matematika.

31.3. Uždaviniai

Siekama, kad sutrikusios klausos vaikai būtų mokomi matematikos remiantis bendrosiomis ugdymo programomis, tačiau teikiant jiems specialią pagalbą ir sukuriant specialią mokymosi aplinką.

Užsibrėžtų tikslų įgyvendinimas pradinėje mokykloje siejamas su tam tikrais laukiamais mokinių pasiekimais žinių, gebėjimų ir nuostatų srityse.

Žinios. Sutrikusios klausos mokiniai pritaiko žinias įvairiose matematinės veiklos srityse, pradeda geriau orientuotis kasdieniame gyvenime, pasirengia mokytis toliau ne tik matematikos, bet ir lietuvių gestų kalbos (LGK), lietuvių kalbos, gamtos dalykų, technologijų bei dalykinės praktinės veiklos.

Gebėjimai. Mokiniai bendrauja ir bendradarbiauja, vartodami matematinės sąvokas ir matematinius informacijos užrašymo būdus, išmoksta naudotis matematiniu žodynu ir simboliais, sprendžia jų patirtį ir interesus atitinkančias kasdienio gyvenimo problemas, supranta vidinius ir išorinius matematikos ryšius, geba mokytis matematikos.

Nuostatos. Mokiniai supranta matematikos svarbą savo ir kitų gyvenime, pritaikomumą įvairiose žmonių praktinės veiklos srityse, vertina protiniam darbui reikalingą sąžiningumą, atkaklumą, kūrybingumą, nori įgyti daugiau matematikos žinių ir gebėjimų.

31.4. Struktūra

Bendrieji gebėjimai	Matematikos	Žinios ir	Komunikavimas	Matematinis	Problemų	Nuostatos
---------------------	-------------	-----------	---------------	-------------	----------	-----------

Veiklos sritys	terminai	supratimas		mąstymas	sprendimas	
1. Skaičiai ir skaičiavimai						
2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės						
3. Geometrija						
4. Matai ir matavimai						
5. Statistika						

Mokydamiesi matematikos pradinėse klasėse sutrikusios klausos mokiniai ne tik įgyja žinių, įgūdžių bei dalykinių gebėjimų skaičių ir skaičiavimų, algebros, geometrijos, matų ir matavimų bei statistikos srityse, bet ir mokydamiesi visų matematikos sričių ugdosi vertybines nuostatas, nusiteikimą mokytis matematikos bei universaliuosius bendruosius gebėjimus: komunikuoti matematine kalba (lietuvių kalba ir LGK), matematikos terminų, taikyti matematikai būdingas mąstymo strategijas ir procedūras, nustatyti ir formuluoti problemas, jas tirti ir spręsti matematiniais metodais, mokytis matematikos.

31.5. Mokinių gebėjimų raida

Pradinėje mokykloje matematikos mokomasi labai skirtingai ir nevienodu tempu. Gilindamasis į abstraktų matematikos pasaulį mokinys susiduria su savitais (dažnai būdingais vien tik jam) sunkumais, kuriuos įveikti gali padėti profesionaliai organizuota, kiek įmanoma geresnė (turtinga, lanksti), psichologiškai ir intelektualiai saugi mokymosi aplinka, kurioje atsižvelgiama į besimokančiųjų skirtumus: konkretaus vaiko asmenybės savybes, intelektualinio ir socialinio brandumo ypatumus, mokymosi patirtį ir motyvaciją, mokymosi stilių.

Palankią matematikos mokymuisi aplinką sukuria apgalvotas:

- pamokos laiko paskirstymas;
- fizinės erdvės ir daiktų panaudojimas (vaizdinė medžiaga, dalomoji medžiaga);
- geriausiai pamokos tikslus, kitas mokymo aplinkybes atitinkančio mokymosi konteksto parinkimas;
- mokinių teiginių, samprotavimų ir nuostatų vertinimas;
- sumanus įvairių mokymo metodų derinimas;
- informacinių technologijų panaudojimas;
- mokinių skatinimas dirbti individualiai ir bendradarbiaujant.

Šiuolaikiniam matematikos mokymui reikia daug mokymo priemonių, kurios leistų mokiniams bandyti, tirti, suvokti. Mokomoji medžiaga turi būti parinkta taip, kad tikėtų kiekvienam vaikui, skatintų domėjimąsi matematika, leistų savarankiškai „atrasti“ matematinius sąryšius. Be tradicinių mokymo būdų ir metodų, reikėtų dažniau taikyti naujus, jei įmanoma, – informacines technologijas.

Aprašant pradinės mokyklos sutrikusios klausos mokinių matematinių gebėjimų raidą ir mokymosi pasiekimus, vartojami šie užduoties sunkumą nusakantys terminai:

paprasčiausiais uždaviniais vadinami uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia atlikti vieną standartinę operaciją ar pritaikyti paprasčiausią algoritmą;

paprastais uždaviniais vadinami uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia suderinti ir atlikti dvi standartines operacijas ar paprasčiausius algoritmus;

nesudėtingais uždaviniais vadinami uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia suderinti ir atlikti 3–4 standartines operacijas.

Pagal analogiją uždavinio sunkumui apibrėžti vartojami žodžių junginiai su žodžiais: *paprasčiausias*, *paprastas* ir *nesudėtingas*. Pavyzdžiui, *paprasčiausias atvejis* – gali būti suprantamas kaip standartinis, prilygstantis paprasčiausiam uždaviniui; *nesudėtingas reiškiny*s – reiškiny, apskaičiuojamas 3–4 veiksmiais ir pan.

Šiame skyrelyje aprašoma, kokie gebėjimai ir kokiame amžiaus tarpsnyje ugdomi sutrikusios klausos vaikams mokant(is) atskirų matematikos sričių. Kiekviena veiklos sritis pažymėta tuo pačiu numeriu visose programos lentelėse.

Programoje vartojamos santrumpos ir paaiškinimai:

LGK – *lietuvių gestų kalba*;

***** – *integruojama į DPV (dalykinė praktinė veikla).*

Klasė	Parengiamoji klasė	1–2 klasė	3–4 klasė
Veiklos sritis			
1. Skaičiai ir skaičiavimai	1.1. Atpažinti natūraliuosius skaičius nuo 1 iki 10. Mokėti juos užrašyti ir pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu skaičiaus pavadinimu, juos palyginti. Gebėti suskaičiuoti daiktus, kai jų kiekis neviršija dešimties. Mokytojui padedant ir naudojant pagalbines vaizdines priemones atlikti sudėties ir atimties veiksmus (raštu ir mintinai) 10 ribose. Pasirinkti tinkamą veiksmą paprasčiausiems uždaviniams spręsti.	1.1. Atpažinti, perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 100 ir dešimtis (10; 20; 30; 40; 50; 60; 70; 80; 90; 100). Mokėti juos įvardyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu skaičiaus pavadinimu. Sudėti ir atimti vienaženklus bei dviženklus skaičius 100 ribose (lengvesniais atvejais – mintiniu, sunkesniais – rašytiniu būdu) atsižvelgiant į mokinio gebėjimus. Gebėti pasakyti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) skaitmenų ir veiksmų pavadinimus. Mokytojui padedant, spręsti vienodų dėmenų sumos radimo turinio uždavinius, artimus kasdienei mokinių patirčiai. Pasirinkti tinkamą veiksmą sprendžiant paprasčiausius žodinius uždavinius, kurių kontekstas kuo artimesnis kasdienei mokinių patirčiai.	1.1. Perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 10000. Mokėti juos parašyti ir įvardyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu skaičiaus pavadinimu. Atpažinti paprastas taisyklingas trupmenas su vardikliais 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100 bei dešimtaines trupmenas. Atlikti paprastas praktines (skaičiavimo, matavimo) užduotis, spręsti paprasčiausius realaus turinio, taip pat ir namų ūkio uždavinius, kuriuose reikia atlikti aritmetinius veiksmus su natūraliaisiais skaičiais 10000 ribose. Numatyti ir įvertinti gautus skaičiavimo rezultatus, pasitikrinti juos atvirkštiniais veiksmiais ar skaičiuotuvu.
2. Reiškiniai, lygtys ir nelyybės	2.1. Mokytojui padedant, apskaičiuoti vieno veiksmo (sudėties ir atimties) reiškinio reikšmę. Aprašyti kasdienes praktines situacijas iš artimiausios aplinkos paprasčiausiais sudėties ir atimties skaitiniais reiškiniais.	2.1. Mokytojui padedant, apskaičiuoti paprasčiausių skaitinių reiškinių ar dydžių reikšmes. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprasčiausiais skaitiniais reiškiniais. Pasirinkti tinkamą veiksmą sprendžiant paprasčiausius žodinius uždavinius, kurių kontekstas kuo artimesnis kasdienei mokinių patirčiai. Patikrinti, ar gautoji skaitinė lygybė yra teisinga, kai vietoj nežinomojo įrašomi	2.1. Apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprastais skaitiniais reiškiniais. Patikrinti, ar gautoji skaitinė lygybė yra teisinga, kai vietoj nežinomojo įrašomi skaičiai. Patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios skaitinės nelygybės $x < a$ arba $x > a$ sprendinys.

		skaičiai.	
3. Geometrija	3.1. Nupiešti, iškirpti paprasčiausias geometrines figūras: kvadratą, trikampį, skritulį, stačiakampį, pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) pavadinti paprasčiausias geometrines figūras (<i>kvadratas, stačiakampis, trikampis, skritulys</i>).	3.1. Atpažinti ir gebėti įvardyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle ir lietuvių kalba) tašką, atkarpą, trikampį, kvadratą, skritulį ir stačiakampį, kubą ir rutulį. Taikyti žinias apie geometrines figūras paprasčiausiems realaus gyvenimiško ir matematinio konteksto uždaviniams spręsti.	3.1. Tiksliai apibūdinti įvairių objektų tarpusavio padėtį ir formą, taikyti žinias apie geometrines figūras paprastiesiems realaus gyvenimiško ir matematinio konteksto uždaviniams spręsti. Atpažinti ir teisingai pavadinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) tašką, kvadratą, atkarpą, trikampį, stačiakampį, apskritimą, skritulį, kubą, stačiakampį gretasienį, piramidę, ritinį, rutulį. Pagaminti kubo modelį.*
4. Matai ir matavimai	4.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus paprasčiausiais atvejais gebėti lyginti daiktus pagal dydį: didelis, mažas, ilgas, trumpas, aukštas, žemas, platus, siauras (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba). Žodžiais arba gestais (pagal mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) tinkamai vartoti laiko (paros) sąvokas (<i>rytas, diena, vakaras, naktis</i>) ir piniginius vienetų (<i>Lt, ct</i>).	4.1. Pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) pasakyti pagrindinius ilgio, masės, laiko, pinigų ir temperatūros matų pavadinimus. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą. Mokytoji padedant užrašyti ilgio, masės, laiko, temperatūros matavimų bei pinigų skaičiavimo rezultatus, atlikti veiksmus su vienininiais matiniais skaičiais.	4.1. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą, nurodytų matmenų stačiakampį, apskritimą (kai nurodytas spindulys). Taisyklingai skaityti, pasakyti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) ir užrašyti įvairių matavimų rezultatus, atlikti veiksmus su matiniais skaičiais. Naudotis kalendoriumi, tvarkaraščiais. Apskaičiuoti keturkampio ir stačiakampio plotą, perimetrą.*
5. Statistika	5.1. Mokytoji padedant, rūšiuoti daiktus pagal vieną požymį.	5.1. Mokytoji padedant, rinkti duomenis apie savo artimą aplinką pagal vieną požymį. Skaityti ir suvokti informaciją, pateiktą paprasčiausiose stulpelinėse diagramose ir lentelėse. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis mokytoji padedant, žodžiu (arba gestais) atsakyti į paprastus klausimus.	5.1. Rinkti duomenis apie savo artimą aplinką pagal vieną požymį. Skaityti ir suvokti informaciją, pateiktą paprastose stulpelinėse diagramose, paprasčiausiais atvejais pavaizduoti duomenis diagrama. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis žodžiu (arba gestais) atsakyti į paprastus klausimus.

31.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. Parengiamoji ir 1–2 klasės

Šiame skyriuje aprašomi reikalavimai sutrikusios klausos parengiamosios ir 1–2 klasių mokinių pasiekimams: nurodomi reikalavimai mokinių žinioms, gebėjimams, pateikiamos ugdymo gairės; aptariama turinio apimtis: užrašoma tema ir išskleidžiama tos temos apimtis; pateikiamas mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose, tai leidžia geriau suvokti jų visumą ir pamatyti augimą pereinant į aukštesnius centrus.

31.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Parengiamoji ir 1–2 klasės

Lentelėse aprašomi parengiamosios, 1 ir 2 klasės sutrikusios klausos mokinių pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, taip pat pateikiamos ugdymo gairės. Gebėjimai – tai, kas pritaikoma praktiškai veikiant analogiškose ar naujose situacijose, analizuojant, kuriant naujus dalykus, argumentuojant nuomonę. Gebėjimas išugdomas per ilgesnį laiką, mokantis. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti ir suprasti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti ir jais naudotis. Ugdymo gairėse bendrais bruožais aprašoma mokytojo ir mokinių veikla, vedanti į konkretų pasiekimą, kuris numatytas toje žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų eilutėje.

Parengiamoji klasė

Mokinių pasiekimai		Ugdymo gairės	
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Skaičiai ir skaičiavimai			
Paprasčiausiais atvejais siėti skaičius ir aritmetinius veiksmus su aplinka, joje esančiais objektais ir kasdienėmis situacijomis.	1.1. Atpažinti natūraliuosius skaičius nuo 1 iki 10. Mokėti juos užrašyti ir įvardyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu skaičiaus pavadinimu, juos palyginti. Suskaičiuoti daiktus, kai jų kiekis neviršija dešimties.	1.1.1. Pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus išvardyti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) natūraliuosius skaičius didėjančia ir mažėjančia tvarka 10 ribose. 1.1.2. Pasakyti nurodyto skaičiaus gretimus skaičius. 1.1.3. Palyginti gestais arba žodžiais du natūraliuosius skaičius (iki 10), vartojant sąvokas <i>daugiau</i> , <i>mažiau</i> , <i>vienodai</i> .	1.1. Mokiniai susiformuoja vaizdinius apie kiekvieną skaičių iki dešimties, skaičiaus vietą, gretimus skaičius. Mokiniai naudojami įvairiomis mokytojo parinktomis vaizdinėmis priemonėmis (pagaliukai, skaitytuvai, gamtinė medžiaga ir pan.). Atliekamos skaičiavimo pratybos skaičiuojant didėjančia ir mažėjančia tvarka, skaičių sekoje randami praleisti skaičiai. Mokantis skaičių pavadinimų, naudojami pagaliukai, kortelės, kauliukai su akutėmis ir kt. Skaičiavimo įgūdžiai gerinami naudojant artimiausios aplinkos daiktus, daiktų grupes, judesius.
	1.2. Atlikti sudėties ir atimties veiksmus 10 ribose (rašytiniu ir mintiniu būdu).	1.2.1. Mokytojui padedant, paaiškinti, kaip teisingai atlikti sudėties ir atimties veiksmus su skaičių kortelėmis. Paaiškinti žodžiais, LGK ir pirštų abėcėlė elementarius matematinius simbolius (+, –, =).	1.2. Mokiniai mokomi sudėti ir atimti skaičius 10 ribose, taikant įvairius skaičiavimo būdus bei naudojant įvairias vaizdines priemones (mokymo priemonės ir daiktai iš artimiausios aplinkos), veiksmai iliustruojami piešiniais, schemomis ir pan.
	1.3. Pasirinkti tinkamą veiksmą paprasčiausiems uždaviniams spręsti.	1.3.1. Paaiškinti gestais arba žodžiais vienaveiksmio uždavinio sprendimo eigą.	1.3. Mokytojui padedant, mokiniai sprendžia jų patirtį ir interesus atitinkančius paprasčiausius vienaveiksmius tekstinius uždavinius. Mokiniais sudaromos sąlygos kuo daugiau kalbėtis apie uždavinio sprendimo eigą ir gautus rezultatus, daryti išvadas apie skaičiavimo teisingumą ir įvertinti gautą atsakymą, ieškoti klaidų ir jas taisyti.
2. Reiškiniai, lygtys ir nelygybės			
Vertinti matematinių modelių naudingumą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas.	2.1. Apskaičiuoti vieno veiksmo skaitinio reiškinio (sudėties ir atimties) reikšmę.	2.1.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) perskaityti vieno veiksmo skaitinį	2.1. Atliekami sudėties ir atimties veiksmai dešimties ribose. Mokytojas skatina mokinius įsivertinti, apmąstant ar teisingai atliko reikiamus veiksmus.

		reiškinį (sudėties ir atimties).	Mokytojas taisyklingai įvardija LGK ir lietuvių kalba vienaveiksmius skaitinius reiškinius ir skatina tai daryti mokinius. Mokytoji padedant, mokiniai atlieka įvairias pratybas, skaičiavimus, mokosi matematinių simbolių sąvokų.
	2.2. Aprašyti kasdienes praktines situacijas iš artimiausios aplinkos paprasčiausiais skaitiniais reiškiniais.	2.2.1. Mokytoji padedant, pateikti iš gyvenimiškos situacijos paprasčiausią skaitinį reiškinį.	2.1. Daugiausia dėmesio skiriama vienaveiksmiams skaitiniams reiškiniams, naudojant aritmetinius veiksmus (sudėtį ir atimtį).
3. Geometrija			
Vertinti geometrijos žinias ir gebėjimus dėl jų suteikiamų galimybių geriau orientuotis aplinkoje.	3.1. Vartoti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (<i>dešinėje, kairėje, viduryje, viršuje, apačioje</i>).	3.1.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) parinkti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (<i>dešinėje, kairėje, viduryje, viršuje, apačioje</i>) arba sugretinti su parašytu žodžiu.	3.1. Mokytoji padedant, mokiniai geba nusakyti žodžiais arba gestais (pagal mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) aplinkos daiktų padėtį, atlieka įvairias pratybas plokštumoje (popieriaus lape) ir klasės aplinkoje.*
	3.2. Nupiešti, iškirpti paprasčiausias geometrines figūras: kvadratą, trikampį, skritulį, stačiakampį.	3.2.1. Atpažinti ir įvardyti paprasčiausias geometrines figūras: kvadratą, trikampį, skritulį, stačiakampį, pagal mokinio individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu figūros pavadinimu. Rasti artimoje aplinkoje daiktų, primenančių šias figūras.*	3.2. Mokiniai, mokytojo padedami, aptaria žodžiais arba gestais (pagal mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) paprasčiausių geometrinių figūrų (kvadrato, stačiakampio, trikampio, skritulio) ypatybes.
4. Matai ir matavimai			
Suvokti, kad norint išmatuoti objektą reikia nustatyti, kiek tam tikrų matavimo vienetų į jį telpa.	4.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus paprasčiausiais atvejais palyginti daiktus pagal dydį: didelis, mažas, ilgas, trumpas, aukštas, žemas, platus, siauras (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba). Žodžiais arba gestais (pagal	4.1.1. Mokytoji padedant, pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), nurodyti įrankius, prietaisus iš artimiausios aplinkos, kuriais galima išmatuoti įvairius dydžius ar objektų matmenis. Išvardyti paros dalis (<i>rytas,</i>	Naudojant žaidybines veiklas mokiniai, mokytojo padedami, atlieka įvairias praktines užduotis matams ir matavimo vienetams suvokti, žodynui įtvirtinti.

	mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) tinkamai vartoti laiko (paros) sąvokas (<i>rytas, diena, vakaras, naktis</i>), ir piniginius vienetus (<i>Lt, ct</i>).	<i>diena, vakaras, naktis</i>), įvardyti ir užrašyti piniginius vienetus (<i>Lt, ct</i>).	
5. Statistika			
Vertinti įvairią informaciją.	5.1. Mokytojui padedant, rūšiuoti daiktus pagal vieną požymį.	5.1.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus (lietuvių arba gestų kalba) ir mokytojui padedant paaiškinti, kaip rūšiuojami daiktai pagal vieną požymį.	5.1. Mokytojas parenka mokiniams tinkamas užduotis, paaiškina užduoties tikslą. Daiktai turėtų būti iš artimos aplinkos, ryškūs, aiškūs, gerai pažįstami.

1–2 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Skaičiai ir skaičiavimai			
Paprasčiausiais atvejais siesti skaičius ir aritmetinius veiksmus su konkrečiais artimiausios aplinkos objektais ir situacijomis.	1.1. Atpažinti, perskaityti, užrašyti ir palyginti natūraliuosius skaičius iki 100 ir dešimtis (10; 20; 30; 40; 50; 60; 70; 80; 90; 100). Mokėti juos įvardyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) arba sugretinti su parašytu skaičiaus pavadinimu.	1.1.1. Išvardyti natūraliuosius skaičius 100 ribose pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba). Mokytojui padedant, pasakyti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) konkretaus dviženklio skaičiaus dešimčių ir vienetų skaitmenį. 1.1.2. Palyginti žodžiu ir gestais du natūraliuosius skaičius (iki 100), vartojant sąvokas <i>daugiau, mažiau, vienodai (lygu)</i> . 1.1.3. Pasakyti nurodyto skaičiaus gretimus skaičius.	1.1. Mokiniai turi susidaryti tikslus vaizdinius apie kiekvieną skaičių iki 100: kiekvieno skaičiaus vietą skaičių eilėje, jo dešimtainę sandarą, gretimus skaičius. Padedami mokytojo, nagrinėdami skaičius iki 100, mokiniai naudojami dešimčių ir vienetų skyrius iliustruojančiomis įvairiomis mokytojo parinktomis vaizdinėmis priemonėmis (pvz., pagaliukais, šiaudeliais, karoliukais, skaitytuvais, skaičių laipteliais, skaičių juosta, monetomis, gamtine medžiaga ir kt.). Pateikiama įvairių užduočių su skaičių kortelėmis ir kitomis mokytojo parinktomis mokomosiomis priemonėmis, siūloma sudaryti dviženklus skaičius iš skaičių kortelių, aiškintis, kaip keičiasi skaitmens reikšmė nuo jo parašymo vietos. Mokytojui padedant atliekamos pratybos, kurių metu mokiniai atlieka atvirkštinius veiksmus nuo bet kurio pasakymo skaičiaus. Mokiniai pasako ar parašo praleistus skaičius, pasako skaičius, gretimus duotajam.

			Pratybos padeda geriau suvokti natūraliųjų skaičių iki 100 ženklus: (<, >, =). Mokiniai juos naudoja, skaičius išdėsto didėjančia ir mažėjančia tvarka. Geresni skaičiavimo įgūdžiai susidaro, jei mokiniams pateikiamos prasmingos, su jų poreikiais susijusios skaičiavimo užduotys, sudaromos sąlygos skaičiuoti ne tik pavienius daiktus, bet ir daiktų grupes. *
	1.2. Sudėti ir atimti vienaženklus bei dviženklus skaičius 100 ribose (lengvesniais atvejais – mintiniu, sunkesniais – rašytiniu būdu) atsižvelgiant į mokinio gebėjimus. Gebėti pasakyti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) skaitmenų ir veiksmų pavadinimus. Mokytojai padedant, spręsti artimus kasdieni mokinių patirčiai vienodų dėmenų sumos radimo turinio uždavinius. Atlikti praktines užduotis, kuriose reikalingas dalybos veiksmas į lygias dalis.	1.2.1. Sudėti, atimti mintiniu ir rašytiniu būdu natūraliuosius skaičius iki 100. Mokėti vienodų vienaženklių dėmenų sumą pakeisti sandauga iš 1, 2, 3, 4, 5, 10 ir atitinkamos dalybos veiksmus praktiniais pavyzdžiais iš mokiniui artimos aplinkos.	1.2. Padedami mokytojo mokiniai prideda ir atima vienaženklus ir dviženklus skaičius, pabando įvairius skaičiavimo būdus; išsiaiškinama, kada kokį būdą tikslinga taikyti. Aiškinantis sudėties ir atimties veiksmus, naudojamos mokytojo parenkamos įvairios vaizdinės priemonės (pagaliukai, šiaudeliai ir kt.), veiksmas iliustruojami schemomis, sutartiniais ženklais, atsižvelgiant į mokinių poreikius. Daugyba pateikiama kaip vienodų dėmenų sudėtis, vaizdžiai modeliuojant konkrečią situaciją. Naujam veiksmui suvokti mokiniai atlieka nemažai pratimų, kuriuose sudėtis keičiama daugyba ir atvirkščiai. Mokiniai skatinami įsidėmėti skaičių 2, 3, 4, 5 daugybos iš vienaženklių skaičių ir 10 rezultatus, su jais aptariami įvairūs daugybos lentelės mokymosi būdai. Kiekvieno skaičiaus daugybos lentelės mokomasi kuo įvairesnėje vaikui prasmingoje veikloje su skirtingomis priemonėmis. Su dalybos veiksmu mokiniai susipažįsta atlikdami praktines dalybos į lygias dalis užduotis. Naudojant vaizdines priemones aiškinamasi sąsajos tarp daugybos ir dalybos veiksmų, daromos apibendrintos išvados apie dalmens radimą. Sudaromos sąlygos mokiniams stebėti, kaip keičiasi skaičiaus dydis atliekant su juo įvairius aritmetinius veiksmus. Mokiniai, padedant mokytojai, suformuluoja išvadą, kada skaičius didėja, kada mažėja.
	1.3. Pasirinkti tinkamą veiksmą sprendžiant paprasčiausius žodinius uždavinius, kurių kontekstas kuo artimesnis	1.3.1. Mokytojai padedant paaiškinti uždavinio sprendimo eigą (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba).	1.3. Mokiniai, padedant mokytojai, aiškinasi ir sprendžia jų patirtį, individualius gebėjimus ir interesus atitinkančius skaičiavimo uždavinius. Mokytojas pratina mokinius laikytis pagrindinių uždavinių sprendimo eigos

	mokinių kasdienei patirčiai.		etapų (problemos supratimas, sprendimo plano sudarymas, problemos sprendimas, patikrinimas), mokiniams suprantamais vaizdžiais būdais moko pagrindinių uždavinio sprendimo taisyklių. Mokiniams sudaromos sąlygos dirbti grupelėse, porose. Sprendžiant uždavinius skatinama kuo daugiau bendrauti tarpusavyje, ieškoti bendrų sprendimo būdų, aptarti uždavinio sprendimo eigą ir gautus skaičiavimo rezultatus. Mokytojui padedant daryti išvadas apie skaičiavimų teisingumą.
2. Reiškiniai, lygtys ir nelygybės			
Vertinti matematinių modelių naudingumą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas.	2.1. Mokytojui padedant, apskaičiuoti paprasčiausių skaitinių reiškinių ar dydžių reikšmes.	2.1.1. Pagal individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, žodine ar rašytine lietuvių kalba) paaiškinti, kokia eilės tvarka bus atliekami veiksmai skaitiniame reiškinyje.	2.1. Pirmoje klasėje mokiniai atlieka tik sudėties ir atimties veiksmus, apsiribojama skaičiavimais neperžengiant dešimčių. Mokytojas skatina mokinius įsivertinti skaičiavimų rezultatus, praktiškai atliekant veiksmus su įvairiais daiktais. Antroje klasėje mokytojas taisyklingai skaito vienaveiksmius ir dviveiksmius skaitinius reiškinius ir skatina tai daryti mokinius.
	2.2. Aprašyti kasdienes praktines ir matematines situacijas paprasčiausiais skaitiniais reiškiniiais.	2.2.1. Mokytojui padedant, įžvelgti skaičiavimų taikymo galimybes. Pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) pateikti paprasčiausių skaitinį reiškinį atitinkančių gyvenimiškų situacijų pavyzdžių.	2.2. Rekomenduojama daugiausia dėmesio skirti vienaveiksmiams skaitiniams reiškiniams, kurie gali būti sudaryti panaudojant visus keturis aritmetinius veiksmus. Mokytojui padedant, mokiniai nagrinėja konkrečius pavyzdžius.
	2.3. Taikyti sudėties perstatomumo dėsnį siekiant palengvinti skaičiavimus.	2.3.1. Mokytojui padedant bei naudojantis demonstracinėmis priemonėmis, mokytis išsiaiškinti sudėties perstatomumo dėsnį remiantis konkrečiais pavyzdžiais, pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba).	2.3. Mokiniai, padedant mokytojui, sistemingai skatinami ir mokomi racionaliai apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių reikšmes. Naudojant konkrečius daiktus jiems vaizdžiai parodoma, kad, sukeitus dėmenis vietomis, suma nesikeičia.

	2.4. Patikrinti, ar gautoji skaitinė lygybė yra teisinga, kai vietoj nežinomojo įrašomi skaičiai.	2.4.1. Mokytojui padedant remiantis konkrečiu pavyzdžiu paaiškinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), kaip spręsti paprasčiausią skaitinį reiškinį su vienu nežinomuju.	2.4. Mokiniai nežinomąjį randa spėjimo būdu. Mokytojui padedant mokomasi, kaip rasti nežinomąjį. Pateiktais pavyzdžiais mokiniams parodoma, kad į nežinomojo vietą įrašius gautą sprendinį, gaunama teisinga lygybė.
3. Geometrija			
Vertinti geometrijos žinias ir gebėjimus dėl jų teikiamų galimybių geriau orientuotis aplinkoje.	3.1. Tinkamai vartoti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (<i>dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia</i>).	3.1.1. Suprasti ir mokėti nusakyti pagal individualius mokinio gebėjimus arba mokytojo reikalavimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) daiktų vietą apibūdinančius kasdienės kalbos žodžius (<i>dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia</i>).*	3.1. Mokytojui padedant, mokiniams sudaromos sąlygos pasakoti, atsižvelgiant į individualius mokinio gebėjimus ir mokytojo pateiktą užduotį (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) apie jų aplinką, aptarti aplinkinių daiktų padėtį, pirmiausia savo atžvilgiu, o vėliau įvairių daiktų tarpusavio padėtį, skiriama laiko orientavimosi plokštumoje (popieriaus lape) pratyboms. * Mokiniai, braižydami atkarpas, moka naudotis liniuote. *
	3.2. Mokėti nubraižyti atkarpą, kvadratą, stačiakampį, trikampį, skritulį ir pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena minėtas geometrines figūras. *	3.2.1. Atpažinti ir tinkamai pavadinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) atkarpą, kvadratą, stačiakampį, apskritimą.	3.2. Mokiniai, mokytojo padedami, aptaria aplinkinių daiktų formą, ieško nurodytos formos daiktų aplinkoje, gamtoje ir pan. * Figūrų dalijimas į dvi lygias dalis ir pratybos, jas sujungiant į vieną. * Ornamentas. Ornamento kūrimas. *
	3.3. Pateikti iš aplinkos daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena kubą, rutulį, juos įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba).	3.3. Mokytojui padedant žodžiais arba gestais (pagal mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) atpažinti ir įvardyti kubą ir rutulį.	3.3. Mokiniai, mokytojo padedami, žodžiais arba gestais (pagal mokytojo reikalavimus ir mokinio individualius gebėjimus) aptaria aplinkinių daiktų formą, ieško nurodytos formos daiktų aplinkoje, gamtoje ir pan. * Erdvinės figūros gali būti demonstruojamos naudojantis IKT.
4. Matai ir matavimai			
Suvokti, kad norint išmatuoti objektą reikia nustatyti, kiek tam tikrų matavimo vienetų į jį telpa.	4.1. Paprasčiausiais atvejais be matavimo įrankių įvertinti artimiausios aplinkos objektų ilgį. Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį. Nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą. Taisyklingai skaityti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) ir užrašyti ilgio, masės, laiko, temperatūros matavimų bei	4.1.1. Pagal mokytojo reikalavimus išvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) įrankius ir buitinius prietaisus, kuriais galima išmatuoti įvairius dydžius ar objektų parametrus. * 4.1.2. Paaiškinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), kaip naudotis liniuote.	4.1. Padedant mokytojui, mokiniai atlieka įvairias praktines talpos radimo, svėrimo, laiko ir pinigų skaičiavimo užduotis, kurių metu mokosi naudotis liniuote, susipažįsta su svarstyklėmis, termometru, laikrodžiu, skaičiuoja pinigus. * Įvairiose kasdienėse situacijose bando be matavimų įrankių įvertinti artimiausios aplinkos objektų ilgius. Naudodamiesi sąlyginiais matais ar liniuote pasitikrina spėjimo rezultatus.

	pinigų skaičiavimo rezultatus, mokytojui padedant atlikti veiksmus su vieniniais matiniais skaičiais.		
	4.2. Spręsti paprasčiausius uždavinius, kuriuose reikalingi įvairūs matavimo rezultatai.	4.2.1. Išvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) matavimo vienetus: ilgio (cm, m), talpos (l), masės (kg), laiko (h, para), pinigų (litai ir centai) temperatūros (laipsniai). 4.2.2. Mokytojui padedant atlikti veiksmus su vieniniais matiniais skaičiais.	4.2. Mokytojui padedant, mokiniai aptaria, kokiems dydžiams išreikšti naudojami vieni ar kiti matavimo vienetai. Rekomenduojama pateikti kuo daugiau artimų mokiniams praktinių realaus turinio užduočių.
5. Statistika			
Vertinti įvairią informaciją.	5.1. Mokytojui padedant, apie artimą aplinką rinkti duomenis pagal vieną požymį ir juos registruoti. *	5.1.1. Mokytojui padedant, apie artimą aplinką formuluoti klausimus, kuriais remiantis galima rinkti duomenis pagal vieną požymį.	5.1. Mokytojas teikia pasiūlymų, kokius duomenis, kur ir kaip rinkti, kad rastų atsakymą į iškeltą paprasčiausią klausimą. Mokiniai patys ir mokytojo padedami renka duomenis apie savo šeimą, draugus, klasę ir kt. pagal vieną požymį. Mokosi duomenis teisingai užrašyti, perskaityti ir pasakyti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba).
	5.2. Skaityti informaciją, pateiktą paprasčiausiose stulpelinėse diagramose ir lentelėse.	5.2.1. Paaiškinti, kas pavaizduota paprasčiausia stulpeline diagrama ar lentele.	5.2. Mokytojui padedant, mokiniai skaito diagramas ir lenteles, kai duomenų skaičius nedidelis (apie 15).
	5.3. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis, mokytojui padedant, atsakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) į paprastus klausimus.	./	5.3. Mokiniai, mokytojo padedami, atsako pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), aptaria surinktus (pateiktus) duomenis į pateiktus paprasčiausius klausimus.

31.6.2. Turinio apimtis. Parengiamoji ir 1–2 klasės

Turinio apimtyje apibrėžiamas visų veiklos sričių turinys: užrašoma tema ir išskleidžiama tos temos apimtis, mokytojas numato kiekvienos temos naujas sąvokas.

- 1. Skaičiai ir skaičiavimai.** Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoka pasakyti (LGK ir pirštų abėcėle, pasakyti ir parašyti lietuvių kalba)

natūraliuosius skaičius iki 100, perskaityti, užrašyti ir juos palyginti. Spręsdami paprasčiausius realaus turinio ir namų ūkio (pirkimo-pardavimo, namų ūkio klausimai) uždavinius, kuriuose reikia atlikti aritmetinius veiksmus iki 100 su natūraliaisiais skaičiais, patikrina ir įvertina gautus skaičiavimo rezultatus.

2. **Reiškiniai, lygtys, nelygybės.** Mokydamiesi šios dalyko srities, mokiniai išmoka mokytojo numatytas sąvokas, reiškinių pavadinimus, išmoka juos pasakyti (LGK ir pirštų abėcėle, pasakyti ir parašyti lietuvių kalba), paprasčiausiais atvejais sieta žodinę algebrinio reiškinių išraišką su atitinkamais matematiniais žymenimis, apskaičiuoti paprasčiausių reiškinių ar dydžių skaitinės reikšmės, tapačiai pertvarkyti paprastus skaitinius reiškinius, sprendžia paprasčiausio pavidalo lygtis, patikrina, ar duotasis skaičius yra duotosios lygties (nelygybės) sprendinys. Nelygybėse vartojami tik $<$ ir $>$.

3. **Geometrija.** Mokydamiesi geometrijos, mokiniai išmoka pažinti ir įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) paprasčiausias geometrines plokštumos figūras. Žino plokštumos figūrų elementų pavadinimus. Išmoka ir vartoja mokytojo parinktas sąvokas, turtina ir plečia žodyną.

4. **Matai ir matavimai.** Mokiniai išmoka iš akies įvertinti, tiesiogiai išmatuoti ir užrašyti įvairių aplinkos objektų parametrus. Nubraižyti nurodyto didumo atkarpas. Žino ilgio, talpos, masės, laiko, pinigų, temperatūros matavimo vienetų ir jų sąryšius. Spręsti realaus turinio uždavinius, kuriuose reikia atlikti veiksmus su vieninteliais matavimais skaičiais. Mokiniai išmoka mokytojo numatytas sąvokas (matų ir atliekamų su jais veiksmų pavadinimus), išmoka jas pasakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba).

5. **Statistika.** Mokydamiesi statistikos, mokiniai įgyja supratimą apie tai, kas yra duomenys, kam ir kaip jie renkami, kokiais būdais tvarkomi, kaip vaizduojami. Renka duomenis apie sau artimą aplinką, skaito informaciją pateiktą paprasta diagrama, lentele mėgina daryti išvadas.

Išmoka ir vartoja mokytojo parengtą kalbinę medžiagą, turtina ir plečia žodyną, tobulina kalbinę raišką.

31.6.3. Vertinimas. Parengiamoji ir 1–2 klasės

31.6.3.1. Lentelėje detalizuojami mokinių pasiekimai atsižvelgiant į sutrikusios klausos vaikų gebėjimus, klausos ir kalbos raidą, į individualias mokinių galimybes ir pastangas, išskiriant lygius.

Mokinių pasiekimų lygiai aprašomi išskiriant nuostatas ir pagrindines matematinės veiklos gebėjimų grupes:

- matematikos terminų suvokimas (mokėjimas ir gebėjimas nusakyti LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) ;
- matematikos žinios ir standartinių procedūrų atlikimo įgūdžiai;
- komunikavimas;
- matematinis mąstymas;
- problemų sprendimas;
- vertybinės nuostatos.

31.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. Parengiamoji ir 1–2 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Matematikos terminai	Mokytojui padedant, mokiniai stengiasi įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) atliekamų matematinių veiksmų, skaičių pavadinimus, matų vienetų. Savarankiškai negeba vartoti kalboje	Mokinys žino ir beveik neklysdamas geba įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) nemažai įvairių matematikos terminų, moka skaičių pavadinimus, matų vienetų, pagrindinių geometrinių figūrų pavadinimus. Spręsdamas uždavinius ar atlikdamas kitus	Žino ir vartoja kalboje (žodinėje arba gestų) matematinius terminus. Matematinis žodynas pakankamas, kad galėtų pasakyti skaičių pavadinimus, matematinius simbolius, geometrinių figūrų pavadinimus ar atliekamų elementarių matematinių veiksmų

	matematikos terminų, žodynas siauras, skurdi kalbinė raiška.	matematinis veiksmas, stengiasi juos nusakyti.	pavadinimus.
Žinios ir supratimas	Mokytojui padedant, atkartoja tam tikras žinias, bet žinių perėmimo lygis ir supratimas paviršutiniški. Mokytojui padedant taiko pagrindines standartines procedūras tik sprendžiamas paprasčiausius uždavinius įprastame kontekste.	Prisimena, ką išmoko, taiko žinias naujose, bet nesudėtingose situacijose, tačiau žinios nėra išsamios. Daugeliu atveju be klaidų atlieka standartines matematines procedūras, reikalinga minimali mokytojo pagalba.	Visiškai suvokia ir supranta visas pagrindines sąvokas, be klaidų atlieka standartines matematines procedūras.
Komunikavimas	Padedant mokytojui, skaito ir bando suvokti paprasčiausių uždavinių sąlygas. Bando perteikti LGK, pirštų abėcėlę, lietuvių kalba pagrindines mintis, uždavinio sprendimą, vartoti kai kuriuos terminus ir simbolius, tačiau iš pateikimo ryškėja, kad nepakankamai suprantamas tiek komunikavimo tikslas, tiek matematinės sąvokos bei simboliai. Perteikiami atskiri, labai trumpi, be paaiškinimų, nesusieti uždavinio sprendimo fragmentai.	Supranta paprastų praktinio ir matematinio turinio uždavinių sąlygas. Padedant mokytojui, iš esmės teisingai pateikia uždavinio sprendimą, vartoja tinkamus terminus ir simbolius. Trūksta tikslumo, nuoseklumo, rišlumo, glaustumo.	Teisingai supranta pateiktas uždavinio sąlygas, sprendžia įvairaus konteksto praktinius ir matematinius uždavinius. Nuosekliai pateikia uždavinio sprendimą. Tiksliai bei tikslingai vartoja tinkamus simbolius bei terminus.
Matematinis mąstymas	Mokytojui padedant, atpažįsta ir nagrinėja tik atskiras tiriamojo klausimo detales jų nesiedamas. Pateikia tam tikrus rezultatus ar išvadas, paremtas sprendimu, tačiau sprendžiamas uždavinius daro klaidų.	Daugeliu atvejų, padedant mokytojui, produktyviai mąsto įprastame kontekste. Išskiria ir nurodo ne visus būdingus objektų bei reiškinių bruožus, nustato tik pagrindinius jų sąryšius ar dėsniumus.	Daugeliu atvejų pasirenka veiksmingą ir racionalią problemos sprendimo strategiją. Išskiria ir nurodo būdingus objektų bei reiškinių bruožus, nustato ne tik pagrindinius, bet ir smulkesnius jų sąryšius ar dėsniumus. Parodo kūrybiniam mąstymui būdingus elementus. Daro išsamias išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu.
Problemų sprendimas	Mokiniai, atpažindami jau žinomą kontekstą, sprendžia paprasčiausias (elementarias, supaprastintas) problemas, mokytojui padedant, atlieka pagrindines standartines procedūras analogiškose situacijose. Pateikia tam tikrus rezultatus ar sprendimu bei samprotavimais paremtas išvadas,	Pasirenka ne visai racionalias problemų sprendimo strategijas, prašo mokytojo pagalbos. Iš dalies teisingai sprendžia problemą, bando paaiškinti uždavinio sprendimą ir gautus rezultatus.	Pasirenka tinkamas ir racionalias problemų sprendimo strategijas, paaiškina uždavinio sprendimą, daro išsamias išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu, randa teisingą atsakymą.

	tačiau dėl sprendime pasitaikiusių klaidų gautas rezultatas ar daromos išvados yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėtais atvejais.		
Nuostatos	Daugeliu atveju atlieka, kas pavesta, tačiau trūksta pasitikėjimo savo jėgomis, nuolat reikalinga mokytojo pagalba, ribotas domėjimasis matematika. Stengiasi bendradarbiauti su kitais mokiniais.	Supranta matematikos mokymosi svarbą, jaučia atsakomybę už mokymosi rezultatus, stengiasi aktyviai dalyvauti mokymosi procese. Užduotis atlieka savarankiškai, bet prireikus prašo mokytojo pagalbos. Teigiamai vertina savo ir kitų daromą pažangą. Vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.	Domisi matematika, aktyviai dalyvauja mokymosi procese, pasitiki savo jėgomis mokymdamasis matematikos. Jaučia atsakomybę už savo ir kitų daromą pažangą, noriai padeda kitiems mokytis, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.

31.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Šiame skyriuje aprašomi reikalavimai 3–4 klasių sutrikusios klausos mokinių pasiekimams: nurodomi reikalavimai mokinių žinioms, gebėjimams, pateikiamos ugdymo gairės; aptariama turinio apimtis: užrašoma tema ir išskleidžiama tos temos apimtis; pateikiamas mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų vertinimo aprašas. Gebėjimų numeravimo pirmas skaitmuo rodo veiklos srities numerį. Tie patys gebėjimai vienodai numeruojami visuose centruose, tai leidžia geriau suvokti jų visumą ir pamatyti augimą pereinant į aukštesnius centrus.

31.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Lentelėje aprašomi 3–4 klasių sutrikusios klausos mokinių pasiekimai: nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas, taip pat pateikiamos ugdymo gairės.

Gebėjimai – tai, kas pritaikoma praktiškai veikiant analogiškose ar naujose situacijose, analizuojant, kuriant naujus dalykus, argumentuojant nuomonę. Gebėjimas suformuojamas per ilgesnį laiką, mokantis. Žinios (tai, ką mokinys turi žinoti, suprasti ir suvokti) būtinos kaip priemonė gebėjimams įgyti ir jais naudotis. Ugdymo gairėse bendrais bruožais aprašoma mokytojo ir mokinių veikla, vedanti į konkretų pasiekimą, kuris numatytas toje žinių ir supratimo, gebėjimų bei nuostatų eilutėje.

3–4 klasės

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Skaičiai ir skaičiavimai			
Sieti skaičius ir aritmetinius veiksmus su konkrečiais artimiausios	1.1. Perskaityti, užrašyti, pasakyti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius vaiko gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) ir palyginti natūraliuosius skaičius iki	1.1.1. Pagal individualius vaiko gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) išvardyti natūraliuosius skaičius 10 000 ribose. Žodžiais arba gestais pasakyti nurodyto skaičiaus	1.1. Iš duotų skaitmenų mokiniai sudaro vienaženklį, dviženklį ir t. t. skaičius, padedami mokytojo, aiškinasi, ką reiškia kiekvienas skaičiaus skaitmuo. Naudojama kuo daugiau vaizdinių priemonių, pvz., „virbai su rutuliukais“ ir pan., mokant suvokti skaitmens vietą skaičiuje.

aplinkos objektais ir situacijomis.	10 000. Perskaityti ir užrašyti paprastąsias taisyklingas trupmenas su vardikliais 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100, pademonstruoti jas konkrečiai ir grafiškai, jas palyginti naudojant įvairius modelius. Atpažinti, skaityti ir rašyti dešimtaines trupmenas. Nurodyti, prie kokios dešimties, šimto yra arčiau duotas skaičius.	gretimais skaičius (10 000 ribose). Skirti sąvokas <i>skaitmuo</i> ir <i>skaičius</i>. 1.1.2. Skirti paprastąsias ir dešimtaines trupmenas. Mokėti pateikti trupmeninių skaičių (paprastų, dešimtainių) pavyzdžių. Paaiškinti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba), ką parodo trupmenos vardiklis ir skaitiklis. Mokėti taisyklingai jas užrašyti. 1.1.3. Pavyzdžiais paaiškinti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba), kaip palyginti du natūraliuosius skaičius, dvi dešimtaines arba dvi paprastąsias trupmenas su vienodais vardikliais.	Mokant suprasti paprastosios trupmenos sąvoką naudojamos vaizdinės priemonės: popieriaus karpymas, obuolio pjaustymas ir kt. Naudodamiesi įvairiais daiktais, geometrinėmis figūromis, piešiniais (ar kitomis mokytojo parinktomis demonstracinėmis priemonėmis), mokiniai aiškinasi, ką parodo trupmenos vardiklis ir trupmenos skaitiklis, kaip užrašoma ir skaitoma trupmena. Mokiniai, padedant mokytojui, lygindami dvi trupmenas naudoja praktinius modelius.* Iš mokytojo pateiktų pavyzdžių mokiniai supranta, kad iš dviejų skaičių yra didesnis tas, kuris yra skaičių tiesėje dešiniau. Remdamasis įvairiais kasdieniais pavyzdžiais (naudodamas demonstracines priemones), mokytojas padeda mokiniams suprasti skaičių apvalinimą į didesnę ar mažesnę pusę iki norimo skaičiaus.
	1.2. Mokytojui aiškinant ir padedant atlikti natūraliųjų skaičių sudėtį ir atimtį; daugybą iš vienaženkliai, dviženkliai skaičiaus bei apvalių triženkliai skaičių (pvz., 100, 1000); dalybą iš vienaženkliai skaičiaus. Gebėti įvardyti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) atliekamus veiksmus. Konkrečiose situacijose paaiškinti liekanos atsiradimą. Pasirinkti tinkamą veiksmą ir skaičiavimo būdą paprastiems įvairaus turinio uždaviniams spręsti. 1.2. Numatyti skaičiavimo rezultatus, gebėti patikrinti gautą rezultatą.	1.2.1. Mokytojui padedant išsiaiškinti ir savarankiškai atliekant konkrečius veiksmus paaiškinti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba), kaip stulpeliu sudėti, atimti, padauginti, padalyti kampu (be liekanos ir su liekana) natūraliuosius skaičius. 1.2.2. Mokytojui padedant išsiaiškinti aritmetinių veiksmų poveikį skaičiui. Raštu nurodyti, koku atvirkštiniu veiksmu galima patikrinti atliktą veiksmą.	1.2. Mokytojas paaiškina veiksmų atlikimo rašytiniu būdu taisykles, primena skaičių skyrių pavadinimus. Paaiškina naujus žodžius ir naują matematinę sąvoką <i>liekana</i>. Mokantis dalybos su liekana, mokytojas pateikia pavyzdžių (naudodamas demonstracines priemones), kurie padeda mokiniams įsitikinti, kad ne visada pavyksta padalyti į lygias dalis, todėl svarbu mokėti dalyti su liekana. Mokiniai mokosi dalyti su liekana, mokytojui padedant dalinį išreikšti dalikliu, nepilnu dalmeniu ir liekana. Mokytojas konkrečiais pavyzdžiais parodo, kodėl dalyti iš nulio negalima. Aiškina, moko, rodo įvairius pavyzdžius. Mokytojas skatina mokinius savarankiškai patikrinti veiksmo rezultatą atvirkštiniu veiksmu. Išaiškina (primena) mokiniams sąvoką <i>atvirkštinis veiksmas</i>. Mokiniai atlieka įvairių užduočių, tikrindami veiksmo rezultato teisingumą atvirkštiniu veiksmu. Pastebėjęs, kad mokinis suklydo, mokytojas skatina mokinį apmąstyti, ar gautas sprendinys yra

			tikėtinas.
	1.3. Mokytojui padedant atlikti paprastas praktines užduotis, spręsti paprastus praktinio ir matematinio turinio uždavinius.	1.3.1. Paaiškinti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), kokie yra pagrindiniai uždavinio sprendimo etapai.	1.3. Mokytojas paaiškina ir pratina mokinius laikytis pagrindinių uždavinio sprendimo etapų, supažindina su svarbiausiomis sprendimo strategijomis, padeda jas suvokti ir moko jas taikyti.
2. Reiškiniai, lygtys, nelygybės			
Vertinti matematinių modelių naudingumą sprendžiant kasdienio gyvenimo problemas.	2.1. Mokytojui padedant, apskaičiuoti paprastų skaitinių reiškinių, paprasčiausių raidinių reiškinių ir dydžių skaitines reikšmes.	2.1.1. Mokytojui padedant, nurodyti pagal mokytojo reikalavimus ir individualius mokinio gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba), kokie aritmetiniai veiksmai yra pirmaeiliai, kokie antraeiliai. Paaiškinti, kaip keičia veiksmų atlikimo tvarką reiškinyje esantys skliaustai. 2.1.2. Mokytojui padedant paaiškinti, kaip į reiškinį vietoj kintamojo įrašyti pateiktus skaičius.	2.1. Mokytojo kruopščiai parinkti mokomieji pratimai turi padėti mokiniams suvokti ir susiformuoti veiksmų atlikimo tvarkos skaitiniame reiškinyje nustatymo įgūdžius. Siekiant šio tikslo reikėtų vengti sudėtingų skaičiavimų. Mokydamiesi apskaičiuoti reiškinio, kuriame gali būti vienas ar du aritmetinių veiksmų ženklai (skliaustai, vienas kintamasis) reikšmę, formuojamas mokinių supratimas, kad reiškinio skaitinės reikšmės apskaičiavimas siejamas su dviejų žingsnių atlikimu: įrašyti ir apskaičiuoti. Mokytojas įvairiais mokiniams suprantamais ir aiškiais būdais moko suprasti, padeda suvokti ir skatina vartoti tokius užrašus: $2+a$, $34-b$, vėliau $2\cdot a$, $a:2$ ir pan. Moko į reiškinį vietoj kintamojo įrašyti pateiktus mažus natūraliuosius skaičius. Mokytojas turi vengti situacijų, kuriose susidaro neapibrėžtumas (pvz., dalyba iš nulio). Į tą patį reiškinį su vienu kintamuoju įrašydami įvairias kintamojo reikšmes, mokiniai pastebi, kad raidinio reiškinio skaitinė reikšmė priklauso nuo reiškinio kintamųjų skaitinių reikšmių.
	2.2. Mokytojui padedant, aprašyti kasdienės praktines situacijas paprastais skaitiniais reiškiniais.	2.2.1. Pasakyti keletą konkrečių situacijų, kurios atitiktų paprastą skaitinį reiškinį (pagal analogiją).	2.2. Rekomenduojama daugiausia dėmesio skirti dviveiksmiams skaitiniams reiškiniams, kurie gali būti sudaryti panaudojant visus keturis aritmetinius veiksmus. Mokiniai nagrinėja situacijas, kurios yra aprašomos tuo pačiu reiškinio, siūlo savo situacijas, piešia iliustracijas.*
	2.3. Mokytojui padedant, taikyti sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnius.	2.3.1. Mokytojui padedant, paprastuose uždaviniuose paaiškinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnių taikymo naudingumą.	2.3. Mokytojas aiškindamas ir kalbėdamas su mokiniiais apie sudėties ir daugybos veiksmų ypatybes, neturi savo kalboje vartoti perstatomumo bei jungiamumo dėsnių sąvokų, o tik mokiniams jau žinomą terminologiją (t. y. veiksmo komponentų pavadinimus). Atsižvelgiant į individualius mokinių gebėjimus, parenkami

			tokie uždaviniai, kuriuos spręsdami mokiniai įsitikintų sudėties ir daugybos perstatomumo ir jungiamumo dėsnų teisingumu ir taikymo naudingumu. Mokytojas, parinkdamas įvairius uždavinius, pratimus, sudaro mokiniams sąlygas stebėti, kaip kinta skaitinio reiškimo reikšmė atsižvelgiant į skliaustų vietą. Moko naudotis skliaustais. Pamokose naudojamos mokytojo pasirinktos demonstracinės vaizdinės priemonės ir dalomoji medžiaga.
	2.4. Mokytojui padedant, patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios lygties su vienu nežinomuojų sprendinys.	2.4.1. Mokytojui padedant, spėjimo (atrinkimo) būdu rasti lygties $a * x = b$ (* ATITINKA +, -, x, :) sprendinį. Mokytojui padedant, mokėti patikrinti, ar gautoji skaitinė lygybė yra teisinga, kai į lygtį vietoj nežinomojo įrašomi skaičiai.	2.5. Mokiniai atrenka skaičių, su kuriuo $a * x = b$ pavidalo lygybė būtų teisinga. Nenagrinėti lygčių, kurios turi be galo daug sprendinių. Drauge su mokiniais išsiaiškinama ir įsitikinama, kad į lygtį įrašius vietoj nežinomojo gautą sprendinį, gaunama teisinga lygybė. Didesnių gebėjimų mokiniams paaiškinamas veiksmo komponentų ir rezultato ryšys. Skatinti juos šį dėsni taikyti sprendžiant lygtis.
	2.5. Mokytojui padedant, patikrinti, ar skaičius yra paprasčiausios skaitinės nelygybės $x < a$ arba $x > a$ sprendinys.	2.5.1. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais paaiškinti simbolių $<$ ir $>$ reikšmes. Pateikti pavyzdžių su kuriais skaičiais nelygybė $x < a$ arba $x > a$ yra teisinga.	2.6. Sprendžiant $x < a$ arba $x > a$ pavidalo nelygybes, rekomenduojama pateikti pasirenkamuosius atsakymus. Mokiniai mokomi nustatyti, kuris skaičius tenkina nelygybę. Pakanka, kad mokinys pateikia bent vieną pavyzdį, su kuriuo nelygybė yra teisinga.
3. Geometrija			
Vertinti geometrijos žinias ir gebėjimus dėl jų teikiamų galimybių geriau orientuotis aplinkoje.	3.1. Apibūdinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) įvairių objektų tarpusavio padėtį vartojant žodžius (<i>dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia, ant</i>).	3.1.1. Tinkamai vartoti daiktų vietą nusakančius kasdienės kalbos žodžius (<i>dešinėje, kairėje, virš, už, po, prieš, vidury, šalia, ant</i>).	3.1. Mokiniais sudaromos sąlygos LGK pasakoti apie aplinką, aptarti aplinkinių daiktų padėtį, pirmiausia savo atžvilgiu, o vėliau įvairių daiktų tarpusavio padėtį, skiriama laiko orientavimosi plokštumoje (popieriaus lape) pratyboms. *
	3.2. Atpažinti ir tinkamai pavadinti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) paprasčiausias plokštumos geometrines figūras (tašką, atkarpą, trikampį, apskritimą, skritulį, keturkampį, stačiakampį, kvadratą).	3.2.1. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena žinomas geometrines figūras (tašką, atkarpą, trikampį, apskritimą, skritulį, keturkampį, stačiakampį, kvadratą). 3.2.2. Nurodyti duotojo kampo rūšį	3.2. Mokiniai, mokytojo padedami, aptaria įvairių aplinkinių daiktų formas, ieško aplinkoje nurodytos formos daiktų. * Mokytojui padedant, mokiniai pasigamina stataus kampo modelį ir su juo lygina kitus kampus, nustato, kurie iš jų yra

	Parodyti modelyje (brėžinyje) trikampio ir stačiakampio elementus. Taikyti žinias apie plokštumos geometrines figūras paprastiems uždaviniams spręsti.	(smailusis, statusis, bukas). 3.2.3. Iš keturkampių išrinkti stačiakampius, o iš stačiakampių – kvadratus. Išvardyti trikampio ir stačiakampio elementus (kraštinė, kampas, viršūnė) ir apskritimo spindulį. Geometrinėms figūroms braižyti pasirinkti tinkamus įrankius.	statieji, bukieji ar smailieji. Mokiniai braižo daugiakampius pasinaudodami liniuote ir pieštuku, apskritimui braižyti naudoja skriestuvą arba šablonus.*
	3.3. Atpažinti kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį. Modelyje (brėžinyje) parodyti kubo, stačiakampio gretasienio, prizmės briaunas, viršūnes, sienas.	3.3.1. Pateikti daiktų pavyzdžių, kurie savo forma primena kubą, stačiakampį gretasienį, ritinį, piramidę, kūgį, rutulį.	Mokytojui padedant, iš pateiktų išklotinių pagamina kubo ir (ar) stačiakampio gretasienio modelį.
4. Matai ir matavimai			
Suvokti, kad norint išmatuoti objektą reikia nustatyti, kiek tam tikrų matavimo vienetų jį telpa. Suprasti bendrą matavimo vienetų būtinumą, vertinti jų universalumą.	4.1. Padedant mokytojui, paprastais atvejais be matavimo įrankių įvertinti artimiausios aplinkos objektų ar daiktų parametrus (ilgį plotą, talpą). Liniuote išmatuoti atkarpos ilgį, nubrėžti nurodyto ilgio atkarpą, nurodytų matmenų kvadratą, stačiakampį, apskritimą (kai nurodytas spindulys). Teisingai užrašyti įvairių matavimų rezultatus, atlikti veiksmus su matiniais skaičiais.	4.1.1. Žinoti įrankius ir buitinius prietaisus, kuriais galima išmatuoti įvairius dydžius ar objektų parametrus ir paaiškinti, kaip jais naudotis. 4.1.2. Žinoti ir mokėti įvardyti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) matavimo vienetų sąryšius: ilgio – <i>mm, cm, dm, m, km</i> ; ploto – <i>mm², cm², dm², m², km²</i> ; talpos – <i>ml, l</i> ; masės – <i>g, kg, cnt, t</i> ; laiko – <i>s, min, h, para, savaitė, mėnuo, metai, amžius</i> pinigų – <i>Lt ir ct, € ir €ct</i> , temperatūros – <i>l°C</i> , greičio – <i>m/s, km/h</i> . 4.1.3. Atlikti veiksmus su vienininiais ir sudėtiniais matiniais skaičiais. 4.1.4. Naudotis kalendoriumi, tvarkaraščiais.	4.1. Sprendžiant įvairius praktinius uždavinius, mokiniams siūloma įvairiais būdais pateikti matavimų rezultatus, išsiaiškinti, kuris būdas labiausiai tinka konkrečioje situacijoje (dydžių stambinimas arba smulkinimas). Atliekamos įvairios užduotys su autobusų, traukinių kitų transporto priemonių tvarkaraščiais.
	4.2. Apskaičiuoti trikampio, keturkampio perimetrą, stačiakampio plotą.	4.2.1. LGK ir žodine lietuvių kalba, remiantis konkrečiais pavyzdžiais, paaiškinti, kas yra daugiakampio perimetras ir stačiakampio plotas.	4.2. Mokytojas skatina perimetrą suvokti kaip figūros krašto ilgį, plotą – kaip figūros užimamą plokštumos dalį. Mokiniai sprendžia daug įvairių praktinių daugiakampių perimetro ir stačiakampio ploto radimo uždavinių.

		4.2.2. LGK ir žodine lietuvių kalba paaiškinti, kaip apskaičiuoti trikampio, kvadrato, stačiakampio perimetrą. 4.2.3. LGK, žodine lietuvių kalba ir naudojant mokytojo parinktą demonstracinę medžiagą paaiškinti, kaip apskaičiuoti stačiakampio plotą.	
5. Statistika			
Vertinti įvairią informaciją kaip pagrindą pagrindiniams sprendimams priimti.	5.1. Rinkti pagal vieną požymį duomenis apie savo artimą aplinką ir mokytojui padedant juos užrašyti dažnių lentelė.	5.1.1. Mokytojui padedant (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba) apie artimą aplinką formuluoti klausimus, pagal kuriuos galima rinkti duomenis pagal vieną požymį. 5.1.2. Mokytojui padedant, registruoti požymio reikšmių dažnius.	5.1.1. Mokiniai teikia pasiūlymų, kokius duomenis, kur ir kaip rinkti, kad rastų atsakymą į iškeltą paprastą klausimą. Mokiniai patys ar mokytojo padedami renka duomenis apie savo šeimą, draugus, klasę ir kt.
	5.2. Mokytojui padedant, skaityti informaciją, pateiktą lentelėse, diagramose, paprasčiausiais atvejais pavaizduoti duomenis tinkamo tipo diagrama.	5.2.1. Mokytojui padedant paaiškinti (LGK, pirštų abėcėlė, lietuvių kalba), kaip braižomos diagramos (stulpelinės, linijinės), dažnių lentelė. Paaiškinti, kas pavaizduota stulpeline, linijine diagrama.	5.2.1. Mokytojo padedami mokiniai randa tinkamiausią būdą duomenims pavaizduoti.
	5.3. Remiantis surinktais (pateiktais) duomenimis, atsakyti į paprastus klausimus, daryti paprasčiausias išvadas	5.3.1. Bando palyginti surinktus (pateiktus) duomenis.	5.3.1. Mokiniai bando tarpusavyje lyginti surinktus duomenis, juos komentuoti.

31.7.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Turinio apimtyje apibrėžiamas visų veiklos sričių turinys: užrašoma tema ir išskleidžiama tos temos apimtis.

1. **Skaičiai ir skaičiavimai.** Mokydamiesi šios dalyko srities, sutrikusios klausos mokiniai išmoka perskaityti, įvardyti (LGK arba žodine lietuvių kalba), užrašyti natūraliuosius ir trupmeninius skaičius, juos tarpusavyje susieti, palyginti, suapvalinti nurodytu tikslumu. Spręsdami paprasčiausius realaus turinio ir namų ūkio (pirkimo-pardavimo, namų ūkio klausimai) uždavinius, kuriuose reikia atlikti aritmetinius veiksmus su natūraliaisiais skaičiais, numato, pasitikrina ir įvertina gautus skaičiavimo rezultatus.
2. **Reiškiniai, lygtys, nelygybės.** Mokydamiesi šios dalyko srities, sutrikusios klausos mokiniai išmoka paprastais atvejais sieti žodinę algebrinio reiškinių išraišką su atitinkamais matematiniais žymenimis, apskaičiuoti paprastų reiškinių ar dydžių skaitines reikšmes pagal nurodytą formulę, tapaciai pertvarkyti paprastus skaitinius ir raidinius reiškinius, sprendžia paprasčiausio pavidalo lygtį, patikrina, ar duotasis skaičius yra duotosios lygties (nelygybės) sprendinys. Nelygybėse vartojami tik $<$ ir $>$.
3. **Geometrija.** Mokydamiesi geometrijos, sutrikusios klausos mokiniai išmoka pažinti, pavaizduoti paprasčiausias geometrines plokštumos figūras. Išmoka atpažinti, įvardyti (LGK, pirštų abėcėle arba lietuvių kalba) ir pavaizduoti pagrindines plokštumos geometrijos figūras (atkarpą, stačiakampį, kvadratą, apskritimą), žino jų elementų pavadinimus.
4. **Matai ir matavimai.** Mokiniai mokosi iš akies įvertinti, tiesiogiai išmatuoti ir užrašyti įvairių aplinkos objektų parametrus. Nubraižyti nurodyto didumo objektus. Mokosi ilgio, ploto, tūrio vienetų. Susipažįsta su talpos, masės, laiko, pinigų, temperatūros, greičio matavimo vienetais ir jų sąryšiais. Mokosi apskaičiuoti geometrinių figūrų perimetrus, plotus. Spręsti realaus turinio uždavinius, kuriuose reikia atlikti veiksmus su matiniais skaičiais.
5. **Statistika.** Mokydamiesi statistikos mokiniai įgyja supratimą apie tai, kas yra duomenys, kam ir kaip jie renkami, kokiais būdais tvarkomi, kaip vaizduojami. Renka duomenis apie sau artimą aplinką, skaito informaciją, pateiktą paprasta diagrama, mėgina daryti išvadas.

31.7.3. Vertinimas. 3–4 klasės

31.7.3.1. Lentelėje detalizuojami sutrikusios klausos mokinių pasiekimai išskiriant tris pasiekimų lygius. Mokinių pasiekimų lygiai aprašomi išskiriant nuostatas ir pagrindines matematinės veiklos gebėjimų grupes:

- matematikos terminų suvokimas (mokėjimas ir gebėjimas įvardyti LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba);
- matematikos žinios ir standartinių procedūrų atlikimo įgūdžiai;
- komunikavimas;
- matematinis mąstymas;
- problemų sprendimas;
- vertybinės nuostatos.

31.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Matematikos terminai	Mokytojui padedant, stengiasi įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) atliekamus matematinius veiksmus, skaičių pavadinimus, matų vienetų. Savarankiškai nevalojo matematikos terminų, žodynas siauras.	Žino ir beveik neklysdamas geba pasakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) nemažai įvairių matematikos terminų, moka skaičių pavadinimus, matų vienetų, pagrindinių geometrinių figūrų pavadinimus. Spręsdamas uždavinius ar atlikdamas kitus matematinius veiksmus, stengiasi vartoti arba vartoja minėtus terminus.	Žino ir neklysdamas vartoja kalboje (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) matematinius terminus. Matematinis žodynas pakankamas, kad galėtų pasakyti skaičių pavadinimus, matematinius simbolius, geometrinių figūrų pavadinimus ar atliekamą elementarų matematinį veiksmą.
Žinios ir supratimas	Atkartoja tam tikras žinias, bet žinių perėmimo lygis ir supratimas paviršutiniškas. Taiko pagrindines standartines procedūras tik spręsdamas paprasčiausius uždavinius įprastame kontekste. Reikalinga mokytojo pagalba.	Prisimena, ką išmoko, taiko žinias naujose, bet nesudėtingose situacijose, tačiau žinios nėra išsamios. Daugeliu atvejų be klaidų atlieka standartines matematines procedūras.	Suvokia ir supranta visas pagrindines sąvokas, be klaidų atlieka standartines matematines procedūras.
Komunikavimas	Teisingai supranta paprasčiausių uždavinių sąlygas. Bando perteikti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba, simboliais ar kitaip) pagrindines mintis, uždavinio sprendimą, vartoti kai kuriuos terminus ir simbolius, tačiau iš pateikimo ryškėja, kad nepakankamai suprantamas tiek komunikavimo tikslas, tiek matematinės sąvokos bei simboliai. Perteikiami atskiri, labai trumpi, be paaiškinimų, nesusieti uždavinio sprendimo fragmentai. Reikalinga mokytojo pagalba.	Teisingai supranta paprastų praktinio ir matematinio turinio uždavinių sąlygas. Daugeliu atvejų iš esmės teisingai pateikia uždavinio sprendimą, vartoja tinkamus terminus bei simbolius. Tačiau kartais trūksta tikslumo, nuoseklumo, rišlumo, glaustumo, nepagrindžiami esminiai aspektai. Kartais reikalinga mokytojo pagalba.	Teisingai supranta įvairiais būdais pateiktas uždavinio sąlygas, sprendžia įvairaus konteksto praktinius ir matematinius uždavinius. Nuosekliai, sklandžiai pateikia uždavinio sprendimą. Tiksliai bei tikslingai vartoja tinkamus simbolius bei terminus.
Matematinis mąstymas	Atpažįsta ir nagrinėja tik atskiras tiriamojo klausimo detales, jų nesiedamas, neižvelgia dėsningumų, ryšių. Pateikia tam tikrus rezultatus ar išvadas, paremtas sprendimu, tačiau dėl sprendime pasitaikiusių klaidų gautas rezultatas ar daromos išvados yra klaidingos, nederą su konkrečiais nagrinėtais	Daugeliu atvejų produktyviai mąsto įprastame kontekste. Taiko ryšius, iš esmės naudoja analizę ir sintezę, tačiau objektai ar reiškiniai nagrinėjami ne pagal visus būdingus bruožus. Kartais reikalinga mokytojo pagalba.	Daugeliu atvejų pasirenka veiksmingą ir racionalią problemos sprendimo strategiją. Išskiria ir nurodo būdingus objektų bei reiškinių bruožus, nustato pagrindinius dėsningumus. Daro tiksliai išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu.

	atvejais, nepagrįstos loginiais samprotavimais. Atsakymo neargumentuoja ir neinterpretuoja, nesugeba paaiškinti klaidų. Reikalinga mokytojo pagalba.		
Problemų sprendimas	Atpažindamas jau žinomą kontekstą sprendžia paprasčiausias (elementarias, supaprastintas) problemas, atlieka pagrindines standartines procedūras analogiškose situacijose. Pateikia tam tikrus rezultatus ar sprendimu bei samprotavimais paremtas išvadas, tačiau dėl sprendime pasitaikiusių klaidų gautas rezultatas ar daromos išvados yra klaidingos, nederą su konkrečiais nagrinėtais atvejais, nepagrįstos loginiais samprotavimais. Gauto atsakymo ar išvados neargumentuoja ir neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste. Negeba paaiškinti klaidų, reikalinga mokytojo pagalba.	Pasirenka ne visai racionalias problemų sprendimo strategijas, tačiau suderina kelis algoritmus standartinėse situacijose. Teisingai sprendžia problemą, paaiškina uždavinio sprendimą ir gautus rezultatus, tačiau gauto atsakymo ar išvados neinterpretuoja pradinės sąlygos kontekste. Problema lyg ir išspręsta, tačiau ne visai susiejami atskiri sprendimo etapai, dėl ko sprendimas tarsi nutrūksta ir nepateikiamas galutinis atsakymas ar nepadaro galutinę išvadą. Atsakymą į iškeltą sąlygoje klausimą formuluoja padedamas mokytojo.	Pasirenka tinkamas ir racionalias problemų sprendimo strategijas, paaiškina uždavinio sprendimą, daro išvadas, paremtas teisingu problemos sprendimu, randa teisingą atsakymą (sprendinį, rezultatą) ir interpretuoja jį pradinės sąlygos kontekste.
Nuostatos	Daugeliu atveju atlieka, kas pavesta, tačiau trūksta pasitikėjimo savo jėgomis, ribotas domėjimasis matematika. Bendradarbiauja su kitais mokymamasis, prašo mokytojo pagalbos.	Supranta matematikos mokymosi svarbą, jaučia atsakomybę už mokymosi rezultatus, stengiasi aktyviai dalyvauti mokymosi procese. Teigiamai vertina savo ir kitų daromą pažangą, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.	Domisi matematika, aktyviai dalyvauja mokymosi procese, pasitiki savo jėgomis mokymamasis matematikos. Jaučia atsakomybę už savo ir kitų daromą pažangą, noriai padeda kitiems mokytis, vertina įgyjamas matematikos žinias ir gebėjimus.

32. PASAULIO PAŽINIMAS

32.1. Bendrosios nuostatos

32.1.1. Pasaulio pažinimo *paskirtis* – padėti sutrikusios klausos vaikui įgyti bendrą nuovoką apie visuomenės socialinį gyvenimą, įvesdinti vaiką į artimiausią socialinę bei gamtinę aplinką, padėti suvokti, kaip gamtinė, kultūrinė, socialinė aplinka veikia žmonių gyvenimo būdą, sudaryti sąlygas išsiugdyti reikiamus gyvenimui toje aplinkoje gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas. Padėti įgyti dalykinių žinių; plėtoti komunikacinius, informacinius, pažintinius gebėjimus; palengvinti sutrikusios klausos vaiko socialinę adaptaciją.

Pažindami aplinkinį pasaulį, tyrinėdami jį mokiniai:

- įgyja *žinojimą*, padedantį suprasti, kaip gyvena žmonės, kaip jų gyvenimas keičiasi, koks yra žmonių, gamtos ir gyvenamosios aplinkos ryšys, kaip siejasi praeitis, dabartis ir ateitis;
- išsiugdo *gebėjimus*, kurių reikia pažįstant pasaulį, jį tyrinėjant, taip pat bendradarbiaujant su kitais; gebėjimą suvokti įvairią informaciją, ją tvarkyti;

- gebėjimą spręsti problemas; gebėjimą analizuoti informaciją; gebėjimą taikyti įgytas žinias bei patirtį; gebėjimą veikti;
- ugdosi *vertybines nuostatas*: toleranciją kitiems ir kitokiems, pagarbą gyvybei, išipareigojimą ir atsakomybę už savo ir kitų gyvybę ir sveikatą, už viską, kas vyksta greta.

Pasaulio pažinimo programa atliepia Darnaus vystymosi koncepciją, jos tikslus, principus, metodiką.

32.1.2. Vartojamos sąvokos:

Lietuvių gestų kalba (toliau LGK) – kurčiųjų gimtoji kalba, kurios pirminė forma yra rodoma gestais.

Pirštų abėcėlė – ženklų visuma raidėms išreikšti pirštais.

32.2. Tikslas

Siekiama, kad pradinėje mokykloje sutrikusios klausos mokiniai įgytų bendrą supratimą apie artimiausią gamtinę, socialinę bei kultūrinę aplinką, suprastų, kaip ši aplinka veikia žmogų ir jo gyvenimo būdą, išsiugdytų reikiamus gyvenimui gamtinėje, socialinėje bei kultūrinėje aplinkoje gebėjimus, pozityvią pasaulėvoką bei vertybines nuostatas. Sukaupiti specialių gamtos, socialinių terminų žodyną, ugdyti kurčio vaiko savarankišką monologinę ir dialoginę lietuvių kalbą.

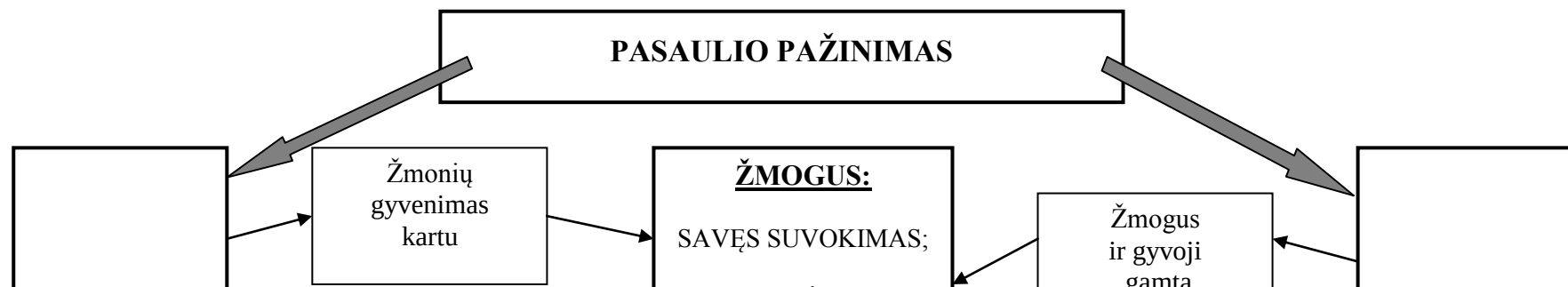
32.3. Uždaviniai

Siekiant pasaulio pažinimo ugdymo tikslo, mokiniai:

- *pažįsta* savo socialinę, kultūrinę, istorinę ir geografinę aplinką; mokosi joje prasmingai ir atsakingai veikti;
- *plėtoja gebėjimus* stebėti, tyrinėti bei suprasti save ir kitus žmones, savo vietą bendraamžių grupėje, bendruomenėje, gebėjimus bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti išylančias problemas bei konfliktus. Mokiniai mokosi suprasti, kad žmonių ir gamtos gyvenimas yra sąryšingas;
- *ugdosi ir plėtoja sąmoningas nuostatas*: pasitikėti savimi ir kitais, būti atviriems ir jautriems, pripažinti ir gerbti kitus žmones, jų teises, toleruoti kitokią išvaizdą, elgseną, nuomonę, siekti dialogo, tarpusavio supratimo, būti neabejingiems tam, kas vyksta greta, rūpintis kitais, sąžiningai ir atsakingai veikti, spręsti problemas. Mokiniai yra nusiteikę saugoti ir puoselėti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros vertybes ir paveldą.

32.4. Struktūra

Pasaulio pažinimas – integrali ugdymo sritis, skirta vaiko **socialinei** bei **gamtamokslinei** kompetencijai plėtoti. Sąlygiškai ji apima šiuos dalykus: pilietinį ugdymą, istoriją, geografiją, biologiją, fiziką, chemiją, taip pat žmogaus saugą ir sveikatą. Pradiniame ugdyme šie mokomieji dalykai taps pasaulio pažinimo sritimis ir bus vadinami taip, kaip nurodyta scheme. Visos pasaulio pažinimo sritys integraliai susietos bendru tikslu – vaiko savivokos, pasaulėvokos, pasaulėvaizdžio, taip pat asmens vertybinės orientacijos kūrimu:

Siekiant pasaulio pažinimo tikslų, stengiamasi ne tik *pažinti ir suprasti*, kas, kaip ir kodėl vyksta vaiką supančioje aplinkoje, bet ir įgyti svarbiausių žmogaus gyvenime *bendrųjų gebėjimų* bei *vertybinių nuostatų*. Šioje lentelėje pateikiama bendra pasaulio pažinimo sričių bei siektinų rezultatų **struktūra**:

Pažinimo sritys	Siekiai	Žinios ir supratimas	Bendrieji gebėjimai				Vertybinės nuostatos
			Problemų sprendimas	Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Komunikavimo gebėjimai	Mokėjimas mokytis	
Žmonių gyvenimas kartu							
Žmonių gyvenimo kaita							
Žmonių gyvenamoji aplinka							
Žmogus ir gyvoji gamta							
Žmogus ir negyvoji gamta							
Žmogaus sveikata ir saugumas							

32.5. Mokinių gebėjimų raida

Šioje lentelėje pateikiamas mokinių gebėjimų augimas pagal pažinimo sritis atskiruose centruose. Nurodytą lygį turi pasiekti dauguma mokinių, baigdami tam tikrą centrą.

Veiklos sritys	Klasės	Parengiamoji klasė	1–2 klasės	3–4 klasės

Žmonių gyvenimas kartu. Klausos sutrikimas ir kurčiųjų bendruomenė	Suvokti save (ir kitus) kaip sutrikusios klausos asmenį, turintį savo kalbą (LGK), priklausantį kurčiųjų bendruomenei (šeimos, klasės, mokyklos). Domėtis gestų kalba, mokytis taisyklingai ją vartoti. Suvokti save kaip savitą, vienintelį, nepakartojamą. Žinoti svarbią asmeninę informaciją ir gebėti ją lietuvių gestų kalba (LGK), pirštų abėcėle, rašytine lietuvių kalba perduoti kitiems. Perimti artimųjų, bendraamžių, šeimos narių ir pedagogų kai kuriuos gyvensenos ypatumus bei vertybines nuostatas. Bendrauti, dirbti kartu, bendradarbiauti su kitais grupės nariais. Sutarti, spręsti konfliktus be smurto. Parašyti lietuvių kalba, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Suvokti save kaip savitą, vienintelį, nepakartojamą. Pastebėti artimiausios aplinkos socialinio gyvenimo procesus. Gebėti dirbti poroje, grupėmis. Kilus konfliktui gebėti susitvardyti. Parašyti, pasakyti (LGK, kalbinėje raiškoje).	Suvokti, nusakyti artimosios aplinkos socialinio gyvenimo procesus. Pripažinti ir gerbti kitų žmonių individualumą. Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Siūlyti įvairius konfliktų sprendimo būdus. Kilus konfliktui, gebėti susitvardyti, ieškoti susitarimo. Parašyti, pasakyti (LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.
Žmonių gyvenimo kaita	Suvokti savo augimą kaip natūralų žmogaus keitimąsi augant ir bręstant, elementarius gamtos pokyčius. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Suvokti ir konkrečiais pavyzdžiais iliustruoti savo gyvenamosios aplinkos kaitą. Bendrais bruožais LGK, rašytine lietuvių kalba, iliustracijomis nusakyti, kaip keitėsi žmonių gyvenimo būdas nuo seniausiųjų laikų iki šių dienų. Mokytoji vadovaujant, gretinti žmonių gyvenimo pokyčius. LGK, rašytine lietuvių kalba, pirštų abėcėle, naudojantis pagalbinėmis priemonėmis juos nusakyti, iš ko galime sužinoti apie praeitį. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	LGK, mokytoji padedant, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba, naudojantis vaizdine medžiaga paaiškinti, kaip ilgainiui keitėsi žmonių gyvenimo būdas ir užsiėmimai. Mokytoji vadovaujant lyginti, analizuoti žmonių užsiėmimus, verslus, gyvenimo būdą praeityje ir dabar. Suvokti pateiktus ir mokytojo paaiškintus pavyzdžius apie žmonijos istorijos raidą. Naudojantis pagalbinėmis priemonėmis (nesudėtingais šaltiniais informacijai gauti), pateikti LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba keletą ryškiausių Lietuvos istorijos epizodų. Pavadinti LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba keletą garsiausių savo krašto istorijos įvykių ir asmenybių. Parašyti, pasakyti (LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką,

			vartoti ją kalbinėje raiškoje.
Žmonių gyvenamoji aplinka	Gebėti orientuotis mokyklos, namų ir kitoje įprastoje aplinkoje. Pažinti ir LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba tą aplinką nusakyti. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Orientuotis artimiausioje aplinkoje, LGK, pirštų abėcėle, rašytine lietuvių kalba ją elementariai apibūdinti. Nubrėžti gerai pažįstamos aplinkos (kambario, sodybos, kiemo, mokyklos) planą. (Naudoti savo sukurtus sutartinius ženklus). Elementariai LGK, pirštų abėcėle arba rašytine lietuvių kalba paaiškinti, kas yra žemėlapis. Skirti žemėlapyje sausumą ir vandenį, upes, ežerus, jūrą, kelius, miestus. LGK, pirštų abėcėle, rašytine lietuvių kalba, naudojantis iliustracine medžiaga nusakyti, kaip verčiasi įvairių kraštų žmonės. Mokytoji vadovaujant LGK, pirštų abėcėle arba rašytine lietuvių kalba nusakyti girdinčiųjų ir kurčiųjų elementarius kultūrinius skirtumus. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Elementariai orientuotis Lietuvos žemėlapyje. Parodyti savo gyvenamą vietą. LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba nurodyti pagrindinius mūsų krašto geografinius objektus. Elementariai išmanyti gaublį bei pusrutulį žemėlapyje. Parodyti ir LGK, pirštų abėcėle arba lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba įvardyti žemynus, trumpai juos apibūdinti. Nustatyti pasaulio šalių kryptis. Mokytoji vadovaujant susieti skirtingą žmonių gyvenimo būdą su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis. Mokytoji vadovaujant LGK, pirštų abėcėle arba lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti girdinčiųjų ir kurčiųjų elementarius kultūrinius skirtumus. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.
Žmogus ir gyvoji gamta	Domėtis artimiausia gamtine aplinka, atrandant naują ir išgyvenant pažinimo džiaugsmą, išbandant įvairius pasaulio pažinimo būdus. Intuityviai jausti žmogaus ir gamtos bendrumą, grožėtis gamtine aplinka, žinoti, kad jos negalima teršti, pačiam arba kam nors padedant, rūpintis augintiniais. Pažinti ir LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba pavadinti augalus ir gyvūnus, su kuriais susipažino pamokų metu. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Mokytoji padedant, atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus. Mokytoji vadovaujant rasti reikiamą informaciją nurodytuose šaltiniuose, trumpai LGK, pirštų abėcėle arba rašytine lietuvių kalba papasakoti, ką sužinojo. LGK, pirštų abėcėle arba rašytine lietuvių kalba, naudojantis papildomomis priemonėmis nusakyti, kas būdinga gyvam organizmui ir nurodyti pagrindines sąlygas, būtinas gyvybei palaikyti. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Mokytoji padedant, susiplanuoti ir savarankiškai atlikti paprastus stebėjimus ir pateikti rezultatus LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine), lentele, nesudėtingomis diagramomis. Savarankiškai rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose (pagal galimybes – internete). Mokytoji padedant, LGK, lietuvių (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti ir pateikti pavyzdžių, kaip kai kurie augalai ir gyvūnai yra prisitaikę prie gamtos sąlygų, susieti jų prisitaikymą su išlikimu. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.

Žmogus ir negyvoji gamta	Domėtis pasauliu atrandant nauja ir išgyvenant pažinimo džiaugsmą, išbandant įvairius pasaulio pažinimo būdus. Stebėti negyvosios gamtos objektus, LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba pavadinti objektus, su kuriais susipažino per pamokas, elementariai LGK ir iliustracijomis juos apibūdinti. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Mokytojui padedant, atlikti paprastus stebėjimus ir bandymus. LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba nurodyti, kad medžiagos gali būti įvairių būvių (kieta, skysta, dujinė). Mokytojui padedant ir naudojantis papildomomis priemonėmis, lyginti kasdienėje aplinkoje aptinkamas medžiagas pagal jutimais nustatomus požymius. Vadovaujant mokytojui, naudojantis papildoma medžiaga LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba nurodyti, kokios kasdienio vartojimo priemonės teršia vandenį. Pateikti energijos naudojimo kasdieniame gyvenime pavyzdžių. Atpažinti, kur energija eikvojama be reikalo, siūlyti paprasčiausių energijos taupymo būdų. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Mokytojui padedant, susiplanuoti ir savarankiškai atlikti paprastus stebėjimus, rezultatus pateikti LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine), lentelė, nesudėtingomis diagramomis. Mokytojui vadovaujant, naudojantis papildoma medžiaga LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine) pateikti grįžtamųjų ir negrįžtamųjų medžiagų kitimų pavyzdžių. Mokytojui vadovaujant, tirti kasdienėje aplinkoje aptinkamų medžiagų savybes, atlikti bandymus, susijusius su medžiagų kitimais. Naudojantis papildoma medžiaga LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine) nurodyti pagrindinius oro ir vandens taršos šaltinius, jų poveikį aplinkai; nurodyti šaltinius, iš kur gaunama energija. Pateikti Saulės ir vėjo energijos panaudojimo pavyzdžių. Mokytojui vadovaujant, tirti ir LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine) apibūdinti pagrindines šviesos, šilumos, elektros savybes. Parašyti, pasakyti (LGK, lietuvių kalba (sakytine ar rašytine) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.
Žmogaus sveikata ir saugumas	Pagal galimybes rūpintis savo ir kitų saugumu bei sveikata. Žinoti ir vengti liesti pavojingas medžiagas, buitės technikos prietaisus, vengti pavojingų vietų ir nesaugaus elgesio. Pažinti savo kūno dalis, jas LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba pavadinti. Gebėti savarankiškai laikytis asmens higienos, pirmenybę teikti įgytiems sveikos gyvensenos įpročiams. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Turėti pagrindinius asmens higienos, apsirengimo, sveiko maitinimosi įpročius. Suprasti, kad judėjimas, tinkamas maistas ir poilsis suteikia energijos judėti, dirbti, padeda augti, saugo sveikatą. Stengtis būti atsargiam žaidžiant, buityje, gatvėje, kelyje, gamtoje. Parašyti, pasakyti (LGK, pirštų abėcėle) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.	Laikytis svarbiausių higienos, sveikos mitybos reikalavimų. Laikytis amžių atitinkančių reikalavimų žiūrint televizorių ir dirbant kompiuteriu. Suprasti sveikos gyvensenos (fizinio aktyvumo, sveikos mitybos, grūdinimosi, pakankamo miego) pagrindus ir įtaką sveikatai. Saugotis nelaimingų atsitikimų, mokėti elgtis ištikus nelaimei. Parašyti, pasakyti (LGK, lietuvių kalba) mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką, vartoti ją kalbinėje raiškoje.

32.6. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. Parengiamoji klasė

Laukiami mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetencijos ugdymą. Todėl jie aprašomi kaip sudedamosios kompetencijos dalys: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą pažinimo sritį, objektą, veiklą, jų nusiteikimas bei nusistatymas atitinkamai priimti informaciją, mąstyti ir veikti. Gebėjimai – tai žinių, patirties ir įgimtų gabumų panaudojimas mąstyti, pažinti, spręsti problemas, veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir kaip, koku būdu jie žinojimą bei supratimą turėtų parodyti (*pvz., nusakyti, išvardyti ir t. t.*). Žinios ir supratimas – būtinos prielaidos, kad susiformuotų gebėjimai. Ugdymo gairės kreipia mokytoją į aktyvaus ugdymo ir ugdymosi metodų taikymą, teikia siūlymų darbui organizuoti. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Numatomos mokinių žinios, gebėjimai ir pasiekimai turi atitikti individualias, klausos sutrikimo veikiamas sąlygas, kurias įvertina gydytojas, psichologas, surdopedagogas.

32.6.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. Parengiamoji klasė

Ugdymas grindžiamas turimomis ir tobulinamomis dalyko žiniomis, įgūdžiais. Mokomasi ne tik klasėje, bet ir artimoje bei vaikams pažįstamoje aplinkoje – bibliotekoje, informacinių technologijų kabinete, gatvėse prie mokyklos, mokyklos teritorijoje, pagal galimybes – muziejuose, įvairiose įstaigose ir t. t.

Mokymosi procese naudojami įvairūs informacijos šaltiniai: periodiniai leidiniai, mokytojo parengta dalomoji ir demonstracinė medžiaga, internetas, knygos, aplinkos tyrinėjimo (stebėjimų) rezultatai. Tai, kas patirta ir atrasta, apibendrinama, daromos vaikų amžių atitinkančios išvados, kuriomis grindžiama konstruojama žinių sistema. Kaip papildoma didaktinė medžiaga turėtų būti naudojami specialūs adaptuoti tekstai, daug vaizdinės medžiagos, paveikslėlių žodynas, kortelės su užrašais. Pagal galimybę vertėtų atlikti kuo daugiau bandymų, eksperimentų, kad sutrikusios klausos vaikas akivaizdžiai pamatytų jam teigiamas tiesas.

Pasaulio pažinimo temas galima integruoti į kitus mokymo dalykus: dorinio ugdymo, matematikos, lietuvių kalbos, dailės, dalykinės praktinės veiklos, kūno kultūros.

Pasaulio pažinimo pamokose prioritetas teikiamas LGK, o ne lietuvių kalbai. Bendravimas LGK pamokoje leidžia padidinti mokymo informacijos apimtį, geriau perimti mokymo turinį. Lietuvių kalbos kompetencijos ir gebėjimų trūkumas neturi lemti pasaulio pažinimo dalyko pasiekimų įvertinimo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Žmonių gyvenimas kartu			
Mokytis susipažinti (prisistatyti ir kreiptis į kitą asmenį).	1.1. Gebėti kaupti asmeninę informaciją, gauti analogišką informaciją, ją LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba perduoti kitiems, kreipiantis į kitą asmenį.	1.1.1. Žinoti savo vardą, pavardę, amžių, gimimo datą, gyvenamąją vietą (miestas ar kaimas, adresas); savo tėvų ir pedagogų vardus, pavardes; klasės draugų vardus ir amžių.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 1.1. Mokomasi pasakyti LGK, pirštų abėcėle ir parašyti savo ir tėvų vardą, pavardę, amžių, gimimo datą (savo), kur gyvena (miestas ar kaimas, adresas); mokomasi prisistatyti, pakalbinti kitą, susipažinti su klasės draugais.
Mokytis mandagaus ir pagarbaus elgesio.	1.2. Mandagiai pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, ko nors paprašyti ar pasveikinti kitą esant progai.	1.2.1. Suprasti, kaip reikia elgtis tam tikrose situacijose. Žiūrint vaizdinę medžiagą, modeliuojamas situacijas, įvertinti tinkamą ir netinkamą elgesį.	1.2. Mokytojas gerbia savo ugdytinius, asmeniniu pavyzdžiu moko kultūringo bendravimo, skatina mokinius mandagiai bendrauti (pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, paprašyti, atsiprašyti). Vaikams padedama suprasti, kad elementarios mandagumo taisyklės sąlygoja pagarbą kitam žmogui. Modeliuojamos įvairios situacijos, žiūrima įvairi vaizdinė

			medžiaga.
Kultūringai bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais. Suprasti suaugusiųjų kalbą.	1.3. Gebėti bendrauti su grupės vaikais, pedagogais ir kitais suaugusiais; elgtis taip, kad nekiltų nesutarimų. Konfliktinėse situacijose taikyti kompromisus. Gebėti palaikyti pokalbį su suaugusiuoju atitinkančia savo amžių tema. Nepertraukti kalbančiojo, kol jis nebaigė pats kalbėti, nepertraukti kitų kalbančiųjų pokalbio.	1.3.1. Išsiaiškinti sėkmingo bendravimo prielaidas (kiekvienas turi stengtis išklausti, suprasti ir gerbti kitą). Suprasti suaugusiųjų perteikiamą informaciją, LGK, pirštų abėcėlę arba lietuvių kalba teisingai ją perduoti kitam asmeniui. Priimti suaugusiojo asmens prašymą (pageidavimą), tinkamai jį perduoti kitam suaugusiajam, gautą pageidaujamą informaciją tinkamai perduoti prašiusiajam. Žinoti amžių ir programos reikalavimus atitinkančią leksiką, LGK, pirštų abėcėlę, lietuvių kalba vartoti ją kalbinėje raiškoje pagal individualius gebėjimus. Žinoti ir suprasti kasdienės aplinkos įvykius, faktus (šeimoje ir mokykloje).	1.3. Atliekant įvairias užduotis bei į(si)pareigojimus mokomasi suvokti ir pripažinti save kaip šeimos, klasės, mokyklos ir kurčiųjų bendruomenės narį; mokomasi jausti priklausomybę savo grupei, bendrauti ir veikti joje. Mokiniai pamokos metu pratinasi kalbėti po vieną, klausytis mokytojo ir vieni kitų, nepertraukti kitų kalbos. Mokytojas organizuoja įvairias bendravimo situacijas, kurias vėliau mokiniai galės pritaikyti praktikoje.
Be reikalo nesiginčyti, neskaudinti kito. Būti nusiteikus taikiai spręsti kylančius konfliktus.	1.4. Taikiai spręsti ginčus, susitarti, susitaikyti, susilaikyti nuo nemalonių žodžių, gestų. Mokėti atsiprašyti; atleisti.	1.4.1. Išsiaiškinti, dėl ko kartais kyla konfliktai (skirtingos nuomonės, noras pirmauti) ir kaip taikiai juos spręsti (be reikalo nesiginčyti, nesibarti, susitarti ir susitaikyti). Žinoti, kaip konstruktyviai elgtis iškilus konfliktinei situacijai.	1.4. Mokiniai kartu su mokytoju nagrinėja tarp vaikų dažnai pasitaikančias konfliktines situacijas ir ieško priežasčių, dėl ko jos kilo. Mokytojas kreipia mokinių mąstymą ne į nuosprendį, kas kaltas, o kas – nekaltas, bet į alternatyvų paiešką – kaip būtų galima konflikto išvengti arba jį taikiai išspręsti, susitaikyti.
Bendradarbiauti su kitais. Bendradarbiavimas veikloje (poroje, grupėje).	1.5. Gebėti dirbti ir bendradarbiauti. Atlikti paskirtą veiklą iki galo, vykdyti nurodymus, laikytis nuoseklumo. Paprašyti pagalbos draugo (ar suaugusiojo), padėti prašančiajam. Pristatyti atliktą	1.5.1. Žinoti, suprasti ir taikyti veikloje elementarias kultūringo, konstruktyvaus bendradarbiavimo taisykles. Skaityti ir suprasti instrukcijas bei jas vykdyti. Žinoti veiklai reikalingų priemonių paskirtį. Žinoti elementarias	1.5. Mokytojas organizuoja ir paskirsto veiklą pagal individualius gebėjimus, skatina bendradarbiauti, prireikus padeda pristatyti veiklos rezultatus. Skatina džiaugtis bendra veikla, įvertinti savo darbą, supažindina su saugaus elgesio taisyklėmis.

	darbą. Pasirinkti reikiamus įrankius (daiktus) veiklai. Mokėti juos įvardyti (LGK, pirštų abėcėle, lietuvių kalba) arba atpažinti parašytus.	saugaus elgesio taisykles.	
Suvokti save kaip kurčiųjų bendruomenės narį (šeimos, klasės, mokyklos).	1.6. Bendrauti gestų kalba, ja domėtis ir jos mokytis.	1.6.1. Suprasti, kad gestų kalba yra lygiavertė bendravimo kalba (kaip ir žodinės kalbos). Suvokti lietuvių kalbos svarbą, kaip sėkmingo mokymosi sąlygą. Elementariai suvokti klausos sutrikimo poveikį (fiziologinį, intelektualinį).	1.6. Mokytojas skatina mokinius pasitikėti savo jėgomis, ugdo jų savivertę, skatina mokytis ir tobulėti; pasakoja apie kurčiųjų ateities perspektyvas (studijas, darbą), pateikia sėkmingų pavyzdžių (organizuoja susitikimus su suaugusiais kurčiaisiais ar demonstruoja vaizdo medžiagą). Mokiniai fantazuoja, kuria ateities planus, tai perteikdami LGK arba piešiniais. Mokytojas akcentuoja tai, ką kurčias asmuo (ir konkretus mokiny) geba, o ne tai, ko negebą.
2. Žmonių gyvenimo kaita			
Augimą suvokti kaip natūralų žmogaus keitimąsi.	2.1. Pastebėti savo augimo pokyčius.	2.1.1. Naudojantis vaizdine medžiaga, padedant mokytojui, LGK nusakyti augimo pokyčius. Nuosekliai sudėlioti paveikslėlius, rodančius žmogaus kūno keitimąsi bei judesių tobulėjimą; įvairių mokėjimų raidą.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 2.1. Vaikai kartu su mokytoju žiūri ir aptaria paveikslėlius, vaizduojančius vaiko kūno keitimąsi bei judesių tobulėjimą (ropojantis, vaikščiojantis, šokantis, sportuojantis vaikas) ir įvairių mokėjimų, gebėjimų raidą (žaidžiantis su barškučiu, lėle, mėginantis susivarstyti batų raištelius; piešiantis, dainuojantis, konstruojantis; žaidžiantis kompiuteriu, skaitantis, rašantis vaikas). Vaikai dėlioja paveikslėlius arba piešia „Aš gebėjau“, „Aš gebu“, „Aš gebėsiu“, suvokdami savo augimą ir gebėjimų keitimąsi – ką vaikas mokėjo, sugebėjo praeityje, ką geba dabar ir ką norėtų veikti ateityje.
Noriai stebėti, tyrinėti aplinkinį pasaulį.	2.2. Gebėti pastebėti, suvokti, LGK nusakyti kaitą artimiausioje gamtinėje aplinkoje.	2.2.2. Turėti elementarų supratimą apie vykstančius pokyčius gamtinėje aplinkoje. Nuosekliai sudėlioti paveikslėlius, rodančius gamtinės aplinkos kaitą.	2.2. Remiantis nuotraukomis, piešiniais mokomasi LGK papasakoti, kaip laikui bėgant keičiasi tas pats objektas ar reiškinys (pvz., naminiai gyvūnai, augalai, metų laikai pan.).
3. Žmonių gyvenamoji aplinka			
Grožėtis gamtos reiškiniais; mėgautis kiekvienu metų laiku.	3.1. Naudojantis demonstracine medžiaga, padedant mokytojui, LGK elementariai apibūdinti	3.1.1. Paveikslėliuose atpažinti ir LGK, pirštų abėcėle, rašytine kalba pavadinti metų laikus. Eilės	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 3.1. Aiškinamasi, kokiais požymiais pasižymi kiekvienas

	vasarą, rudenį, žiemą, pavasarį.	tvarka sudėti metų ratą.	metų laikas. Metų laikai piešiami, atpažįstami paveikslėliuose.
Stebėti aplinką, ją pažinti.	3.2. Orientuotis pažįstamoje aplinkoje.	3.2.1. Atpažinti ir LGK, pirštų abėcėle, rašytine kalba pavadinti dažnai lankomas vietas ir įprastą aplinką, kurioje gyvena, mokosi, žaidžia, ilsisi.	3.2. Ekskursuojant po apylinkes, patalpas, pastatus, žiūrint įvairią demonstracinę medžiagą, stebima ir mokomasi atpažinti bei pavadinti įvairias lankomas vietas, objektus, pastatus, patalpas; juose orientuotis; žinoti, kas kur yra, kas kur padėta, laikoma.
4. Žmogaus sveikata ir saugumas			
Suvokti, kad vaiko sveikata turi rūpintis ne tik tėvai ir kiti suaugusieji, bet ir pats vaikas.	4.1. Mokytojai vadovaujant, numatyti, kaip galima pasirūpinti savo sveikata ir ją stiprinti. 4.2. Pažymėti paveikslėlyje pagrindines kūno dalis.	4.1.1. Žiūrint vaizdinę medžiagą, LGK paaiškinti, kokiais būdais galima stiprinti sveikatą. 4.1.2. LGK paaiškinti vaistų vartojimo be tėvų ar gydytojo nurodymų pasekmes. 4.2.1. Atpažinti ir LGK, pirštų abėcėle ir rašytine kalba pavadinti pagrindines žmogaus kūno dalis.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 4.1. Parinkus įtaigius pavyzdžius siekiama išsiaiškinti, kad žmogaus organizmas yra lengvai pažeidžiamas, todėl reikia rūpintis savo sveikata. Kalbama apie būdus ir priemones sveikatai stiprinti: kas naudinga, o kas – tik malonu ar skanu. Kokiais atvejais reikia vartoti vaistus ir kreiptis į gydytoją. 4.2. Naudojant suprantamą vaizdinę medžiagą tyrinėjamas žmogaus kūnas, mokomasi LGK, pirštų abėcėle ir rašytine kalba pavadinti savo kūno dalis.
Elgtis atsargiai, saugotis pavojų.	4.3. Mokyti saugiai elgtis mokantis, dirbant, žaidžiant ir atsargiai elgtis su buitinais elektriniais prietaisais, neliesti buitinių cheminių medžiagų.	4.3.1. Padedant mokytojai, žiūrint įvairią vaizdinę medžiagą, LGK nurodyti, kokie pavojai gali ištikti elgiantis neatsargiai (pvz., gatvėje ir keliuose, prie vandens telkinių, žaidžiant su pavojingais daiktais ar medžiagomis, su ugnimi).	4.3. Stebint įvairią vaizdinę medžiagą su mokiniais aptariami nelaimingi atsitikimai bei drąsių vaikų poelgiai, kurie išgelbėjo pačių vaikų ar kitų gyvybę. Ieškoma priežasčių, kodėl gali ištikti įvairios nelaimės. Modeliuojamos rizikingos situacijos, į kurias gali patekti vaikai, ir svarstoma, kaip jų išvengti. Prie poveikslų, kuriuose vaizduojamas pavojingas elgesys, pridedami tokio elgesio pasekmių paveikslėliai, taip geriau suvokiant rizikos padarinius.
Būti tvarkingam, atsakingam už savo daiktus ir aplinką.	4.4. Susitvarkyti savo ir tausoti kitų daiktus, rūpintis aplinka. Paisyti kūno švaros.	4.4.1. Žiūrint vaizdinę medžiagą, padedant mokytojai, LGK papasakoti, kaip rūpintis kūnu, aplinka, kad ji būtų švari, graži ir saugi.	4.4. Mokytojas skatina vaikus prisidėti prie klasės (mokyklos) aplinkos puoselėjimo. Individualiai ir viešai pagiriami tie vaikai, kurie tvarkingai susideda savo daiktus, drabužėlius, nemėto šiukšlių ir surenka jas, prižiūri kambarinius augalus, nuvalo stalus ir lentą, puošia klasę, saugo ne tik savo, bet ir draugų daiktus, gražiai elgiasi valgykloje ir t. t. Aptarti būtinybę rūpintis kūno švara, tvarkyti ir prižiūrėti gyvenamąją aplinką.
Sveikai ir visavertiškai maitintis.	4.5. Mokytojai padedant, LGK paaiškinti, kodėl svarbu tinkamai maitintis; išskirti,	4.5.1. Atpažinti ir LGK, pirštų abėcėle ir rašytine kalba pavadinti maisto produktus,	4.5. Naudojant vaizdinę medžiagą aiškinamasi, kaip reikia sveikai ir visavertiškai maitintis. Mokomasi maisto produktų, vaisių, daržovių pavadinimų. Išsiaiškinama, kodėl

	kuriuos produktus sveika valgyti. Laikytis sveikos mitybos taisyklių.	vaisius, daržoves.	nenaudinga ar net žalinga vartoti saldumynus, saldintus gaiviuosius gėrimus ir pan.
5. Žmogus ir gyvoji gamta			
Domėtis ir pažinti artimą aplinką. Išgyventi pažinimo džiaugsmą stebint ir elementariai tyrinėjant savo aplinkoje augančius augalus, gyvenančius gyvūnus.	5.1. Stebėti, tyrinėti augalus, gyvūnus. Stebint pažinti namuose auginamų gyvūnų ir augalų elementarius poreikius.	5.1.1. Paveikslėliuose atpažinti ir LGK, pirštų abėcėle ar rašytine kalba pavadinti keletą augalų ir gyvūnų.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 5.1. Mokomasi pažinti ir pavadinti po keletą Lietuvoje augančių augalų ir gyvūnų.
Saugoti ir rūpintis viskuo, kas gyva. Tausoti aplinką, jos neteršti.	5.2. Saugoti, rūpintis ir prižiūrėti augalus ir gyvūnus. 5.3. Vadovaujant mokytojiui, svarstyti, kaip reikėtų neteršti aplinkos.	5.2.1. Savarankiškai arba skatinamam prižiūrėti augintinį (augalą arba gyvūną), rodyti rūpestingumą, grožėtis juo. 5.3.1. Žinoti, kad negalima teršti gamtos.	5.2. Mokomasi rūpintis ir prižiūrėti augintinius; ugdoma nuostata globoti mažesnius, silpnesnius. 5.3. Žiūrint įvairią vaizdinę medžiagą, aiškinamasi, kaip reikia tausoti ir saugoti aplinką. Siūlomi konkretūs pasiūlymai, ką pradinių klasių mokiniai galėtų nuveikti, kad jų gyvenamoji aplinka taptų švaresnė.
6. Žmogus ir negyvoji gamta			
Domėtis gamtos reiškiniais.	6.1. Stebėti gamtos reiškinius, vykstančius tikrovėje, vaizdinėje medžiagoje.	6.1.1. Žiūrint paveikslėlius skirti ir LGK, pirštų abėcėle ar rašytine kalba pavadinti matomus gamtos reiškinius.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 6.1. Mokiniai supažindinami su gamtos reiškiniais (lietumi, sniegu, pūga ir t. t.). Mokomi skirti ir pavadinti dieną, naktį.
Saugoti ir tausoti aplinką.	6.2. Saugoti, rūpintis, prižiūrėti ir tausoti aplinką.	6.2.1. Žinoti, kad reikia taupyti vandenį, elektrą, popierių ir kitas gamtos dovanas, negalima teršti gamtos.	6.2. Stebint įvairią vaizdinę medžiagą, aiškinamasi, kaip saugoti, rūpintis ir tausoti aplinką. Mokomasi paprasčiausių elektros energijos taupymo būdų.

32.6.2. Turinio apimtis. Parengiamoji klasė

Išmoksta, įsimena mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką ir vartoja ją kalbinėje raiškoje, kalbą (lietuvių ar lietuvių gestų) pasirenka pagal individualius gebėjimus.

32.6.2.1. Žmonių gyvenimas kartu. Parengiamajoje klasėje svarbu, kad atsirastų pasitikėjimo savimi ir savo gebėjimais jausmas, savigarba, sėkmės pajauta; pasitikėjimas artimaisiais, pedagogais, draugais; tikėjimas, kad jį vertina palankiai, pripažįsta ir priima. Vaikas turi išmokti ir įprasti gerbti bendraamžius, įprasti bendrauti ir bendradarbiauti. Jie turi mokytis užmegzti kontaktus, išmokti kooperuotis, vengti konfliktų.

32.6.2.2. Žmonių gyvenimo kaita. Parengiamajoje klasėje svarbu, kad vaikas pastebėtų savo augimą, elementarius gamtos pokyčius.

32.6.2.3. Žmonių gyvenamoji aplinka. Mokomasi laisvai orientuotis namų ir mokyklos patalpose bei teritorijoje, netoli mokyklos esančiose gatvėse. Susipažįstama su artimiausia aplinka, mokomasi ją pavadinti.

32.6.2.4. Žmogaus sveikata ir saugumas. Vaikas mokomas pagal galimybes rūpintis savo kūnu, savo ir kitų saugumu bei sveikata, laikytis saugos buityje, vengti kenksmingų medžiagų ir rizikingo elgesio. Susipažįstama su kūno dalimis, mokomasi jas pavadinti. Ugdomi asmens higienos, sveikos gyvensenos įpročiai, elementarūs buitiniai įgūdžiai.

32.6.2.5. Žmogus ir gyvoji gamta. Mokomasi stebėti augalijos ir gyvūnijos pasaulį. Ugdoma meilė gamtai, mokomasi ją gėrėtis, rūpestingai elgtis su augalais ir gyvūnais. Mokomasi pavadinti augalus ir gyvūnus.

32.6.2.6. Žmogus ir negyvoji gamta. Mokomasi stebėti negyvosios gamtos objektus, juos pavadinti, elementariai apibūdinti.

32.6.3. Vertinimas. Parengiamoji klasė

32.6.3.1. Lentelėje pateikiami mokinių pasiekimų lygių požymiai, t. y. trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Mokinių pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir individualią pažangą. Pasiekimų lygiai neturėtų būti konvertuojami į pažymius, pagal juos nederėtų vaikų skirstyti į „pažangius“ ir „nepažangius“. Pasiekimų lygiai padės mokytojui spręsti, kiek jau vaikas yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis mokinių pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti vertinimo aprašus trimestro ar pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant parengiamąją klasę.

Vertinami kiekvieno mokinio pasiekimai, fiksuojant jo individualią pažangą, lyginant ankstesnius rezultatus su dabartiniais. Vertinimo objektas – mokinio gebėjimas operuoti įgytomis žiniomis, o ne lietuvių kalbos mokėjimas. Vertinama stebint mokinio daromą pažangą, parenkant vertinimo užduotis, fiksuojant rezultatus. Vertinama orientuojantis į išsilavinimo standartų kriterijus. Vertinamas kiekvienas atliktas mažesnis ar didesnis darbas. Rezultatai vertinami individualizuotai, diferencijuotai. Svarbu, kad vaikas dirbtų pagal savo galimybes ir stengtųsi siekti kuo geresnių rezultatų. Atliktas mokinio darbas ar pasiektas rezultatas įvertinamas trumpu žodiniu įvertinimu, apibendrinimu ar lakoniška recenzija, mokytojo sukurtais simboliais.

Įvertinant specifinę sutrikusios klausos ugdytinio kalbinę situaciją (ribotos lietuvių kalbos žinios, bendrauja gestų kalba), atliekant įvertinamąsias užduotis, leidžiama naudotis įvairia pagalbine medžiaga. Tai sprendžia mokytojas, atsižvelgdamas į individualius ugdytinio gebėjimus.

32.6.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. Parengiamoji klasė

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atpažįsta pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas, išmoktą leksiką. Atkuria svarbiausią nagrinėjamos temos informaciją. Mokytojo padedamas geba LGK, piešiniais pavaizduoti nesudėtingą informaciją.	LGK paaiškina pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas, žodžius. Mokytojo padedamas elementariai LGK nusako pagrindinę temos mintį. Mokytojo padedamas geba LGK nusakyti, piešiniais, ženklais, simboliais pavaizduoti svarbią informaciją.	Mokytojui išaiškinus temą, supranta apie ką kalbama, savarankiškai gali LGK nusakyti pagrindinę mintį. Mokytojui padedant, palygina pagrindinę informaciją. Mokytojo padedamas ar savarankiškai geba LGK nusakyti, ženklais, simboliais ar schema pavaizduoti svarbią informaciją.
Problemų sprendimas	Mokytojo padedamas geba suvokti, kad iškilo problema, stengiasi ją spręsti pasiūlytu būdu.	Mokytojui vadovaujant geba nusakyti problemą; imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.	Savarankiškai geba iškelti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.
Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Mokytojo padedamas, geba atlikti paprastus stebėjimus, kartu su mokytoju randa reikiamą informaciją šaltiniuose, ją užrašo ar kitaip pavaizduoja.	Mokytojo padedamas, geba atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose.	Savarankiškai geba atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją žinomuose šaltiniuose, internete.
Komunikavimo gebėjimai	Supranta paprastą informaciją iš lūpų, skaitant. Geba perduoti (LGK,	Suvokia vaizdinę, LGK ar lietuvių rašytinę kalbą perduodamą informaciją. Geba	LGK tariasi grupėje; geba fiksuoti informaciją piešiniu, simboliais, sutartiniais ženklais,

	piešiniu, simboliais, ženklais) savo mintis.	perduoti savo mintis kitiems LGK, piešiniu, simboliais. Mokytojui padedant, supranta nesudėtingą informaciją. Mokytojui padedant, geba perteikti paprastą informaciją piešiniu, simboliais, sutartiniais ženklais, LGK, lietuvių rašytine kalba.	lietuvių rašytine kalba ir ją perteikti kitiems piešiniu, simboliais, sutartiniais ženklais, LGK moka paklausti.
Mokėjimas mokytis	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, kartais bando ieškoti pagalbos; atlieka užduotis, kai yra kontroliuojamas; siekia atlikti tik tiek, kiek reikia.	Sutelkia dėmesį, reikalingą užduočiai atlikti; iškilus sunkumams, ieško pagalbos; stengiasi atlikti darbą iki galo; siekia rezultato, kai yra aiškiai nurodyta, ir nekontroliuojamas.	Susitelkia ilgam ir kryptingam darbui; susidūręs su sunkumais atkakliai siekia užsibrėžto tikslo; rezultato siekia savarankiškai. Domisi įvairiais informacijos šaltiniais.
Vertybinės nuostatos	Nerodo priešiško kitiems; žaisdamas, veikdamas, mokydamasis, siekia tarpusavio supratimo. Domisi naujais dalykais gamtoje ir žmonių gyvenime. Yra nusiteikęs neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti kultūros paveldą. Yra nusiteikęs sveikai gyventi.	Yra palankus kitų atžvilgiu; siekia laikytis taisyklių. Yra nusiteikęs pažinti, saugoti ir puoselėti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros paveldą. Stengiasi sveikai gyventi.	Palankiai vertina save ir daugumą savos bendruomenės narių; stengiasi laikytis taisyklių ir susitarimų, sąžiningai ir atsakingai veikti. Yra smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, taip pat naujais dalykais. Stengiasi prisidėti prie gyvosios ir negyvosios gamtos saugojimo, kultūros paveldo puoselėjimo. Rūpinasi savo sveikata, laikosi sveikos gyvensenos.

32.7. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 1–2 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetencijos ugdymą. Todėl jie aprašomi kaip sudedamosios kompetencijos dalys: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą pažinimo sritį, objektą, veiklą, jų nusiteikimas bei nusistatymas atitinkamai priimti informaciją, mąstyti ir veikti. Gebėjimai – tai žinių, patirties ir įgimtų gabumų panaudojimas mąstyti, pažinti, spręsti problemas, veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir kaip, koku būdu jie žinojimą bei supratimą turėtų parodyti (*pvz., nusakyti, išvardyti ir t. t.*). Žinios ir supratimas – būtinos prielaidos, kad susiformuotų gebėjimai. Ugdymo gairės kreipia mokytoją į aktyvaus ugdymo ir ugdymosi metodų taikymą, teikia siūlymų darbui organizuoti. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Numatomos mokinių žinios, gebėjimai ir pasiekimai turi atitikti individualias, klausos sutrikimo veikiamas sąlygas, kurias įvertina gydytojas, psichologas, surdopedagogas.

32.7.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 1–2 klasės

Ugdymas grindžiamas turimomis ir tobulinamomis dalyko žiniomis, įgūdžiais. Mokomasi ne tik klasėje, bet ir artimoje bei vaikams pažįstamoje aplinkoje – bibliotekoje, informacinių technologijų kabinete, gatvėse prie mokyklos, mokyklos teritorijoje, pagal galimybes – muziejuose, įvairiose įstaigose ir t. t.

Mokymosi procese naudojami įvairūs informacijos šaltiniai: periodiniai leidiniai, mokytojo parengta dalomoji ir demonstracinė medžiaga, internetas, knygos, aplinkos tyrinėjimo (stebėjimų) rezultatai. Tai, kas patirta ir atrasta, apibendrinama, daromos vaikų amžių atitinkančios išvados, kuriomis grindžiama konstruojama žinių sistema. Kaip papildoma didaktinė medžiaga turėtų būti naudojami specialūs adaptuoti tekstai, daug vaizdinės medžiagos, paveikslėlių žodynas, kortelės su užrašais. Pagal galimybę vertėtų atlikti kuo daugiau bandymų, eksperimentų, kad sutrikusios klausos turintis vaikas akivaizdžiai pamatytų jam teigiamas tiesas.

Pasaulio pažinimo temas galima integruoti į kitus mokymo dalykus: dorinio ugdymo, matematikos, lietuvių kalbos, dailės, dalykinės praktinės veiklos, kūno kultūros.

Pasaulio pažinimo pamokose prioritetas teikiamas LGK, o ne lietuvių kalbai. Bendravimas LGK kalba pamokoje leidžia padidinti mokymo informacijos apimtį, geriau perimti mokymo turinį. Lietuvių kalbos kompetencijos ir gebėjimų trūkumas neturi lemti pasaulio pažinimo dalyko pasiekimų įvertinimo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Žmonių gyvenimas kartu			
Atidžiai stebėti aplinką ir suvokti joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus.	1.1. Gebėti stebėti, suvokti artimiausią socialinę (šeimos, klasės, draugų grupės) aplinką. Pastebėti artimųjų ir (ar) draugų nuotaikas, stengtis suprasti jų poreikius, juos užjausti, pagal galimybes pagelbėti.	1.1.1. Parašyti, pasakyti pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle ar lietuvių kalba), kokius visi žmonės turi pagrindinius poreikius. Žinoti, kad visi žmonės turi pagrindinius poreikius.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 1.1. Gvildenama, kokių būtiniausių dalykų žmonėms reikia (visiems reikia maisto, būsto, drabužių, saugios aplinkos); kokie kiti dalykai jiems yra svarbūs (bendravimas, pripažinimas, pagarba, meilė). Pasakojama apie savo pomėgius. Išsakomi norai ir svajonės. Mokomasi paaiškinti, kodėl konkrečiu atveju renkama vienas ar kitas dalykas, kodėl daromas toks sprendimas. Stebint ir aptariant artimiausios socialinės aplinkos įvykius, bandoma išsiaiškinti, kas joje vaikams patinka ir kas nepatinka, kas yra teisinga ir neteisinga, kas yra gerai, o kas blogai.
Tinkamai bendrauti ir veikti kartu su kitais. Mokyti pasakyti savo nuomonę.	1.2. Gebėti įsitraukti į grupės darbą; veikti taip, kad nekiltų nesutarimų. Išklaudyti ir vertinti kitų nuomonę, atsižvelgti į ją; išsakyti savo požiūrį.	1.2.1. Pagal individualius gebėjimus (LGK, pirštų abėcėle ar lietuvių kalba) išvardyti svarbiausias mandagaus bendravimo ir deramo elgesio su kitais taisykles.	1.2. Atliekant įvairias užduotis bei į(si)pareigojimus mokomasi suvokti ir pripažinti save kaip šeimos, klasės, kurčiųjų bendruomenės narį; mokomasi jausti priklausomumą savo grupei, bendrauti ir veikti joje. Kasdienėse situacijose pratinamasi gestų kalba persakyti draugo, mokytojo, šeimos narių išsakytas mintis, perskaityto teksto esmę; nesupratus, kas norėta pasakyti, mokomasi nebijoti pasitikslinti, pakartotinai klausti. Pokalbiuose, diskusijose, ginčuose mokomasi argumentuoti savo teiginius; išsiskyrus nuomonėms aiškinamasi, ieškoma priimtino sprendimo.
Dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Jausti atsakomybę už savo ir grupės sėkmę.	1.3. Vadovaujant mokytojui gebėti rengti bei laikytis klasės bendrabūvio taisyklių. Atpažinti, kokių taisyklių klasėje laikomasi,	1.3.1. LGK nusakyti, kaip pasidalijama darbais klasėje, grupėje. Padedant mokytojui, LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba paaiškinti, kodėl	1.3. Sprendžiant konkrečias klasės kasdienio gyvenimo problemas, mokomasi pasidalyti nuomonėmis. Kuriamos klasės taisyklės. Organizuojant klasės ar mokyklos šventes, sporto varžybas, bendruomenines talkas ir t. t., taip pat rengiant klasės projektus, mokomasi dalyvauti ir prisidėti prie bendro darbo

	o kokių dažniausiai nėra paisoma, tuomet jas tikslinti.	ir kam to reikia.	sėkmės.
Taikiai spręsti kylančius konfliktus.	1.4. Kilus konfliktui gebėti susitvarkyti, jį spręsti geranoriškai – be agresijos ir smurto, siekiant išsiaiškinti, susitarti. Mokėti pripažinti klydus, atsiprašyti; atleisti.	1.4.1. Suvokti, kad iškilusius konfliktus būtina spręsti. Žinoti, kaip reikia elgtis iškilus konfliktinei situacijai.	1.4. Kasdienio gyvenimo situacijas bandoma aiškintis, analizuoti, mokytojui padedant, susieti priežasties ir pasekmės ryšiu (<i>jei..., tai</i>); šis ryšys iliustruojamas pavyzdžiais iš savo šeimos, klasės, draugų gyvenimo. Naudojant kiekvieną progą bei specialiomis užduotimis (prisimenant, aptariant ir vertinant savo, draugų bei aplinkinių poelgius, imituojant, vaidinant, įsijaučiant į kitus asmenis), kaupiama patirtis, kaip jaučiamasi kilus nesutarimui, ką reikėtų sakyti, kaip derėtų elgtis (pasitraukti ir nesivelti į konfliktą, siūlyti tartis gražiuoju ar pan.) konfliktinėje situacijoje, kad rastum išeitį. Mokytojui tarpininkaujant pratinamasi prisipažinti buvus neteisiam ar suklydus bei siekti ištaisyti klaidą.
2. Žmonių gyvenimo kaita			
Noriai stebėti, tyrinėti aplinkinį pasaulį. Stengtis suprasti artimiausioje ir socialinėje aplinkoje vykstančius pokyčius.	2.1. Išreikšti laiko tėkmės, kaitos supratimą, skirti ir tinkamai vartoti sąvokas: <i>vakar, šiandien, rytoj; praeityje, dabar, ateityje; para, savaitė, mėnuo, metai</i> . 2.2. Gebėti pastebėti, suvokti, LGK nusakyti kaitą artimiausioje gamtinėje ir socialinėje aplinkoje. Mokytojui padedant, pateikti pavyzdžių iš savo gyvenamosios aplinkos kaitos. 2.3. Susieti pokyčius priežasties ir pasekmės ryšiais.	2.1.1. Suprasti laiko pokyčius reiškiančias sąvokas. 2.2.1. Turėti elementarų istorinės kaitos ir tęstinumo supratimą. Suprasti, ką reiškia keitimasis bei pokyčiai. 2.2.3. Suprasti, ką reiškia sąvokos <i>priežastis</i> ir <i>pasekmė (padarinys)</i> .	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 2.1. LGK kuriami pasakojimai, piešiniai apie tai, <i>kas buvo seniau, kas vyksta dabar, kas mūsų laukia ateityje</i> . Įvairiose situacijose (pasakojant, dalijantis patirtimi, kuriant rišlius pasakojimus L G K, piešiant, inscenizuojant ir kt.) mokomasi tinkamai vartoti laiko sąvokas: <i>vakar, šiandien, rytoj; praeityje, dabar, ateityje; para, savaitė, mėnuo, metai</i> . 2.2. Pavyzdžiais iš savo artimiausios aplinkos (pavyzdžiui, šeimos narių brendimo ir keitimosi) iliustruojama istorinė kaita. Remiantis nuotraukomis, piešiniais mokomasi LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba papasakoti, kaip laikui bėgant, keičiasi tas pats objektas ar reiškinys (pvz., naminiai gyvūnai, augalai, metų laikai, šeima, namai, klasė, mokykla, miestas ir pan.). 2.3. Remiantis pavyzdžiais iš savo patirties mokomasi suprasti ir LGK paaiškinti, kad kiekvienas pokytis turi savo priežastis ir pasekmes.
Gerbt savo artimuosius – šeimą, gimines. Trokšti perimti šeimos	2.4. Domėtis savo šeimos ir (ar) giminės praeitimi, sekti gyvavimą, švęsti	2.4.1. LGK, rašytine lietuvių kalba nusakyti kai kuriuos reikšmingesnius faktus apie	2.4. Kuriant rišlius pasakojimus, piešiant, žiūrint nuotraukas, mokomasi tinkamai vartoti sąvokas: <i>šeima, giminė</i> . Mokiniai raginami bendrauti su šeimos nariais, giminaičiais ir

tradicijas. Pripažinti, kad be tėvų ir protėvių nebūtų mūsų. Saugoti protėvių atminimą.	šventes. Remiantis savo šeimos, giminės istorija LGK nusakyti svarbiausius jos faktus, šventes. 2.5. Sudaryti savo giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai).	savo šeimos narius; išvardyti, kada švenčiamos svarbiausios šeimos šventės (šeimos narių gimtadieniai ir pan.) 2.5.1. Suprasti, kaip yra susiję seneliai, tėvai, vaikai.	sužinoti reikšmingesnių faktų iš jų šeimos, giminės istorijos, dabarties pagal mokytojo parengtą planėlį. LGK ar rašytine lietuvių kalba pateikti po keletą faktų iš savo šeimos, giminės istorijos. Pasakojimais (LGK, rašytine kalba), piešiniais, nuotraukomis vaizduojamos svarbiausios šeimos šventės – krikštynos, gimtadieniai, vardadieniai ir pan. 2.5. Aiškinamasi <i>giminės medžio</i> sąvoka. Sudaromas giminės medis.
Žavėtis žmogaus proto ir kūrybinėmis galiomis. Pripažinti, kad žmogaus veiklos pobūdis sparčiai keičiasi.	2.6. Konkrečiais pavyzdžiais pailustruoti, kaip atrodė žmonių gyvenimas praeityje ir koks jis dabar. Gebėti skirti nūdienos ir senovės pastatus; nusakyti, kokius drabužius žmonės vilkėjo seniau; atpažinti darbo įrankius, pasakyti, kokius darbus jais dirbo, kokios buvo susisiekimo, ryšių priemonės, kaip prekiaavo. Naudojantis vaizdine medžiaga, LGK, rašytine lietuvių kalba nusakyti, kaip keitėsi žmonių gyvenimo būdas nuo seniausiųjų laikų iki šių dienų.	2.6.1. Naudojantis vaizdine medžiaga, LGK, rašytine lietuvių kalba nusakyti, kaip atrodė senovės žmonių būstai, apranga, kokius seniau naudojo darbo įrankius; kaip senovėje buvo panaudojama ugnis, kokie gyvuliai pirmiausia buvo prijaukinti; kokios buvo ir yra susisiekimo ir ryšių priemonės.	2.6. Pasakojant, naudojant iliustracijas, remiantis konkrečiais pavyzdžiais aiškinamasi, kaip žmonės gyveno seniau ir gyvena dabar: kokius namus statėsi seniau ir statosi šiais laikais; kaip rengėsi ir maitinosi mūsų protėviai ir kaip rengiamės bei maitinamės mes; kokie buvo žmonių rūpesčiai ir darbai seniau ir dabar; kokie buvo pirmieji darbo įrankiai; kaip žmogus „prisijaukino“ ugnį, naminius gyvulius; kokios buvo susisiekimo, ryšių priemonės senovėje ir kokios susisiekimo priemonės bei komunikacinės technologijos yra mūsų dienomis; kaip žmonės susisiekdavo, kaip bendravo, vykdė mainus, prekybą seniau ir kaip tai vyksta šiais laikais.
Pripažinti kalendorinių švenčių reikšmę ir prasmę.	2.7. LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pavadinti kalendorines šventes, jas elementariai apibūdinti.	2.7.1. Naudojantis kalendoriumi, iliustracine medžiaga LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba išvardyti, kokios yra pagrindinės tautos, valstybės,	2.7. Mokomasi LGK rišliai pasakoti, piešiniais, nuotraukomis ir pan. pavaizduoti ir elementariai apibūdinti tradicinių kalendorinių švenčių – Kalėdų, Velykų, Vėlinių, Užgavėnių – ritualus. Iš pasakojimų, vaizdinės medžiagos vaikai sužino apie vieną kitą Lietuvos valstybinę šventę (Valstybės atkūrimo dieną –

Gerbti savo valstybę, puoselėti jos valstybingumą.	2.8. Pavaizduoti Lietuvos valstybės simbolius.	kalendorinės šventės. 2.8.1. Atpažinti paveikslėliuose ir LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pavadinti Lietuvos valstybės simbolius.	Vasario 16-ąją; Laisvės gynėjų dieną – Sausio 13-ąją; Nepriklausomybės atkūrimo dieną – Kovo 11-ąją ir kt.). Ruošiamasi šias šventes paminėti gražiais darbais – talkomis, meno renginiais, labdaros akcijomis. 2.8. Mokomasi suprasti sąvokas: <i>tauta, valstybė, gimtinė, tėvynė</i> . Mokomasi pavaizduoti Valstybės simbolius – vėliavą ir herbą, LGK perteikti Lietuvos himną. Aiškinamasi jų simbolika.
Patirti tyrinėjimo ir pažinimo džiaugsmą.	2.9. Mokytoji padedant, LGK nusakyti, ką galima sužinoti apie praeitį iš paprasčiausių istorijos liudytojų (senų laiškų, nuotraukų, įrankių ir kt.). Grupuoti senovinius ir šiuolaikinius daiktus. 2.10. Suvokti, kuo skiriasi išgalvotos istorijos nuo tikrų įvykių.	2.9.1. Mokytoji padedant, LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pasakyti, kokie daiktai ar objektai gali būti praeities liudytojai. Suprasti, pagal kokius požymius galima atskirti seną daiktą nuo šiuolaikinio. 2.10.1. Bent vienu požymiu nusakyti, kaip atskirti išgalvotas istorijas nuo tikrų įvykių.	2.9. Mokomasi suprasti, kad apie praeitį nemažai galima sužinoti iš įvairiausių senovę liudijančių daiktų, garbaus amžiaus žmonių; aiškinamasi, ką tiek daiktai, tiek ankstesnius laikus menantys asmenys gali „papasakoti“ apie senovę. 2.10. Mokomasi skirti išgalvotas istorijas nuo tikrų, dokumentuotų pasakojimų. Piešiami fantastiniai piešiniai. Bandoma surasti bent keletą istorijos šaltinių, iš kurių galima kai ką sužinoti apie praeitį.
3. Žmonių gyvenamoji aplinka			
Naudotis simboliais norint perduoti informaciją. Nesibaiminant naudotis schema, planu, žemėlapiu, gaubliu.	3.1. Mokėti skaityti planą, žemėlapyje, gaublyje pateiktą informaciją. Naudoti (savo sukurtus) sutartinius ženklus. 3.2. Pavaizduoti elementaria schema savo kelią į mokyklą ar iš jos. Nubraižyti (padaryti maketą) savo kambario (buto, namo kiemo, sodybos) planą. (Savais žodžiais) LGK paaiškinti,	3.1.1 Suprasti, kas yra sutartiniai ženklai ir kam jie naudojami. Skirti dažniausiai naudojamus sutartinius ženklus. 3.2.1. Suprasti, kam reikalingas tam tikros vietos planas, kam skiriamas žemėlapis, gaublys.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 3.1. Mokomasi skaityti ir naudoti sutartinius ženklus. Vaikams siūloma mintyse atkurti savo kelią į mokyklą (iš mokyklos), pavaizduoti tai piešiniu, o paskui – sutartiniais ženklais. 3.2. Aiškinamasi, kad planas, žemėlapis – tai popieriuje pavaizduotas sumažintas vietovės atvaizdas iš viršaus; gaublys – Žemės modelis; jie padeda susiorientuoti. Drauge su mokytoju mokomasi braižyti – objektų išsidėstymas patalpoje, teritorijoje perkeliama į plokštumą (ar maketą) – klasės, mokyklos kiemo planą. Drauge su tėvais braižomas savo kambario (buto, namo kiemo, sodybos) planas. Aptariama, kuo skiriasi piešinys nuo plano. Naudoti informacines technologijas (internetinis žemėlapis) –

	kas yra planas, žemėlapis, gaublys, mokėti jais naudotis.		mokytis atrasti savo gyvenamąją ar kitą vietovę.
Naudotis vaizdinėmis mokymo(si) priemonėmis – žemėlapiu ir gaubliu. Tyrinėti, būti smalsiam, kūrybingam.	3.3. Išmanyti Lietuvos žemėlapi, gaublį. Skirti gamtiniame žemėlapyje ir gaublyje sausumą, joje – valstybių sienas, kelius, miestus ir vandenį (upes, ežerus, Baltijos jūrą). 3.4. Tyrinėti žemėlapi surandant jame objektus, kuriuos teko matyti iš tikrųjų.	3.3.1. Lietuvos žemėlapyje parodyti savo gyvenamąją vietą; gaublyje – savo šalį. 3.4.1. Surasti ir parodyti Lietuvos žemėlapyje savo gyvenvietę bei artimiausius žymesnius geografinius objektus. Nustatyti, kaip žemėlapyje žymima valstybės siena, miestai bei keliai, upės ir ežerai; kaip gaublyje pavaizduota sausuma, vanduo.	3.3. Aplankyti ir matyti objektai surandami žemėlapyje. Mokomasi skirti geografinius objektus žemėlapyje „keliaujant“ žemėlapiu ir LGK pasakojant, kuo ir kur kelijama, kas „matoma“ aplinkui ir pan. Mokomasi skirti žemėlapyje, gaublyje naudojamas spalvas; suprasti, ką reiškia skirtingas spalvos intensyvumas. 3.4. Ant didelio popieriaus ar kartono lapo piešiamas labai schematiškas Lietuvos žemėlapis. Savo pasidarytame žemėlapyje pažymima gyvenamoji vieta, netoliese esantys svarbesni geografiniai objektai – upės, ežerai, miestai, geležinkelis ar pan.
Grožėtis gamtos reiškiniais; mėgautis kiekvienu metų laiku. Jausti atsakomybę už racionalų gamtos išteklių naudojimą.	3.5. LGK, rašytine kalba, naudojantis duotu planeliu, apibūdinti (remiantis savo patyrimu) vasarą, rudenį, žiemą, pavasarį. Išskirti kiekviename metų laike patrauklių ypatybių. 3.6. LGK elementariai paaiškinti, kaip Lietuvos oras lemia Saulę, vėjas, vanduo. Tinkamai rengtis tam tikru metų laiku. 3.7. Siūlyti, kaip kuo taupiau naudoti vandenį, kaip rūpintis oro švara.	3.5.1. LGK, rašytine lietuvių kalba pasakyti, koks metų laikas kokį keičia. Apibrėžti svarbiausius metų laikų požymius. 3.6.1. Suprasti, kaip kuriuo metų laiku reikia rengtis. 3.7.1. Suprasti, kad gamtos išteklius būtina tausoti.	3.5. Aiškinamasi, kokiais požymiais pasižymi kiekvienas metų laikas. Metų laikai piešiami; inscenizuojama, kas veikiama įvairiais metų laikais. Ieškoma reikšmingų juos apibūdinančių skirtumų. Tai gali būti ir gamtos ženklai, ir žmonių darbai, ir kalendorinės šventės. Visa tai vaizduojama dailės priemonėmis, išreiškiama gestų kalba. 3.6. Bandoma suprasti, kaip Saulė, vanduo, oras lemia klimatą: šilumą, kritulius, vėjus. 3.7. Bandoma suprasti, kaip žmogaus reikmėms galima panaudoti atsinaujinančių energijos šaltinių –Saulės, vandens, vėjo – jėgą. Aiškinamasi, kad gamtos ištekliai nėra begaliniai,

			kad juos reikia tausoti.
Stebėti aplinką, ją pažinti. Domėtis kaimyninių Baltijos šalių gyvenimo faktais. Domėtis savo bei kitų kraštų žmonių gyvenimo būdu, toleruoti jį.	3.8. Grupuoti gamtos bei žmogaus rankų kūrinius. 3.9. Parodyti žemėlapyje Baltijos šalis – Latviją ir Estiją, taip pat kaimynus – Lenkiją, Rusiją, Gudiją. 3.10. Naudojantis vaizdine medžiaga, pateikti pavyzdžių, kaip gyvena kitų kraštų žmonės.	3.8.1. Atpažinti natūralius ir dirbtinius aplinkos objektus. 3.9.1. LGK, pirštų abėcėle, rašytine lietuvių kalba pavadinti kaimynines šalis, Baltijos šalių sostinių pavadinimus. 3.10.1. LGK nusakyti, kaip gyvena žmonės šiltuosiuose bei šaltuosiuose kraštuose.	3.8. Ekskursuojant po apylinkes stebima ir atpažįstama, kuriuos kraštovaizdžio objektus yra sukūręs žmogus, o kuriuos – pati gamta. 3.9. Susipažįstama su Baltijos valstybėmis – Latvija, Estija; jų vieta Europos žemėlapyje. Žiūrima nuotraukos, fotoalbumai. Rengiami projektai minimaliai pavaizduojant savo gyvenamosios vietos apylinkes, kraštą; projektai apie valstybes Lietuvos kaimynės – Latviją, Lenkiją, Rusiją, Gudiją; Baltijos valstybes, t. y. kaupiama ir pristatoma kitiems informacija apie savo apylinkių, krašto, kitų kraštų geografines ypatybes, tradicijų, gyvenimo būdo savitumus. 3.10. Aiškinamasi ir bandoma suprasti, kaip gyvena tolimų šiltųjų bei šaltųjų kraštų žmonės (kokius namus statosi, kuo rengiasi, kuo maitinasi), kuo jų gyvenimas panašus ir kuo skiriasi nuo mūsų, gyvenančių vidutinių platumų klimato zonoje, gyvenimo.
Gerbti ir tausoti žmonių protu ir rankomis sukurtas gėrybes. Jausti pagarbą kiekvienam dirbančiam žmogui.	3.11. LGK, rašytine lietuvių kalba papasakoti, ką dirba mokytojo nurodytos profesijos žmonės. 3.12. Nustatyti, iš kur gaunamos žmonių vartojamos gėrybės: maistas, drabužiai, būstas, elektros energija.	3.11.1. LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba nurodyti, kur ir kuo dirba tėvai. Žiūrint paveikslėlius, LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba išvardyti pavaizduotų profesijų atstovus. 3.12.1. Žiūrint paveikslėlius, LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba išvardyti, kokias gėrybes sukuria ūkininkas. Elementariai LGK papasakoti, kaip dirba ūkininkas, paaiškinti, kaip dirba verslininkas.	3.11. Atliekant įvairias užduotis, žiūrint įvairią vaizdinę medžiagą aiškinamasi, iš kur ant mūsų stalo atsiranda maistas; kaip ir iš ko gaminama apranga; pastatomi nuo lietaus ir šalčio saugantys gyvenamieji namai; iš kur gaunama šviesa ir šiluma. 3.12. Remiantis turima patirtimi ir pavyzdžiais iš gyvenimo, aiškinamasi, kaip savo ūkyje dirba ūkininkas, ką jis augina, kas iš to vėliau pagaminama. Rengiami projektai (mokytojo pateiktomis ir pačių sukurtomis iliustracijomis bei glaustais užrašais pavaizduojant), skirti išsiaiškinti, kuo svarbūs ir naudingi visiems yra prekybos, transporto, statybos ir kiti verslai.
4. Žmogaus sveikata ir saugumas			
Gerbti dar negimusią gyvybę ir gyvybės nešiotoją –	4.1. LGK paaiškinti, iš kur atsiranda žmogus.	4.1.1. LGK nusakyti, kokie yra būtiniausi kūdikio poreikiai;	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 4.1. Aiškinamasi, kaip gimsta kūdikis ir kaip jis išauga iki suaugusio žmogaus.

motiną.	Sudėlioti paveikslėlius su žmonėmis eilės tvarka - nuo jauniausio iki vyriausio.	nusakyti, kaip galima padėti tėvams rūpintis naujagimiu.	Svarstoma, dalijamasi patirtimi, kokios priežiūros reikia kūdikiui; išsiaiškinama, kad jam reikia ne tik maisto, miego, bet – svarbiausia – tėvų, brolių ir seserų globos bei meilės. Kuriami nuotraukų plakatai apie savo gyvenimo istoriją.
Rūpintis savo sveikata, saugotis pavojų. Jausti atsakomybę už save ir kitus – jų sveikatą ir gyvybę. Stengtis būti tvarkingam.	4.2. Saugiai elgtis mokantis, dirbant, žaidžiant. 4.3. LGK pasakyti pagrindinių kūno dalių paskirtį. Reaguoti į pastebėjimus dėl taisyklingos laikysenos: stovėsenos ir sėdėsenos. Pasirinkti veiklą, leidžiančią pailsėti – atgauti jėgas. 4.4. Paisyti kūno švaros. Tvarkyti savo kambarį, klasę.	4.2.1. LGK nurodyti svarbiausias saugaus elgesio buityje, miške, prie vandens taisykles. 4.3.1. LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba pavadinti pagrindines žmogaus kūno dalis. Suprasti, kad svarbu paisyti taisyklingų kūno padėčių. 4.4.1. LGK nusakyti, kaip rūpintis kūno, patalpų švara bei tvarka.	4.2. Parinkus įtaigių pavyzdžių padedama mokiniams suprasti, kad žmogaus organizmas yra lengvai pažeidžiamas, todėl reikia rūpintis savo sveikata ir gyvybe. Remiantis savo patirtimi, žinomais įvykiais, aiškinamasi, kaip reikia elgtis namuose, mokykloje, gamtoje. 4.3. Naudojantis prieinama vaizdine medžiaga, tyrinėjamas žmogaus kūnas, mokomasi LGK, pirštų abėcėle ir rašytine lietuvių kalba pavadinti savo kūno dalis. Remiantis savo patirtimi aiškinamasi kiekvienos žmogaus kūno dalies funkcijos. Mokomasi taisyklingos laikysenos: stovėsenos ir sėdėsenos. 4.4. Aptarti būtinybę rūpintis kūno švara, tvarkyti ir prižiūrėti gyvenamąją, mokyklos patalpų aplinką.
Rūpintis savo sveikata – sveikai ir visavertiškai maitintis.	4.5. Turėti nuomonę, kas apsaugo nuo ligų. 4.6. LGK paaiškinti, kodėl turime maitintis. Mokytoji padedant, analizuoti, kodėl svarbu tinkamai maitintis; išskirti, kuriuos produktus ir kokiomis proporcijomis sveika valgyti. Laikytis sveikos mitybos taisyklių. Numatyti, kas gali atsitikti jų nesilaikant.	4.5.1. LGK paaiškinti, kas padeda išsaugoti sveikatą. 4.6.1. Mokytojo nurodytus maisto produktus priskirti „maitinimosi piramidės“ dalims. LGK „pastatyti“ „maitinimosi piramidę“.	4.5. Remiantis pavyzdžiais iš patirties, iš artimiausios aplinkos aptariama, kas padeda išsaugoti sveikatą. 4.6. Pasitelkiant vaizdinę medžiagą aiškinamasi, kodėl svarbu valgyti, kaip reikia sveikai ir visavertiškai maitintis. Vaikai, patys sudarinėdami dienos valgiaraštį, aiškinasi, ką valgyti pusryčiams, pietums, vakarienei. Išsiaiškinama, kodėl nenaudinga ar net žalinga vartoti saldumynus, saldintus gaiviuosius gėrimus ir pan.

Rūpintis jutimo organais, teikiančiais žmogui galimybę pažinti pasaulį.	4.7. Tyrinėti savo pojūčius. Atrasti, kokie svarbūs yra pojūčiai žaidžiant, mokantis, dirbant. Saugoti regėjimą.	4.7.1. Suprasti, kad jutimo organai yra svarbūs, nes padeda žmogui orientuotis aplinkoje. LGK paaiškinti, kaip saugoti akis.	4.7. Atliekant nesudėtingus eksperimentus tyrinėjami regėjimo, klausos, lytėjimo, skonio, uoslės pojūčiai. Mokomasi saugoti akis (pailsėti, padaryti akių mankštą, pasirinkti tinkamą apšvietimą ir pan.). Aptariama, kaip reikia tinkamai pasiruošti skaityti knygą, rašyti, žiūrėti televizijos laidas, dirbti su kompiuteriu.
---	--	--	--

5. Žmogus ir gyvoji gamta			
Žavėtis aplinkiniu pasauliu, jį tyrinėti. Veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai. Dalytis atradimais. Ieškoti sąsajų tarp faktų ir reiškinių.	5.1. Mokytoji padedant, planuoti tyrimą: stebėjimą ar bandymą. Atlikti paprastus stebėjimus ir nesudėtingus bandymus, mokytoji vadovaujant formuluoti išvadas ir perteikti jas kitiems. 5.2. Laikytis saugumo reikalavimų. 5.3. Atpažinti mokslo atradimus ir jų lemiamus žmonių gyvenimo pokyčius.	5.1.1. Numatyti, ką galima stebėti. LGK papasakoti, kaip reikia stebėti gamtą. 5.2.1. Nurodyti, kada ir kokius prietaisus ar priemones naudoti. Suprasti ir LGK paaiškinti, kodėl atliekant bandymus reikia laikytis saugumo reikalavimų. 5.3.1. Nurodyti keletą mokslo atradimų.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 5.1. Mokytoji padedant, mokomasi planuoti ir atlikti elementarius gamtos stebėjimus, paprastus tyrimus, eksperimentus. Mokomasi stebėjimų ir bandymų duomenis pristatyti išradingai bei patraukliai: pateikti schematiškai, pavaizduoti piešiniu. Atliekant nesudėtingus bandymus, eksperimentus, mokomasi naudotis paprasčiausiais buitinais ilgio, laiko, masės ir temperatūros matavimo prietaisais. 5.2. Pratinamasi saugiai naudotis mokyklinėmis gamtos tyrimo priemonėmis, buityje naudojamais prietaisais ir medžiagomis. 5.3. Remiantis savo patirtimi, iš įvairių šaltinių gauta informacija, mokomasi įžvelgti mokslo atradimų poveikį žmogaus gyvenimui: jo buičiai, sveikatai ir pan., elementariai paaiškinti tai LGK.
Gerbti gyvybę, ją saugoti.	5.4. Gebėti sugrupuoti nurodytus artimiausios aplinkos objektus į gyvus ir negyvus. LGK paaiškinti, kas yra gyvybė. Mokytoji padedant, išskirti	5.4.1. Atpažinti, kas aplinkoje yra gyvas, o kas – negyvas. LGK nusakyti svarbiausius požymius, kuriais gyvas organizmas skiriasi nuo negyvo daikto.	5.4. Mokomasi savo aplinkoje (klasėje, namuose, kieme) atskirti gyvą objektą nuo negyvo. Aiškinamasi, kad gyvas organizmas nuo negyvo skiriasi tam tikrais požymiais: gyvi organizmai auga, kvėpuoja, juda, maitinasi, dauginasi. Atliekant užduotis mokomasi daiktus ir gamtos objektus grupuoti, pvz., pagal paskirtį, išorinius ar kitus požymius ir pan.

	gyvų ir negyvų objektų skirtumus ir panašumus.		
Pažinti supančią aplinką. Tausoti aplinką, jos neteršti.	5.5. Tyrinėti ir mokytojai padedant LGK apibūdinti gyvų organizmų priklausomumą nuo aplinkos, besikeičiančių metų laikų ir pan. 5.6. Mokytojai padedant, analizuoti ir apibendrinti, ar gyvi organizmai gali išgyventi užterštoje aplinkoje. Svarstyti, kaip reikėtų elgtis išvydus teršiant aplinką.	5.5.1. LGK nurodyti, kad gyvybei palaikyti būtinas oras, vanduo, maistas, šviesa ir šiluma. 5.6.1. Suprasti vandens telkinių žmonėms teikiamą naudą. LGK nurodyti svarbiausius oro, vandens taršos šaltinius.	5.5. Remiantis savo patirtimi bei aplinkos stebėjimo išvadomis mokomasi išskirti pagrindines sąlygas, būtinas augalų ir gyvūnų gyvybei palaikyti. Remiantis savo patirtimi bei aplinkos stebėjimo išvadomis mokomasi savais žodžiais paaiškinti, kaip augalai ir gyvūnai yra priklausomi nuo aplinkos sąlygų, kaip jie reaguoja į metų laikų kaitą. 5.6. Aiškinamasi, remiantis pavyzdžiais, kaip žmonės panaudoja savo reikmėms vandens telkinius; taip pat kaip juos teršia nuotekos, trąšos, šiukšlės. Aptariama oro taršos problema. Siūlomi konkretūs pasiūlymai, ką pradinių klasių mokiniai galėtų nuveikti, kad jų gyvenamoji aplinka taptų švaresnė. Organizuoti talkas.
Domėtis gamtine aplinka kaip neišsenkančiu džiaugsmo ir pažinimo šaltiniu. Drąsiai LGK klausti, nebijoti prisipažinti, kad ko nors nesupranta ar nežino.	5.7. Stebint, tyrinėjant, mokytojai vadovaujant atrasti pagrindinius požymius, skiriančius medžius, krūmus ir žoles. Parinkti medžių, krūmų, žolių pavyzdžių. 5.8. Mokytojai vadovaujant rasti reikiamą informaciją nurodytuose šaltiniuose.	5.7.1. LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pavadinti augalų dalis. Skirti ir pavadinti keletą medžių ir krūmų, žolių, grybų rūšių. 5.8.1. Naudojantis mokytojo pateikta papildoma medžiaga (planelis, lentelės, schemos ir t. t.) LGK nusakyti, kur kokios informacijos galima ieškoti.	5.7. Išvykų į gamtą metu aiškinamasi, kokios yra augalų dalys. Pagal konkrečius požymius mokomasi skirti medžius, krūmus, žoles. Mokomasi pažinti ir pavadinti po keletą Lietuvoje augančių medžių ir krūmų, žolių, grybų rūšių. 5.8. Mokytojai vadovaujant bei skatinant kiekviena proga, mokomasi ieškoti trūkstamos informacijos nurodytuose informacijos šaltiniuose – enciklopedijose, žinynuose, internete.
Išgyventi pažinimo džiaugsmą stebint ir elementariai tyrinėjant savo aplinkoje augančius augalus, gyvenančius gyvūnus. Saugoti ir rūpintis viskuo, kas gyva.	5.9. Stebint pažinti namuose auginamų gyvūnų ir augalų poreikius, elgseną, įpročius. 5.10. Rūpintis ir prižiūrėti namuose augančius augalus ir gyvūnus. 5.11. LGK pasakyti, kokią naudą vienas ar kitas	5.9.1. Atpažinti bei LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pavadinti kai kuriuos dažniausiai artimiausioje aplinkoje aptinkamus augalus ir gyvūnus. 5.10.1. LGK nusakyti, ko reikia, kad augintiniai ar	5.9. Vaikai stebi ir tyrinėja kambarinių augalų, namų augintinių, naminių gyvulių ir paukščių poreikius, jų gyvenimo būdą. 5.10. Mokomasi rūpintis ir prižiūrėti augintinius; ugdomasi nuostata globoti mažesnius, silpnesnius. 5.11. Aiškinamasi, kuo svarbūs ir naudingi žmogui yra naminiai

	naminis gyvulys ar paukštis teikia žmogui.	prižiūrėti augalai gerai jaustųsi. 5.11.1. LGK nusakyti, kokios naudos iš naminių gyvulių ir paukščių turi žmogus.	gyvuliai ir paukščiai. Iš vadovėlių, pažintinės literatūros, interneto sužinoma, kad įprastų naminių gyvulių protėviai kadaise buvo laukiniai gyvūnai, kuriuos žmogus prisijaukino.
6. Žmogus ir negyvoji gamta			
Pažinti vieną svarbiausių gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinių – judėjimą ir jo dėsnius.	6.1. Atpažinti judančius objektus, mokytoji vadovaujant palyginti jų kelią, greitį ir judėjimo laiką (pavyzdžiui, automobilis važiuoja greičiau, negu eina žmogus; bėgantis žmogus per tą patį laiką įveikia didesnę atstumą nei einantis ir t. t.)	6.1.1. Mokytojo pateiktoje vaizdinėje medžiagoje atpažinti judančius objektus; LGK pasakyti, kurie objektai juda, kaip jie juda.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 6.1. Stebint artimiausią aplinką mokomasi išskirti judančius objektus, suprasti, kad vienas objektas juda greičiau arba lėčiau už kitą. Mokiniai pateikiami klausimai, kurie padėtų išskirti greičio savybę (pvz., <i>Kodėl į kitą miestą važiuojame autobusu, automobiliu, traukiniu, o ne dviračiu?</i>)
Atsargiai elgtis su elektros prietaisais. Taupyti elektros energiją.	6.2. LGK paaiškinti, kam reikalinga energija ir pateikti energijos naudojimo kasdieniame gyvenime pavyzdžių. 6.3. Išskirti ir LGK, pirštų abėcėle ar rašytine lietuvių kalba pavadinti pažįstamus elektros energiją naudojančius prietaisus. Atpažinti, kur elektros energija eikvojama be reikalo. Mokytoji padedant, siūlyti paprasčiausių elektros energijos taupymo būdų.	6.2.1. Padedant mokytoji LGK nurodyti savo pažįstamos aplinkos svarbiausius energijos šaltinius (Saulę, kurą ir kt.). 6.3.1. LGK nurodyti, kokiems pagrindiniams tikslams elektra naudojama kasdieniame gyvenime. Naudojantis vaizdine medžiaga LGK nusakyti pagrindines saugaus elgesio su elektriniais prietaisais taisykles.	6.2. Stebint artimiausią aplinką pasakojama, kam naudojama energija (maistui gaminti, apšvietimui, šildymui ir kt.) ir jos šaltiniai (kuras, elektra ir kt.). 6.3. Stebima ir aptariama, kokie prietaisai namuose ir mokykloje naudoja elektros energiją. Skatinama pastebėti, kurie elektros prietaisai veikia be reikalo, raginama juos išjungti. Aiškinamasi saugaus elgesio su elektriniais prietaisais taisyklės.
Domėtis artimiausia gamtine aplinka.	6.4. Bendrais bruožais LGK apibūdinti dienos ir nakties,	6.4.1. Naudojantis mokytojo pateikta papildoma medžiaga	6.4. Mokomasi pastebėti ir apibūdinti artimiausioje aplinkoje vykstančius pokyčius, aiškinamasi jų priežastys. Aiškinantis

	metų laikų kaitą.	(ilustracine, schemomis, lentelėmis) LGK pateikti pakitimų, kurie įvyksta per parą ir metus gamtoje, pavyzdžių. Elementariai LGK paaiškinti Saulės poveikį gamtai ir žmogui.	pokyčius gamtoje, stebimi oro temperatūros pokyčiai, dienos ilgis ir kt. Metų laikų, dienos ir nakties kaita siejama su kasdieniu žmonių gyvenimu (apranga, darbu, poilsiu ir kt.). Aiškinamasi, kad Saulės poveikis gali būti kenksmingas (persikaitinus gali ištikti saulės smūgis, oda gali smarkiai nudegti) ir pan.)
Stebėti, tyrinėti, atrasti sau naujus dalykus.	6.5. LGK apibūdinti gerai pažįstamos aplinkos daiktus pastebint, kokios medžiagos juos sudaro. 6.6. Grupuoti įvairias medžiagas, išskiriant svarbiausius medžiagų požymius.	6.5.1. Pateikti kasdienės aplinkos daiktų ir juos sudarančių medžiagų pavyzdžių. 6.6.1. LGK nurodyti medžiagų požymius: sunkumą, paviršiaus ypatybes, būvį (kietas ar skystas).	6.5. Stebimi kasdienėje aplinkoje esantys daiktai ir LGK išvardijamos juos sudarančios medžiagos: stalas – medinis, plastikinis, metalinis. 6.6. Naudojantis jutimo organais tyrinėjami aplinkoje esantys daiktai ir aptariama, kuo skiriasi juos sudarančios medžiagos (pvz., skystos ir kietos, lengvos ir sunkios, šiurkščios ir švelnios); nusakomi medžiagų požymiai; pagal juos medžiagos grupuojamos.
Atsargiai elgtis su kasdienėje aplinkoje esančiomis medžiagomis, užtikrinant sau ir kitiems saugią aplinką. Tausoti ir saugoti gamtą. Taupiai ir atsakingai naudotis gamtos gėrybėmis.	6.7. Pastebėti, kad dirbant su medžiagomis, gali keistis jų savybės. 6.8. Mokytoji vadovaujant išskirti kasdienėje aplinkoje esančius taršos šaltinius, pateikiant pavyzdžių paaiškinti buitinių atliekų antrinį panaudojimą.	6.7.1. Mokytoji vadovaujant pateikti paprastų medžiagų savybių kitimo pavyzdžių iš kasdienio gyvenimo (maisto gaminimas, medžio ar popieriaus deginimas). 6.8.1. Nurodyti, kad plovikliai, skalbimo milteliai, plastikinės pakuotės ir kitos kasdienio vartojimo priemonės teršia aplinką, pateikiant pavyzdžių paaiškinti, kokias buitines atliekas būtų galima panaudoti antrą kartą.	6.7. Padedant mokytoji atliekami nesudėtingi tyrimai, mokomasi pažinti kasdieniame gyvenime pasitaikančius medžiagų savybių kitimus ir juos pavadinti. 6.8. Naudojant įvairius aktyvaus mokymosi metodus išsiaiškinama, kokios buityje naudojamos priemonės teršia aplinką, vandenį, orą, dirvožemį. Organizuojant ekskursijas į vietinę atliekų perdirbimo įmonę ar sąvartyną, mokomasi rasti būdų antriniam atliekų panaudojimui; mėginama su mokiniais gaminti popierių. Daryti kūrybinius darbelius iš buitinių atliekų. Mokyti rūšiuoti atliekas.

32.7.2. Turinio apimtis. 1–2 klasės

Išmoksta, įsimena mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką.

32.7.2.1. Žmonių gyvenimas kartu. Pirmoje klasėje svarbu, kad vaikas suvoktų save, pajustų savo vertę, susivoktų aplinkiniame pasaulyje, suprastų ryšių su kitais žmonėmis svarbą ir reikšmę. Išeities taškas – artimiausia aplinka: šeima, namai, namų aplinka. Vaikas turi suvokti: kiekvienas asmuo yra unikalus, nepakartojamas; visi žmonės yra ir panašūs, ir skirtingi – savo išvaizda, jausmais, poreikiais, pomėgiais ir t. t. Skirtingus žmonių poreikius ir norus būtina derinti – atsižvelgiant į kitų interesus. Antroje klasėje dėmesio centre – bendravimas ir bendradarbiavimas su kitais ir kitokiais (į klasę atėjusiu naujoku, giminėmis, kitataučiais, neįgaliaisiais).

32.7.2.2. Žmonių gyvenimo kaita. Pirmoje klasėje svarbiausia – pradėti suvokti žmonių gyvenimo bei gamtos pokyčius. Stebima artimiausia aplinka: vaikas stebi save, aplinkinius ir aplinką, nusako paprasčiausius pokyčius. Antraklasis ima suvokti, kad mes gyvename dabartyje, bet ir prieš mus žmonių gyventa, ir po mūsų gyvenimas nenutrūks. Remiantis informacija apie šeimą, kartų kaitą, susidaroma laiko tėkmės samprata. Nuo šeimos istorijos pereinama prie giminės, bendruomenės istorinės raidos. Žmonių gyvenimo kaita siejama su gyvenamąja aplinka, gyvensena, tradicijomis, darbais, darbo įrankiais.

32.7.2.3. Žmonių gyvenamoji aplinka. Mokomasi suvokti erdvę: stebint aplinką, stengiamasi pastebėti jos įvairovę, objektų išsidėstymą erdvėje. Susipažįstama su artimiausia aplinka, mokomasi ją elementariai apibūdinti. Mokomasi suvokti, kad yra aplinka, kurią galima patirti tiesiogiai, bet yra ir kitos vietos, kur taip pat gyvena žmonės. Susipažįstama su pagrindinėmis žmonių tradicijomis, gyvensena, darbais, verslais dabar ir praeityje. Aiškinantis, kaip gyvena kitų kraštų žmonės, sužinoma apie kultūrų skirtumus. Elementariai susipažįstama su kurčiųjų kultūra, girdinčiųjų ir kurčiųjų kultūros ypatumais.

32.7.2.4. Žmogaus sveikata ir saugumas. Vaikui suprantamai (LGK, naudojant vaizdines priemones) aptariamas žmogaus gimimo klausimas, susipažįstama su žmogaus kūno sandara. Ugdomi asmens higienos, sveiko maitinimosi, apsirengimo įpročiai. Plečiamas mokinių supratimas apie sveikatą ir jos tausojimą, vaistų, buitinių cheminių medžiagų, rūkymo ir alkoholinių gėrimų poveikį sveikatai. Vaikas mokosi suprasti, kad už savo gyvybę bei saugumą atsako ir jis pats. Pradedama mokytis saugumo taisyklių (gatvėje, kelyje, gamtoje, butyje, santykiuose su nepažįstamais žmonėmis). Pratinamasi išvengti nelaimingų atsitikimų, ligų. Mokomasi saugiai naudoti darbo įrankius, instrumentus. Ugdomi savigarbos, orumo, teigiamo savęs vertinimo pagrindai, ateityje nulemsiantys atsparumą savigriovai, žalingiems įpročiams.

7.2.5. Žmogus ir gyvoji gamta. Pradedami kloti gamtamokslinio pažinimo pradmenys. Pasaulis imamas suvokti kaip sistemingo pažinimo objektas. Tiesiogiai stebimi konkretūs faktai bei reiškiniai, mokytojai padedant, jie lyginami, rūšiuojami, apibūdinami elementariai, remiantis savo patyrimu, mokomasi atlikti paprastus tyrimus. Nagrinėjama gyvų organizmų (augalų, gyvūnų) sandara, siejant sandaros ypatumus su gyvybinėmis funkcijomis. Aiškinamasi žmogaus poveikio gamtai priežastys ir žmogaus veiklos padariniai.

32.7.2.6. Žmogus ir negyvoji gamta. Mokomasi stebėti negyvosios gamtos objektus, kaupti informaciją – skaitant, naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais (žinytais, enciklopedijomis, internetu), padedant mokytojai – rūšiuoti, klasifikuoti ir perteikti informaciją kitiems piešiant, sudarant lenteles, grafikus, brėžiant diagramas, atliekant paprasčiausius bandymus, tyrimus. Tyrinėjamos medžiagos, išskiriant pagrindinius jų požymius, savybes, lyginant, rūšiuojant, klasifikuojant. Ieškoma priežastinių ryšių tarp faktų ir reiškinių. Aiškinamasi, kam naudojama energija, apibūdinami jos šaltiniai. Aptariamas žmogaus veiklos poveikis gamtai.

32.7.3. Vertinimas. 1–2 klasės

32.7.3.1. Lentelėje pateikiami mokinių pasiekimų lygių požymiai, t. y. trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Mokinių pasiekimų lygių požymiai padės mokytojai įvertinti mokinių pasiekimus ir individualią pažangą. Pasiekimų lygiai neturėtų būti konvertuojami į pažymius, pagal juos nederėtų vaikų skirstyti į „pažangius“ ir „nepažangius“. Pasiekimų lygiai padės mokytojai spręsti, kiek jau vaikas yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis mokinių pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti vertinimo aprašus trimestro ar pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant antrąją klasę.

Vertinami kiekvieno mokinio pasiekimai, fiksuojant jo individualią pažangą, lyginant ankstesnius rezultatus su dabartiniais. Vertinimo objektas – mokinio gebėjimas operuoti įgytomis žiniomis, o ne lietuvių kalbos mokėjimas. Vertinama stebint mokinio daromą pažangą, parenkant vertinimo užduotis, fiksuojant rezultatus. Vertinama orientuojantis į išsilavinimo standartų kriterijus. Vertinamas kiekvienas atliktas mažesnis ar didesnis darbas. Rezultatai vertinami

individualizuotai, diferencijuotai. Svarbu, kad vaikas dirbtų pagal savo galimybes ir stengtųsi siekti kuo geresnių rezultatų. Atliktas mokinio darbas ar pasiektas rezultatas įvertinamas trumpu žodiniu įvertinimu, apibendrinimu ar lakoniška recenzija, mokytojo sukurtais simboliais.

Įvertinant specifinę sutrikusios klausos ugdytinio kalbinę situaciją (ribotos lietuvių kalbos žinios, bendrauja gestų kalba), atliekant įvertinamąsias užduotis, leidžiama naudotis įvairia pagalbine medžiaga. Tai sprendžia mokytojas, atsižvelgdamas į individualius ugdytinio gebėjimus.

32.7.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės

Lygmenys Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atpažįsta pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas, LGK atkuria svarbiausią nagrinėjamos temos informaciją. Mokytojo padedamas geba piešiniais, ženklais, LGK perteikti nesudėtingą informaciją.	LGK paaiškina pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Mokytojui padedant, elementariai LGK nusako pagrindinę temos mintį. Mokytojo padedamas geba: LGK nusakyti, piešiniais, ženklais, simboliais pavaizduoti svarbią informaciją; palyginti ir GK pasakyti, kuo panašūs ir kuo skiriasi gerai jam pažįstami dalykai; sugrupuoti gerai pažįstamus objektus; skiria, kuri jam žinoma informacija yra teisinga, o kuri – klaidinga.	Žino pagrindinius nagrinėjamos temos faktus. Mokytojui išaiškinus temą, supranta apie ką kalbama, gali LGK nusakyti pagrindinę mintį, apibendrina pagrindinę informaciją. Atpažįsta ir atkuria informaciją iš pateiktos detalės. Atskiria esmines detales nuo neesminių. Mokytojo padedamas ar savarankiškai geba: LGK nusakyti, ženklais, simboliais ar schema pavaizduoti svarbią informaciją; skirstyti objektus į grupes pagal įvairias kategorijas; skiria ir LGK paaiškina, kuri informacija yra teisinga, o kuri klaidinga, apibendrina gerai žinomą informaciją.
Problemų sprendimas	Mokytojo padedamas, geba suvokti, kad yra problema; nusakyti, kuris dalykas jam neaiškus; imtis spręsti problemą pasiūlytu būdu.	Mokytojui vadovaujant, geba nurodyti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; nusakyti, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; bando numatyti būdą, kaip išspręsti problemą; imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.	Savarankiškai geba iškelti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; LGK nusakyti, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; įvertinti, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; numatyti būdą, kaip išspręsti problemą; spręsti ją pasirinktu būdu.
Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Mokytojo padedamas, geba atlikti paprastus stebėjimus, kartu su mokytoju randa reikiamą informaciją šaltiniuose.	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; mokytojui vadovaujant atlieka elementarius fizikinius bandymus.	Mokytojo padedamas ar savarankiškai geba: atlikti paprastus stebėjimus ar tyrimus, rasti reikiamą informaciją žinomuose šaltiniuose, internete; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; mokytojui vadovaujant pademonstruoti gerai pažįstamų medžiagų savybes; demonstruoti nagrinėtus fizikinius bandymus.
Komunikavimo gebėjimai	Supranta paprastą informaciją iš lūpų, stebėdamas, skaitydamas. Geba perduoti (LGK, piešiniu, simboliais, ženklais) savo mintis.	Suvokia vaizdinę, žodinę, rašytinę, LGK perduodamą informaciją. Geba perduoti savo mintis kitiems gestais, piešiniu, simboliais. Mokytojui padedant, supranta ir nagrinėja nesudėtingą informaciją.	Kalba LGK ar sakytine kalba, stebi, tariasi grupėje; geba fiksuoti informaciją piešiniu, simboliais, schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais ir ją perteikti kitiems schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais,

		Mokytojui padedant, geba perteikti paprastą informaciją elementariomis schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais, LGK ar raštu.	LGK ar raštu moka klausti, aiškintis, tikrinti informaciją; geba dalytis sumanymais, idėjomis su draugais.
Mokėjimas mokytis	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, kartais bando ieškoti pagalbos; atlieka užduotis, kai yra kontroliuojamas, siekia atlikti tik tiek, kiek reikia; ne visada tinkamai organizuoja savo laiką; ir mokytojui patarus ne visada tikslingai pasirenka mokymosi būdus ir priemones.	Sutelkia dėmesį, reikalingą užduočiai atlikti; iškilus sunkumams, vis dėlto stengiasi atlikti darbą iki galo; siekia rezultato, kai yra aiškiai nurodyta, ir nekontroliuojamas; siekia norimų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi, bet ne visada numato tinkamą mokymosi laiką, dažniausiai pasirenka būdus ar priemones, atsižvelgdamas į mokytojo patarimus.	Susitelkia ilgam ir kryptingam darbui; susidūręs su sunkumais atkakliai siekia užsibrėžto tikslo; rezultato siekia savarankiškai; siekia geriausių jam įmanomų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi pasirinkdamas tinkamą mokymosi laiką; siekdamas mokymosi tikslų, atsižvelgdamas į mokytojo patarimus, pasirenka tinkamiausius būdus ir priemones.
Vertybinės nuostatos	Nerodo priešiško kitiems; žaidžiant, veikiant, mokantis, siekia tarpusavio supratimo. Domisi jam svarbiais naujais dalykais gamtoje ir žmonių gyvenime. Yra nusiteikęs neturėti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti kultūros paveldą.	Yra palankus kitų atžvilgiu; siekia laikytis taisyklių, laikytis duoto žodžio; kartais savo asmeninius interesus iškelia aukščiau už bendruomeninius. Rodo susidomėjimą ar pastangas įgyti naujų žinių. Yra nusiteikęs pažinti, saugoti ir puoselėti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros paveldą.	Palankiai vertina save ir daugumą savos bendruomenės narių; suvokia ir pripažįsta, kad yra bendruomenės narys; jaučia atsakomybę už bendrus reikalus; stengiasi laikytis taisyklių ir susitarimų, sąžiningai ir atsakingai veikti. Yra smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, taip pat naujais dalykais; tiki, kad naujus dalykus pažins ir supras; stebi, tyrinėja, į naują informaciją reaguoja teigiamai. Stengiasi prisidėti prie gyvosios ir negyvosios gamtos saugojimo, kultūros paveldo puoselėjimo.

32.8. Mokinių pasiekimai, ugdymo gairės, turinio apimtis ir vertinimas. 3–4 klasės

Laukiami mokinių pasiekimai yra orientuoti į kompetencijos ugdymą. Todėl jie aprašomi kaip sudedamosios kompetencijos dalys: vertybinės nuostatos, gebėjimai, žinios ir supratimas. Nuostatos suprantamos kaip mokinių požiūris į tam tikrą pažinimo sritį, objektą, veiklą, jų nusiteikimas bei nusistatymas atitinkamai priimti informaciją, mąstyti ir veikti. Gebėjimai – tai žinių, patirties, įgimtų gabumų panaudojimas mąstyti, pažinti, spręsti problemas, veikti. Žinios ir supratimas – tai, ką mokiniai turi žinoti ir kaip, koku būdu jie žinojimą bei supratimą turėtų parodyti (*pvz., nusakyti, išvardyti ir t. t.*). Žinios ir supratimas – tai būtinos prielaidos, kad susiformuotų gebėjimai. Ugdymo gairės kreipia mokytoją į aktyvaus ugdymo ir ugdymosi metodų taikymą, teikia siūlymų darbui organizuoti. Jos yra rekomendacinio pobūdžio.

Numatomos mokinių žinios, gebėjimai ir pasiekimai turi atitikti individualias, klausos sutrikimo veikiamas sąlygas, kurias įvertina gydytojas, psichologas, surdopedagogas.

32.8.1. Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės. 3–4 klasės

Ugdymas grindžiamas turimomis ir tobulinamomis dalyko žiniomis, įgūdžiais. Mokomasi ne tik klasėje, bet ir artimoje bei vaikams pažįstamoje aplinkoje – bibliotekoje, informacinių technologijų kabinete, gatvėse prie mokyklos, mokyklos teritorijoje, pagal galimybes – muziejuose, įvairiose įstaigose ir t. t.

Mokymosi procese naudojami įvairūs informacijos šaltiniai: periodiniai leidiniai, mokytojo parengta dalomoji ir demonstracinė medžiaga, internetas, knygos, aplinkos tyrinėjimo (stebėjimų) rezultatai. Tai, kas patirta ir atrasta, apibendrinama, daromos vaikų amžių atitinkančios išvados, kuriomis grindžiama konstruojama žinių sistema. Kaip papildoma didaktinė medžiaga naudojami specialūs adaptuoti tekstai, daug vaizdinės medžiagos, paveikslėlių žodynas, kortelės su užrašais. Pagal galimybę atliekama kuo daugiau bandymų, eksperimentų, kad klausos sutrikimą turintis vaikas akivaizdžiai pamatytų jam teigiamas tiesas.

Pasaulio pažinimo temas galima integruoti į kitus mokomuosius dalykus: dorinio ugdymo, matematikos, lietuvių kalbos, dailės, dalykinės praktinės veiklos, kūno kultūros.

Pasaulio pažinimo pamokose prioritetas teikiamas LGK, o ne lietuvių kalbai. Bendravimas LGK kalba pamokoje leidžia padidinti mokymo informacijos apimtį, geriau perimti mokymo turinį. Lietuvių kalbos kompetencijos ir gebėjimų trūkumas neturi lemti pasaulio pažinimo dalyko pasiekimų įvertinimo.

Mokinių pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Žmonių gyvenimas kartu			
Pripažinti taisykles. Jausti atsakomybę už save ir savo grupę. Dalyvauti klasės, mokyklos, miesto bendruomenės, kurčiųjų draugijos gyvenime.	1.1. Mokytojui vadovaujant, kurti taisykles, jų laikytis. Gebėti priimti kitų pasiūlymus, nuorodas. Gebėti atsakingai ir laiku atlikti darbą.	1.1.1. LGK, o mokytojui padedant ir žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti klasės, darbo grupėje taisykles. LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba papasakoti apie bendruomeninius renginius.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 1.1. Kasdienėse klasės situacijose mokomasi kontroliuoti savo veiksmus, elgesį, gestų kalbą, t. y. ugdomi savikontrolės įgūdžiai. Atliekant projektines užduotis mokomasi konstruktyviai dalyvauti grupės darbe. Dirbant grupėse mokomasi būti partneriais: suprasti ir priimti kitų pasiūlymus, nuorodas; prisiimti atsakomybę už savo įsipareigojimus. Kaskart prisidedama prie klasės ar mokyklos organizuojamų šventinių renginių, labdaros akcijų, talkų; ugdomasi atsakomybė už jų sėkmę.
Gerbti kitą.	1.2. Parodyti gebėjimą dirbti ir	1.2.1. Suprasti, kad bendraujant	1.2. Bendraujant mokomasi išgirsti kito mintį, ją suprasti,

Nuomonėms išsiskyrus toleruoti kitokį požiūrį. Susitvarkyti.	bendrauti su kitais: išklausti kito žmogaus mintis, išsakyti savo nuomonę. Gebėti priimti sprendimus; ieškoti kompromisų siekiant bendro tikslo. Kontroliuoti savo elgesį kilus konfliktui; numatyti savo veiksmų padarinius. Gebėti taikiai spręsti konfliktus.	svarbu gerbti kitą ir kultūringai su juo elgtis, tinkamai išreikšti savo mintis, išklausti ir toleruoti kito išsakytą nuomonę. Žinoti, kaip elgtis ir į ką kreiptis iškilus konfliktinei situacijai.	elementariai LGK paaiškinti, ką norėjo pasakyti pašnekovas. Mokomasi kultūringai elgtis su kitu, pasakyti, kas neaišku, stengiamasi tai išsiaiškinti. Bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais mokomasi LGK formuluoti savo mintis; mokomasi suprantamai argumentuoti savo nuomonę. Ieškant sprendimo pratinamasi naudoti loginę schemą: <i>Jei..., tai...</i> Atliekant grupinio darbo užduotis ar kilus nesutarimui mokomasi, kaip reikia elgtis kilus konfliktui: kontroliuoti savo gestus ir veiksmus, nusiraminti, atsipalaiduoti; mokomasi spręsti konfliktinę situaciją: susitarti, ieškoti ir rasti abiem pusėms priimtina sprendimą. Projektinio darbo metu mokomasi suprasti, kad norint patenkinti savo būtiniausius poreikius tenka bendradarbiauti, paisyti vieniems kitų interesų, jų nepažeisti, būti solidariams.
Naudotis teisėmis ir pareigomis. Būti solidariam ir tolerantiškam. Gerbti kitų teises. Būti savo valstybės – Lietuvos – piliečiu.	1.3. Gebėti naudotis savo teisėmis. Atlikti pareigas bei įsipareigojimus. Tinkamai elgtis šeimoje, klasėje, svečiuose ir kitur. 1.4. Dalyvauti klasės seniūno rinkimuose. Gebėti dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime.	1.3.1. Suprasti, kad kiekvienas žmogus turi savo teises ir pareigas – šeimoje, klasėje, visuomenėje. LGK, o mokytojui padedant, ir žodine (sakytine, rašytine) kalba nusakyti savo teises ir pareigas. 1.4.1. Mokytojui vadovaujant, LGK paaiškinti, kas yra pilietis.	1.3. Stebint ir analizuojant aplinkos įvykius, mokomasi išskirti bei apibūdinti savo bei kitų žmonių vaidmenis, atliekamus šeimoje, klasėje, vietos bendruomenėje. Analizuojant specialius pavyzdžius, aiškinamasi ir bandoma suprasti, kad demokratinėje visuomenėje visi žmonės turi lygias teises, kurių nevalia pažeisti, taip pat ir pareigas, kurias privalu vykdyti. 1.4. Mokomasi suprasti ir LGK paaiškinti, kas yra pilietis, kokias teises ir pareigas jis turi. Išbandoma praktiškai klasėje ir mokomasi savais žodžiais nusakyti, kas yra rinkimai. Mokytojas kartu su mokiniais rengia vaizdinę medžiagą (plakatus, schemas apie rinkimus).
Mokytis kritiškai vertinti gaunamą informaciją. Stebėti socialinę aplinką; domėtis socialiniu visuomenės gyvenimu.	1.5. Gebėti pastebėti ir mokytojui vadovaujant analizuoti artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančius procesus. 1.6. Gebėti išsiaiškinti	1.5.1. Atpažinti, kas žmonių santykiuose dera, o kas – ne, kas daugumai priimtina, o kas ne. 1.6.1. Naudojantis vaizdine	1.5. Stebint ir aptariant artimiausioje aplinkoje vykstančius procesus aiškinamasi, kad žmonių gyvenimas tvarkomas pagal tam tikrus susitarimus, taisykles; ieškoma įtikinančių pavyzdžių. Mokomasi įžvelgti ir LGK mokytojui padedant, paaiškinti pokyčių artimiausioje socialinėje aplinkoje priežastis ir padarinius. 1.6. Analizuojant pavyzdžius aiškinamasi ir nusakoma, kas yra savivalda (mokyklos, kaimo, miesto), ką ji veikia. Remiantis

Priimti naujoves.	atsakymus į rūpimus klausimus; atlikti apklausą. Gebėti dalyvauti klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime.	medžiaga gebėti komentuoti, kokios yra vietos savivaldos ir valstybinės tarptautinės institucijos.	parengtų projektų medžiaga aiškinamasi, kokios yra valstybinės institucijos; bendrais bruožais mokomasi nusakyti jų paskirtį ir veiklos pobūdį.
2. Žmonių gyvenimo kaita			
Stengtis suprasti pokyčių neišvengiamumą, priežastis. Domėtis žmonijos praeitimi, istorija. Būti kūrybingam.	2.1. Naudojantis papildomąja medžiaga, pateiktu planu, išdėstyti istorijos įvykius chronologine tvarka vartojant kasdienius terminus (<i>seniau, dabar, ateityje; anksčiau, vėliau ir kt.</i>). 2.2. Naudojantis papildomąja medžiaga palyginti žmonių gyvenimo būdą, užsiėmimus bei laisvalaikį seniau ir dabar.	2.1.1. Pagal individualius gebėjimus operuoti sąvokomis, reiškiančiomis laiką. 2.2.1. Naudojantis papildomąja medžiaga, padedant mokytojui LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti, kuo vertėsi žmonės senovėje (rinkimu, medžiokle, žvejyba), kuo – vėlesniais laikais, išradus darbo įrankius, prisijaukinus gyvulius (žemdirbyste, gyvulių auginimu, amatininkyste), kuo – dar vėliau (pilių, miestų statyba, kelių, tiltų tiesimu, menine kūryba).	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 2.1. Laiko sąvokų mokomasi nuolat jas vartojant prisiminimuose, paaiškinimuose, aprašymuose. 2.2. Iš vadovėlio, kitos papildomosios literatūros, interneto sužinoma, kaip vertėsi (maitinosi, rengėsi, gynėsi nuo šalčio) žmonės senų senovėje ir kaip keitėsi jų verslai, amatai, kai buvo išrasti darbo įrankiai – kauptukas, arklas, žeberklas ir t. t., kai buvo prisijaukinti gyvuliai. Aiškinamasi, piešiama, inscenizuojama, kaip puošėsi, kaip linksminosi mūsų protėviai. Remiantis vaizdine medžiaga, bandoma išsiaiškinti ir suprasti, kodėl ir kaip augo miestai, kaip plėtojosi verslai, dailieji amatai, kaip plėtojosi pramonė ir t. t. Pavyzdžių pasirenkama enciklopedijose, internete. Nuolat praktikuojamasi kurti pasakojimus LGK, piešiniais apie tai, kaip gyveno žmonės senovėje.
Norėti pažinti savo krašto istoriją.	2.3. Mokytojui padedant, apibendrinti, kas liudija savo gyvenamosios vietovės praeitį. Parinkti žmonių sukurtų vertybių – pilių, rūmų, bažnyčių, meno kūrinių – pavyzdžių.	2.3.1. Pažinti ir LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba pavadinti iškiliausius Lietuvos žmones; svarbiausius vietovės istorijos paminklus. Mokytojui padedant, LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, kuo	2.3. Ekskursijų, išvykų metu aplankomi bent kiek įžymesni apylinkių istorijos objektai – piliakalniai, pilys, dvarai, bažnyčios, paminklai, išlikusios senos sodybvietės, malūnai ir pan.

Branginti ir vertinti tai, kas sukurta gimtosios vietovės žmonių. Nusiteikti saugoti kultūros paveldą.	2.4. Mokėti naudotis mokykloje ir namuose esančiais istoriniais šaltiniais.	jie įdomūs, svarbūs. 2.4.1. Stengtis suprasti, kuriais istorijos šaltiniais galima pasikliauti (pavyzdžiui, piešiniu ar fotografija), o kuriuos reikia atidžiai patikrinti.	2.4. Mokomasi skirti, kurie istorijos šaltiniai yra patikimi, o kurie – abejotini. Bandoma argumentuoti, kodėl, pavyzdžiui, įvykio vietos fotografija yra patikimesnis šaltinis už piešinį; kodėl susijaudinusio įvykio liudininko pasakojimas ne visada būna tikslus ir pan.
Gerbti savo tautos praeitį.	2.5. Mokytojai vadovaujant, LGK paaiškinti svarbiausius Lietuvos istorijos faktus.	2.5.1. Žinoti svarbiausias Lietuvos istorijos datas, išvardyti Lietuvos istorines asmenybes, objektus.	2.5. Išsiaiškinti reikšmingiausius Lietuvos istorijos objektus, asmenybes, istorijos faktus (pasirinktinai).
Didžiuotis savo šalies praeitimi, jos istorija; žavėtis garsiomis istorinėmis asmenybėmis, nuveiktais jų darbais. Įsipareigoti pagal išgales prisidėti prie savo valstybės kūrimo.	2.6. Išskirti keletą ryškiausių (pasirinktinai) Lietuvos istorijos epizodų.	2.6.1. Turėti bendriausią supratimą apie svarbiausius Lietuvos istorijos faktus.	2.6. Naudojantis gausia vaizdine medžiaga iš vadovėlių, istorijos knygų, enciklopedijų, interneto, kompaktinių plokštelių ir pan. kurtis bendriausią Lietuvos istorijos vaizdą. Galima glaustai aptarti šiuos Lietuvos istorijos epizodus: valstybės kūrimąsi; viduramžių Lietuvą: pilys, bažnyčios, amatai, pirmosios mokyklos; Žalgirio mūšį; valstybingumo praradimą; pasipriešinimą: sukilimai, knygnešystė; Nepriklausomos Valstybės atkūrimą: savanoriai; okupacijas, pokario partizanus; Sąjūdį, nepriklausomybės atgavimą, įsijungimą į ES. Derėtų pristatyti ir keletą žymiausių savo krašto istorijos asmenybių (pasirinktinai: didieji kunigaikščiai Mindaugas, Gediminas, Vytautas, sukilimo vadė E. Pliaterytė, tautinio atgimimo įkvėpėjas J. Basanavičius, Lietuvos valstybės prezidentai ir kiti); paaiškinti, kuo šios garsios asmenybės pasižymėjo. Įsidėmėti reikia tik pačius reikšmingiausius faktus bei asmenybes. Visų datų įsiminti nereikia. Jos gali figūruoti tik kaip orientacinės – suvokti įvykių sekai. Aiškinantis Lietuvai svarbius įvykius, žmones, ugdomos vertybinės vaiko nuostatos, kuriami idealai. Kartu rengti teminę vaizdinę medžiagą apie Lietuvos istorijos įvykius, asmenybes.
Domėtis senovės žmonių gyvenimu įvairiais istorijos tarpsniais.	2.7. Pagal charakteringiausius bruožus (ženklus), naudojantis vaizdine medžiaga atpažinti didžiuosius istorijos tarpsnius.	2.7.1. Suprasti, kad vienas istorijos laikotarpis keičia kitą. Naudojantis papildomomis priemonėmis (lentelėmis,	2.7. Įvairiuose šaltiniuose – vadovėliuose, enciklopedijose, internete – ieškoma medžiagos apie laiko tėkmę bei žmonijos istorijos raidą. Mokomasi sudėlioti istorinius tarpsnius (akmens amžius, Senovės

Pripažinti laiko tėkmę, žmonijos gyvenimo kaitą. Ieškoti informacijos mokytojo nurodytuose šaltiniuose.	2.8. Mokytojui padedant, naudotis nesudėtingais istorijos šaltiniais informacijai gauti.	schemomis, vaizdine medžiaga), LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba išvardyti didžiuosius istorijos tarpsnius (nebūtinai eilės tvarka). 2.8.1. Žinoti, kur galima rasti reikalingos informacijos apie istorinius įvykius ir žmones.	Egiptas, Senovės Graikija, Roma, Viduramžiai, Atgimimas, Naujausieji laikai) vaizduojančius paveikslėlius į pačių pasidarytą laiko juostą. 2.8. Mokytis ieškoti informacijos mokytojo nurodyta tema ir nurodytuose šaltiniuose. Mokytojui vadovaujant, ją pristatyti piešiniu, plakatu, schema, lentelė. Ieškoti reikiamos informacijos ir ją panaudoti mokomasi bendrai kuriant projektus: vaikai, vadovaujami mokytojo, ieško ir kaupia reikalingą medžiagą pasirinkta ar mokytojo nurodyta tema ir pristato ją bendru piešiniu, plakatu, demonstruoja kompiuteriu ar pan. Konkretūs istorinę epochą vaizduojantys pavyzdžiai kaupiami, tyrinėjami. Apie istorijos tarpsnius kuriami pasakojimai, piešiniai, plakatai. Organizuojamos ekskursijos į muziejus ir istorines vietas.
3. Žmonių gyvenamoji aplinka			
Orientuotis aplinkoje, joje veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai, nepadarant žalos. Stebint, tyrinėjant aplinką patirti pažinimo džiaugsmą.	3.1. Naudotis sutartiniais ženklais braižant vietovės planą. Sudaryti gerai pažįstamos vietovės, pavyzdžiui, kaimo, miestelio, miesto dalies, planą. 3.2. Mokytojui vadovaujant, kompasu nustatyti šiaurės, pietų, rytų ir vakarų kryptis. Mokytis orientuotis pagal Saulę, kitus gamtos objektus, kompasą.	3.1.1. Atpažinti ir atgaminti plano sutartinius ženklus. Išmanyti, kaip reikia nubraižyti pažįstamos vietovės planą. 3.2.1. Išvardyti LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba pasaulio kryptis; iš pateiktos vaizdinės medžiagos parinkti gamtos orientyrų pavyzdžių.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 3.1. Mokomasi sudaryti paprastus ar sudėtingesnius planus: mokyklos aplinkos, savo kaimo, miestelio, centrinės miesto aikštės, pasirinkto gyvenamojo kvartalo ar pan. Braižant mokomasi laikytis pasaulio krypčių, tikslaus objektų išdėstymo. Aiškinti, kas yra mastelis, kam jis reikalingas. 3.2. Pasaulio šalių kryptis mokomasi nustatyti pagal Saulę, kitus gamtinius orientyrus (pagal apsamanojusius kamienus, pagal vešlesnę medžių lają ir pan. Mokomasi pasaulio šalių kryptis nustatyti kompasu.
Dirbti su žemėlapiu, išmanyti jį.	3.3. Lietuvos žemėlapyje parodyti pagrindinius geografinius objektus (miestus, upes, Baltijos jūrą,	3.3.1. Žemėlapyje rasti pagrindinius Lietuvos geografinius objektus.	3.3. Su gaubliu, pusrutulių žemėlapiu geriausia dirbti „keliaujant“: sugalvojus kelionės tikslą, „iškeliaujama“ iš Lietuvos, savo gyvenamosios vietos ir „keliaujama“ gaubliu ar žemėlapiu menamu maršrutu iki užsibrėžto tikslo ir atgal.

Norėti pažinti kitus kraštus, jų gamtą ir žmones. Sekti nūdienos gyvenimo aktualijas.	Kuršių Neriją, transporto, geležinkelio kelius). 3.4. Elementariai išmanyti gaublį bei pusrutulį žemėlapyje. Parodyti žemynus, juos trumpai LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba apibūdinti, parodyti vandenynus. Skirti sausumos dalis (kalnus, kalvas ir lygumas) ir vandenynų dalis (jūras), parodyti jas žemėlapyje.	3.4.1. Skirti ir LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba išvardyti Europos, Azijos, Afrikos, Australijos, Amerikos, Antarktidos žemynus. 3.4.2. Atpažinti, kur žemėlapyje yra geografiniai objektai: kalnai, kalvos, upės, jūros, lygumos.	3.4. Nesunkiai išmokstama išmanyti gaublį, žemėlapyje, kai nuolat su juo dirbama: keliaujama į norimus pamatyti kraštus, ieškoma vietų, kur buvo nukeliavę patys mokiniai, mokinių tėvai, draugai ar pažįstami, kur vyksta aktualūs pasauliui (arba patiems vaikams) įvykiai – sporto varžybos ar kt., taip pat – įvairūs stichiniai gamtos reiškiniai: žemės drebėjimai, cunamiai, vulkanų išsiveržimai ir pan. Šitaip pažintis su pasaulio žemynais ir vandenynais klostosi natūraliai, vaikams patrauklia forma.
Toleruoti kitų rasių, kitų tautų kultūras, papročius, tradicijas. Pripažinti ir gerbti kitaip tikinčius ar netikinčiuosius.	3.5. Naudojantis papildoma medžiaga (ilustracijomis, schemomis, lentelėmis) LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba papasakoti apie įvairių kraštų žmonių gyvenseną; nusakyti skirtumus. Pateikti konkrečių pavyzdžių, kaip žmonių gyvenimo būdą nulemia gamtinės sąlygos. Žinoti, kad Žemės gyventojai išpažįsta skirtingas religijas, kad žmonės tarpusavyje yra skirtingi, bet turi ir daug bendrų ypatybių.	3.5.1. Suprasti, kad skirtinguose žemynuose gyvena įvairių rasių, tautų, kultūrų žmonės; kad šiltuose ir šaltuose, turtinguose gamtos ištekliais ir skurdžiuose kraštuose žmonių gyvenimo būdas smarkiai skiriasi. Atskirti pagrindinius kelių didžiųjų religijų simbolius.	3.5. Remiantis vadovėlių, interneto, kitų šaltinių medžiaga, aiškinamasi apie įvairiuose kraštuose gyvenančių žmonių (įvairių rasių, tautų, kultūrų) papročius, tradicijas, verslus. Šia tema kartu su mokytoju rengiami projektai. Sukaupta medžiaga apibendrinama, vaizdžiai pateikiama ir pristatoma kitiems. Lyginamas įvairių žemynų gyventojų gyvenimo būdas; aiškinamasi skirtingą gyvenseną lemiančios priežastys. Susipažįstama ir mokomasi skirti pagrindines religijas. Vaizdžiai pristatoma, kokių religijų žmonės gyvena Lietuvoje. Ugdomasi supratimas ir pakantumas kitaip atrodantiems, kalbantiems, besielgiantiems.
Tyrinėti aplinką, fiksuoti bei apibendrinti duomenis.	3.6. Stebėti orus. Pildyti „Orų kalendorių“. Pastebėti orų permainas. 3.7. Pasirinkti tinkamą aprangą atsižvelgiant į oro sąlygas.	3.6.1. Atpažinti įvairias kritulių rūšis (pvz., lietus, lietus su perkūnija, sniegas, kruša, šlapdriba), kitus gamtos reiškinius (pvz., vėjas, pūga, rūkas, rasa, šerkšnas, plikledis). 3.7.1. Suprasti, kaip kuriuo metų laiku reikia rengtis.	3.6. Pratinamasi stebėti orų permainas ir fiksuoti jas „Orų kalendoriuje“. Tik nereikėtų paversti šios veiklos vaikams primestu ir rutininio darbu, todėl „Orų kalendorių“ užtenka pildyti 1–2 savaites, kol išmokstama tai daryti. 3.7. Aiškintis, kad gamtos sąlygos lemia žmonių gyvenimo būdą, tradicijas, papročius, elgseną.

Rūpintis gamtos išteklių taupymu ir saugojimu. Prisidėti prie švarios gamtinės aplinkos išsaugojimo.	3.8. Naudojantis papildoma medžiaga (ilustracijomis, schemomis, lentelėmis) LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, kaip žmogus keičia aplinką. Elementariai pavaizduoti ir paaiškinti, kodėl ir kaip atsirado bei plėtojosi miestai. 3.9. Mokytoji padedant, LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba pasakyti, kokių padarinių gali turėti besaikis ar neprotingas gamtos išteklių naudojimas. Taupiai naudoti vandenį; naudoti kuo mažiau teršalų.	3.8.1. Atpažinti žmogaus ūkinės veiklos ženklus. Suprasti, kokia pražūtinga gamtai gali būti žmogaus ūkinė veikla. 3.9.1. Žinoti, kad Žemės gyvybė be oro ir vandens neįmanoma. Atpažinti labiausiai teršiančius vandenį ir orą šaltinius. Išmanyti, kaip galima sumažinti vandens taršą.	3.8. Keliaujant po apylinkes, žiūrint vaizdinę medžiagą atkreipiamas dėmesys į žmogaus ūkinės veiklos padarinius. Džiaugiamasi gražiais žmonių darbais, puoselėjant ir saugant natūralų gamtos grožį; apmąstoma, kas yra keistina ir ką reikėtų daryti, kad neigiamų žmogaus veiklos padarinių gamtai būtų kuo mažiau. 3.9. Atliekant bandymus su vandeniu įsitikinama, kad vanduo tirpina medžiagas, todėl svarbu neteršti geriamo vandens. Mokomasi naudoti vandenį taupiai, pagal paskirtį. Mėginama surinkinėti lietaus vandenį augalams laistyti. Kalbomasi apie oro taršos šaltinius; svarstoma, kaip galima būtų sumažinti oro taršą savo gyvenamosiose apylinkėse.
4. Žmogaus sveikata ir saugumas			
Gerbti ir vertinti vienas kitą.	4.1. Pastebėti pokyčius, vykstančius bręstančiame organizme. Sieti vaikystę ir paauglystę – svarbius žmogaus gyvenimo etapus – su brendimo periodu.	4.1.1. Naudojantis vaizdine medžiaga LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, kaip žmogus auga ir keičiasi nuo gimimo iki senatvės.	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 4.1. Nagrinėjamos mokinių ankstesnių metų ir dabartinės nuotraukos. Lyginama, kaip atrodo vienoje, o kaip – kitoje nuotraukoje. Aptariami pokyčiai. Daroma išvada, kad augame ir keičiamės. Su tėvais aiškinamasi, kuo mokiniai panašūs į artimuosius. Aiškinamasi, kokie pokyčiai vyksta žmogaus organizme bręstant. Apmąstomi ir aptariami būsimo – suaugusio žmogaus – statuso pranašumai (pvz., daugiau laisvės) ir „trūkumai“ (pvz., didesnė atsakomybė).
Domėtis žmogaus organizmo sandara, jo funkcijomis.	4.2. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba apibūdinti pagrindines žmogaus organizmo funkcijas.	4.2.1. Nurodyti (schemoje) pagrindinius žmogaus kaulus (stuburą, kaukolę, galūnių kaulus), vidaus organus (širdį, plaučius, skrandį, inkstus).	4.2. Remiantis įvairiausia vaizdine medžiaga aiškinamasi griaučių svarba; atkreipiamas dėmesys į taisyklingą laikyseną. Vaizdinė medžiaga svarbi ir aptariant kraujotakos, kvėpavimo, virškinimo, prakaito išsiskyrimo ir kitas organizmo funkcijas. Apmąstoma organizmo veikla susiejant ją su tinkamu dienos režimu, asmens higiena, švaria aplinka. 4.3. Stebint įvairius pavyzdžius, pratimais mokomasi

Jausti atsakomybę už sveikatą.	4.3. Paisyti taisyklingos laikysenos. Saugoti regą ir klausą.	4.3.1. Suprasti ir paaiškinti, kodėl svarbu tiesiai sėdėti, stovėti; saugoti regą ir klausą.	taisyklingos kūno laikysenos, grakščių judesių. Pabrėžiama regos bei klausos reikšmė.
Rūpintis savo ir aplinkinių sveikata. Laikytis asmens higienos reikalavimų. Atsisipirti pagundai; pasakyti tvirtą „ne“ neigiamai aplinkinių įtakai.	4.4. Laikytis asmens higienos. Remiantis turimomis žiniomis bei savo patirtimi, LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti sveikos gyvensenos (fizinio aktyvumo, sveikos mitybos, grūdinimosi, pakankamo miego, geros nuotaikos) įtaką sveikatai. Demonstruoti fizinį aktyvumą. Mokėti ilsėtis. 4.5. Mokytojai vadovaujant, ieškoti priimtinių atsipalaidavimo būdų, malonumų šaltinių.	4.4.1. Išmanyti asmens higienos reikalavimus. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, kaip reikia turiningai ilsėtis, visavertiškai maitintis. 4.5.1. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nurodyti keletą nusiramino, atsipalaidavimo būdų.	4.4. Bandoma suprasti ir paaiškinti, kuo svarbus žmogui fizinis aktyvumas, sveika mityba, grūdinimasis, pakankamas miegas ir kodėl reikia laikytis asmens higienos reikalavimų. Išsiaiškinama, kad už savo sveikatą atsakingas pats žmogus, kad jis pats turi ją tausoti ir stiprinti. Išsiaiškinama, kokie veiksniai – fiziniai, psichiniai, socialiniai – trikdo sveikatą. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais aiškinamasi, kokią reikšmę žmogaus sveikatai turi greta esantys žmonės: jų palankumas, gebėjimas suprasti ir paremti. 4.5. Ne tiek per informaciją, žinias, kiek per emocinį santykį, savitaigą ugdomasi nuostata nepasiduoti aplinkinių spaudimui pabandyti kvaišalų ar vartoti alkoholį. Dalijantis patirtimi, inscenizuojant, modeliuojant situacijas mokomasi pakelti sau nuotaiką ir atsipalaiduoti priimtiniais, sveikatai naudingais būdais.
Kurti ir puoselėti grožį aplink save. Jausti atsakomybę už bendrą darbą. Laikytis asmens higienos.	4.6. Gebėti tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąją aplinką. Gebėti pasirinkti tinkamas priemones aplinkai tvarkyti. 4.7. Mokytojai padedant, nurodyti kūno, aplinkos švaros ir sveikatos priežasties ir pasekmės ryšius.	4.6.1. Suprasti, kodėl aplinkui turi būti tvarka ir švara. Išmanyti, kokios priemonės naudojamos tvarkant aplinką. 4.7.1. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti asmens higienos reikalavimus.	4.6. Visomis palankiomis progomis mokomasi pagal išgales prisidėti prie patalpų tvarkymo bei dekoravimo, aplinkos tvarkymo bei švarinimo. Pradedama nuo suolo, kuprinės, drabužių ir pan. Kaskart prisidedama prie klasės ar mokyklos organizuojamų talkų, švaros akcijų; ugdomasi atsakomybė už jų sėkmę. 4.7. Aiškinamasi, kaip palaikyti kūno švarą; kodėl tai svarbu.
5. Žmogus ir gyvoji gamta			
Žavėtis aplinkiniu	5.1. Atliekant paprastus	5.1.1. Nurodyti pagrindinius	Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga. 5.1. Mokytojai padedant, mokomasi susiplanuoti ir paskui atlikti

pasauliu, norėti jį tyrinėti. Veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai. Ugdytis atsakomybę už mokslo laimėjimų naudojimą žmogaus reikmėms.	tyrimus, vartoti pagrindinius ilgio, temperatūros, masės bei laiko vienetų pavadinimus, naudotis paprasčiausiais buitinais matavimo prietaisais. Atliekant tyrimus laikytis saugumo reikalavimų. 5.2. Mokytojui padedant, formuluoti išvadas, perteikti jas kitiems, palyginti savo ir draugų gautus stebėjimų ir bandymų rezultatus. Pagal mokytojo nurodytus požymius grupuoti objektus, išskirti jų skirtumus ir panašumus. 5.3. Kartu su mokytoju analizuojant pavyzdžius, suvokti, kaip pritaikius mokslo atradimus galima pagerinti žmonių gyvenimo sąlygas ir sveikatą.	ilgio, masės, laiko bei temperatūros matavimo vienetus. 5.2.1. Mokytojui vadovaujant suplanuoti ir atlikti stebėjimus, gamtamokslinius tyrimus. Suprasti ir LGK paaiškinti, kodėl atliekant bandymus reikia laikytis saugumo reikalavimų. Apibrėžti saugumo reikalavimų būtinybę. 5.3.1. Vaizdinėje medžiagoje nurodyti keletą pavyzdžių, iliustruojančių mokslo atradimų pritaikymą.	paprastus stebėjimus ir bandymus, rezultatus pateikti žodžiu, raštu, lentele, nesudėtingomis diagramomis. Mokomasi saugiai ir racionaliai naudotis mokyklinėmis gamtos tyrimo priemonėmis, buitinais prietaisais ir medžiagomis. 5.2. Mokytojui padedant, mokomasi grupuoti augalus, gyvūnus, gamtos reiškinius pagal bendrus jų požymius. 5.3. Mokomasi įžvelgti mokslo atradimų poveikį žmogaus gyvenimui (buičiai, sveikatai ir pan.), kaupiant informaciją iš įvairių šaltinių bei remiantis kasdiene patirtimi. Ieškant atsakymų, darant sprendimus, mokomasi remtis savo patirtimi bei sveiku protu.
Kultūringai ir atsakingai naudotis gamtos gėrybėmis. Nusiteikti ne žaloti, bet tvarkyti, valyti, gražinti savo aplinką. Jausti atsakomybę už savo poelgius.	5.4. Suprasti ir naudojantis vaizdine medžiaga LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti, kokia pragaištinga gyvybei yra neatsakinga žmogaus ūkinė veikla, kai teršiama aplinka, naikinami miškai, nusauginamos pelkės ir pan. Pateikti 1–2 pavyzdžius apie nesaikingą ir neatsakingą gamtos išteklių naudojimą. Mokytojui vadovaujant rasti sprendimus, kaip galima būtų spręsti aplinkos taršos	5.4.1. Naudojantis vaizdine medžiaga LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, kaip teršiama gamta (miškai, vandens telkiniai, laukai, pievos). Elementariai gestais nusakyti pragaištingus neprotingo žmogaus naudojimosi gamta padarinius. Žavėtis aplinkiniu pasauliu, jį tyrinėti.	5.4. Aiškinantis konkrečius pavyzdžius (iš patirties, vadovėlių, kitų šaltinių) bandoma suprasti, kas atsitinka, kai iškertami miškai, numelioruojami laukai, kai deginama sausa pernykštė žolė ir pan. Aiškinamasi, kas atsitinka, kai užteršiami vandens telkiniai. Išsiaiškinama, kad žmogaus naudojimosi gamtos teikiamomis gėrybėmis neturi būti pragaištingas Žemės gyvybei.

	problemas.		
Jausti pagarbą gyvybei ir atsakomybę už ją. Domėtis, tyrinėti, pažinti supančią aplinką.	5.5. Gebėti sudaryti paprasčiausias mitybos grandines. 5.6. Suvokti ir elementariai LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti gyvų organizmų prisitaikymo prie aplinkos reikšmę. Komentuojant vaizdinę medžiagą, LGK nusakyti, kaip augalai ir gyvūnai savo kūno sandara yra prisitaikę prie gyvenimo sąlygų.	5.5.1. Pasakyti, koku principu sudaryta paprasčiausia mitybos grandinė. 5.6.1. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba išvardyti keletą gyvūnų ar augalų prisitaikymo prie aplinkos požymių.	5.5. Tyrinėjama, aiškinamasi ir mokomasi sudaryti bei pateikti paprasčiausių mitybos grandinių pavyzdžių. Aiškinamasi ir bandoma suprasti gyvūnų ir žmonių priklausomumą nuo augalų. 5.6. Stebima ir analizuojama, pateikiant konkrečių pavyzdžių, kaip kai kurie augalai, jų organai (pvz., kiaulpienių ilgos šaknys) ir gyvūnai, jų kūno dalys (pvz., graužikų, plėšrūnų, žolėdžių dantys yra skirtingi; paukščių snapai yra įvairios formos, kojos – skirtingos sandaros) yra prisitaikę prie gamtos sąlygų; prisitaikymas susiejamas su išlikimu.
Domėtis, žavėtis pasaulio gamtos įvairove. Būti solidariam: padėti, paremti savo bendruomenės narius. Turimas žinias tikslinti, papildyti.	5.7. Iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais Lietuvos ir pasaulio gamtos įvairovę. Mokytojui padedant, išvelgti ryšį tarp gyvūnų gyvenimo būdo ir galimybės išlikti. Naudojantis vaizdine medžiaga, mokytojui padedant, išvelgti, kodėl gyvūnams patogiau gyventi bendruomenėmis. 5.8. Naudotis prieinama informacija, gautą informaciją mokytojui padedant trumpai apibendrinti ir perteikti kitiems žodžiu, raštu ar piešiniu. Savarankiškai ieškoti reikiamos informacijos; klausinėti kitus.	5.7.1. Atpažinti ir LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba pavadinti dažniausiai Lietuvoje aptinkamus grybus, žoles, krūmus, medžius, naminius ir laukinius gyvūnus. Atpažinti kai kuriuos populiariausius egzotiškus gyvūnus. Pateikti keletą gyvūnų bendrijų pavyzdžių. 5.8.1. Nusakyti, kur galima ieškoti reikiamos informacijos apie gamtą.	5.7. Mokomasi atpažinti savo aplinkoje dažniausiai aptinkamus grybus, žoles, krūmus, medžius, naminius ir laukinius gyvūnus. Atpažįstami ir kituose pasaulio kraštuose (šalyse) žinomi įdomūs augalai ir gyvūnai; kai kurie iš jų (pasirinktinai) plačiau apibūdinami. Konkrečiais pavyzdžiais iliustruojama, kaip gyvūnai gyvena bendruomeninį gyvenimą. Mokomasi savais žodžiais paaiškinti, kodėl gyventi bendruomenėmis šiems gyvūnams yra patogiau. Mokomasi susieti augalų ir gyvūnų gyvenimo būdą su galimybe išlikti. 5.8. Pratinamasi turimas žinias tikrinti, tikslinti, papildyti naujausia informacija. Pratinamasi savarankiškai ieškoti trūkstamos, dominančios medžiagos prieinamuose informacijos šaltiniuose – vaikų enciklopedijose, žinyuose, internete.
6. Žmogus ir negyvoji gamta			
			Numatoma ir parengiama kiekvienos temos leksika ir demonstracinė medžiaga.

Pažinti ir taikyti vieną svarbiausių gyvosios ir negyvosios gamtos reiškinių – judėjimą.	6.1. Naudojantis pateiktais ar savo gautais duomenimis apskaičiuoti nueitą kelią, laiką ir greitį.	6.1.1. Nurodyti naudojamus kelio, laiko, greičio matavimo vienetus ir prietaisus.	6.1. Mokomasi suprasti judančius kūnus apibūdinančias sąvokas ir dydžius, jų sąryšį. Dalijamasi patirtimi, kada ir kodėl kas yra pargriuvęs; kodėl greitai lekianti mašina stabdoma nesustoja, o slysta ir t. t. Daromos išvados.
Mokytis saugiai elgtis ir tyrinėti elektros reiškinius.	6.3. Parinkti paprastų energijos perdavimo grandinių pavyzdžių (baterija – elektros lemputė, radiatorius – kambario oras).	6.3.1. Mokytojui padedant, nurodyti žmonių veiklos, kuriai reikalinga energija, pavyzdžių ir jos šaltinius. Naudojantis iliustracija ar kita demonstracine medžiaga, nurodyti pagrindines elektrinės grandinės dalis (srovės šaltinis, vartotojas, laidai, jungiklis) ir jų paskirtį. Nusakyti pagrindines saugaus elgesio su elektros srove taisykles.	6.3. Nagrinėdami, kaip galima sušildyti kambario orą, tyrinėdami, kaip uždegti prožektoriaus, eglutės girliandas ar kitas paprastas elektros grandines, mokiniai nustato, kad energija gali būti gaunama iš įvairių šaltinių. Stebint elektros srovės naudojimą buitiniuose prietaisuose daroma išvada, kad ji išskiria šilumą; aptariamas pavojus, kurį ji kelia žmogaus organizmui; išsiaiškinama, kaip saugiai elgtis su elektra.
Taupyti elektros energiją siekiant saugoti aplinką.	6.4. Naudojantis vaizdine medžiaga, mokytojui padedant, apibendrinti, kokią žalą aplinkai daro energijos gamyba. Atpažinti situacijas, kai elektros energija eikvojama be reikalo. Mokytojui vadovaujant ieškoti ir siūlyti elektros energijos, šilumos taupymo būdų. LGK paaiškinti energijos taupymo būdus kasdienėje buityje.	6.4.1. Suprasti, kokią žalą gamtai daro elektros energijos gamyba. Naudojantis vaizdine medžiaga, nurodyti elektros energijos, šilumos taupymo būdus.	6.4. Mokomasi suprasti ryšį tarp energijos naudojimo ir jos gamybos daromos žalos gamtai (teršiamas dūmais oras, naikinami medžiai, naudojamas kuras). Aptardami energijos naudojimą ir jos šaltinius pramonėje, transporte, žemės ūkyje, mokiniai išsiaiškina, kurie energijos šaltiniai daro mažiausią žalą gamtai, pvz., Saulė, vėjas. Mokomasi paprasčiausių elektros energijos taupymo būdų išsiaiškinant, kodėl tai yra gerai (neuždengti saulės šviesos užuolaidomis, darbo stalą statyti prie lango, neužstatyti baldais šildytuvų, nedėti karšto maisto į šaldytuvą, nes atšaldydamas karštą maistą jis sunaudos daugiau energijos negu atšaldydamas kambario temperatūros maistą ir pan.).
Domėtis gamtos reiškiniais.	6.5. Naudojantis vaizdine medžiaga LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba apibūdinti Žemę ir Saulės sistemą.	6.5.1. LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba išvardyti dangaus kūnus – Saulę, Mėnulį, planetas, žvaigždes; nurodyti Žemės formą ir padėtį Saulės sistemoje.	6.5. Remiantis mokinių žiniomis, naudojant modelius, nagrinėjami artimiausi Saulės sistemos kūnai, aptariama Žemės forma ir judėjimas.
Mąstyti kryptingai,	6.6. Mokytojui vadovaujant,	6.6.1. Remiantis atliktais	6.6. Padedant mokytojui, dirbant kartu ir naudojant įvairius

konstruktyviai. Atsargiai elgtis su kasdienėje aplinkoje esančiomis medžiagomis užtikrinant sau ir kitiems saugią aplinką.	tirti ir grupuoti kasdienėje aplinkoje esančias medžiagas pagal jų savybes. 6.7. Mokytojui padedant, LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškinti, kaip ir kodėl keičiasi medžiagų savybės. Tinkamai pasirinkti kasdienėje aplinkoje esančius daiktus, susiejant pasirinkimą su medžiagų savybėmis. 6.8. Žinoti, kad yra natūralios ir dirbtinės medžiagos.	bandymais, LGK, žodine (sakytine ar rašytine) kalba nurodyti, kokiomis savybėmis gali pasižymėti medžiagos. 6.7.1. Naudojantis vaizdine medžiaga pateikti medžiagų savybių kitimų, susijusių su deginimu, kaitinimu, tirpumu, pavyzdžių. 6.8.1. Nurodyti, kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, gali būti natūralios ir dirbtinės.	informacijos šaltinius, aiškinamasi, kokios medžiagos ir dėl kokių savybių naudojamos baldų, drabužių ir pan. gamybai, mokomasi pristatyti tyrimo veiklos rezultatus (žodžiu, raštu, nesudėtinga lentelė ar diagrama). Mokytojui padedant, tiriamos medžiagos (pvz., deginant, kaitinant, tirpinant ir pan.); tyrimo veiklos rezultatai pristatomi kitiems (žodžiu, raštu, nesudėtinga lentelė ar diagrama). Mokomasi suprasti, kokią žalą gamtai daro žmogaus neatsakingas elgesys su medžiagomis. Kartu su mokytoju tiriamos medžiagos (pvz., mirkant, įbrėžiant, lankstant ir pan.). 6.8. Nagrinėjant, tyrinėjant konkrečius pavyzdžius aiškinamasi, kuo skiriasi natūralios ir dirbtinės medžiagos; lyginant jų savybes pateikiama naudojimo pavyzdžių. Mokomasi suprasti, kokią žalą gamtai daro žmogaus neatsakingas elgesys su medžiagomis. Mokytojui padedant, tyrinėjamos medžiagos (pvz., deginant, kaitinant, tirpinant ir pan.).
Stebėti, tyrinėti ir suprasti gamtoje vykstančius procesus.	6.9. Mokytojui pateikus pavyzdžių, LGK paaiškinti skirtumus tarp grįžtamųjų ir negrįžtamųjų medžiagų kitimų. 6.10. Mokytojui padedant, nubraižyti vandens apytakos ratą; LGK paaiškinti, kaip pasipildo šulinio, upės, ežero vanduo. Ieškant atsakymų, darant sprendimus remtis savo patirtimi, stebėjimu, bandymų duomenimis.	6.9.1. Atpažinti grįžtamuosius ir negrįžtamuosius medžiagų pokyčius. 6.10.1. Suprasti ir žiūrint į schemą LGK paaiškinti, kaip vyksta gamtoje vandens apytaka.	6.9. Stebint, pvz., ledo tirpimą, duonos kepimą, aiškinamasi, kas yra grįžtamieji ir negrįžtamieji medžiagų kitimai; aptariami jų skirtumai. Padedant mokytojui, aiškinamasi, kaip galima pritaikyti medžiagų kitimus buityje, pvz., produktų užšaldymui, maisto ruošimui ir pan. 6.10. Atliekami vandens garinimo, garų kondensavimosi, šerkšno susidarymo, vandens užšaldymo ir pan. eksperimentai. Aiškinamasi, naudojant vaizdinę medžiagą, remiantis vaikų patirtimi, nuovoka, atliktų bandymų su vandens būviais rezultatus. Vaikai, pasiskirstę grupėmis, mokytojui vadovaujant sudarinėja vandens apytakos gamtoje schemas, mokytojui padedant, pristato savo darbus klasėje, vieni kitiems.

Stebėti, tyrinėti, atrasti dar nežinomus dalykus. Saugoti aplinką.	6.11. LGK paaiškinti oro svarbą žmonėms, gyvūnams ir augalams. Numatyti aplinkos taršos pasekmes. Naudojantis vaizdine medžiaga, LGK papasakoti, kaip valomas nešvarus vanduo. Pateikti vandens ir šilumos taupymo būdų kasdienėje aplinkoje.	6.11.1. Nurodyti, kad kvėpavimui ir degimui reikalingas oras. Naudojantis vaizdine medžiaga, LGK nurodyti pagrindinius vandens ir oro taršos šaltinius.	6.11. Dirbant grupėmis ir atliekant bandymus aiškinamasi oro svarba kvėpavimo, degimo procesams. Padedami mokytojo, bendradarbiaudami tarpusavyje mokiniai išsiaiškina ir nurodo, kokie vandens ir oro taršos šaltiniai yra gyvenamojoje vietovėje (rajone); aplankydami vietinius vandens ar oro valymo įrenginius, aiškinasi vandens ar oro valymo būdus; naudodami sukaupią informaciją ir stebėjimo rezultatus, aptaria taršos šaltinius, vandens ir šilumos taupymo būdus.
---	--	--	--

32.8.2. Turinio apimtis. 3–4 klasės

Išmoksta, įsimena mokytojo numatytą kiekvienos temos leksiką.

32.8.2.1. Žmonių gyvenimas kartu. Mokomasi suprasti, kodėl žmonės buriasi į grupes, gyvena bendruomenėmis. Aiškinamasi, kad, gyvenant kartu, siekiant bendrų tikslų, būtina laikytis tam tikrų taisyklių, susitarimų (valstybėje – įstatymų). Remiantis vaikams žinomais kasdienio gyvenimo pavyzdžiais, mokytoji padeda, daromi apibendrinimai, išvados. Pavyzdžiui, kad žmonės grupėse ir bendruomenėse dirba tam, kad galėtų apsirūpinti jiems reikalingomis prekėmis, paslaugomis, pasidalyti sumanymais; kad visi žmonės savo grupėse ir bendruomenėse turi tam tikrų įsipareigojimų, pareigų, bet taip pat naudojami ir tam tikromis teisėmis. Vaikams suprantamai, naudojant pagalbines priemones (lenteles, natūralius objektus, vaizdines, grafines, elektronines priemones), remiantis konkrečiais pavyzdžiais iš spaudos, televizijos, interneto, lyginant, analizuojant, darant apibendrinimus, išsiaiškinama, kad žmonių bendriją – žmonių – sudaro įvairios tautos ir žmonių bendruomenės, kad kiekviena tauta turi savo kalbą, istoriją, savitus papročius, tradicijas.

32.8.2.2. Žmonių gyvenimo kaita. Siekiant pagrindinio pradinėje mokykloje istorijos mokymosi tikslo – padėti suprasti pokyčius asmens ir žmonių gyvenime – pradedamas sistemingesnis, nors dar gana elementarus Lietuvos ir – bendriausiais bruožais – pasaulio istorijos nagrinėjimas. Naudojamas paprasta, vaikams suprantama, faktinė medžiaga (tik svarbiausieji to istorinio tarpsnio ženklai, simboliai), ji aptariama.

32.8.2.3. Žmonių gyvenamoji aplinka. Pradedama nuo gyvenamosios vietos kaitos supratimo: aiškinamasi, kaip, laikui bėgant, pasikeitė gyvenamosios vietos kraštovaizdis, išaugo miestai, įsikūrė gamybos įmonės ir t. t. Gyvenamosios aplinkos pokyčiai siejami su žmonių veikla. Aptariamas žmogaus veiklos poveikis gamtai. Elementariai susipažįstama su kaimyninėmis šalimis, Europos Sąjunga, išsiaiškinama, kad šalys (valstybės) yra tarpusavyje susijusios – joms tenka keistis žaliavomis, prekėmis ir idėjomis. Ugdoma nuostata branginti savo buvimo vietą – namus, gimtinę, Tėvynę – kaip dvasinio stabilumo garantą. Mokomasi, naudojantis sutartiniais ženklais, braižyti vietovės planą, skaityti žemėlapi, orientuotis pagal pasaulio šalių kryptis. Nagrinėjamos orų permainos, geografiniai Žemės planetos ypatumai (bendriausiais bruožais, pasirinktinai). Plečiamos žinios apie kurčiųjų kultūrą, girdinčiųjų ir kurčiųjų kultūros ypatumus.

32.8.2.4. Žmogaus sveikata ir saugumas. Paprastai, suprantamai vaikams mokomasi pažinti žmogaus kūną, aiškinamasi organizmo funkcijos. Mokomasi tinkamai kvėpuoti, pratinamasi taisyklingos laikysenos, paisoma regėjimo, klausos higienos. Susipažįstama su pirmosios pagalbos sau bei, prireikus, ir kitiems žmonėms, būdais. Įgyjami sveikos mitybos, asmens higienos įpročiai. Aiškinamasi peršalimo, užkrečiamųjų ligų priežastys ir prevencija, įsidėmima, kur ir į ką reikėtų kreiptis iš tikrų nelaimei. Mokomasi saugotis nelaimingų atsitikimų. Mokomasi elgtis saugiai ir atsakingai: galvoti apie poelgių pasekmes, vengti pavojingų medžiagų ir situacijų, atsisipirti smalsumui ar kitų siūlymams pabandyti rūkyti ar vartoti alkoholį. Aiškinamasi, kaip reikėtų nusiraminti ir atsipalaiduoti iš tikrų stresų, kaip dera turiningai ilsėtis.

32.8.2.5. Žmogus ir gyvoji gamta. Mokomasi stebėti, fiksuoti faktus ir sieti juos į priežastinių ryšių sekas, sistemas. Atkreipiamas dėmesys į aplinkos

įvairovę ir gyvybės formų tarpusavio sąryšį. Aiškinamasi augalų ir gyvūnų tarpusavio priklausomumo ryšiai (remiantis miško, tvenkinio ekosistemos pavyzdžiu). Pastebima, kad gyvybę palaikyti padeda ir negyvoji gamta: saulė, oras, vanduo. Įsisąmoninama Saulės energijos svarba Žemės gyvybei. Pabrėžiami žmogaus veiklos padariniai.

32.8.2.6. Žmogus ir negyvoji gamta. Mokomasi tyrinėti negyvąją gamtą. Iliustruojant pavyzdžiais iš kasdienio gyvenimo aiškinamasi judėjimas ir jo dėsniai, elektros reiškiny, energijos šaltiniai ir energijos taupymo būdai, medžiagų savybės ir kitimas, degimo reiškiny, nagrinėjama vandens apytaka gamtoje. Pratinamasi atskirti tai, kas tikra, nuo to, kas tikėtina. Padedant mokytojui mokomasi planuoti ir atlikti įvairiausių bandymus. Bandymai atliekami, net jei neturima specialių eksperimentinių priemonių bei įrangos. Siūlomiems bandymams atlikti pakanka nesudėtingų, buitinių prietaisų.

32.8.3. Vertinimas. 3–4 klasės

32.8.3.1. Lentelėje pateikiami mokinių pasiekimų lygių požymiai, t. y. trimis lygiais detalizuotas mokinių pasiekimų aprašas. Mokinių pasiekimų lygių požymiai padės mokytojui įvertinti mokinių pasiekimus ir individualią pažangą. Pasiekimų lygiai neturėtų būti konvertuojami į pažymius, pagal juos nederėtų vaikų skirstyti į „pažangius“ ir „nepažangius“. Pasiekimų lygiai padės mokytojui spręsti, kiek jau vaikas yra pasiekęs ir ko jis dar turėtų siekti. Remiantis mokinių pasiekimų lygių požymiais galima ir spręsti apie tarpinius pasiekimus, ir daryti vertinimo aprašus trimestro ar pusmečio, metų pabaigoje ar baigiant ketvirtąją klasę.

Vertinami kiekvieno mokinio pasiekimai, fiksuojant jo individualią pažangą, lyginant ankstesnius rezultatus su dabartiniais. Vertinimo objektas – mokinio gebėjimas operuoti įgytomis žiniomis, o ne lietuvių kalbos mokėjimas. Vertinama stebint mokinio daromą pažangą, parenkant vertinimo užduotis, fiksuojant rezultatus. Vertinama orientuojantis į išsilavinimo standartų kriterijus. Vertinamas kiekvienas atliktas mažesnis ar didesnis darbas. Rezultatai vertinami individualizuotai, diferencijuotai. Svarbu, kad vaikas dirbtų pagal savo galimybes ir stengtųsi siekti kuo geresnių rezultatų. Atliktas mokinio darbas ar pasiektas rezultatas įvertinamas trumpu žodiniu įvertinimu, apibendrinimu ar lakoniška recenzija, mokytojo sukurtais simboliais.

Įvertinant specifinę sutrikusios klausos ugdytinio kalbinę situaciją (ribotos lietuvių kalbos žinios, bendrauja gestų kalba), atliekant įvertinamąsias užduotis, leidžiama naudotis įvairia pagalbine medžiaga. Tai sprendžia mokytojas, atsižvelgdamas į individualius ugdytinio gebėjimus.

32.8.3.2. Mokinių pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės

Lygiai Pasiekimų sritys	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Žinios ir supratimas	Atpažįsta pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas, LGK atkuria svarbiausią nagrinėjamos temos informaciją. Mokytojo padedamas geba piešiniais, ženklais, LGK perteikti nesudėtingą informaciją.	LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškina pagrindines nagrinėjamos temos sąvokas. Mokytojui padedant, elementariai LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusako pagrindinę temos mintį. Mokytojo padedamas geba LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, piešiniais, ženklais, simboliais pavaizduoti svarbią informaciją; geba palyginti ir LGK ar žodine (sakytine ar rašytine) kalba pasakyti, kuo panašūs ir kuo skiriasi gerai jam pažįstami dalykai; geba	Žino pagrindinius nagrinėjamos temos faktus. Mokytojui išaiškinus temą, supranta apie ką kalbama, gali LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti pagrindinę mintį. Mokytojui padedant, palygina pagrindinę informaciją. Atpažįsta ir atkuria informaciją iš pateiktos detalės. Atskiria esmines detales nuo neesminių. Mokytojo padedamas ar savarankiškai geba: LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba nusakyti, ženklais, simboliais ar schema pavaizduoti svarbią informaciją; skirstyti objektus

		sugrupuoti gerai pažįstamus objektus; skiria, kuri jam žinoma informacija yra teisinga, o kuri klaidinga.	į grupes pagal įvairias kategorijas; skiria ir mokytojui vadovaujant LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba paaiškina, kuri informacija yra teisinga, o kuri klaidinga, apibendrina gerai žinomą informaciją.
Problemų sprendimas	Mokytojo padedamas geba suvokti, kad yra problema; nurodyti, kuris dalykas jam neaiškus; imtis spręsti problemą pasiūlytu būdu.	Mokytojui vadovaujant geba nustatyti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; nurodyti, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; bando imtis spręsti problemą; stebėti, kaip sekasi.	Geba iškelti problemą; įvertinti, ką ta tema žino ar supranta; renkasi informacijos šaltinius ir pažinimo būdus; LGK nusako, kas konkrečiai jam neaišku, kelia abejonių; įvertina, kurios jo turimos žinios yra teisingos, o kurios – abejotinos; numato problemos sprendimo būdą, bando nusakyti, dėl ko jam kyla neaiškumų; geba suplanuoti, kaip bus sprendžiama problema; spręsti ją pasirinktu būdu; įvertinti gautą rezultatą.
Praktiniai (veiklos) gebėjimai	Mokytojo padedamas, geba atlikti paprastus stebėjimus, kartu su mokytoju randa reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose.	Mokytojo padedamas, geba: atlikti paprastus stebėjimus, rasti reikiamą informaciją mokytojo nurodytuose šaltiniuose; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; mokytojui vadovaujant atlikti elementarius fizikinius bandymus.	Mokytojo padedamas ar savarankiškai geba: atlikti paprastus stebėjimus ar tyrimus, rasti reikiamą informaciją žinomuose šaltiniuose, internete; naudotis schemomis, lentelėmis, žemėlapiu, gaubliu; mokytojui vadovaujant pademonstruoti gerai pažįstamų medžiagų savybes; demonstruoti nagrinėtus fizikinius bandymus.
Komunikavimo gebėjimai	Supranta paprastą informaciją, sakomą LGK, stebėdamas, skaitydamas kartu su mokytoju. Geba perduoti (LGK, raštu, piešiniu, simboliais, ženklais) savo mintis.	Suvokia vaizdinę, žodinę (rašytinę), LGK perduodamą informaciją. Geba perduoti savo (idėjas) mintis kitiems LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba, piešiniu, simboliais. Mokytojui padedant, supranta ir nagrinėja nesudėtingą informaciją. Mokytojui padedant, geba perteikti paprastą informaciją elementariomis schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais, LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba.	LGK ar (ir) žodine (sakytine ar rašytine) kalba tariasi (klauso, samprotauja ir diskutuoja) grupėje; geba fiksuoti informaciją piešiniu, simboliais, schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais ir ją perteikti kitiems schemomis, lentelėmis, sutartiniais ženklais, LGK; moka klausti, aiškintis, tikrinti informaciją; geba dalytis sumanymais, idėjomis su draugais; geba drauge kurti mokytojo pasiūlytus projektus ir juos įgyvendinti.
Mokėjimas mokytis	Sunkiai ir trumpam sutelkia dėmesį; susidūręs su sunkumais, kartais bando ieškoti pagalbos; atlieka užduotis, kai yra kontroliuojamas; siekia atlikti tik tiek, kiek reikia; ne visada	Sutelkia dėmesį, reikalingą užduočiai atlikti; iškilus sunkumams, vis dėlto stengiasi atlikti darbą iki galo; siekia rezultato, kai yra aiškiai nurodyta, ir nekontroliuojamas; siekia norimų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi, dažniausiai pasirenka būdus ar	Susitelkia ilgam ir kryptingam darbui; susidūręs su sunkumais atkakliai siekia užsibrėžto tikslo; rezultato siekia savarankiškai; siekia geriausių jam įmanomų rezultatų; organizuoja savo mokymąsi pasirinkdamas tinkamą mokymosi laiką; siekdamas mokymosi tikslų, atsižvelgdamas į

	tinkamai organizuoja savo laiką; ir mokytojų patarus ne visada tikslingai pasirenka mokymosi būdus ir priemones.	priemones, atsižvelgdamas į mokytojo patarimus ir mokymosi tikslus.	mokytojo patarimus, pasirenka tinkamiausius būdus ir priemones.
Vertybinės nuostatos	Stengiasi nebūti priešiškas kitiems, toleruoti kitokią išvaizdą, elgseną, nuomonę; bando geranoriškai spręsti problemas, konfliktus, ieškoti susitarimo; bendroje veikloje dalyvauja paragintas, pakviestas. Rodo pakankamą domėjimąsi ar pastangas įgyti naujų žinių. Yra nusiteikęs sveikai gyventi, saugoti savo gyvybę ir sveikatą. Stengiasi neteršti ir nežaloti gamtos, gerbti ir saugoti kultūros paveldą.	Yra geranoriškas kitų atžvilgiu; tariausi; stengiasi rūpintis kitais; noriai dalyvauja bendroje veikloje; stengiasi veikti, atsižvelgdamas į bendrus interesus; stengiasi laikytis duoto žodžio. Domisi įvairiais naujais dalykais; tiki, kad naujus dalykus pažins ir supras; į naują informaciją reaguoja teigiamai. Stengiasi sveikai gyventi, saugoti savo ir kitų gyvybę ir sveikatą. Yra nusiteikęs pažinti ir saugoti gyvąją ir negyvąją gamtą, kultūros vertybes ir paveldą.	Tiki ir pasitiki savimi ir kitais; palankiai vertina, gerbia kitus žmones, jų teises; siekia tarpusavio supratimo; yra neabejingas tam, kas vyksta greta; siekia konstruktyviai spręsti problemas; noriai ir aktyviai dalyvauja bendroje veikloje; stengiasi veikti sąžiningai ir atsakingai. Labai domisi naujais dalykais; yra įsitikinęs, kad naujus dalykus lengvai pažins ir supras; į naują informaciją reaguoja teigiamai, džiaugiasi patyręs ar atradęs naują. Rūpinasi ne vien savo, bet ir kitų sveikata, sveika gyvensena. Stengiasi prisidėti prie gyvosios ir negyvosios gamtos saugojimo, kultūros vertybių ir paveldo puoselėjimo.